תלמוד בבלי · ראשונים · רא״ש · מפרשים · דברי חמודות · סדר טהרות

דברי חמודות על נדה

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דברי חמודות על נדה

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דברי-חמודות-על-נדה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הלכות כלאי בגדים 100
הלכות מקוואות 112

א **הלכך** קי"ל ווסתות דרבנן ואם לא בדקה כו' ומצאה טהור טהור. וכ"כ התוס' וכתבו עוד דמיהו נראה דלכתחלה צריך לבדוק בשעת הוסת ע"כ פי' דבריהם דמשעה שבא הוסת לא תשמש עד שתבדוק שאין לפרש דבשעת הוסת דוקא צריכה בדיקה אבל עבר שעת וסתה מותרת אפי' בלא בדיקה וכמ"ש הר"ן בפ"ב דשבועות דדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל הוא דנהי דבשעת הוסת בעיא בדיקה מ"מ אם עבר הווסת ולא הרגישה טהורה בלא בדיקה ע"כ בדברי התוס' אין לפרש כן דא"כ דלא קאמרי שצריכה בדיקה אלא בשעת וסת ממש ולא אח"כ לא היה להם לכתוב בלשון ומיהו נראה כו' דהם לא חידשו הדבר אלא כך הוא דינא דוסתות וכדפירש"י בתחלת הבעיא וסתות דאורייתא או דרבנן הא דקיימא לן דבעיא בדיקה בשעת וסתה כו' הלכך נראה דז"ש צריכה לבדוק בשעת הוסת לא דקדקי בשעת וסת לומר שהבדיקה בשעה ההיא אלא תחלת הזמן נקטי ודמשעת הוסת ואילך אסורה בלא בדיקה ושוב מצאתי בהג"ה מיי' פ"ח מהא"ב דאסורה לשמש עד שתבדוק דהא הכא אמרי' נמצאת טמאה טמא אפילו למ"ד וסתות דרבנן וכתבו זה בשם התוס'. וכ"כ הטור סי' קס"ד דאסורה עד שתבדוק וכ"כ הראב"ד בספר בעלי הנפש ומיהו כתב הרשב"א בת"ה דה"מ ביש לה וסת קבוע אבל אם היה לה וסת שאינו קבוע אע"פ שלא בדקה בשעת וסתה טהורה ואינה צריכה בדיקה דכל שלא הרגישה בדם בשעת וסתה אע"פ שלא בדקה הרי היא בחזקת טהורה כיון שאין לה וסת קבוע שאין איסור עונה זו (שצריכה לפרוש כדלקמן ר"ס ב') אלא מדרבנן ע"כ וכ"כ המגיד בשם הרמב"ן ז"ל וכך סתם הטור בר"ס קפ"ט וכ' עוד הרשב"א בד"א בוסת שאינו קבוע והוה לה בפחות מעונה בינונית אבל עונה בינונית שהיא לל' יום הרי היא לה כוסת קבוע שאע"פ שלא הרגישה בדם אסורה עד שתבדוק ותמצא טהורה ע"כ וכתב עליו הב"י בס"ס קפ"ד דמשמע ליה דה"ה אם היה לה וסת שאינו קבוע והוא ביותר מעונה בינונית דצריכה בדיקה יום ל' ואינה צריכה בדיקה ביום אותו וסת מאחר שלא הוקבע עדיין ולא כתב והוא בפחות מעונה בינונית אלא לומר שלא היתה רגילה לראות ביום ל' וחד מתרי זמני נקט ובפחות מל' ויותר מל' שוים הם א"נ אורחא דמלתא נקט שאין רגילות להיות רואה ליותר מל' ע"כ ואע"פ שבש"ע סי' קפ"ד סעיף ט' כתב לסברת הרי"ף והרמב"ם ג"כ (כ"כ) מ"מ בסי' קפ"ט סעיף ד' סתם כדעת התוס' וסיעתייהו וכתב רמ"א דהכי נהוג ועיין בפ' האשה בחלק שאחר הלכות כלאי בגדים בסעיף י"א וסעיף י"ז:

ב **אזהרה** לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן כו'. ופרישה זו אינה אלא לתשמיש אבל מותר בשאר כל קריבות דבר כ"כ הטור סי' קפ"ד וכ"כ הרשב"א בת"ה בשם רש"י והראב"ד ושכך נ"ל וכ"כ הגהת מיי' בשם הרמב"ן ושכך פשט ההיתר במלכות ההיא וכתב ב"י

דליתנהו לדברי תרומת הדשן שהעלה לאיסור כל קריבות דבודאי שלא ראה ולא ידע דברי כל הני רבואתא מדלא כתב לדבריהם ועיין בס"פ הבא על יבמתו בדין היוצא לדרך סמוך לוסתה:

ג **סמוך** לוסתן. ויתבארו פרטי הדינים בזה בפ' האשה שעושה צרכיה בסופו אחר הלכות כלאי בגדים ע"ש ועיין בפירקין ריש סי' ד' בסעיפי י"א י"ג י"ד:

ד רא"א ארבע נשים דיין שעתן. ואינה מטמאה למפרע כמ"ש רבינו בריש פירקין והיינו לטהרות כמ"ש שם אבל לבעלה לא כמ"ש בסי' דלקמן בדברי רבינו ומ"מ לענין קביעות ווסת נ"מ נמי האידנא וגם לבתולה שלא הגיע לימי הנעורים וכן זקנה לענין פרישה בסמוך לווסתן נ"מ נמי האידנא ולפי שעיקרן של דיני קביעות הווסת הוא בפרק האשה לקמן וגם שם יפרשו קצת דיני פרישה לכך אחרנוהו וכתבנוהו להני דיני כולהו התם בפ' האשה בסופו של החלק שאחר הלכות כלאי בגדים:

ה **מעוברת** משיודע עוברה. כבר כתבתי לישנא דגמרא במ"י דכמה הכרת העובר ג' חדשים וכתב ב"י סימן קפ"ט דמשמע דשלשה חדשים שלמים קאמר:

ו **סמוך** לזקנתה. בגמרא איזהו סמוך לזקנתה א"ר יהודה כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא ור"ש אומר כל שקורים לה אמא אמא ואינה בושה ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק חד אמר כל שאינה בושה וחד אמר כל שאינה מקפדת מאי בינייהו איכא בינייהו בושה ואינה מקפדת וכתב הב"י נראה דהלכה כר"ש אי משום דקי"ל כוותיה לגבי ר' יהודה ואי משום דאיפלגו אמוראי אליביה ובפלוגתא דר"ז ור' שמואל בר רב יצחק נראה שהרשב"א פוסק כמ"ד כל שאינה מקפדת וכן פסק הרמב"ם בפ"נו מהא"ב ובפ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב ומיהו כתבו התוס' דבירושלמי פריך אהא דקאמר כל שקורין לה אמא ואינה בושה וכי בדעתה תלוי הדבר ומשני כל שראוי לקרותה אמא ולפי זה הא דאמרי שקורין לה אמא ואינה מקפדת היינו לומר שאינה ראויה להקפיד עכ"ל הב"י:

ז **חוץ** מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות. ל"ש אם היא בתולה או בעולה כ"כ הטור סי' ק"ן וכתב הב"י דהיינו מדתנן הכי לענין דיין שעתה דאע"פ שהיא נשואה הה"נ לענין כתמים דכי היכי דהתם דתלינן בראיתה ממש לא שאני לן בין בתולה לבעולה הה"נ הכא דתלינן בהגיע זמנה לראות דל"ש לן נמי בין בתולה לבעולה וכתב הרשב"א בת"ה שמקצת מפרשים היו סבורים לומר דתינוקת שהגיע זמנה לראות נמי אין כתמה טמא והוא ז"ל סתר דבריהם והכריח דכל שהגיע זמנה לראות אע"פ שלא ראתה כתמה טמא דכיון דהגיע זמנה לראות הרי היא ככל הנשים לענין זה והכי תניא בגמרא ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן ותינוקת שהגיע זמנה

לראות יש לה כתם ומדפסיק ותני תינוקת שלא הגיע זמנה לראות יש לה כתם אלמא מלתא פסיקתא קאמר בין ראתה בין לא ראתה ע"כ וכן פירש"י יש לה כתם מכאן ולהבא אע"פ שלא ראתה מימיה:

ח **אין** חוששין לה. פירש"י ואפילו אין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה איכא למימר עברה ולאו אדעתה דהא בגופה אין לתלות כל עיקר משמע לכאורה דאילו א"א לומר שעברה כגון שלא זזה מתוך ביתה דאה"נ מכיון דעל כרחינו צריכין אנו לומר שבא מגופה דטמאה היא ולפי זה מאי דמסיים רש"י וכתב דכתמים דרבנן נינהו וכי גזור רבנן בהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהא לא גזור הואיל ואין בה דמים ה"ק דלא גזור כיון דאיכא למתלי דאימור עברה ולאו אדעתה וכבר נתחכם רמ"י ז"ל בזה וכשכתב דבריו של רש"י ז"ל שינה את לשונו וכתב דכיון דכתמים כו' בזו שאין דמים מצויין בה תלינן לקולא ע"כ אלא שאע"פ שחשש לתקן דבריו של רש"י לא חש לקמחא דגופיה שהוא התחיל וכתב כלשונו של הטור לא גזרו בתינוקת כו' ולכך נ"ל דתקונו הוא עיוותו שעם זה שתיקן לשון רש"י עוות ללשון עצמו אלא היה לו להניח לשון רש"י כמו שהוא והרי אנו יכולין לפרש דבריו בענין שיתקיימו ולומר דזה שכתב אח"כ דכתמים דרבנן כו' ולא גזור להוסיף על טעמו הראשון הוא שבא להקל אפילו היכא דליכא למתלי כלל דמעיקרא הוא דקאמר דיש לנו לתלות אפי' בשלא עברה ונאמר שעברה ולאו אדעתה והדר הוסיף וקאמר דכתמים דרבנן כו' ולא גזור כלל כלומר ואפילו א"א לנו שנאמר דלאו אדעתה אפ"ה רבנן לא גזור והקרוב אלי עוד לומר שיש חסרון מטעות הסופר בלשונו של רש"י וצ"ל ועוד דכתמים כו':

ט **משהגיעו** ימי הנעורים. פרש"י שהביאה שתי שערות או בת שתים עשרה שנה ויום אחד ואע"פ שלא הביאה שתי שערות וכתב הרשב"א בתו"ה נראה שהזקיקו לפרש כן מדקאמרמשהגיע ימי הנעורים דאלמא דבהגעת הימים בלחוד חוששין לה וזה דוחק אלא מסתברא דכל שהיא פחותה מבת י"ב שנים ויום אחד ואע"פ שהביאה ב' שערות דהא קי"ל כרבא דאמר בפרק יוצא דופן תוך הפרק כלפני הפרק ושומא בעלמא נינהו וה"ה לבת י"ב שנים ויום אחד אם לא הביאה ב' שערות דכל שלא הביאה ב' שערות קטנה היא ודוקא כשבדקוה ואין לה ואע"ג דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנים ואפי' בדקו ולא אשכחו חיישינן שמא נשרו להחמיר לענין מיאון הא אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין שמא נשרו וה"מ דאקדשה תוך הזמן ובעל לאחר הזמן דאיכא ספיקא דאורייתא אבל בעל בתוך הזמן לא כלום הואיל וליכא ספיקא דאורייתא ובכתמים נמי דספיקא דרבנן היא אין חוששין שמא נשרו אלא מיהא היכא דלא בדקו

חזקה הביאה סימנים ואפי' למיאונין וכדרבא ואיתא בפ' יוצא דופן ובריש בא סימן ומצאתי בתוספתא במס' נדה פ"ק מאימתי ראויה לראות משהביאה ב' שערות וזה מבואר כדברינו עכ"ל הרשב"א והוי יודע דבהטור השמיט יום אחד ולא כתב אלא י"ב שנים ונמשכו אחריו בעלי הש"ע ולישנא קטיעא הוא ולאו בדוקא קאמרי:

י **אבל** אם ראתה ג"פ כו'. גרסינן בגמ' דף י' אמר רב חלקיה בר טוביה תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אפי' שופעת כל שבעה אינה אלא ראיה אחת אמר רב שימי בר חייא מדלפת אינה כפוסקת אלא כשופעת ופירש"י מדלפת טיף אחר טיף וכתב הב"י דנראה מדברי רש"י שם שאם פסקה מעט וחזרה וראתה ופסקה וראתה כן ג"פ ביום הרי זו מוחזקת בדמים וכתמה טמא כראייתה וכ"כ הרשב"א בפי' בת"ה וכך הם דברי הטור אבל הרמב"ם כתב בפ"ט מהא"ב כתמה טהור עד שתראה דם ג' וסתות נראה שהוא סובר כי מדלפת אינו דוקא טיף טיף כדפירש"י אלא כל ראיה דוסת אחת מקרי מדלפת עכ"ל וכתב רמ"א דיש להחמיר כסברת רש"י וכתב הטור דתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג"פ ופסקה מלראות שיעור ג' עונות שהן צ' יום חוזרת לקדמותה וכתמה טהור עד שתחזור ותראה ג"פ וכתב הב"י שכ"כ הרשב"א בת"ה ולמד כן מדתניא הכי בגמ' לענין דיה שעתה תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם אחת דיה שעתה ב"פ דיה שעתה ג"פ הרי היא ככל הנשים כו' עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים וס"ל להרשב"א דה"ה לענין כתמים דדינא הכי ואמרי' עלה בגמ' שאם לאחר שעברו עליה ג' עונות חזרה וראתה בעונות קטנות כמו שהיתם למודה לראות מתחלה לא הוחזקה עד שתראה ג"פ ואע"פ שכתב הרשב"א כמו שהיתה למודה כו' הכא לענין כתמים אין אנו צריכין אלא ג' ראיות להחזיקה בדמים כמ"ש לשונו במ"י והכי מוכח נמי בהדיא מהך דמדלפת שנתבאר שהיא מוחזקת בג' ראיות אפי' ביום א' והוא לא נקט הכא אלא מאי דאמרי' בגמ' לענין דיה שעתה וכמו שיתבאר כל זה באריכות בס"ד בפרק האשה:

יא **כשהיא** מעוברת א"צ לפרוש דאפי' בשעת וסתן כו'. ואפי' לכתחלה אינה צריכה בדיקה והא דתנן נמי היתה במחבא והגיע עת וסתה ולא בדקה ה"ה דאפי' לכתחילה לא בעיא בדיקה דהא טעמא דמסולקת דמים היא כ"כ הרשב"א אבל הטור סי' קפ"ד גבי היתה במחבא כ' דלכתחילה חוששת לו אפי' לא היתה לה וסת קבוע ואעפ"כ גבי מעוברת לא כתב שתהא חוששת לו אפי' לכתחילה וכבר הקשה עליו הב"י דכיון דמעוברת מדין מחבא פשטינן לה היה לנו להשוותה ותירץ דהטור ס"ל דאע"ג דבמחבא אמרי' דדמיה מסולקים ולא בעיא בדיקה לאו למימרא דאפילו לכתחלה לא בעיא בדיקה

אלא דבדיעבד לא מחזקי' לה בטמאה אבל אה"נ דלכתחלה בעי בדיקה בשעת וסתה ותדע דהא לא בעי ההוא סבא מר' יוחנן אלא בדיעבד כדמשמע מדבעא לה אפיסקא דמעוברת וחברותיה דיין שעתן ועוד מדאמר הגיע וסתה בימי עבורה ולא בדקה מהו ולא אמר הגיע וסתה בימי עיבורה תוששת לוסת או אינה חוששת ומדאהדר ליה ר' יוחנן תניתוה משמע דבההוא גוונא דבעיא בלחוד היא דמתנייא ולא יותר דאל"כ הל"ל מאי תיבעי לך בדיעבד הא אפי' לכתחלה תניתוה דשריא אלא ודאי משמע ליה דבדיעבד דוקא מתניא והכי משמע מדברי רש"י שכתב ה"נ במעוברת הואיל ודמיה מסולקים טהורה ומשמעות דבריו דבדיעבד קאמר שאל"כ כך הוה ליה למימר ה"נ במעוברת הואיל ודמיה מסולקין אינה חוששת ומ"מ עד כאן לא אבעיא לן האי בעיא ופשטינן לה דוקא בדיעבד אלא אליבא מ"ד דוסתות דאורייתא אבל למ"ד וסתות דרבנן לכתחילה נמי אינה חוששת ומסברא ידעינן לה ולא איצטרך למבעי בה וה"מ במעוברת דהא חזינן דכל המעוברת דמיהן מסולקים והלכך אמרי' דלמ"ד וסתות דרבנן אף לכתחלה נמי אינה חוששת אבל היתה במחבא דלא בריר לן כולי האי דתהא מסולקת דמים דהא חזינן כמה נשי אע"ג דהוו במחבא לא ישנו את תפקידם לא אמרי' בה אינה חוששת אפי' לכתחלה ומסתיין דנימא בה היכא דעבר יום וסתה ולא בדקה שמותרת עכ"ל הב"י בסי' קפ"ד ובסי' קפ"ט כתב דהרמב"ם לא הזכיר דין זה ושהמגיד בפ"ט מהא"ב כתב שנראה שהוא מפרש דהך בעיא דההוא סבא היא לענין טהרות בלבד אבל לענין פרישה מבעלה חוששת ליום וסתה עד שתעקרנו או שהוא מפרש כדברי שאר המפרשים דאמרי לא בעיא בדיקה אבל בשעת וסתה חוששת היא לבעלה וזהו שלא הזכיר דין זה עכ"ל המגיד והיה לנו לחוש לדברי אלו המפרשים כ"ש שאפשר שהרמב"ם ג"כ הכי ס"ל וא"כ אין חילוק בין היתה במחבא למעוברת דתרווייהו לכתחלה יש להם לחוש אלא דמכיון שהב"י בש"ע שלו לא חש וכן האחרונים לא חשו וקי"נ נמי דוסתות דרבנן אין לנו להחמיר ועיין בסעיף ל"ב בפרק האשה ועיין עוד בסעיף דלקמן:

יב **דאפי'** בשעת וסתן אמרינן הכא דלא בעיא בדיקה. ומכאן יצא לו להש"ע שכתב בסי' קפ"ד גבי מעוברת ומניקת דאפי' בתוך וסתה מותרת בלא בדיקה:

יג **ולא** אמועוברת כדאר"י עלה דההיא אבל כו'. דא"ר יוחנן ל"ש אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עבורן דיין כל ימי מניקתן ומכאן יצא לו להטור שהשוה דין מניקה לדין מעוברת דכל ימי מניקתה שהן כ"ד חדשים משנולד הולד אפי' מת הולד א"צ לפרוש סמוך לוסתה כמו במעוברת ותניא מעוברת ומניקה שהיו שופעות דם ובאות דיין כל ימי עבורן ודיין כל ימי מניקותן דברי ר' מאיר ר' יוסי ור' יהודה ור"ש אומרים לא

אמרו דיין שעתן אלא בראיה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ור' יוחנן כר' מאיר ס"ל וכן שמואל נמי כדאיתא בגמ' ואע"ג דרב וריש לקיש לא ס"ל כר"מ הרי הלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל ולגבי ריש לקיש וכ"ש הכא דשמואל כוותיה סבר וז"ל הטור סי' קפ"ט בשם הרשב"א עוברה משהוכר עוברה ומניקה כל כ"ד חדש אינה חוששת לוסתה הראשון אפי' היה לה וסת קבוע והגיע תוך הזמן הזה אינה צריכה בדיקה ומותרות לבעליהן ואפי' שופעות ורואות דם באותן עונות שהן למודות לראות בה אינן אלא במקרה ע"כ אבל לעיל מינה כתב ג"כ בשם הרשב"א שכתב אינה קובעת וסת בימי עבורה ובימי מניקותה ושיש גדולים שאומרים שחוששת לה כדרך שחוששת לוסת שאינה קבוע וראוי לחוש לדבריהם ע"כ כלומר אע"ג דאינה קובעת ממש חוששת וכן הוא לשונו בת"ה שאחר שכתב דלא קבעא ולא חיישא כתב אבל הר"א כתב דמקבע הוא דלא קבען הא מיחש חיישינן דומיא די"א שבין נדה לנדה שחוששת ואע"פ שהראשון נ"ל עיקר יש לחוש לדברי הרב ע"כ מוכח ודאי שאע"פ שאינה קובעת אותו שיהא לו דין וסת קבוע שיתבארו בפרק האשה מאי בינייהו דוסת קבוע לשאינו קבוע מ"מ לענין חששא שתאסר לבעלה בעונה בינונית שהוא ל' יום לראיתה כדרך כל וסת שאינו קבוע וכמו שנתבאר לעיל סעיף א' צריכה לחוש לו וכן אפי' יש לה זמן לימי החדש או שראתה בהפלגה וכדרך שיתבאר בפ' האשה בסעיף ז' וסעיף כ"ז וסעיף ל"ב הילכך נראה ודאי דהא דאמרן שאפי' שופעת באותן עונות שהן למודות לראות בה אינן אלא במקרה היינו ג"כ דוקא לענין זה שלא לחוש לאותו הזמן של וסת הראשון אבל צריכה שתחוש לוסת שאינו קבוע ובאותה העונה אסורה לשמש ומיהו מכיון שעברה ולא ראתה אפי' פעם אחת כבר נעקר וא"צ לחוש עוד ואפי' כבר ראתה כמה פעמים ובעונות קבועות לפי שאינה קובעת וסת באלו הימים וכמו שיתבאר בפ' האשה ועוד דקדק הרשב"א מהך ברייתא דעד כאן ל"פ אלא בימי עיבורן ובימי מניקתן הא אם עברו ימי מניקתן אפי' בראיה ראשונה מטמאה מעל"ע לדברי הכל ועוד זיל בתר טעמא מידי הוא טעמא מחמת הגורם דראשה כבד ואבריה מתפרקים כו' הא כשנסתלק הגורם חזר האורח למקומו ויתבאר עוד אחר פרק האשה בס"ד:

יד **א"נ** יש לחלק כו'. ולפי תירוץ הזה כל הד' נשים שוות ואף בתולה וזקנה א"צ לפרוש סמוך לוסתן והטור כתב כן בסי' קפ"ד בשם הרשב"א דבקטנה שלא הגיע לימי הנעורים ולא הביאה סימנים א"צ לפרוש סמוך לוסתה כל זמן שלא קבעתו ג' פעמים וכתב הב"י דדין זקנה שנסתלקו דמיה שוה לדין קטנה בזה עד כאן ויראה לי דז"ש אין צריך לפרוש

סמוך לוסתה ה"ה בתוך וסתה נמי כדדייקינן במעוברת לעיל סעיף י"ב ולקמן אחר פ' האשה יתבארו דיני בתולה וזקנה לאחר שעברו עליהן ג' עונות היאך חוזרות לקדמותן:

טו **קמ"ל** דכל לבעלה לא בעיא בדיקה. ואפי' אין לה וסת וכדאמר נמי ר' זירא בסמוך אבל בסוף הפרק לא מסיק כך רבינו ושם אכתוב בס"ד מסקנת הפוסקים בין באין לה וסת ובין ביש לה וסת:

טז **ואין** לה לא כתובה כו'. וכתב הרמב"ם בסוף הל' אישות בד"א שהיתה כך מתחלת נישואיה ומביאה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נסתחפה שדהו לפיכך אם בעל פעם אתת ולא מצא דם ואח"כ חזר להיות רואה בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה ולא יחזיר עולמית:

יז **ולא** פירות. פירש"י שאוכל בעלה מנכסי מלוג שלה וכתבו התוס' שכן ג"כ אין לה דין פירות דהיינו פרקונה וכתבו עוד דאיירי בין הכיר בה ובין לא הכיר בה דבלא הכיר בה הוי מקח טעות ומחלה ליה דניתא לה דניפוק עלה שמא דאישות כדאמרינן גבי איילונית בפ' איזהו נשך ובהכיר בה נמי אין לה כלום כדאמר ביש מותרות בשניות לעריות שהיא מרגילתו משום דזרעה כשר ע"כ:

יח **ויוציא** ולא יחזיר עולמית. וכתב בתשובת הר"ם שבסוף תשובת הרשב"א דרואה דם מחמת תשמיש אין לה תקנה לישאר עם בעלה אלא שתתגרש לאלתר ואסור להשהותה דחיישינן שמא יבא עליה ודקדק כן מדברי הרמב"ם ואע"ג דבריש זבחים גבי אשה לאו לגרושין עומדת כתב ר"י דאפי' זינתה יכולה להיות תחתיו ותשמשנו כשפחה שאני התם דליכא למיחש כולי האי שמא יבא עליה דכיון שזינתה תחתיו שונא אותה ומאוסה בעיניו ומיהו נ"ל דהכא עד כל זמן שאינו חפץ לישא אחרת ורוצה להשרותה ע"י שליש ובשנה אחת ולא ילך אצלה אלא בעדים א"צ לגרש אם אינה באה מחמת טענה אבל אם רוצה לישא אשה אחרת יוציא זו ויתן כתובה ע"כ וכתוב ג"כ בתשובת הרשב"א סי' תתל"ט ואכתוב לשונו בפרק תינוקת סעיף ז' ומיירי בכגון הא דהרמב"ם דנסתחפה שדהו מש"ה יתן כתובה והא דיוציא כשיקח אחרת היינו מכח תקנת רבינו גרשון מ"ה והא דכתב ובשנה אחת השמיטו הש"ע בטי"ד סי' קפ"ז סעיף י"ב אבל רמ"א כתב כן בטא"ה ר"ס קי"ז ויראה לי דהא דבשנה אחת לאו אזמן השהייה קאי דלהשהות לעולם רשאי ע"פ הדרך הזה אבל נקט שנה אחת לענין השריית השליש כדי שלא תצטרך לשאול על זה מהבעל בכל פעם כי אם אחת בשנה ועי' עוד מדינים אלו בפ' בתרא סי' ג':

יט **משמשת** בשני עדים. פי' הרי"ף לקמן אחד לו ואי' לה וכתב הרמב"ם בפ"ד מהא"ב שיש לאיש להניח אשתו שתבדוק בעד שלו מתוך שהיא נאמנת על שלה נאמנת על שלו:

כ **אלא** שלא מלאני לבי להקל כי דברי ר"ח דברי קבלה הן. והלכה כר"ח בן אנטיגנוס כדמסיק בסמוך דמשמשת בשני עדים א' לפני תשמיש וא' לאחר התשמיש ושכן תעשה כל ימיה ובלבד שלא תחזיק כו' לאיסורא מתחזקה אבל לא להתירא וכן פסק ג"כ הרמב"ם בפ"ד מהא"ב והוסיף להצריך גם לבעל לקנח עצמו לאחר תשמיש בעד שלו וטעמו שכן הוא סובר אף באשה שיש לה וסת שכ"כ שם אבל אשה שיש לה וסת אינה צריכה עד לפני תשמיש אלא משום צניעות בלבד אבל אחר תשמיש הכל צריכים ב' עדים א' לו וא' לה ואף מעוברת ומניקה וזקנה וקטנה ע"כ וכתב הר"ן לפי שהוא ז"ל מפרש זו ששנינו בפ' כל היד דרך בנות ישראל משמשת בב' עדים א' לו וא' לה והצנועות מתקנות להם שלישי להתקין את הבית בשאינה עסוקה בטהרות שאפי' משום בעלה לבד צריכה לשמש בב' עדים לאחר תשמיש והצנועות בודקות אפי' לפני תשמיש לבעליהן וכי אמרינן בפרקין דמגו דבעי בדיקה לטהרות בעי בדיקה לבעלה דאלמא מדין בעלה אינה צריכה היינו לומר דכשאינה עסוקה בטהרות א"צ בדיקה לפני תשמיש מן הדין אלא משום צניעות בלבד ע"כ ועל מ"ש דאף מעוברת כו' כתב המגיד לפי שסובר שמה ששנינו בפרקין גבי מעוברת ומניקה כו' אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה ואתמר עלה לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות אבל אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה בעד שלפני תשמיש דווקא מיירי אבל עד דלאחר תשמיש לעולם היא צריכה בדיקה ע"כ אבל רבינו ירוחם כתב דלר"ח נמי מעוברת אינה צריכה בדיקה אפי' הגיע וסתה ומסתמא נמי כל חברותיה ששנינו עמה ועל מה שהצריך הרמב"ם בדיקה לאשה שיש לה וסת השיג עליו הראב"ד מהא דאיתא בגמרא דבסוף פירקין בעא מיניה ר' זירא מרב יהודה אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה א"ל לא תבדוק ותבדוק ומה בכך א"כ לבו נוקפו ופורש והמגיד תירץ דאיכא לפרושי דרב יהודה מיירי דוקא בבודקת תוך הזמן שהם חייבים בקרבן כדתנן בסיפא דמתני' דפירקין דרך בנות ישראל משמשות כו' שכתבתי בסמוך אבל אחר מכאן לא אמרו ע"כ וקשיא לי קצת דא"כ היינו הך דבעא התם בתר הכי ר' אבא מרב הונא אשה מהו שתבדוק עצמה כדי לחייב את בעלה אשם תלוי ומיהו אע"פ דבין להרמב"ם ובין להראב"ד הך בדיקה דרב יהודה לאחר תשמיש היא וכ"כ הגהת מיי' בפ"ד מהל' איסורי ביאה בשם הר"ר שמחה דאילו קודם תשמיש מצוה דתנן כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת אבל התוס' פירשו דרב יהודה לפני תשמיש מיירי דאז לבו נוקפו ופירש כדפירש ר"ח דכיון דרואה אשתו בודקת מחשב שאם לא הרגישה לא היתה בודקת לפי שיודעת שחכמים לא תקנו לבדוק ע"כ ומתני' דכל היד פי' הטור בריש

סי' קפ"ד וגם בסי' קפ"ו דשלא בשעת תשמיש היא וכתב ב"י שכן העמידה הרשב"א ז"ל וז"ל הרשב"א בתורת הבית כל הנשים אם יש להם וסת קבוע מותרות לבעליהן בלא בדיקה ואין צריך בדיקה לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש ולא עוד אלא שאין ראוי שתבדוק בשעה שהיא רוצה לשמש את ביתה כדי שלא יהא לב הבעל נוקף ופורש ונמצא בטל מפריה ורביה ע"כ ואע"פ שרבינו בר"פ דלקמן העמידה למשנתינו דכל היד בעסוקה בטהרות ניחא טפי פי' הטור כמו שאכתוב שם במעי"ט בס"ד וכתב המגיד בשם הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל נשים שיש להם וסת משמשות שלא בשעת וסת ואינן צריכות בדיקה ובועל ושונה כמה פעמים ואינן צריכות לבדוק לא לפני תשמיש ולא לאחריו ולא בין תשמיש לתשמיש ולא הוזכרה בהם בדיקת עדים בש"ס אלא בעסוקה בטהרות וכתב ב"י דטעמם מדתנן בפ' כל היד בש"א צריכה ב' עדים על כל תשמיש ותשמיש או תשמש לאור הנר ובה"א דיה ב' עדים כל הלילה ובגמרא א"ר זירא מדברי כולם נלמוד בעל נפש לא יבעול וישנה פירש"י בלא בדיקה בינתים דאפי' ב"ה מצריכין בדיקה לסוף תשמיש אלמא חיישינן שמא ראתה דם מחמת תשמיש אלמא מי שהוא ירא ופורש מספק איסור לא יבעול וישנה רבא אמר בועל ושונה כי תניא ההיא לטהרות ופסקו הלכה כרבא דבתרא הוא ונראה דלפי דבריהם הא דאיתא בגמ' התם א"ר אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב בדקה בעד ואבד אסורה לשמש עד שתבדוק פי' בדקה בלילה בעד ואבד מתקיף לה ר' אילא אילו איתא מי לא משמשה ואע"ג דלא ידעה השתא נמי תשמש א"ל זו מוכיחה קיים וזו אין מוכיחה קיים לענין טהרות דוקא איירי אבל כל לבעלה לא בעי בדיקה כלל וכן פירש"י לענין טהרות וכן בכל דוכתא דמדכר במשנה בדיקה לענין טהרות היא דאם אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה כלל לבעלה לא לפני תשמיש ולא לאחריו כל שיש לה וסת ונראה אפי' אין לה וסת נמי לדעת הרי"ף ז"ל לקמן דכל שבדקה ג"פ הראשונים ולא מצאה דם שהוחזקה שלא לראות בשעת תשמיש לא בעיא בדיקה כלל לבעלה לדעתם שאחר שהוחזקה בג"פ הראשונים שאינה רואה בשעת תשמיש אין הפרש בין אשה שאין לה וסת לאשה שיש לה וסת עכ"ל הב"י אבל הרמב"ם כתב המשמש מטתו פעמים רבות א"צ לבדוק העדים שלהם על כל ביאה וביאה ולמחר יבדק העדים נמצא הדם על העד שלה או על עד שלו הרי זו טמאה וכתב הב"י דלטעמיה אזיל שסובר שכל הדברים שנאמרו בענין זה לא לטהרות דוקא הן אלא אף בשאינה עסוקה בטהרות ולבעלה איירי הלכך פסק כר' זירא דאמר מדברי כולם נלמוד בעל נפש לא יבעול וישנה כלומר בלא בדיקה ודלא כרבא דפליג אדר' זירא ואמר כי תניא ההיא לטהרות ונראה שסובר ז"ל דבעל נפש דאמר ר' זירא לא ממדת חסידות

קאמר אלא שורת הדין ע"כ ואזיל נמי לשיטתיה דכל אשה אפי' שיש לה וסת צריכה ב' עדים אחד לו ואחד לה לאחר תשמיש ולפיכך פסק נמי להך אפי' באשה שיש לה וסת וכבר נתבאר ג"כ שלדעתו הצנועות בודקות עצמן אף קודם תשמיש אבל הפוסקים נחלקו עליו באשה שיש לה וסת וכמו שכתבתי בשם המגיד שכן דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב הר"ן שאף הרי"ף ז"ל סובר דאשה שיש לה וסת דא"צ כלל בדיקה ועיין בדברי רבינו בר"פ דלקמן וכתב רמ"א שכן עיקר וכן נהגו ובאשה שאין לה וסת דעת הרי"ף דג"פ הראשונים צריכה להחזיקה בין לאיסור בין להיתר אלא שמדברי רבינו שלא הצריך אלא אחד לו ואחד לה לאחר תשמיש וכ"כ הראב"ד כמ"ש במ"י והסכים לסברתו של הרי"ף וכן פסק ג"כ הרשב"א בת"ה ומיהו הב"י כתב דלהרי"ף צריכה ג"כ בדיקה לפני תשמיש באלו ג"פ הראשונים ודעת הרמב"ם ורבינו כבר נתבאר בתחלת הסעיף ורמ"א לא הכריע באשה שאין לה וסת כמאן אבל הגיה שם וכתב ללשונו של הרמב"ם בענין הבדיקות שבין תשמיש לתשמיש וכו' וכתב הרשב"א דהני ג"פ שראתה בהם מחמת תשמיש דוקא בשראתה ג"פ רצופים כשור המועד וכחזקת קרקעות אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זה חזקה כלל וסת הוא דלית לה וכתב ב"י שכן נראה מדברי הרמב"ם בסוף הל' אישות וכתוב בתרומת הדשן דאשה שרגילה לראות בענין זה שלעולם לא ראתה בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה אבל לאחר י"ד ימים אין קבע לפעמים בט"ו או בט"ז או בי"ז ולפעמים בכ"א בכ"ג בכ"ד לאחר טבילה אין לה קבע ונראה דאינה צריכה בדיקה כלל לכל אשר תשמש קודם י"ד לטבילתה ואפילו לפי' רבינו חננאל ופי' ר"ת דפסקו אין לה וסת בעיא בדיקה לבעל הך האשה לאו אין לה וסת מקרי קודם הי"ד יום ע"כ: הדרן עלך שמאי פרק שני

כא **אבל** אינה עסוקה בטהרות אין לה לבדוק כלל כו'. אבל הרשב"א פירש דהכא שלא בשעת ' תשמיש מיירי וכ"כ הטור וכן עיקר ועיין עוד בס"פ דלעיל שם כתבתי דאשה שאין לה וסת צריכה בדיקה קודם תשמיש ולאחר תשמיש ג"פ הראשונים וי"א לעולם ועיין שם:

כב **אין** לו לבדוק כלל כו' וכבר כתבתי במ"י דיכול ורשאי לבדוק בצרור או בחרס או במטלית עבה ומיהת י"ל דווקא לתרומה התירו אבל כל שלא לתרומה לא וי"ל ג"כ שאם דרכו לטבול לקריו דרשאי ויכול נמי לבדוק בכה"ג ובריייתא בגמרא א"ר טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ ואפי' ישב לו קוץ בכריסו דמוטב תבקע כריסו ואל ירד לבאר שחת:

כג **א"ל** אפשר שיעמוד על מקום גבוה כו'. ועיין בפ' מי שמתו סימן כ"ח ובסעיף נ"ז דמיושב נמי שרי:

כד **א"ל** מוטב שיוציא לעז כו'. מסקי התוס' לסוף הודו חכמים לדברי ר' אליעזר מדאמר בפרק אין עומדין אין מי רגלים כלים אלא בישיבה או בעפר תיחוח או במקום גבוה והיינו כר"א אבל אוחז באמה לא קאמר אע"ג דמסתמא כמו כן כלין ולקמן בפירקין שלשה שנאתי וחשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוזכר שם רבי אליעזר ע"כ:

כה **שנאמר** וירע בעיני ה' וגו'. ואע"ג דבגמ' פרק ד' אחין (יבמות דף ל"ד) אמרי' שלא כדרכן שמשו הא מרמינן להו התם מברייתא דש מבפנים וזורה מבחון ועיין לקמן סעיף י' ועיין בפ' ד' אחין בדברי רבינו סימן י' שהאריך בזה:

כו **אמר** ר"נ אם היה נשוי מותר. ומ"מ כתב רבינו יונה בספר היראה אפי' הנשוי לא יאחז באמה וישתין כי אחרי אשר העונש גדול כל כך שהוא כמביא מבול לעולם א"כ יש לו לאדם להתרחק ולקדש עצמו אף במותר לו וכן רבינו הקדוש לא הכניס ידו למטה מאבנטו ע"כ וכבר כתבו התוס' בפירקין בד"ה אם היה נשוי כו' היינו רבותיה דרבינו הקדוש שהיה נשוי והיה מחמיר על עצמו וכתב הסמ"ג מל"ת סימן קכ"ו שהרי"ץ היה מסתפק אם היה נשוי מותר לאחוז באמה אי דוקא להשתין אבל להתחכך אסור או שמא מותר להתחכך ע"כ ופסקו בש"ע טא"ח סי' ג' לחומרא:

כז **מעטרה** ולמטה לצד הארץ. כך דקדק לכתוב הטור א"ח סי' ג' ופירש ב"י בשם הר"י אבוהב אמר זה לפי שלפעמים אינה כנגד הארץ והוא בעת (שהאדם) שהא' קשוי שהוא כנגד הגוף ונכון הוא שאע"פ שהוא קשוי מותר לאחוז מן העטרה ולמטה כדמשמע בתוס' ר"פ כל היד ומשום הכי הוצרך ללמדנו דמעטרה ולמטה היינו צד הארץ ואע"פ שבשעת שהוא בא לאחוז הוא מעטרה ולמעלה לא מקרי מטה ומעלה אלא גבי כשאינו קשוי ע"כ:

כח **אמר** רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי. פירשו התוס' אינו מנודה מעצמו אלא כלומר היו חייבים לנדותו כדאמרינן בפ"ק דקדושין עד היכן הוא גלגול שבועה עד שיאמר השבע לי שאין עבדי אתה ההוא היו שמותי משמתין ליה דתניא הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי משמע דיהא בנדוי היינו דהיו משמתין ליה ע"כ וכתב המגיד בפ' כ"א מהא"ב שכן פירשו הרמב"ן והרשב"א בשם ר"ת אבל מדברי הרמב"ן נראה שמפרש שחכמים נידו על כל מי שיעשה כן וזהו שכתב הרמב"ם בנידוי הוא יושב עכ"ל המגיד והנה בלשונו של הרמב"ם לא כתב כן אלא המנאפים ביד ומוציאין ש"ז אבל על המקשה עצמו לדעת לא כתב שום נידוי ואולי שהוא מפרש דהא דאמר רב דהמקשה יהא בנידוי

היינו מפני שבא לידי הוצאת ש"ז לבטלה ואה"נ שאם נתקשה ולא הוציא זרע לבטלה שאין כאן דין נידוי וזה שלא כתב אלא בלשון וכן אסור שיתקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור ולא פי' בו שאם עושה כן שהוא יושב בנידוי ואדרבה ה"ל לכתוב דין הנידוי גבי קישוי לדעת דהוי רבותא טפי אלא נראה שסובר דחומרא דנידוי אינו על הקישוי עצמו כי אם על מה שבא על ידי כן לידי הוצאת זרע לבטלה וכשבא לידי כך אז הוא יושב בנידוי ולא כשלא בא לידי כן אלא איסורא מיהא איכא כדי שלא יבא לידי כך וכך נראה לי:

כט **א"ר** אמי כל המביא עצמו לידי הרהור כו'. אלא אם יבא לידי הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה היא אילת אהבים ויעלת חן כ"כ הרמב"ם בפ' כ"א מהא"ב והוא כמאמרם ז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבה"מ ועיין בברכות פ' היה קורא סי' ד' דאסור לשכב פרקדן ובסוף פ"ק דמסכת ע"ז דלא יסתכל בבהמה חיה ועוף בשעה שנזקקים זה לזה אא"כ שאומנתו להרביע הבהמות ועיין עוד שם מדינים אלו וכתב הרמב"ם חסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם שמעולם לא נסתכל במילה שלו ומהם מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו מפני שלבם פונה מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוחזות לבב הקדושים:

ל **גרסינן** בגמרא ת"ר המשחקים בתינוקות מעכבים את המשיח ומסקינן דנסיבי קטנות פירש"י והוא ראוי להוליד נמצא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה ע"כ דא"ר יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי פירש"י שבגוף חדר כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים כי רוח הרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם יעטוף מעכב את הגאולה דקרא בגאולה כתיב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' נשמות שאני עשיתי יעטוף ומסיפיה לרישיה מדריש ע"כ ויראה לי דלאו בדוקא נקטי תינוקות דה"ה איילונית או עקרה וזקנה דמאי שנא ועיין עוד מזה בפ' ד' אחין סימן ו' לענין תשמיש שלא כדרכה באשתו ונראה דנקט תינוקות דשכיחי טפי וכתב רבינו הרא"ש בתשובות כלל ל"ג סימן ג' בשאלת אשה שיש לה אוטם ברחם בענין שאין השמש דש כראוי לו ומתוך האוטם פעמים שהוא דש בחוץ ולעולם הוא זורה בחוץ יראה שהוא אסור כיון דלעולם הוא זורה בחוץ קרינן ביה ושחת ארצה אע"פ שלפעמים הוא דש מבפנים מ"מ כיון שלעולם הוא זורה בחוץ אסור וגריע ממשמשת במוך דהתם הוא משמש כדרך כל הארץ אע"פ שאין זרעו ראוי להזריע מידי דהוה אעקרה וזקנה וקטנה ע"כ וכתב רמ"י ז"ל בטא"ה סימן כ"ג סעיף ה' וז"ל נשאלתי על אשה שיש לה כאב מתמיד בבטן ולא תוכל לסבול שיבא

בעלה עליה כדרך כל הארץ מחמת הכאב המתמיד אם לא מאחוריה פנים כנגד אחור כמעשה בהמה וחולי זה מתמיד בה ולא נמצא לה רפואה ואמרתי נראה לי שמותר בעלה לשמש עמה מאחוריה אע"ג דודאי לא מתעברה בכה"ג לא הוי בכלל השחתת זרע כיון שהוא דרך מקום התשמיש ולא גרעה זו מקטנה ואיילונית ועוד דאשה זו אפי' היה יכול לבא עליה כדרכה ודאי לא היתה מתעברת מתמת החולי והרי היא ממש כאיילונית או עקרה שמותר לשמש עמה ואין מעלה או מוריד בין כדרכה בין שלא כדרכה עד כאן לשונו והא דקרי לביאה זו שלא כדרכה לאו בדוקא דעיקר ביאה שלא כדרכה ממשכבי אשה נפקא לן דשתי משכבות יש לאשה ולא קרי להך שלא כדרכה אלא בדרך שתוף השם או בדרך השאלה ומש"כ דודאי לא מתעברה בכה"ג דאמרי' בס"פ ד' אחין דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר ואע"ג דמשמע לאחר תשמיש וכמ"ש רבינו בשם הרי"ף בפרק המדיר סי' ה' אדאמר שמואל שתהא ממלאה ונופצת מ"מ סברא הוא דכ"ש בשעת תשמיש ולקמן בפרק יוצא דופן (דף מ"ב) פירש רש"י מתהפכת בשעת תשמיש ואין הזרע נקלט ברחם יחד ע"כ ועוד יש לי ראיה לעיקר הדין הזה דגרסינן במסכת כלה וכתבו הטור א"ח סי' ר"מ הוא למטה והיא למעלה זה דרך עזות ואם בכל דרך שא"א לה להתעבר יש כאן איסור הוצאת זרע לבטלה גדולה מזו דדרך עזות היה להם לומר ומיהא אפשר דדרך אקראי קאמרינן דשרי לפירוש ר"י אפי' שלא כדרכה לגמרי כדכתב רבינו בפ' ד' אחין סימן ו' ועוד יש לומר דבדרך זה שמשמשין פנים כנגד פנים אין בכלל ההיפוך שאינה מתעברת:

לא **כמין** פמלניא כו'. וכתב רמ"א דאע"ג דאפשר דבגמרא לא קאמר אלא בימיהם שהיה להם תרומה ואיכא למיחש לטומאת הגוף (דהא אטהרת כהן לאכול בתרומה אתמר והכי נמי גבי אשה מחמירים בעסוקה בטהרות מיהא באשה יש לומר משום דלמא לב בעלה נוקף ופורש) מ"מ מדהביא הרא"ש בפסקיו משמע דאף בזמן הזה אסור ומה שנהגו היתר במרחץ אפשר לומר דבשעה מועטת לא אסרו כן נראה לי עכ"ל אבל בפ"ק דשבת סוף סי' י' כתב רבינו בשם מחזור ויטרי שלהם לא היה מכנסים. כי אם כיס אחד למדת האבר ומיירי כל היום וזה נראה כדס"ד דרמ"א דהך דהכא דוקא לענין אכילת תרומה וא"כ קשיא למה כתבו רבינו בפסקיו ומיהו יש לומר דמ"מ למדת חסידות כתבו דודאי שהוא זהירות וזריזות ונקיות יתירה:

לב **גרסינן** בגמרא לקמן בפיסקא שנטרפה דעתה תניא רוכבי גמלים כולם רשעים פירש רש"י שאבריהם מתחממים בבשר הגמל ומוציאין זרע ע"כ. החמרים מהן רשעים מהן צדיקים איכא דאמרי הא דמכף הא דלא מכף פירש רש"י דמכף לשון אוכף של חמור

אם יש לו אוכף האבר אינו מתחמם שהעץ קשה הוא ואם אין לו אוכף מתחמם בבשר החמור אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכף אלא במרדעת ומתחמם ע"כ ואיכא דאמרי הא דמטרטין הא דלא מטרטין פירש רש"י דמטרטין ירך מכאן וירך מכאן ואברו מתחמם דלא מטרטין רוכב כאשה מטרטין לשון מאזנים כדאמרינן במנחות וכי טורטני יכניס ע"כ ובסמ"ק סימן רצ"ב לא כתב אלא כלישנא קמא ונמשך אחריו הש"ע בא"ה סוף סימן כ"ג ונראה שמפרש דלישנא בתרא מיירי שלא באוכף ואפ"ה לא אסר אלא במטרטין והלכך פסק כלישנא קמא ולחומרא:

לג **אם** יש להן פקחות מתקנות אותן. וזה לשון הטור סימן קצ"ו צריכות פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן וסתות ולאחר כך יהיו מותרות לבעליהן הוקבע להן וסת הרי הן כשאר כל הנשים לא הוקבע להן חוששת מל' יום לל' יום ובודקות ע"י פקחות שזהו היא עונות ראיה לרוב הנשים וכתב ב"י שכ"כ הרמב"ן בהלכותיו:

לד **תנן** דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים כו'. וכתבתיו בזה הספר ס"פ דלעיל ותו תנן נמצא על שלו טמאין וחייבים נמצא על שלה אותיום (מיד אחר בעילה) טמאין וחייבין קרבן ופרכינן בגמ' וניחוש דילמא דם מאכולת הוא פירש"י מאכולת כינה ואמאי טמאים ודאי לשרוף תרומה ולהתחייב בקרבן ודאי להוי ספק לתלות תרומה ולהביא אשם תלוי ולא חטאת דילמא דם מאכולת הוא שהיה באותו מקום באשה וכשבעל נדבק בו ע"כ א"ר זירא אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת וא"ד דחוק הוא אצל מאכולת פירש"י בדוק דודאי אין שם מאכולת ודם ודאי מגופה אתי. דחוק הוא שאין מאכולת יכולה לכנס שם ע"כ מאי בינייהו איכא בינייהו דאשכח מאכולת רצופה להך לישנא דאמר בדוק הוא הך מעלמא אתאי להך לישנא דאמר דחוק הוא אימא שמש רצפה פירש"י רצופה מעוכה על העד רחוק מן הדם קצת ללישנא דבדוק כיון דקים להו לרבנן דאין שם מאכולת ודאי דם מגופה הוא שהרי העד היה בדוק לה קודם הקנוח ומאכולת בעלמא הואי התם בעד שהיא רצופה וללישנא דדחוק איכא לספוקי שמא האי דם ממאכולת ומתוך שדחוק הוא מעכה השמש בשעת תשמיש ע"כ ופסק הרשב"א בת"ה כמ"ד בדוק הוא ולפיכך אם נמצאת מאכולת רצופה טמאה וכ"פ המגיד בפ"ד וכתב שכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל. כתב ב"י סי' ק"צ לפי מה שפירש"י אפילו לא פסקינן כהאי לישנא טמאה שהרי פי' דכי פריך ניחוש דילמא דם מאכולת הוא היינו לומר אמאי טמאים ודאי לשרוף את התרומה ולהתחייב בקרבן ודאי נראה מדבריו לענין טומאה לחוד ניחא לן דלא חיישינן לדם מאכולת וא"כ כי אמרינן דאיכא בינייהו דאשתכח מאכולת רצופה היינו לענין שריפת תרומה והבאת קרבן ודאי אבל לענין שתהא טמאה

לכולהו לישני אפילו נמצאת מאכולת רצופה טמאה משום דכיון דבדקה בו קרוב הדבר שבא מגופה הלכך טמאה מספק ואע"פ שפירש"י רצופה מעוכה על העד רחוק מן הדם קצת דמשמע מדבריו שאם היתה רצופה על הדם תלינן במאכולת הפוסקים לא חלקו בכך ובפי' כתב הרשב"א דנמצא מאכולת רצופה על הכתם טמאה ואפשר לומר דרש"י נמי לא מפליג בהכי אלא כדי לשרוף התרומה ולחייב קרבן ודאי ללישנא דבדוק הוא שאילו היתה רצופה על מקום הדם לא הוי משוי ליה ודאי אבל לענין שתהיה טמאה אפילו רצופה על הדם טמאה עכ"ל הב"י וכתב הרשב"א מתני' על כרחין בעד הבדוק הוא דאי בשאינו בדוק לא הוה מחייב ליה קרבן ודאי ואיזהו עד הבדוק יש מרבותי שהורו שאינו נקרא עד הבדוק לה אלא שבדקתו ולא הניחתו עד שבדקה בו אבל הניחתו אין זה נקרא עד הבדוק שאני אומר כשהניחתו נכתם ולא יראה לי אלא כל שבדקתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם מצד א' ולא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים ה"ז בחזקת בדוק ע"כ ומכיון שאין אנו חוששין למאכולת הרצופה בה הלכך לא שנא לן בין עגול בין משוך בין יש בו כגריס ועוד בין אין בו כגריס ועוד אע"ג דבסעיף דלקמן מחלק ביניהו הכא אין לחלק וז"ל הרשב"א בת"ה האשה שבדקה עצמה בעד הבדוק לה ונמצא עליו דם אפילו טפה כחרדל בין עגול בין משוך טמאה ולא עוד אלא אפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה טמאה וכתב עוד שכן הדין שבדקה בו והניחתו בקופסא ואחר שעה בדקה אותו ומצאה עליו דם כל שהוא בין משוך בין עגול ע"כ וטעמא מדלקמן בעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם איפלגי ביה משמע דהא אם היה בדוק כ"ע מודו דטמאה:

לה **וטחתו** בירכה. ועיין בס"פ הרואה כתם בהניחתו תחת הכר או תחת הכסת מה דינו:

לו **וכן** מורו בי מדרשא טמאה נדה. וכתב הטור סי' ק"ץ דלפי זה אין חילוק בין עגול בין משוך בכל ענין טמאה בכל שהוא ופי' הב"י כלומר דלא מפלגינן בין עגול בין משוך בין כגריס ליותר מכגריס אלא בדבר שאינו טמא אלא משום כתם שמן הדין היתה טהורה אלא שחכמים החמירו וטמאוהו מספק אבל כשאנו אומרים טמאה נדה משמע דטמאה ודאי מדינא דכיון שקנחה בו יותר הדעת נוטה לומר דמשם בא מלומר שנתלה בטיחת ירך וכיון דטמאה ודאי חשבינן לה אפילו בטפת דם כחרדל מטמאים לה בין שהוא עגול בין שהוא משוך כדין כל רואה דם מגופה ע"כ אבל הרשב"א כתב גם בכאן שאם הכתם עגול ואין בו כגריס ועוד טהורה דתלינן שמאכולת נתמעכה בירכה ואע"פ שהעד בדוק הוא חזקה אם דם קנוח היה משוך היה ואם משוך טמא ואפי' אין בו כגריס ועוד ואין אומרים בזה דם מאכולת הוא כיון שהעד בדוק אצלה וזה חומר בעד מבחלוק שהכתם

הנמצא בחלוק אע"פ שהוא בדוק בין עגול בין משוך תולין אותו להקל במאכולת עד שיהא בו כגריס ועוד עכ"ל וגם התוס' כתבו דמיירי בכגון שיש בו כגריס ועוד דליכא חשש מאכולת וכתב הב"י הטעם מבואר דכיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר לתלות הלכך פחות מכגריס ועוד תלינן בדם מאכולת כל שטחתו בירכה או נתנתו תחת כר וכסת (כדלקמן סוף פ' הרואה כתם) אבל כשהוא כגריס ועוד דנפקא ליה מחשש דם מאכולת אמרי' כיון שקנחה בעד בדוק זה ואין אנו יכולין לתלות בדם מאכולת מפני שהוא יותר מכגריס ועוד ודאי מגופה שקנחה בו הוי טמאה נדה ודאי ולא מספקינן ליה כי היכי דמספקינן במצאה כתם בבגדיה דשאני התם שלא קנחה וזה הטעם בעצמו מספיק לחלק בין עגול למשוך ונ"ל דהיכא דאיכא למיחש שמא בא הדם בעד זה מחמת שנתעסקה סמוך למקום שהעד שם במיני דמים תולין בהם אפילו יותר מכגריס ועוד דמפני שקנחה בו לא נניח מלתלות במה שאפשר לתלות כיון שלא הרגישה ביציאת הדם מגופה ומיהו היינו כשהוא עגול אבל אם הוא משוך אפילו בכל שהוא טמאה שחזקת משוך שהוא מהקינוח וכתב עוד הב"י שאין הכרע בדברי רבינו הרא"ש שסובר שאין לחלק בין עגול למשוך ובין כגריס ועוד לפחות מכן שלא כתב אלא לישנא דגמ' והרי הרשב"א והתוס' מפרשים כך ללישנא דגמרא ומיהו אפשר דמדשתיק ולא פי' כן משמע שאינו מחלק בדבר כלל וזהו דעת הטור בדברי אביו ז"ל וגם הרמב"ם בפ"ד מהא"ב לא חילק בטחתו בירכה וסתם וכתב שאין אומרים בטחתה בירכה נהרגה מאכולת ואע"פ דבנתנתו תחת הכר או תחת הכסת מחלקים בין עגול ומשוך וכדתנן בסוף פ' הרואה כתם וכתב הרשב"א דאין נראה לו כדבריו ושהר"א והרמב"ן פסקו ג"כ דדוקא בכגריס ועוד מיירי אבל המגיד כתב דאע"ג דהרשב"א ורמב"ן השוו דין טחתה בירכה לדין נתנתו תחת הכר או תחת הכסת כדברי הרמב"ם ראוי להחמיר ע"כ:

לז **תניא** בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה. וכתב הריטב"א דהלשון מוכיח שלא נטלתו מהאשפה או ממקום התורפה דא"כ הא ודאי אין כאן בדיקה ודכ"ע דיו שיהא כתם וגם פחות מכתם גם אילו היה מוצנע משאר בדיקות אע"פ שלא בדקה בתשמיש זה בדוק הוא בדיעבד ואע"פ שראוי לבדקו כל שעה ואין דברינו אלא בשנטלתו ממקום בינוני שאינו משומר לגמרי וגם אינו מקום תורף אלא מקום שנותנת עדיה לפי שעה ולפיכך נחלקו בדבר אם דנין בו להחמיר כאילו הוא מקום בדוק או אם דנין בו כאשפה כיון שאינו משומר ודמים דעלמא מצוים לפעמים ע"כ וזה לשון הרשב"א נראה לי שזהו עד שאינו בדוק כל שהיא נטלתו ממקום מוצנע שדרכן של נשים להצניע ולהכין להם

עדים ואין מוליכות בשוק ולא מתעסקות בהם בכתמים על הרוב אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת ממי לקחתו או מן הכותית או מן הישראלית או מישראלית נדה או טהורה או כיוצא בזה או שקנחה בעד המזדמן לה בבית בכי הא ודאי ליכא מאן דמטמא ואפי' משום כתם ע"כ:

לח **והניחתו** בקופסא. וכתב רש"י דלא נקיט הש"ס בהא טחתה בירכה דא"כ הוו תרי ספיקי ולקולא חדא דילמא לא מן העד הוטח וכו' ואע"ג דכתבתי במ"י לעיל גבי טחתו בירכה בשם הרשב"א דמיירי שנמצא על העד עצמו ג"כ אפילו הכי הוי ספיקא דדילמא לא מן העד הוטח על ירכה אלא מן ירכה שהיה בו דם מאכולת הוטח על העד ואפילו אם תמצא לומר וכו' ומש"ה כשאין העד בדוק וטחתה בירכה טהור אפילו בכגריס ועוד כמ"ש בש"ע וכתב רמ"א דכל שכן אם הניחתו אחר הבדיקה במקום שיש לתלות הכתם דטהור אפילו ביותר מכגריס אבל אם הניחתו במקום שאין דם שכיח טמאה אם הוא יותר מכגריס ע"כ:

לט **והבאין** מן הדרך נשיהם להן בחזקת טהרה. ותניא בספ"ק חמרים ופועלים והבאין מבית האבל ומבית המשתה נשיהם להם בחזקת טהרה ובאים ושוהים עמהם בין ישנות בין ערות וכתב התוס' דישנות אין לה איסור נדות אבל אסור לבא על הישנה כדאמר בנדרים א"נ הכא לא לגמרי בישנה מיירי אלא אינה ערה כל כך שתדע להשיב אם היא טהורה אם לאו ע"כ:

מ **תניא** בד"א שהניחה בחזקת טהרה כו'. ולא שהה שיעור עונה בינונית שהוא מל' יום לל' יום אם אין לה וסת דהכי איתא בגמ' אמר ר"ל והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה ופירש"י בתוך ימי עונתה יום ל' לראיתה אבל אם שהה שיעור עונה בינונית וא"נ באשה שיש לה וסת ושהה שיעור אותו וסת אסור לבא עליה עד שישאלנה אא"כ ששהה שיעור שתוכל ג"כ לספור ולטבול כדאמר ר"י בסמוך בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה ועי' סעיף כ"ב בגמ' אמתני' דרב אשי מתני רב הונא אמר לא שנו אלא שאין לה וסת לימים אלא יש לה וסת לימים ולקפיצות דכיון דבמעשה תליא מילתא אימא לא קפצה ולא ראתה אבל יש לה וסת לימים אסורה לשמש קסבר וסתות דאורייתא רבה בר בר חנה אמר אפילו יש לה וסת לימים מותרת קסבר וסתות דרבנן ופירש"י ל"ש הא דתנן בחזקת טהרה משמע אפילו הגיע שעת וסתה אלא באין לה וסת לימים לחודייהו בלא קפיצה אלא לקפיצה ולימים ע"כ ואנן דקי"ל כמ"ד דרבנן הלכך אם יש לה וסת לימים ולקפיצות אימא לא קפצה ולא ראתה במכ"ש דלמ"ד וסתות דאורייתא דאמר הכי וכ"כ הרשב"א וכתב עוד דמ"מ מסתברא לו שהוא חושש לעונה בינונית דכיון דוסתה תלוי

במעשה ואימור לא קפצה ולא ראתה מחמת קפיצה א"כ אני חושש שמא בא האורח בעונה בינונית מעצמו ומחשב ימי עונה בינונית ובא עליה כלומר לאחר שישהה אחר עונה בינונית שיעור כדי שתוכל לטבול ובזה חמור וסת התלוי במעשה מוסת הימים דוסת הימים אפילו הוסת מרוחק מעונה בינונית כגון שהיא למודה לראות מל"ה לל"ה וכיוצא בזה ואע"ג דהגיע זמן עונה בינונית מותר דהא קבוע לה וסת ואילו בוסת התלוי במעשה אימור האורח הבא מעצמו בא בעונה בינונית ולפי הסברא הזאת כל שיש לה וסת לימיה ולקפיצות אם עונות הוסת מרוחקות מעונות בינונים הרי זו אסורה ביום שלשים כמי שאין לה וסת כלל שחוששת לעונה בינונית כמו שכתבנו למעלה וכן אם וסת הקפיצות מובלע בתוך ימי העונה ולא קפצה ולא ראתה הרי זו חוששת ליום העונה עכ"ל ומסיק הב"י דקפיצה דנקט הרשב"א לאו דוקא אלא חד מוסתות הגוף נקט וה"ה לאיזה משאר וסתות הגוף וכן נראה מדברי הגהת מיי' פ"ד מהא"ב בשם הרמב"ן ע"כ ואע"ג דאיכא בינייהו דוסת התלוי בקפיצה לוסת התלוי בשאר וסתות כדלקמן בסוף פרק האשה מ"מ לנדון דידן אין לחלק ביניהם כלל:

מא **עד** שתאמר לו טהורה אני. והטור ר"ס קפ"ה כתב עד שתאמר לו טבלתי ופי' הב"י דכלומר דלא תימא דהא עד שתאמר לו טהורה אני שתאמר לא הייתי טמאה שזה אינה נאמנת לומר כדאיתא בפ"ב דכתובות סי' כ"ד ובפ' המדיר סי' ח' ומייתי לה רבינו בפ' בתרא סי' ז' אלא היינו שאומרת לו טבלתי וכתב עוד הב"י דפשיטא דכשעברו ימים שיעור שתוכל לספור ולטבול מיירי דאל"כ כי טבלה מאי הוי ואעפ"כ אסור לבא עליה בלא שאלה דע"כ לא א"ר יוחנן לקמן בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה בלא שאלה אלא בספק ראתה אבל בודאי ראתה כגון הכא שהיא בחזקת טמאה לא אמר אלא אסורה עד שתאמר לו טבלתי ע"כ ומיהת בשעברו ימים הללו והיא אומרת טבלתי נאמנת ואפי' בגדיה מלוכלכים בדם נאמנת לומר בשוק של טבחים עברתי או נתעסקתי בצפור וכדומה לזה כמ"ש רבינו בפ' המדיר סי' ח' ועיין שם לקמן פ' בתרא סי' ז' ובפ"ב דשבועות עיין בדין המשמש עם הטהורה ופירסה נדה כו':

מב **אימר** טבלה. ועיין בסוף הלכות מקואות דבסוף מכילתין:

מג **שאון** לטהר שום דם הנוטה למראה אדמומית. בין אם הוא כהה הרבה או עמוק טור ר"ס קפ"ח:

מד **וירוק** כמראה הזהב וכל שכן הדומה לכרתי. וכ"כ הרשב"א וכ"כ המרדכי פ"ב דשבועות דירוק ככרתי או כעשבים או כשעוה טהור וכ"כ המגיד פי"א מהא"ב וכתב רמ"א שכן מראה שקורין בל' אשכנז בלו"א בכלל ירוק הוא ע"כ וכתב הטור אפי' אם

יש בו סמיכות דם והוא עב הרבה וכן כתב הרמב"ם בפ"ה והרמב"ן בהלכותיו וכתב הב"י דמשמע דה"ה לכל מראות שאין לספק בהם באדמימות כלל דטהורים דומיא דכרתי ולא הזכירו ירוק אלא משום דכשהוא כגוון הזהב איכא למ"ד דנוטה לאדמימות הוא לפיכך הוצרך להשמיענו בו ולבן שאמרנו לאו דוקא דה"ה לכל מראה דאין לספקו במראה אדמומית כלל דשרי דבכלל לבן הוא וכן נראה מדברי הר"ן בפ"ב דשבועות ע"כ וכתב עוד הב"י שאע"פ שבתרומת הדשן מגמגם להתיר בירוק ולבן מפני שדברי הסמ"ק סתומים לית דחש להו בהא וכל מי ששמעתי וראיתי נהגו להדיא בלא שום גמגום כלל וכן מ"ש עוד בת"ה באשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ומצאה על העד לחלוחית לבן דסמיך דלא מלאו לבו להקל חומרא יתירה הוא ולית דחש ליה עכ"ל הב"י וגם רמ"א כתב שכן עיקר ובדברי תלמידי הר"י דבפרק אין עומדין ראיתי שכתבו דמראה שכעין החרדל טמא מדין הגמ' ואני תמה שהרי אין מראיתו נוטה למראה האדום ואפי' פחות מנטית הזהב למראה אדום וגם לא ראיתי לו ראיה מן הגמרא על זה כלל וכמו שאכתוב בזה במ"י בפ' תינוקת ס"ס ו' ואעפ"כ לענין הלכה פשיטא שאנחנו חייבים להודות ולהורות כדבריהם ז"ל וכתב עוד בת"ה סי' רמ"ו נראה באשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טפת דם כחרדל ונתקנח או נמוק דהרגשה סברא דאורייתא הוא היכא דליכא למתלי ההרגשה במידי אחרינא כדמוכח בפ' הרואה כתם דפריך אנמצא לאחר זמן פטורים מקרבן אי דארגישה אמאי פטורים אלמא דסברא דאורייתא היא היכא דליכא למתלי ההרגשה במידי אחרינא כדמוכח בפ' הרואה כתם דפריך אנמצא לאחר זמן פטורים מקרבן אי דארגישה אמאי פטורים אלמא דסברא דאורייתא היא מדחייב עליה קרבן וכיון דסברא דאורייתא היא הוי כלמ"ד וסת דאורייתא אפי' בדקה ומצאה טהורה טמאה כדאיתא בפ' כל היד (ומייתי ליה רבינו ברפ"ק) עכ"ל:

מה **גרסי'** בגמ' דף כ' אבעיא להו כזה טהר איש פלוני חכם מהו ת"ש נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו שאני התם דליתיה קמן ת"ש דילתא אייתא דמא לקמיה דרבה בר רב חנה וטמי לה לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה ודכי לה והיכי עביד הכי והתניא חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר כו' ואמרי' טמויי הוה מטמא לה כיון דאמרה ליה דכל יומא מדכי לה כה"ג והאידנא הוא דחש בעינו הדר דכי לה אלמא מהימנא לה רב יצחק בר יהודה אגמריה סמך ופרש"י כזה טיהר לי פלוני כו' מהו שתסמוך עליה חברתה שהראת דמה לזו אמרה לה כדם זה שלך הראיתי גם אני לפלוני חכם וטיהר נאמנת אשה כו' כזה ראיתי מביאה דם אחר או שלה או של חברתה ואומרת כזה ראיתי

ואבדתיו אם זה דם טהור לא מספקינן ליה בטומאה משום דם האבוד דמהימנא למימר כזה ראיתי אלמא קים לה במראה דמים דליתא קמן אבל היכא דאיתא קמן ניחזי אנן: טמוי לה רב יצחק משום כבודו דרבה בר בר חנה. אגמריה סמך דפשיטא ליה דטהור והאי דהוה מטמא מעיקרא משום כבודו דרבה בר בר חנה אבל אי הוה מספקא ליה לא הוה סמיך עלה ע"כ ומסיים בה הרשב"א בת"ה וז"ל ולעולם כל היכא דאתחזקה דם לפנינו אין מקום לנאמנותה דהא' חזינן דטועה בדמיונות ואפי' בדבר המסופק לנו אין סומכין על דבריה דלמא כי היכי דלדידן לא אבריר לן ולא יכלינן למיקם עליה (איהי נמי לא קים עליה) וסברא כזה היה ואינו ולא אפשיטא בעיין הלכך לחומרא אזלינן ולא סמכינן אדיבורה עכ"ל ועל הברייתא דכזה ראיתי ואבדתיו דנאמנת כ' הרשב"א דטעמא מפני שאין מחזקים אותה במשקרת לפי שהתורה האמינתה שנא' וספרה לה ואמרו חכמים וספרה לה לעצמה וכן אין מחזקינן אותה בטועה בדמיונות מן הסתם ע"כ וכ"כ רבינו לקמן בפרק תינוקת סוף סי' ג': הדרן עלך כל היד פרק ג

מו **והלכה** כר"י. וכבר כתבתי במ"י דאף לר"י אינה טמאה אלא כשהחתיכה גדולה ולא כשהיא קטנה וכתב הב"י בסוף סי' קפ"ח וז"ל ושיעור דחתיכה גדולה לא אתפרש לן דאין לומר שכל שהיא גדולה יותר מקליפת שערה (דסוף פירקין) הויא גדולה שהרי כ' הטור ודוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת אלמא דשיעורא דשפופרת הויא קטנה לענין זה ומיהו שיעורא דשפופרת גופיה לא אתפרש לן אם עב אם דק הילכך אזלינן לחומרא ולא מטהרינן אלא בשיעור שפופרת דק שבדקים ע"כ:

מז וכמין חתיכות בשר היה נופל בבית החיצון. וסיים בה הטור סי' קפ"ח ולא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות היו בבית החיצון וכתב ב"י שכ"כ ג"כ רבינו ירוחם וכתב עוד הב"י וז"ל נראה מלשונם שמפרשים שהיתה רואה דם ממש ואפ"ה היה מטהר אותה מפני שהיא תולה שמהחתיכות שבבית החיצון נמשך הדם וכיון שבשעה שנעקר לא היה דם אלא בחתיכה טהורה אבל מלשון) הר"ש לא משמע הכי אלא כמין חתיכות בשר היו יוצאות בעצמם ואע"פ שהיה דם בתוך החתיכות ופלי פלויי היה מטהר משום דאין דרך אשה להיות רואה בענין זה אבל אם היתה רואה דם להדיא בלא חתיכה בהא לא איירי ואפשר דכל כה"ג טמויי נמי מטמא לה דאע"ג דתלינן במכה כמו שנתבאר (בפרק בתרא סי' ג') ה"מ במכה שבצדדין אבל היכא שהמכה היתה במקור עצמו איכא למימר דמטמא לה ולפי זה צ"ל דלא היתה פוסקת מלראות שכתבו רבינו הטור ורבינו ירוחם אחתיכות בשר דבסמוך קאי כלומר לא היתה פוסקת מלראות חתיכות בשר ול' רבינו ירוחם שכתב כל זמן שאותה חתיכה היה בבית החיצון נוח יותר לפי' זה מל' רבינו

הטור שכתב כל זמן שאותם החתיכות בבית החיצון עכ"ל הב"י ורמ"א מפרש לדברי הטור ורבינו ירוחם כמשמען דמיירי שראתה דם ממש ואפ"ה מטהרו כל זמן שהחתיכות בבית החיצון מטעם דשפיר מצינן למתלי במכה דהואיל וידעינן ודאי שנעקר מקורה תלינן הדם בחתיכה זו ומחמת מכה הוא ע"כ וכל זה איננו שוה לי לפי דאכתי קשיא מי הכריחום להטור ולרבינו ירוחם להוסיף בלשון המעשה ואילו רצו להוסיף בדין ודאי דהרשות בידם להוסיף ולפסוק כפי סברתם אבל במעשה שעשה רבינו שמשון אין בידם כח להוסיף ולא לגרוע אלא היה להם לכתוב המעשה כמו שהיה ואח"כ אם ירצו להורות דין מדעתם יכתבו ויורו כרצונם ע"פ סברתם לכך נ"ל מה שכתבתי כבר בספר מעדני יום טוב שהם הוכרחו לפרש למעשה שהיה שכך היה שראתה דם ממש משום דאלת"ה הרי אף לפרש"י טהורה היא כמו שהוכחתי שם ומאי רבותיה דרבינו שמשון ומדברי רבינו הרא"ש משמע ודאי דדוקא אליבא דפירושא דנפשיה הוא שטיהר רבינו שמשון במעשה זה אבל לפירש"י היתה טמאה וזה א"א לומר אלא בכגון שפירשו הטור ורבינו ירוחם דמיירי שראתה דם ממש כל זמן שאותן חתיכות היו בבית החיצון ומהשתא טעמא דשריותא לאו מטעמא שכתב רמ"א ז"ל דתלינן במכתה דהשתא נמי אף לפירש"י היתה טהורה דודאי דלרש"י נמי כי איכא מכה דמצי למתלי בהא דתליא ביה דבהא לא איירי רש"י וזה פשוט מבואר מעצמו אלא טעמא דשריותא היא לפי שאין דרך נשים לראות בדרך כך ומדברי הטור עצמו מוכרח שכן הוא דהא מסיים ביה הך טעמא כיון שאין דרך כו' ואילו לדברי רמ"א ז"ל לא ה"ל לסיים בהך טעמא אא"כ שנאמר דטעמא דכיון שאין דרך כו' שכ' הטור קאי אעיקרא דדינא שלא תהא טמאה מחמת החתיכה עצמה אבל על מה שלא היתה פוסקת מלראות דם לא הוצרך לתת טעם דממילא משמע דמשום דתלינן במכה הוא דמטהרינן להך דם והיינו ודאי נמי טעמיה דהב"י דלא דחה להא דתלינן במכה אלא משום דלא תלינן אלא במכה שבצדדין כו' ולא דחהו שאין הטור נותן הטעם דהתירא משום דתלינן בדם מכה לפי שי"ל שהטעם שנתן הטור קאי אעיקרא דדינא כדפרישית אבל מ"מ נ"ל מה שכתבתי שכל זה הוא דוחק שכיון שלפי דברי רמ"א צריכין לומר שהטור הוסיף מדנפשיה להורות לנו דאע"פ שראתה דם טהורה ואין זה ממעשה עצמו של רבינו שמשון א"כ ה"ל להטור יותר לפרש טעם על מה שהוסיף מדיליה ממה שפי' טעם בדינו של רבינו שמשון שודאי שמה שאדם מחדש מדעתו ראוי לו יותר לפרש טעמו ממה שצריך לפרש טעמא דחכם אחר שקדמו משא"כ לפי מה שפירשתי אני הכל הוא מהמעשה עצמו והטעם שכתב הטור עליה קאי שפיר כך נ"ל ושוב מצאתי לרמ"י ז"ל שלא כתב לטעמא דרבו רמ"א אלא כתב לטעמא דאין דרך אשה כו' ואמרתי כי יפה

כוון בזה וכמו שהוכחתי בס"ד ועיין לקמן סעיף ד' בשם הרשב"א דמטמא בלחלוח דם שע"ג חתיכה וכתב עוד הב"י וז"ל ונראה דמעשה זה דרבינו שמשון בשהטיל החתיכות מים פושרין ולא נמוחו הוא דאל"כ הא איכא למיחש שמא כולן היה דם קפוי כבסי' דלקמן ביוצא ממנה בצורת בריה כמין קליפות או שערות כו' ומיהו אפשר דשאני הכא שהיה ניכר בהן שהן חתיכות בשר אלא שהיה בתוכן דם ופלי פלויי עכ"ל ובספרי הש"ע סתם וכתב דמיירי שהטיל החתיכות במים פושרין ולא נימוחו ע"כ וכבר כתבתי ג"כ במ"י בשם הטור דמיירי הכא דוקא בחתיכות קטנות דומיא דשפופרת ועי' בספר זה בסעיף דלעיל:

מח **המפלת** כמין קליפה כו'. וכתב הרשב"א בת"ה דלא שנא מעוברת שהפילה כמין אלו ולא שנא מעוברת כל שלא נימוחו טהורה ומפלת דקתני ולא קתני רואה לפי שאין שותתין ויורדין אלא נופלין כעין בריה מש"ה קתני המפלת וכ"כ המגיד בפ"ה בשמו:

מט **אמר** רבא כי לא נימוחו בריה בפני עצמה היא. וכתב הרשב"א דבד"א בזמן שהם יבשים גמורים שאין עמהם דם כלל הא בלחים שיש עליהם שום לחלוח דם טמאה נדה דדם הנדה אין לו שיעור ואפי' כחרדל ואפי' פחות מכאן וכתבו המגיד בפ"ה בשמו וכתב ב"י סוף סי' קפ"ח דפשוט הוא ואני אומר דאינו פשוט כל כך דהא רבנן מטהרי לעיל בחתיכה ואפי' פלי פלויי אלא שיש לחלק בין כשהדם בתוך החתיכה אלא שהוא בבקעים בכדי שמגיע ונוגע בכותלי הרחם דאפ"ה טהורה דלא קרינן בה בבשרה לבין שהלחלוחית דהדם הוא על גבי החתיכה דבהכי דוקא איירי הרשב"א ובפסקי מהרא"י סי' מ"ז כתב לענין מיעוך דלקמן וה"ה ודאי לענין נימוחו דהכא דכל שקצתן נימוחו וקצתן לא נימוחו דטמאה וכתב רמ"א דנראה לו דאם בדקה ג"פ כל מה שראתה ולא נימוחו כלל שוב אינה צריכה לבדוק מה שהיא רואה אח"כ בדרך זה שהרי הוחזקה שדברים אלו אינן דם רק באים ממכה שבגופה ודוקא באשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה כמו שיתבאר גבי מכה (בפ' בתרא סי' ג') עכ"ל:

נ **והלכה** כרבנן. פירש"י לרבנן אי נימוח מאליו הוא דהוי דם אבל נימוח על ידי מיעוך לאו דם הוא אבל הרשב"א כתב בת"ה בית שביעי שער א' מיעכתו על צפורן ולא נמחה בידוע שאינוו דם מיעוך דזה מיעוך דחוק הוא יתר משריית המים פושרין וכל שלא נמחה על ידי מיעוך זה בידוע שלא ימחה על המים ואפי' שרויין מעת לעת בפושרין וטהורה ע"כ וכתב המגיד בפ"ה דיש לפרש דה"ק מיעוך ע"י הדחק איכא בינייהו דלת"ק לא חשיבא בדיקה כלל בין נימוחו בין לא נימוחו אבל פירש"י עיקר ע"כ ולרמ"א ז"ל שכתב לדברי הרשב"א בהגהותיו משמע ודאי דלא ס"ל לפסוק כפרש"י אלא אע"פ שנימוח

במיעוך דצפורן אכתי אפשר דדם הוא דהא איכא למימר אילו היה מניחו בפושרין מעת לעת היה ג"כ נימוח והוי דם וכ"כ תלמידו רמ"י ז"ל בהדיא ואע"פ שנוכל לדחות ולומר דרמ"א נקט לישנא דהרשב"א בדלא נימוח טהורה אבל אה"נ כי נימוח נמי טהורה ואע"פ שלא הונח בפושרין מעת לעת וכפירש"י מ"מ שומעין אנו להחמיר וגם הוא דחוק קצת פי' זה בדברי רמ"א ז"ל:

נא **ופושרין** הוא כמו שבני אדם כו'. והרשב"א כתב אהא דאמרינן ממעכתו ברוק מהא שמעי' דפושרין דיו שיהו כעין חמימות שברוק זה כלל גדול ע"כ:

נב **שבדבר** קטן כזה כו'. עיין מה שכתבתי בשם הב"י בסעיף א':

נג **ואין** נ"ל ראיה כו'. ובש"ע לא הכריע בין הראב"ד להרז"ה בזה:

נד **המפלת** ואין ידוע אם ולד היה כו'. ואתמר עלה בגמ' אריב"ל עברה נהר והפילה (ואינה יודעת מה אם נפל אם רוח שהרי נפל למים) מביאה קרבן ונאכל הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן ורמינן עלה ממתני' אין ידוע אם ולד היה תשב לזכר ולנקבה ולנדה אמאי תשב לנדה (ניתבוה מיהת ימי טוהר דזכר) לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן ומשני מתני' בשלא הוחזקה עוברה וכי קאמר ריב"ל כשהוחזקה עוברה והב"י נשתבש בהעתק דברים הללו וצריך להגיה בספרו על הדרך הזה:

נה **שאין** אנו בקיאין בדורות הללו בגווני שפיר ובשיעור שליא. הלכך חוששין בהן מספק ורבינו נקט תרי מתלת ומארבע ויותר דלא בלבד על שפיר ושליא (מאחר) דאין אנו בקיאין אלא על כל הצורות והרי התחיל ואמר ואין להאריך בדברים הללו וקאי אכולהו גווני דמתניין בהני משניות שבכללן צורת דגים כו' בהמה וכו' וגם כלל עמהם בכלל הזה שאר הצורות שנזכרו בגמ' כמו נברא בעין א' בירך א' ויש לו ב' גבין וב' שדראות ופניו ממוסמסים ופניו טוחות והרבה דברים אחרים וגם חתיכה לבנה שיש בה עצם שבכולן אין אנו בקיאים וכן במראה ג"כ שאע"פ שהתנו בגמ' בחתיכה שיש בה עצם שתהא לבנה כבר כתב הרשב"א בת"ה הקצר שיש מי שמורה להחמיר אפי' כשאינה לבנה לפי שאין אנו בקיאין במראות וגם הראב"ד בספר בעלי הנפש כתב אכל הנך דבמשנתינו וז"ל ואנן השתא לא בקיאין בצורת הולד ויש הרבה חיות הים שהן דומות לחיות היבשה ואפשר שיהיה בצורת פניהם מקצת צורת האדם גם יש במיני השרצים שהם דומים לחיות הקטנות שבארץ כגון החולד והעכבר והתנשמת ושאר שרצים לא נודעו לא הם ולא צורתם ואם נטהר בהם אחד או שנים שמא יבא הדבר לידי שבוש הלכך בכולן טמאה לידה לפי שאין יודעין לבדוק בין זכר לנקבה אא"כ הולד גדול ע"כ וכתב עוד וכן

הנך דאמרינן בגמרא נברא בעין אחת ובירך אחד באמצע אמו טהורה אטום אמו טהורה ופניו ממוסמסין ופניו טוחות וגולגלתו אטומה וכמין אפקותא דדיקלא ושיש לו ב' גבין וב' שדראות בכולן טמאה י"ד יום לפי שאין אנו בקיאין בצורות הללו ובעיא נמי ז' נקיים לפי שא"א לפתיחת הקבר בלא דם מיהו בגוף אטום אדם יכול לעמוד עליו שאם אין לו צורת אברים והוא שלא נחתכו ממנו אבריו אלא שכך היה שלם אין אמו טמאה לידה ואפי' הוא בן ט' אבל טומאת נדה מיהא אית לה כדאמרן עכ"ל וכל היכא דטמאה לידה היא בטומאת לידה נקבה מספק ואע"פ שלא ראתה כלל ואפי' ראתה ושלמו ז' נקיים תוך. י"ד יום ללידתה אין עולה לה טבילה עד ליל ט"ו מפני ספק נקבה אבל מיהת ז' נקיים שצריכה עולים לה בימי לידתה כמו שיתבאר בפ' דלקמן וכשאין בועלין בימי טוהר לא נ"מ בזה ועיין בסוף פ' בתרא:

נו **הלכך** כולן ספק יולדות בזוב וכו'. יתבאר בארוכה בפ' דלקמן בס"ד:

נז **במקום** שנוהגים האידנא לבעול על דם טוהר כו'. עיין בזה בסוף פ' בתרא בס"ד:

נח **ואם** ילדה ולד של קיימא. פי' רש"י שכיוצא בו מתקיים וכו' אבל הרשב"א בת"ה פי' בן קיימא ולד תי דאמרי' מבזע בזע ונפק אבל בנפל לא תלינן דהא א"א ליה למבזע ע"כ וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"י שהטעם שתולין השליא בולד קיימא מפני שאנו אומרים קרע הולד השליא ויצא ע"כ משמע ודאי דבחי קאמר דבמת א"א לומר כן וכ"כ ב"י והאריך ג"כ לפרש מה הכריחו לר"י שלא לפרש כן וגם מה ראה הרשב"א שלא השגיח במה שהוכיחו לרש"י והכל תלוי בענין הסוגיא ואינו נוח לי לכך לא העתקתיו אבל מה שנ"ל בזה הוא דלרש"י דחקתו הלשון דמדקאמר בדבר של קיימא ולא קאמר בבר קיימא א"נ בולד חי לפיכך פי' דמיירי בשכיוצא בו מתקיים אע"פ שהוא אינו קיים וסובר רש"י דכיון שהוא דבר שכיוצא בו היה מתקיים יש כח בטבע הדבר ההוא למבזע השליא ולצאת כמו שבטבעו שיוצא מהרחם בזמנו ולא קודם לכן והרשב"א לחצתו הטעם וס"ל שא"א לומר שהוא בוקע השליא אא"כ שהוא חי ממש ולכך פירש דמיירי בולד חי דוקא כך נ"ל:

נט **גרסינן** בפ"ק דב"ק (דף י"א) אמר עולא אר"א שליא שיצתה מקצתה ביום הא' ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון ומסקינן לחוש חוששת מימני לא מניא אלא לשני ופירש רש"י מונין לה מן הראשון דמיום ראשון טמאה ואפילו הואי לידה יבשתא מימנא לא מניא שבועיים דנקבה אלא משני ומפרש התם טעמא משום דאין מקצת שליא בלא ולד כלומר ומשום הכי חוששת שמא רוב מיחוי ולד יצא באותו מקצת ומכי נפק רוב ה"ל כילוד ומימנא ודאי לא מניא מראשון דשמא לא נפק רובא עד שני:

ס **תנן** דף כ"ח המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו ופירש"י מסורס דרך מרגלותיו ולשון היפוך הוא כמו סרס המקרא ודרשהו ע"כ ובגמרא אמר רבי יוחנן הראש כרוב ואוקימנא לדידיה דמתניתין הכי קתני יצא מחותך או שלם וזה וזה מסורס משיצא רובו הרי זה כילוד וז"ל הרמב"ם בפ"י מהא"ב נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר בין שיצא על סדר האברים כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך בין שלא על הסדר אינה טמאה לידה עד שיצא רובו ואם יצא ראשו כולו כאחת הרי זה כרובו והא דלא סגי ליה הכא ברוב ראשו דהיינו פדחתו כדקתני מתני' ביצא כדרכו פי' הב"י דטעמו משום דר"א פליג אדרבי יוחנן בגמרא ולא סגי ליה אפילו ביצא ראשו הלכך ממעט המחלוקת ביניהם ומפרש דרבי יוחנן כי סגי ליה דוקא בראש כולו סגי ליה ע"כ וקצת קשה לי על הרמב"ם שהשמיט יצא שלם ומסורס והטור נשמר מזה וכתב עוד הרמב"ם ואם לא נתחתך ויצא כדרכו משתצא רוב פדחתו הרי זה כילוד אע"פ שנחתך אח"כ ונתלבט הב"י במ"ש רוב פדחתו דהא פדחתו תנן ובכסף משנה שלו כתב דמצא כתוב ספר הרמב"ם מוגה ונמחק בו תיבת רוב וכתב הטור דבכל זה אין חילוק בין יצאחי או מת וכתב הרשב"א לא סוף דבר שיצא לחוץ ממש אלא אפי' משיצא חוץ לפרוזדור ולמד כן מדגרסינן בפ' יוצא דופן (דף מ"ב) ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מהו למהל בשבתא כו' דשמעיה לולד דצויץ (פירוש צועק) אפניא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא אמר ליה ההוא ראשו חוץ לפרוזדור הוי והוי מילה שלא בזמנה כו' ומכאן למד הטור דכששמעה קולו חשוב כילוד וכתב היתה מקשה לילד ושמעה קולו כו' ומקשה לאו דוקא אלא ה"ה כורעת לילד בלא קישוי אלא כך דרכן של נשים שמקשות לילד ומיהת נראה דכששומעת קולו ואינה כורעת לילד כלל הרי היא כמו בשאר ימי עבורה שאין כאן טומאת לידה וצ"ע וגרסינן בגמרא בפירקין לעיל מהך מתני' אמר רב הונא הוציא עובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה שנאמר ויהי בלדתה ויתן יד פירש"י אלמא לידת יד קרויה לידה ע"כ ומסקינן דלחוש חוששת מדרבנן ימי טוהר לא יהבינן לה עד דנפיק רוביה וכתב הרשב"א וא"ת אם לחוש מדרבנן מאי נ"מ תיפוק לי משום נדה דאין פתיחת הקבר בלא דם אפילו לאברים וכדרבי יהודה דריש פירקין י"ל דנ"מ היכא דהוציא ידו והחזירה ולא ילדה עד אחר שבועיים דאי משום נדה דיה שבעה והשתא מטמאין לה שבועיים משום לידה ומשום ספק נקבה ע"כ וכתב עוד מסתברא דוקא הוציא ידו אבל לא רגלו ויש מרבוותא שאמרו אפילו במפלת לאברים משהפילה אבר אחד טמאה לידה מדבריהם ומצטרפים האברים לרוב לדברי תורה וראוי להחמיר

כדבריהם עכ"ל וכתב הב"י שכן נראה מדברי הירושלמי דגרס בפרק כל היד דא"ר יוחנן ג' הן שהן כספק ועשו אותן כודאי ואלו הן המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה ושליא ודם הנמצא בפרוזדור ע"כ וכתב הרשב"א בת"ה הקצר וז"ל היולדת תאומים מונין לה מן האחרון בין לימי טומאה בין לימי טהרה כיצד ילדה נקבה קודם שקיעת החמה ונקבה אחרת לאחר שקיעת החמה מונין לה שבועיים מולד השני וכן הדין לימי טוהר וה"ה ליולדת שני זכרים ילדה נקבה לפני שקיעת החמה וזכר לאחר שקיעת החמה מונין לה מן הנקבה לפי שימי טומאה וימי טהרה של זכר נכללים בתוך ימי הנקבה ילדה נקבה קודם שקיעת החמה ונפל לאחר שקיעת החמה ואין ניכר אם זכר אם נקבה הולכים באלו לחומרא ומונין לה שבועיים מן הנפל שמא נקבה היא וימי טהרה מן הראשון שמא נפל זכר היה וכן הדין כשילדה זכר לפני שקיעת החמה ונפל לאחר שקיעת החמה מונה שבועיים מן האחרון שמא נקבה היא וימי טהרה מן הזכר עכ"ל ובת"ה הארוך הביא ראיה מפ"ד מחוסרי כפרה בסוגיא דהמפלת תאומים בדף י':

סא **תנן** דף ל' המפלת ליום ארבעים אינה חוששת לולד ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה ר' ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה יום פ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א וחכ"א אחד בריית הזכר ואחד בריית הנקבה זה וזה למ"א ופירש"י המפלת שליא יום ארבעים לטבילתה אינה חוששת לולד שלא נגמר יצירתו עד שיכלו כל מ' יום ולנדה דילמא ליכא ולד ובגמרא מפרש למה הוזכר זכר. תשב לזכר שבעה ימי טומאה ואפילו בלידה יבישתא אבל שבועים דנקבה ליכא לספוקי כדקתני טעמא שיצירת נקבה לפ"א ע"כ והא דמפרש בגמרא למה הוזכר זכר כתבתיו במ"י אמתני' דהמפלת ואין ידוע מה כו' ע"ש ואמרינן עלה בגמרא חכמים היינו ת"ק וכי תימא למסתמא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא מסתבר טעמיה דרבי ישמעאל דקא מסייעי ליה קראי (דטימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטימא וטיהר בזכר יצירתו כיוצא בו אף כשטימא וטיהר בנקבה יצירתה כיוצא בה ואע"ג דא"ל אין למדין יצירה מטומאה השיב להם אמר קרא תלד מוסיף לך הכתוב לידה אחרת בנקבה) קמ"ל וכתב הרשב"א בת"ה דכל שמפלת פחות ממ"א אינה חוששת משום נדה אם לא ראתה ואפילו למאן דאמר אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם דכל שהוא פחות מארבעים ואחד יום מיא בעלמא הוא ולית ליה פתיחות קברות וראיה מדאמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה ולד דגמר צורתיה מיפתח טפי פחות ממ' לא מיפתח טפי כלומר ואפשר לו בלא דם וכן דעת הרב אבל הר"א חולק ואומר דלא גרע מחתיכה דמטמא ר' יהודה משום פתיחות קבר ועוד תניא קשתה שנים ולשלישי הפילה ה"ז ספק

זיבה ספק לידה כו' אלמא המפלת רוח אי אפשר לה בלא פתיחת קבר ואי משום ההוא דפרק ד' מחוסרי כפרה שינויא הוא ואשינוייא לא סמכינן וראוי להחמיר כדבריו והלכך אם קים לה דקודם מ"א הוא אינה חוששת לולד אבל מ"מ חוששת משום נדה עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ן בהלכותיו פרק ז' וכתב רמ"א דנ"מ דמיד לאחר שספרה שבעה נקיים מותרת ואינה חוששת לולד ע"כ ופשוט הוא: הדרן עלך המפלת פרק ד

סב האי דיחויא בעלמא הוא. וכתב ב"י ריש סימן קצ"ו שכן הסכימו כל הפוסקים דיום שפוסקת בו אינה סופרתו למנין שבעה וכיצד משפטה בענין הספירה בבדיקה הכל יפורש באר היטב בפרק האחרון בס"ד:

סג **הלכך** יום חמישי יהיה יום ראשון לספירתה. וכתוב בתרומת הדשן סי' רמ"ה דיש להוסיף עוד יום א' ולא תתחיל לספור עד יום ששי לשמושה כגון ממוצ"ש עד יום ששי שאם תתיר לה שתתחיל ימי הספירה מיום ה' שכבר כלו ו' עונות שלימות איכא למיחש דזמנין תשמש בין השמשות במוצ"ש ותסבור דעדיין יום הוא ונמצאת שיכולה להתחיל ליום ד' שהוא ה' לשימושה ואינו כן אלא לילה היה כששמשה עכ"ל ואין זה חששא לחוש ממוצ"ש עד יום ו' ולכך אסברא לה רמ"א בסגנון אחר דשמא תשמש ביום א' בין השמשות ותסבור שהוא יום ואפשר שהוא לילה ואם תתחיל למנות מיום ה' יהיה תוך שש עונות לשמושה וכתוב באגור שכך השיב מהר"ר יעקב מול"ן ז"ל דודאי צריכה להמתין עד מוצאי יום ה' מטעם זה וכן מורין בבי מדרשא וכן מנהג בכל אשכנז ואף כי לא נמצא בשום ספר אלא בספר השערי מדורא משמע כן וכ' עוד ובארץ אשכנז נוהגים להוסיף יום א' וממתינות ו' ימים ויש שבעה ימים וכ"כ מהרי"ד וכלומר כימי נדת דותה שהן ז' ימים בין נקיים בין אינן נקיים ולפיכך היא מחזקת כל אלו הז' ימים בלתי נקיים ואח"כ סופרת ז' נקיים כאילו היתה זבה אף כי הרמב"ם הרחיק מאוד דעות אלו מ"מ איכא דנהיגי הכי ויש להם קצת טעמים דחוקים אבל מנהגא דעלמא ה' ימים עכ"ל ובת"ה סי' הנ"ל כתב ג"כ מנהג זה שנהגו להמתין ז' ימים אפילו לא ראתה אלא יום א' או מצאת כתם ביום אחד וגמגם אם יש למחות ביד המקילים במקום שנהגו להמתין ז' ימים וגם מהר"י קולן כתב בשורש ל"ה דנשי דידן מחמרי טובא בפולטת ש"ז שהתמירו לא שמשה אטו שמשה אפי' אין בעלה בעיר וגם הוסיפו מו' עונות ועשו ה' או ז' ימים ע"כ ונ"ל שצ"ל או ו' ימים שכ"כ לעיל מיניה וכתוב עוד בת"ה דאיתא בא"ז דהא דמצריכין להמתין כך ימים קודם שתתחיל לספור בין שמשה בין לא שמשה צריכה להמתין כן דלא פלוג רבנן וגזרינן לא שמשה אטו שמשה ונראה קצת דאפי' לפי ששמעתי שמוסיפים עוד יום א' משום חששא דבין השמשות בהך חומרא נמי י"ל דאין

לחלק בין שמשה ללא שמשה משום דחששא דבין השמשות חששא פשוטה היא וחשו בה רבנן טובא בכמה דוכתי ע"כ וכתב הב"י בס"ס קצ"ו דכל דברים אלו חומרות יתירות הן ואין להם סמך בגמ' לגבי הדין ולפיכך לא נהגו העולם בכל מקומותינו אלא להמתין ארבעה ימים ולהתחיל לספור מיום ה' ואילך ודוקא אם שמשה אבל אם לא שמשה אינה ממתנת כלל ואם שמשה יום או יומים קודם ראייתה משלמת עליהן ארבעה ימים מיום שמושה ובה' לשמושה מתחלת לספור עכ"ל אבל רמ"א ז"ל כתב דבמדינות אלו נוהגים שמוסיפין עוד יום א' דהיינו אם שמשה במוצ"ש מתחלת למנות יום הששי ראשון לז' נקיים וכתב שאין לשנות וכן נוהגים במדינות אלו שאין לחלק בין שמשה עם בעלה ללא שמשה וכל אשה שרואה כתם צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ואין לשנות אבל המחמיר להמתין עד ז' ימים יחמיר והמיקל נשכר להקדים עצמו למצוה ע"כ ועיין בפרק הרואה כתם סעיף א' ורמ"י שכתב כל אשה שרואה אפי' כתם כחרדל לא כוון יפה בזה דהא בפ' הרואה כתם כתב דאין כתם בפחות מכגריס ועוד אא"כ נתכוין לסברת האומרים דזה דוקא בכתם שעל בשרה אבל בכתם שעל גופה אין לו שיעור כמ"ש שם סי' ו' ואם לזה נתכוין לא ה"ל לסתום אלא לפרש:

סד **תקנח** יפה במוך כו' או תרחץ כו'. והרשב"א בת"ה הקצר מסיק וכתב לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא מכבדת בית החורף יפה יפה ורחיצה בחמין כדי שלא תבא לידי ספיקות הללו ע"כ וכתב ב"י נראה מדבריו דתרתי בעי כבוד ורחיצה כדי לצאת ידי כל ספק וכ"כ בסה"ת וז"ל אם תרצה להתחיל לספור ממחרת הראייה יכולה בזה הענין שתכניס מוך או בגד רך באותו מקום ותקנח יפה יפה להתיר הש"ז ואם דואגת שלא תדע לקנח יפה תרחוץ בחמין גם תקנח עצמה ולא חיישינן שתפלוט עוד אח"כ בלא הרגשה ואז תוכל להתחיל ולספור מיום המחרת ע"כ אבל סמ"ג כתב י"א שאם רחצה היטב במים חמין אותו מקום שמתחלת למנות למחרתו וליתא דאין אנו בקיאין בזה ע"כ וכתב ב"י ואין לומר דלא ממעט אלא רחיצת חמין אבל לא הכנסת מוך שהרי בהגהת מיי' פ"ו מהא"ב בשם סמ"ק דאין לנו עתה לסמוך על בדיקת מוך שתכניס באותו מקום דאין אנו בקיאין בזה ולעולם צריכים להמתין ו' עונות שלמות ע"כ משמע דאפי' בדיעבד תרווייהו קנוח ורחיצה לא מהני דכיון דאין אנו בקיאין בהם כי עביד תרווייהו מאי הוי ואע"פ שבקצת הג"מ לא נמצא לשון זה מ"מ מדברי סמ"ק עצמו נלמוד דכשם שאין אנו בקיאין ברחיצת חמין כך אין אנו בקיאין בקנוח כלומר שאין אנו יודעים עד איזה מקום צריך להגיע המים החמין או הבגד שמקנח בו כדי שנדע ודאי שנפלט הש"ז כולו ומ"י כיון ששום א' מהפוסקים לא כתב כן שפיר דמי להתיר ע"י קינוח או רחיצת

חמין עכ"ל הב"י אבל רמ"א ז"ל כתב לנהוג דלא לסמוך על קינוח ורחיצה אפילו אי עביד תרווייהו דהרי כבר נתבאר שאנו נוהגין להמתין אפי' לא שמשה כלל כדי שלא לחלק בין ספירה לספירה כ"ש בכה"ג וכל הפורץ גדר בדברים אלו במקום שנהגו להחמיר ישכנו נחש עכ"ל:

סה **הפולטת** אינה סותרת יום אחרון. וכתב סמ"ק אם טעתה במנין יום א' וטבלה ושמשה צריכה להמתין ששה עונות שלמות וזהו ד' ימים ואחר תמנה יום א' נקי ותטבול אך סתירה שלאחר שבעה כגון שלא טבלה כראוי ושמשה הרי זו טובלת בכל עת ומסיק ב"י דסתירה שלאחר שבעה דקאמר לאו דוקא אלא סתירה ביום שבעה עצמו קרי לה סתירה דלאחר ז' דכיון דאמרי' מקצת היום ככולו הוי כאילו הוא לאחר ז' ומסיק עוד דלא מקרי פולטת ביום אחרון אלא בשפלטה אחר שהאיר היום אבל קודם שהאיר היום לא אמרי' מקצת היום ככולו דהא זבה טובלת ביום הז' מן התורה וכמו שיתבאר בסוף מכילתין אבל בליל ז' ודאי לא עלתה לה טבילה והא דכתב הסמ"ק שאם טעתה במנין יום א' כו' כשטבלה בליל ז' נמי מיירי ע"כ:

סו **ומותרת** לבעלה במקום שנהגו וכו'. ומכיון דבסוף פ' תינוקת יתבארו דיני ימי טוהר ראיתי כי טוב הוא להאריך שם ולכתוב מה ששייך אדהכא וע"ש: הדרן עלך פרק רביעי פרק ה

סז **יוצא** דופן אין יושבין עליו כו'. ואלא מיהת כי יצא דם דרך הרחם ודאי דטמאה דלא גרע מכי לא ילדה כלל והיינו דדייק הש"ע לכתוב ס"ס קצ"ד יוצא דופן אם לא יצא דם אלא דרך דופן אמו טהורה מלידה ומנדה ומזיבה וז"ל הרמב"ם רפ"י מהא"ב המקשה וילדה ולד דרך הדופן הרי דם הקושי הבא דרך הרחם זיבות או נדה כו':

סח **כל** הנשים מטמאות בבית החיצון. שהוא חדר (דיר) חוץ מהמקור כמ"ש במ"י פ' תינוקות ר"ס ו' וכתב הריב"ש סימן תכ"ב שנשאל אם איסור נדה נוהג גם כפנויה והשיב שדבר פשוט הוא שנוהג בה והאריך בדבר וכתב שהטעם שלא תקנו טבילה לפנויה כדי שלא יבאו לידי מכשול בהסתלק ממנה איסור נדה החמור:

סט **תנן** ומטמאין בכל שהוא אפילו כעין החרדל ובפחות מכן. וכתב הטור ר"ס קפ"ג דמטמא בין באונס בין ברצון. וטעמו דאפילו בזבה מרבינן אפילו באונס מדכתיב כי יזוב זוב דמה פירש"י זוב משמע זוב מ"מ ואפילו באונס ולא ממעטינן בזיבה אלא קישוי לעיל בגמרא פ' בנות כותים (דף ל"ו ע"ב) ופירוש מחמת אונס כתב הב"י כגון שקפצה ממקום למקום או שראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקים זה עם זה וחמדה וראתה דם וכן כל כיוצא בזה וכדתנן בסוף נזיר גבי זב ע"כ:

ע **בת** אחת עשרה שנה ויום א' אע"פ שלא הביאה ב' שערות. טור סימן קל"ג דרמב"ם פי"א מהלכות נדרים ופשוט הוא מהסוגיא הכא דהא קודם לזמן וכו' שומא נינהו ואינן מעלין ולא מורידין ומי נאמן לומר על השנים כמה הן יתבאר בקדושין פ' האומר סי' ט':

עא **ויום** א'. כתבו התוס' בפ"ק דר"ה דף י' וז"ל לא לכל מילי אמרינן יום אחד בשנה חשוב שנה דיש דברים דאפילו מעל"ע בעינן כדאיתא פרק יוצא דופן בן ט' שנים ויום אחד בן י"ג שנה ויום אחד דאותו יום א' כדי להשלים מעל"ע דבבת ג' שנים ויום א' פליגי תנאי בגמ' דלר"מ אפי' בבת שתי שנים ויום אחד מתקדשת בביאה דכבת ג' שלמות דמיא דיום א' חשוב שנה וחכמים בעו בת ג' שנים ויום א' דמעל"ע בעינן עכ"ל ולכאורה נ"ל פי' לפירושם שנה הוא דרך משל מן ראש השנה עד סוף ערב ראש השנה לשנה הבאה ואם נעשה מעשה או אירע דבר בר"ה לכשיצא ער"ה דשנה הבאה כבר נוכל לומר שעברה שנה על אותה מעשה או אותו דבר ואין אנו מקפידין או חוששין אימתי היה נעשה בר"ה אם מתחלת יומו או באמצעיתו או בסופו אא"כ כשאנו רוצים שיהיה עובר עליו שנה מעל"ע שאז יש קפידא בדבר לדעת מתי נעשה שאם היה נעשה בתחלת ר"ה הנה כשנשלם יום ערב ר"ה דלשנה הבאה כבר עברה שנה מעל"ע אבל אם נעשה באמצע הלילה לא נוכל לומר שנשלם שנה מעל"ע שהרי חצי הלילה חסר ממעל"ע וצריך שיגיע אמצע ליל ר"ה הבא ואז נשלם שנה מעל"ע ואם נעשה בסוף יומו הרי צריך שיגיע סוף יום ר"ה הבאה ואז הוי שנה מעל"ע ולכן כל מקוה שאמרו חכמים ויום א' הוא משום שצריך שיהיו השנים ההמה מעל"ע ומפני החשש ההוא שאין הדבר ידוע אימתי התחילו השנים ההם בשעות מן היום ההוא שהתחילו שעל היום מקפידים כ"ע וידעו באיזו יום נעשה או נולד פלוניי אבל על איזה שעה לא קפדי ואין משגיחים עליו והלכך אמרו חכמים שצריך עוד יום אחד כדי שאע"פ שהיה נולד סוף יום הנה כשנשלם היום האחד הנוסף על השנים כבר עברו שנים ההמה שאנו צריכים מעל"ע ממש ואע"פ שיש בדבר להקל ולהחמיר וזה מבואר מ"מ לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין אלא קבעו יום אחד שלם שלא יהיה הדבר מסור לכל וכל אחד יהיה שורר לומר בשעה זו הגיע מעת לעת לכך הצריכו יום שלם אלא בסוף פירקין דייקינן מדכולי פירקין תני ויום אחד והכא לא קתני ש"מ כר"י בן כיפר דאמר משום ר"א שנת עשרים שיצא ממנו ל' יום הרי היא כשנת עשרים לכל דבריה לפי פירושו קשיא מנ"ל דכר"י בן כיפר דילמא לא בעינן יום אחד שלם אבל מ"מ בעינן עשרים שלמות ולא סגי בחודש שיצא ממנו ומיהת בזה אפשר לומר שאינה קושיא כלל מכיון שיצא מכלל זה לא בעינן מדלא קתני יום א' ממילא כרבי יוסי בן כיפר אתיא דכל שלא בעינן מעל"ע תו לא קפדינן על שנה

שלימה ושלשים ממנו חשובים כשנה והרי אתה מוצא בפלוגתא דר"מ וחכמים שהביאו התוס' דר"ה דלר"מ יום אחד בשנה חשוב כשנה ואילו לרבנן בעינן מעל"ע לא נחלקו עליו להצריך שנה שלימה בלבד אבל בעו מעל"ע והיינו טעמא דכשלא בעינן מעל"ע אף חכמים מודים דא"צ כל השנה כולה אלא קצתה ככולה וכדאפליגו תנאי בפ"ק דר"ה דאיכא למ"ד יום אחד בשנה חשוב שנה ואיכא למ"ד ל' יום כו' וגם לא קשיא ממה דבפירקין סוף דף מ"ד אפלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ אומר בת ג' שנים וחכמים אומרים בת ג' ויום אחד ואמוראי פליגי התם מאי בינייהו הקשו התוספות דלימא איכא בינייהו דלר"מ במקצת היום סגי ולרבנן בעיא מעת לעת עד שעה שנולדה כדאיתא פ"ב דזבחים דשעות פוסלות בקדשים ותירצו די"ל דקי"ל דרבנן לא בעו מעת לעת דהא כתבו תירוץ אחר דא"כ ר"מ נמי ה"ל למתני ויום א' ולפרושי דלא בעינן מעת לעת לפי התירוץ הזה בעו רבנן מעת לעת וכפי פירושי בדבריהם דבמסכת ר"ה ולכך יש לקיים דבריהם שלא יהיו סותרים אהדדי ונאמר שסומכים וחושבים לעיקר תירוץ השני וגם לפי האמת תירוץ הראשון הוא דוחק שצריכים לומר דהכי קים להו להש"ס דרבנן נמי לא בעו מעל"ע ואין להם הכרח לומר כן אלא מכח הקושיא שהקשו ואם יש לאותה קושיא תירוץ אחר כבר נדחה ולא הוכרח דקים להו כו' והרי יש להם התירוץ השני וכמ"ש ולאותו התירוץ רבנן דר"מ בעו מעל"ע עד שעה שנולדה וגם הרמב"ם כתב ברפ"ב מהל' אישות הבת מיום לידתה עד שתהיה בת י"ב שנה גמורות היא הנקראת קטנה ונקראת תינוקת ואפי' הביאה כמה שערות וכו' אבל אם הביאה שתי שערות וכו' והיא מבת י"ב שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה וכן כתב עוד שם להלן באותו פרק וז"ל הבן משיולד עד שיהיה בן י"ג שנה נקרא קטן ונקרא תינוק ואפי' הביא כמה שערות וכו' הביא שתי שערות וכו' והוא מבן י"ג שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול ונקרא איש עכ"ל הרי שיש לדקדק גם מדבריו מדהוסיף תיבת למעלה שר"ל שאחר שישלמו י"ג שנה וגם יום אחד הוא שנקראת הבת גדולה והבן גדול ואיש אבל קודם לכן אע"פ שהי"ג שנים נשלמו והיא או הוא הם בתוך יום הא' מהשנת הי"ד עדיין לא באו לגדלותם עד אחר שישלם גם היום ההוא דהכי דייקינן בפ' יש בכור (בכורות דף מ"ט) מדכתיב מבן חודש ומעלה דאינה נפדה עד אחר ל' יום ומה שבתחלת דבריו לא כתב בבת רק י"ב שנים גמורות ובבן רק י"ג שנה י"ל שסמך על סוף דבריו והרי יום אחד ג"כ לא הזכיר בתחלת דבריו ועל כרחינו צריך שנאריך בזה שהוא לפי שסמך לו י"ל סוף דבריו ומכ"ש שסמך לו אסיפא בכל על שלא הזכיר יום אחד ולא ומעלה בתחלת דבריו אלא שגם בזה י"ל דלעולם ס"ל להרמב"ם דלא בעינן אלא י"ב שנים גמורות בבת וי"ג שנים גמורות בבן וזהו שכתב בבת י"ב שנים

גמורות בתחלת דבריו ועל זה סמך לו בבן גם כן ומ"ש בסוף דבריו בבת ובבן ויום אחד ומעלה לא מפני שצריך שישלם גם היום שאחר הי"ב או הי"ג שנים שלמות אלא לכלול בזה שזמן הבאת ב' שערות אינו דוקא באותו היום שאחר הי"ג אלא כל שלמעלה מזה הוא זמן הבאתם וכאשר הוסיף ביאור וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת עשרים וכו' וכן לדברי התוס' דר"ה נוכל לפרש שז"ש דאותו יום כדי להשלים מעת לעת היינו דלכך אמרו חז"ל ויום אחד דלא תימא שהי"ב או הי"ג שנים אינם שלמים מעת לעת ושלשים יום בשנה חשוב כשנה אע"פ שהיו חז"ל יכולים לומר שלמות או גמורות במקום ויום אחד וגם הרב המובהק מהר"י כ"ץ בסמ"ע שלו בח"מ ר"ס ל"ה כתב בפשיטות דיום אחד לאו דוקא אלא מיד אחר שהוא י"ג שנה שלמות מקרי גדול אלא דלא אמרינן שלשים יום בשנה חשוב כשנה ע"כ וכך מרגלא בפומייהו דאינשי לכך לא אכריע כדברי למעשה אא"כ שיהיו נראין הדברים גם לשאר חכמי הדור נר"ו.

עב **נדריה**. וה"ה לשבועתה וכ"כ טור ורמב"ם וכתבו עוד שאעפ"כ אם חללו נדרן או שבועתן אינן לוקין עד שיגדלו וכתב ב"י דדבר פשוט הוא דהא לאו בני עונשין הן ע"כ ואני אומר שאין זה מן הדברים הפשוטים דהא רב הונא בפירקין דף מ"ו קאמר דכל שישנו בהפלאה ישנו בבל יחל ולוקה אלא שמכח הסוגיא מוכח שדבריו נדחין ודמופלא סמוך לאיש אינו אלא אסמכתא בעלמא דעיקר מילתא מדרבנן הוא ואע"פ שעכשיו אין לנו דין מלקות ומשום כך השמיט הש"ע להך מלתא מ"מ לא מנעתי מלכתבו דנ"מ להחמיר בדבר כדלקמן סעיף ח' ומשום כך נמי כתבו הטור אע"פ שלא כתב להך דסעיף ח':

עג **בת** י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימים. וכתב רמ"י דלוקה ואני אומר שטעות הוא בידו במחילה מכבודו דהא אנן בלא הביאה שערות קיימין ואינה בת עונשין כלל ושוב מצאתי בהדיא שכ"כ הרמב"ם בפי"א מהל' נדרים דאינן לוקים עד שיגדלו ויביאו ב' שערות:

עד ובודקים כל שתים עשרה. כבר כתבתי במ"י דמפרשים בגמרא דלהכי איצטריך למתני דאפילו שלשים יום דתחלת שנת י"ב ולא ידעה להפליא אימא כדאמר ל' יום בשנה כשנה ותו לא לבדוק קמ"ל ומשמע דטעמא משום דלא ידעה להפלות הלכך אכתי בודקים אותה דילמא בתר הכי מידע ידעה אבל אי בדקה בל' יום דתחלת השנה וידעה להפלות לא צריך תו בדיקה אלא שהרמב"ם והטור לא כתבו כן שכתבו שאפילו בדקו בתחלת השנה ונמצא שיודעין לשם מי נדרו אם נדרו אחר כך בסוף השנה אינו נדר עד שיבדקום פעם אחרת וכתב ב"י שאפשר דגרסי היכא דבדקנא בל' יום וידעה להפלות ובכ"מ מסיים שצ"ע:

עה **קודם** הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעים אנו כו' אין נדריהן נדר. וכחב הרמב"ם בסוף הל' שבועות וז"ל קטנים שנשבעו והן יודעים טעם השבועה אע"פ שאינן חייבין כופין אותן לעמוד בדבריהן כדי לחנכן ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות ואם היה הדבר שנשבעו עליו דבר שאין הקטן יכול לעמוד בו אא"כ ניזוק כנון שנשבע שיצום או לא יאכל בשר זמן מרובה מכה אותו אביו או רבו וגוער בו ומראין לו שהותר שבועתו כדי שלא יהא רגיל להקל ראש בשבועות ורמ"א ז"ל כתב לדברים הללו בין לענין שבועות בין לענין נדריה וכן הוא נכון בטעמו אלא דהרמב"ם בסדר חיבורו הקדים שבועות לנדרים לפיכך כתבו באותן הלכות דשבועות ומינה שכן לנדרים ג"כ וכתב עוד הרמב"ם צריך להזהר בקטנים הרבה וללמד לשונם דבר אמת בלא שבועה כדי שלא יהיו רגילים להשבע תמיד וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות:

עו **ואינה** גדולה עד שתביא שתי שערות אחרות כו'. זה יתבאר יותר בפ' דלקמן סי' ב' וע"ש:

עז **וה"מ** דקדיש תוך זמן ובא עליה אחר זמן וכו'. ועיין עוד מדינים דשייכים להך מילתא ביבמות פרק ב"ש סי' ד':

עח **אבל** מעיקרא לא. וכתב הטור סימן קנ"ה דבספר התרומה החמיר וכתב דבזמן הזה אינה ממאנת אחר י"ב שנה אע"פ שלא בעל דקי"ל גומות אע"פ שאין שערות ואין אנו בקיאין בדבר הזה שלא יהיו בה גומות ועוד שמא הביאה שערות אפי' אחת בגבה ואחת בכריסה או על קשרי אצבעותיה ומי יוכל לבדוק כל הגוף ולעמוד על אמתת דבר זה ע"כ ועיין בפ' דלקמן סי' ד' ושם כתבו התוס' כיוצא בזה ג"כ דף נ"ב ע"ב בד"ה הלכה וכו' וכתב רמ"א דלכ"ע אם היא פחותה מבת י"ב שנה ממאנת אפי' בזמן הזה וכן עשה מהר"ר יעקב פולק ז"ל מעשה בימיו ודלא כיש מחמירין ואמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל עד כאן:

עט **יביאו** ראיה שהיא בת כ' שנה. ומי הם הנאמנין על שנותיה יתבאר בקידושין פ' האומר סי' ט':

פ **והוא** שנולדו בו סימני סריס. ומשמע דה"ה לאיילונית וכ"כ הטור סי' קנ"ה והרמב"ם בפ"ב מהא"ב וכתב הריב"ש סי' ק"ט הנה נתבאר שאף בן כ' שלא הביא ב' שערות עדיין קטן הוא עד שיביאם או שיולדו לו סימני סריס אמנם יש הפרש בין הבאת ב' שערות לסימני סריס דבהבאת ב' שערות אינו נעשה גדול למפרע אלא משעה שיביאם ואילך ובסימני סריס אם בן כ' נעשה גדול למפרע מבן י"ג שנה ויום א' לפי שעתה נתברר שהוא סריס ממעי אמו ומה שלא הביא ב' שערות היה בסבת זה והא דבעינן ב' שערות זהו במי

שעתיד להביא אבל זה שהוא סריס ממעי אמו ואינו עתיד להביאם הרי הוא גדול מי"ג שנה ויום א' כי כ"כ רמ"ה ז"ל ע"כ וכ"כ טח"מ סי' רל"ה בשם הרמ"ה:

פא **עד** רוב שנותיו. פי' הר"ן עד ל"ו שנה כמ"ש במ"י וכ"כ ג"כ הטור א"ה סי' קנ"ה וטח"מ סי' רל"ה וכ"פ הרשב"ם בס"פ מי שמת אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות כתב ל"ה שנה ויום אחד וכתב ב"י דהיינו טעמו דס"ל שכל שהוא יתר על ל"ה אפילו יום אחד (לא) מקרי רוב שנותיו וכדברי הרמב"ם סתם בש"ע א"ה אבל בש"ע ח"מ סתם ל"ו שנה כדברי הטור והרשב"ם וצ"ע וגם מהר"ו כ"ץ בספר הסמ"ע לא הרגיש בזה ובב"י טח"מ כתב בשם הריב"ש סי' תס"ה דעת שלישית בשם הרמ"ה שיהא בן ל"ה שנה ול' יום מן השנה האחרת:

פב **שנת** כ' שיצאו ממנה ל' יום. לשון הרמב"ם בת עשרים פחות ל' יום וכתב ב"י שמפרש שיצאו ממנה כו' כלומר שעתידים לצאת ממנה ל' יום דכיון דאינה חסרה אלא ל' יום הרי היא כאלו נשלמה אבל הטור כתב בת י"ט ול' יום וטעמו משום דלישנא דיצאו ממנה ל' יום משמע ודאי דלא עברו ממנה אלא ל' יום שנמצאת שהיא בת י"ט שנה ול' יום חשובה כבת כ' דל' יום בשנה חשובה שנה ולהרמב"ם ההיא לאו שיצאו מקרי דהא הנהו ל' יום עדיין לא יצאו וכ' המגיד שכל המפרשים פירשו כפי' הטור ושכן נראה עיקר וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות ע"כ: הדרן עלך יוצא דופן פרק ו

פג **נבדקות** ע"פ נשים. וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות דאפי' אשה אחת בודקת ושומעים לה אם הביאה ואם לא הביאה וכתב המגיד שכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב המרדכי בפ' מצות חליצה דף מ"ב שהשיבו לרבינו משולם כיון דנשים אינן ראויות להעיד והכא מהימני מה לי קרובות מה לי רחוקות ורפיא בידי שוב מצאתי בשס ראבי"ה דר"ת פסק אפי' הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה (כדתנן בפ' האשה שלום) נאמנות בבדיקה דאין לך כתב מוכיח גדול מזה דעביד לגלויי (ורמ"י כתב דהא היא עצמה יודעת שהיא כן ע"כ) וכן פסק ראבי"ה דאנשים קרובים בודקים את החולץ ונשים קרובות בודקת אותה ע"כ ואם נאמנות הנשים ע"י שנותיה יתבאר בפ' האומר סי' ט':

פד **אימר** שומא נינהו. ופירש"י דלא תחלוץ וכתבתי במ"י שכן הסכימו התוס' דדוקא לחליצה אמרי' שומא נינהו אבל לא למיאון ושאין נראה כן מדברי רבינו בפ' דלעיל סי' ב' דסתם וכתב שאינה גדולה עד שתביא שערות אחרות כו' ומשמע אף למיאון וכן סתם הטור וכתב ב"י שכן נראה דעת הרמב"ם שסתם וכתב בפ"ב מהל' אישות הבת שהביאה ב' שערות בתוך י"ב שנה וכן הבן שהביא בתוך י"ג שנה שניהם שומא ואע"פ

שאותם שערות במקומן הן עומדות לאחר י"ג לזכר ואחר י"ב לנקבה אינו סימן וכתב המגיד שם בשם הרמב"ן דקטנה שלא נודעה אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנים לא מצינן בגמ' דינה מפורש וי"א שמטילין אותה לחומרא כדין כל שאר הספיקות ע"כ וגדולה מזו מסיק בתשובת הרשב"א סי' ד' ורי"ו על אשה שנסתפקו במספר שנותיה ונתקדשה ונבדקה ולא מצאו לה סימנים אפשר שגם בזו אנו חוששין שמא נשרו אלא שיש להתיישב בה לפי שיש לומר בזה ב' ספיקות ספק הגיעה לכלל שנותיה ספק לא הגיעה ואפי' את"ל הגיעה ספק הביאה סימנים ונשרו ספק לא הביאה וכל ספק ספיקא אפי' בשל תורה לקולא ואפי' הכי איני רואה בזה להקל כי יש עוד להתיישב בדבר עכ"ל ועיין בסוף סימן דלקמן בשם ר"ת בדין יום אחרון דשנת י"ב לנקבה וי"ג לזכר:

פה **צריך** שיהיה בעיקרן גומות. וכתב הטור סי' קס"ט בשס ספר התרומה שאם יש רבוי שערות או שהן ארוכות א"צ לבדוק על הגומות ועיין שיעורן לקמן בסעיף ח' ועיין עוד מזה בקידושין פרק האומר סי' ט':

פו **גומות** אע"פ כו'. לשון הרמב"ם נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער וכו' ויראה לי שז"ש זו בצד זו לשיטתיה אזיל שמצריך בשערות שיהיו במקום א' בסעיף דלקמן:

פז **עד** שיהו ב' שערות במקום א'. וכתב הרמב"ם דהיינו במקום הערוה בדוקא וז"ל ב' שערות צריכות שיהיו במקום בית הערוה ובית הערוה כולו מקום סימנים בין למעלה בין מלמטה בין על אברי הזרע עצמן (ר"ל הביצים) וצריכים להיות במקום אחד וכו' וכתב הכ"מ שאינו יודע מה פירוש במקום א' דקאמר שאם לומר שיהיו במקום הערוה דוקא כמ"ש המ"מ שפי' במקום א' דקאמרי רבנן (במקום הערוה) לא היה צריך לכתבו שכבר כתב צריכות שיהיו במקום הערוה ואם לומר שבמקום הערוה צריכים להיות שתיהן למעלה או שתיהן למטה או שתיהן על אברי הזרע אבל אחד למעלה ואחד למטה או א' על אברי הזרע לא זו מנין לו ע"כ:

פח **עד** שתביא שתי שערות. וברפ"ק דיבמות תנן דאי אתה יכול לומר בחמותי שהיא ממאנת וקאמר רב ספרא בגמ' דבנים הרי הם כסימנים ופירש"י הילכך אין לך יולדת ממאנת אפי' היא קטנה וכתב רבינו ירוחם שכן פסק הרמ"ה וכתב שי"מ שלפעמים תלד בלא סימנים והוי לפי זה אם ילדה ולא נמצאו לה סימנים הוי ספק גדולה וכן פירשו בתוספות ואינה יכולה למאן מ"מ לענין קידושין ועונש הוי ספק גדולה עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפ"ב מה"א הבת שילדה אחר י"ב שנה אע"פ שלא הביאה סימנים לא תחתון ולא עליון הרי זו גדולה בנים הרי הם כסימנים ודקדק שם המגיד ממ"ש בפי"ט נראה שסובר שיכולה להתעבר בקטנותה ולילד אף ולד של קיימא והיאך כתב דוקא אחר י"ב

שנה ותירץ דבין עיבור ללידה סובר שיכולה למאן וכתב עוד דאע"פ שהרמב"ם סובר דמקדש הבת בבטן אמה אחר שהוכר העובר מ"מ שפיר קתני אי אתה מוצא חמותו ממאנת דהא לאו ודאי חמותו היא בשעת מיאון וכתב עוד המגיד שמדברי הרבה מן המפרשים נראה שבנים סימנים בשעת עיבור ואפי' קודם זמן נערות ואינה יכולה למאן וזה נראה מדעת הר"א ז"ל ממ"ש פי"ט בהשגות וכן נראה מן הסוגיא פרק נושאים על האנוסה ע"כ וכ"כ רמ"א בשס הא"ז דמשעת הריון הוי כגדולה:

פט **הלכך** יש להחמיר מספק משיהו נקרצות בצפורן. והרמב"ם כתב משיהיו נטלות בפי הזוג חשובה כגדולה לפי שהוא סובר שזה השיעור הוא קודם לנקרצות בצפורן וכמו שהארכתי בזה במ"י וכתבתי גם שלשון הרמב"ם הוא שיהו נטלות בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן ופירשתי שם טעמו שסובר דכ"ע ס"ל שיעורא דלכוף כו'. והש"ע שכתב לדברי הרמב"ם שסובר השיעור הקודם הוא שיהו נטלות בפי הזוג ולא הזכיר כדי לכוף כו' צ"ע שנראה מזה דמזכי שטרא לגבי תרי דהרמב"ם אינו מחזיקה לגדולה בנטילה בפי הזוג אלא אם הוא כדי לכוף כו' וצ"ע:

צ **ולא** תחלוץ עד שיהא בהן לכוף כו'. ובפירוש סדר החליצה שבש"ע סי' קס"ט כתוב בסעיף כ"ז שנמצא כתוב בקונטרס ששיעור אורך השערות שסומכין עליהם כדלעיל סעיף ג' הוא כרוחב אצבע שקורין אמה: הדרן עלך בא סימן פרק ח

צא **הרואה** כתם כו'. ותנן בסוף פירקין שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה דם ולא כתם ופריך בגמ' והא תניא לא אמרו חכמים להקל אלא להחמיר ומפרש רבינא ה"ק לא להקל על ד"ת אלא להחמיר על ד"ת וכתמים עצמן דרבנן ופירש"י האי דגזור רבנן בכתמים להחמיר על ד"ת ולא להקל בנדה גמורה ומיהו כתמים עצמן דרבנן ואזלינן בהו לקולא ותלינן בכל מידי ע"כ ובגמ' אמתני' דהכא גרסי' (ומי) אמר שמואל בבשרה אמר רחמנא עד שתרגיש בבשרה ופריך האי בבשרה מבעי ליה שתהא מטמאה בפנים כבחוץ ומשני א"כ לימא קרא בבשר מאי בבשרה ש"מ עד שתרגיש בבשרה ואכתי מבעי לי בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה תרתי ש"מ מכל הלין דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה אבל חכמים גזרו על כתם שנמצא בגופה או בבגדיה שהיא טמאה ואסורה לבעלה אפי' לא הרגישה וכתב הטור ר"ס ק"ץ דאפי' בדקה עצמה ומצאה טהורה וכתב עוד דהאידנא כלומר דלא מפלגינן השתא בין ראיה דימי נדה לראיה דימי זיבה מונין לה ז' נקיים חוץ מיום המציאה וצריכה שתפסוק בטהרה כאילו ראתה ודאי וכן דעת סמ"ג וסה"ת וכתבו שלא תתחיל לספור עד יום ה' לשימושה כדין רואה ממש וכמו

שנתבאר בפ' בנות כותים סעיף ב' ובפ"ק סי' ג' נתבאר שלא גזרו על הכתם בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וע"ש וכתב בת"ה סי' רמ"ו נראה באשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טפת דם כחרדל ונתקנת או נמוק דהרגשה סברא דאורייתא היא וכו' וכבר כתבתי לזה בפ"ק סעיף כ"ד:

צב **ראתה** על חלוקה מן החגור ולמטה. לשון הרשב"א פי' חגור סינר שחוגרות בו הנשים לצניעות ועל חלוק כל שהוא למטה מן החגור ל"ש כנגד בית תורפה ל"ש מן הצדדין. לפי שחלוק עשוי להתהפך ומה שלאחריה חוזר לפניה וכל שהוא למטה מן החגור פעמים שהוא מכוון כנגד בית התורפה ע"כ ולשון הטור נמצא הכתם על חלוקה למטה מן החגור כו' אפי' נמצא לצד חוץ וכתב ב"י נראה שהטעם מפני שהוא עשוי להקפל מה שבצד חוץ לצד פנים וא"כ אע"פ שנמצא לצד חוץ אינו ראייה דמעלמא אתא דהא אפשר דמגופה אתא שנקפל מה שבצד חוץ לפנים ונטף שם מן המקור ע"ש וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש מן החגור ולמטה ה"ה דבמקום החגור עצמו כי פעמים שהיא שותה מעט ובא לו מקום החגור כנגד בית התורפה:

צג **אם** מגיע כנגד בית התורפה טמאה. כלומר והוא שיכול להגיע שם בשעה שהוא שוחה הרבה שמא שחתה ונגעה ואם לאו טהורה ואין חוששין שמא נגעה בבית התורפה ואח"כ הביאתו שם וכן אין חוששין שמא בלילה נטף מדמה במקום אחר וכשהיא ישנה נתהפכה אילך ואילך ונכתם כאן לפי שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום כדלקמן. הרשב"א:

צד **וכן** בפוליום. פירש"י מעפורת שמתכסה בו ולשון הרשב"א מעפורת שמכסה בו ראשה בלילות והרמב"ם פי' שהוא אזור וכתב ב"י שנראה דלדברי הרשב"א דוקא כשמכסה ראשה בחלוק או באפליון כסוי בעלמא ואינו מקושר יפה אבל אם קשרה בו ראשה יפה וכשנעורה מצאתו ג"כ קשור יפה פשיטא שאינה חוששת לו דהא חזינן שלא נתהפך ולא חזר אילך ואילך ע"כ וכתב רבינו ירוחם שתי נשים שכסו ראשן בחלוק אחד שתיהן טמאות ואם אחת כסתה והאחרת לא כסתה אע"פ ששתיהן לבשו החלוק ונמצא הכתם למעלה מהחגור אותה שכסתה טמאה והאחרת טהורה ע"כ וכתב הרשב"א והטור שכן הדין לענין טהרה וכל שכן הוא כיון דכתמים דרבנן ותולין כדי להקל שאם יש לה מכה בצוארה ונמצא הכתם בחלוק אפי' למטה מן החגור שא"א ליגע שם מהמכה אם פושטתו ומתכסה בה תולה במכתה שאני אומר נתהפך ובא לו שם:

צה **וכגון** שעברה בשוק של טבחים. או אפי' נתעסקה בכתמים. רשב"א וטור:

צו **על** בשרה מגופה אתא כו'. והוא שנמצא על בשרה בלבד וכמו שיתבאר בסעיף דלקמן והא דתנן עברה בשוק של טבחים תולה היינו דוקא בנמצא על חלוקה א"נ על בשרה ועל חלוקה. הרשב"א:

צז **על** חלוקה מעלמא אתא. כלומר אם נמצא אף על חלוקה תלינן דמעלמא אתא דאי מגופה אתא על בשרה לחוד אבעי ליה לאשתכוחי ולאו למימרא דכל דאתי מגופה לא עביד למיהוי על חלוקה דהא תנן ראתה על חלוקה מן החגור ולמטה טמאה אלא מלתא בעלמא קאמר דאע"ג דאשתכח אף על בשרה ליכא הוכחה דמגופה אתא. הרשב"א:

צח **וכגון** שנזדקרה. וכתב הרשב"א ודוקא בשיודעת שנזדקרה אבל מן הסתם אינה חוששת שמא נזדקרה וזו היא ששנינו הרואה כתם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה ע"כ ועיין סעיף ל"ב:

צט **על** בשרה כו'. ואע"ג דעברה בשוק של טבחים כו' כך פירש"י וכן פי' הרמב"ם והוי על בשרה בלבד דוקא ועל חלוקה אף על חלוקה אבל הרשב"א מפרש דהכא בלא עברה בשוק של טבחים ומש"ה הוצרך ג"כ לפרש דעל בשרה בין על בשרה לבד בין על חלוקה ועל בשרה חזקה דמגופה אתא דהא ליכא מידי למתלי על חלוקה כלומר על חלוקה לבד טהורה דאם איתא דמגופה אתא אף על בשרה אבעי ליה לאשתכוחי וכתב עוד וא"ת כיון דודאי נזדקרה נמצא על חלוקה לבד אמאי טהורה דהא חזר השתא למעלה מן החגור כלמטה מן החגור אפי' נמצא על חלוקה לבד ספיקו טמא נ"ל דאיכא למימר כל שנזדקרה א"א לדם לטפטף אלא שותת ויורד ונוגע פעמים אף בחלוק אבל שלא יגע בבשרה א"א ובזה יש הפרש בין למעלה מן החגור ללמטה מן החגור וכתב שכ"כ הראב"ד ושנראה דבריו בזה וגם להרשב"א אם עברה בשוק של טבחים דינו כדכתבתי לרש"י והרמב"ם וכ"כ בהדיא וכבר נתן ב"י טעם לדבריו שלא פי' לתירוץ בתרא בעברה בשוק של טבחים משום דאי הכי דתרתי אוקימתי בחדא מחתא נינהו הכי ה"ל לגמ' למימר אב"א מן החגור ולמטה ואב"א מן החגור ולמעלה וכשנזדקרה והב"ע שעברה בשוק של טבחים כו' וכתב עוד הרשב"א דהר"א כתב דאף בנמצא על בשרה לבד אם יש לתלות תולה ולא ירדתי לסוף דעתו דהא בהדיא אמרי' ללישנא קמא דכל שנמצא על בשרה אע"ג דעברה בשוק של טבחים טמאה דאי מעלמא אתי אחלוקה איבעי ליה לאשתכוחי ולישנא בתרא לאו למסתר דינא דלישנא קמא קאתי אלא לחדותי אוקמתא לברייתא ואיתא להא והא שפיר טפי מלמימר דלאוקימתא בתרא אוקימתא קמייתא ליתא ע"כ:

ק **היתה** לה מכה בצוארה כו'. ומשמע דבמכה שבגופה תולה אפי' נמצא על בשרה לבד דהא הכא בנמצא על בשרה מיירי דומיא דנמצא על עקבה ועל ראש גודלה דתנן במתני' ומשמע דל"ש בין נמצא על בשרה בלבד לנמצא על בשרה וחלוקה מדלא מפליג בינייהו ואע"ג שרש"י הזכיר בפירוש ברייתא זו נמצא על חלוקה לא לאפוקי נמצא על בשרה אתא דהא לא נחת לפלוגי בהכי אלא ללמד היאך יש לתלות כתם שבתחתיות הגוף במכה שבצוארה וז"ל רש"י בצוארה אם נמצא דם כנגד תורפה יכולה לתלות במכה של צוארה שפעמים שמטה את צוארה לפניה ונופל דם המכה על תחתית חלוקה. על כתפה שאינה יכולה לתלות שאין דם בא מכתפה ונופל לפניה אינה תולה עכ"ל ב"י:

קא **בצוארה**. מסיים ב"י סי' ק"ץ דלא בכ"מ שבצואר קאמר דהא יש מקום בצוארה שאם המכה שם לא תוכל לתלות וכגון שהמכה בצדדי הצואר שא"א לנטף משם לא על שוקה ולא על ירכה והכי דייקי לישנא דהרשב"א ודהטור:

קב **אלא** שאני ראש גודלה. וכתב ב"י שנראה מדברי הרשב"א דלרבותא נקט על ראש גודלה וכל שכן לשאר הרגל שכתב בת"ה הקצר הרואה כתם על עקבה ועל רגלה ואפי' בראש גודלה טמאה וכו' ושמא נטף גם על רגלה או אפי' על גודלה בשעה שהיא מהלכת:

קג **פירש"י** חבק מקום מתיחת הגידין כו'. וכבר כתבתי במ"י שהרמב"ם מפרש בע"א שהוא המקום שנדבקין זה בזה בעת שתעמוד ותדבק רגל ברגל ושוק בשוק ושהטור לא כתב אלא לפירוש הרמב"ם בלבד ומקום החבק דאמרי' שהוא כלפנים לא הזכירו כלל הרמב"ם והטור וכבר תמה עליהם הב"י ופי' מקום החבק לפי' שלהם כתבתי בשם הב"י במ"י ע"ש:

קד **כשורה** היינו טיפין כו'. ומדברי הרמב"ם בפ"ט מהא"ב דכתב לכל הני גווני ובחד מינייהו כתב שהיה נראה כאילו הוא ממטה למעלה משמע דכלפי הך גוונא דכשורה הוא שכתב כן:

קה **אבל** על בשרה לא תלינן בדם מאכולת. ולשון התוס' הכא מיירי על בשרה דיש יותר לתלות בדם מאכולת על הבגד מעל בשרה ע"כ ואיכא בינייהו להני תרי לישני דללשון התוס' נהי נמי דיש יותר לתלות בעל הבגד כו' מ"מ בעל בשרה תלינן נמי אלא דהכא לא תלינן כיון שהיינו צריכים לתלות בהרבה כנים וללשון רבינו לעולם לא תלינן בעל בשרה ואפי' בכינה אחת ומכאן הוכיח הב"י דס"ל לרבינו כסברת האומרים לקמן דבעל בשרה אין שיעור לכתם ומיטמא אפילו בכל שהוא ודלא כהטור שסובר כהאומרים דאף בעל בשרה צריך שיעורא אלא לענין צירוף מצטרפים בעל בשרה אע"ג דבעל בגדה אין מצטרפין ואולי שסובר שכך יש לפרש גם דברי רבינו וע"פ לשון התוס' וכבר הזכיר

הרשב"א מפרשים שפי' דבעיא דהכא לענין צירוף כגריס ועוד מבעי ליה והוא ז"ל פירשה דלא לענין צירוף מבעיא ליה אלא לענין אם צורתו מוכחת עליהן דשלא מגופה אתא אבל הוא מצריך שיהא בכל טיפה כגריס ועוד שהוא סובר שגם על בשרה צריך שיעור וכמ"ש לקמן סעיף כ"א בס"ד אבל הרמב"ם סובר שא"צ שיעור לכתם שעל בשרה והכא בטיפות קטנות ואין צורתן מוכחת עליהן מבעיא ליה וכמו שנראה כן מפשט דברי רבינו ז"ל. וכתב ב"י שכן נראה ג"כ מפירש"י ז"ל:

קו **ואיכא** דאמרי לחומרא וכו'. וכך פסק הרמב"ם בפ"ט מהא"ב וגם בקיצור כתב דלא איפשיטא ולחומרא:

קז **דהות** משתיא משתיתא. פירש"י שהיתה מסכת טווי לארוג כו'. וכך מסיק רבינו בפ' דלקמן סוף סי' ב' שצריך שיהא דבר שמקבל טומאה והטווי מקבל טומאת נגעים וכתב הרשב"א בת"ה דהא דטמאה דוקא שהיתה המשתית בדוק לה מתחלה:

קח **ת"ר** ארוכה שלבשה כו'. כתב הרשב"א בת"ה וז"ל חלוק שדברו חכמים בכל מקום חלוק הבדוק הוא אבל חלוק שאינו בדוק או שלקחתו מן השוק ואפי' יודעת ממי לקחתו אין חוששין לו משום כתמים שאני אומר כבר היה כתם זה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל ע"כ וכלומר שאפי' יודעת ממי לקחתו אינה צריכה לשאול אותה שלקחתו ממנה אם היה בו דם אם לא אלא מסתמא היא טהורה שאני אומר כו' וכ"כ רמ"י ז"ל סי' ק"ן סעיף ל"ט:

קט **שתיהן** טמאות ואם לאו כו'. וכתב עלה הרשב"א בת"ה הקצר בד"א כשלא פשטו אותו בלילה לכסות בו את ראשן אבל אם כסו בו את ראשן שתיהן טמאות. כסתה אחת מהן את ראשה ולא השניה אותה שכסתה את ראשה טמאה וחברתה טהורה ע"כ וכתב הב"י דפשוט הוא ממתני' דר"פ היתה פושטתו כו' וכן בפוליום וכתב רמ"י שם סעיף מ"ח שאע"פ שהוא לשתיהן למטה מן החגור תלינן יותר בראיית לילה מבראיית יום מפני שאם היתה רואה ביום היתה מרגשת לפיכך תלינן באותה שכסתה בו בלילה דאמרינן שהיא ראתה בשינה ולא הרגישה ע"כ:

קי **תולה** בכל דבר כו'. כשנמצא דם בבגדיה אבל אם נמצא על בשרה אינה תולה אא"כ יש בה מכה בגופה אז תולה בה אפי' על בשרה אם הוא במקום שאפשר לדם לינטף משם וכדלקמן במתני' אם יש בה מכה כו' כ"כ הטור וכבר נתבאר כן לעיל בסוגיא דריש פירקין ועיין סעיף כ"ה:

קיא **עד** כמה כו'. וכתב הרשב"א בת"ה דהא דבעינן שיעורא בין בכתם הנמצא על חלוקה בין בכתם הנמצא על בשרה היא. וכתב המגיד שכן דעת הראב"ד והרמב"ן ז"ל וכן דעת

הטור גבי בעיא דר' ירמיה טיפין טיפין מהו לעיל סי' ב' אבל הרמב"ם כתב דלא אתמר שעורא אלא לכתם הנמצא על חלוקה אבל כתם שנמצא בבשרה במקומות שחוששים להם כמו שיתבאר אין לו שיעור וכתב המגיד שטעמו מדאתמר בפירקין לעיל על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור וסבור ז"ל דכל פחות מכשיעור ספקא הוא אם הוא דם מאכולת אם לאו וכבר אמרו ספק בבשרה טמא וכתב הב"י ומיהו ה"מ כשנמצא על בשרה בלבד אבל אם נמצא על בשרה ובגדיה כאחד כתבו שתולה בכל מה שיש לתלות וההגהות כתבו טעם אחר לדברי הרמב"ם מפני שכל הגוף בדוק הוא אצל דם מאכולת ולעיל סעיף ט"ו נתבאר שדעת רבינו כדברי הרמב"ם בזה:

קיב **עד** כגריס של פול. וכבר כתבתי במ"י שזהו עצמו שיעור כגריס הקלקי דתנן בפ"ו דנגעים והוא שיעור ט' עדשות שהם ל"ו שערות ופי' רמ"א ז"ל כמו שהם קבועים בגופו של אדם וכתבתי במ"י דהכא נקט התנא הפירי שבו משערינן והתם נקט המקום שגדל בו אותו הפרי והרמב"ם בפ"ח מהא"ב לא נקט ה"ג אלא גריס הקלקי אבל הראב"ד בספר בעלי הנפש כתב כיון שלא הזכירו פול מקום פלוני ולא פול הבינוני אלא כגריס של פול סתם הלכך משערינן בכל פול שיזדמן לנו ואפי' הוא גדול שהרי אמרו כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מגריס של כתמים להקל ע"כ וכ"כ הטור בשם הרמב"ן וגם. הרשב"א כתב כן ועיין בפ' יש בכור סעיף כ"ג:

קיג **ותולה** בבנה ובבעלה. פי' רש"י אם יש בהם מכה וכתב הרשב"א שכן אם נתעסקו בכתמים לפי שהם רגילים ליגע בה ובבגדיה לפיכך מן הסתם תולה בהם ע"כ וכתב הרמב"ן אבל אם היו עסוקים בדם ולא נמצא בהם דם אינה תולה בהן וכתב דהטעם מבואר דהיאך נתלה שדם זה בא מנגיעתה בהם כיון שאין אנו מוצאים בהם דם כלל ומיהו אם היו עסוקים בדבר שדרכו לינתז כגון שחיטה וכיוצא בהם פשיטא שאע"פ שלא נמצא בהם דם תולה שמא הותז ע"כ. וכתב רמ"א בשם המרדכי וש"ד דה"ה אם שכבה במטה עם נשים שיש להם מכות בגופן תולה בהן כמו בבנה ובבעלה ע"כ וכתב ב"י בס"ס ק"ץ שנשאל הרשב"א מי שיצא ממנו דם דרך פי האמה בהרגל פעם או פעמים בחדש בין ער בין ישן בלא הרגשה ובשעת תשמיש נמצאו בעידי האיש והאשה טיפי דמים גם לאחר תשמיש כשהאיש מקנח וחוזר ומקנח ומוציא טיפות דם דרך פי האמה אם יש לחוש בספק נדה או תולה בבעלה כמו ששנינו ותולה בבנה ובבעלה והשיב דודאי מסתבר דתולה היא זו דכיון דאיכא ודאי מכה בבעל שהוא מוציא דם שלא בשעת הטלת המים ומצאה בשעת תשמיש ודאי תלינן וכדתניא בריש תינוקת הרואה דם מחמת

תשמיש כו' ואם יש לה מכה תולה שמכתה וכו' וכיון שכן אף בנדון שלפנינו תולה בזה שאין לך מכה גדולה מזו לתלות בה ע"כ ועיין בפ' תינוקת סעיף י"א:

קיד **והיא** יכולה להגלע כו'. אע"פ שעכשיו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת אפ"ה תולה בה שמא גלעה שלא מדעת וכ"כ המרדכי וסמ"ג וסה"ת ופשוט הוא. ב"י:

קטו **הרי** זו תולה בה. אם יכולה לינטף משם כדתניא בריש פרק היתה לה מכה בצוארה וכו'. וע"ש סעיף י"א וכתב הרשב"א דה"ה אם נתעסקה ממש בידיה בכתמים ונמצא על ידיה תולין בה וטעמו דכיון דאיכא ידים מוכיחות דמעסק הכתמים בא אע"פ שלא נמצא אלא על בשרה בלבד תולה בהן כמו שתולה במכה שבגופה אע"פ שלא נמצא אלא על בשרה בלבד וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש מסתברא היכא דאשתכח כתם בשיפולהא מאחורה ומכה איתא מקמה דתליא בה דאפשר אדיתבה הך דבתרא אתא לה לקמא ונטפה בה מההיא מכה עד כאן:

קטז **מעשה** ותלה ר"מ בקילור כו'. עיין לקמן סעיף ל"ה:

קיז **ספק** אם עברה בשוק כו'. או אם ישבה בצד המתעסקים בכתמים טור וכתב הרשב"א בד"א בעיר שהטבחים או המתעסקים בכתמים יושבים במקום ידוע אבל אם דרכן להתעסק כאן וכאן תולין אפי' מספק שמא נתעסקו במקום שעברה ולא הרגישה והרי היא כעיר שיש בה חזירים דא"ר נחמן בר יצחק דדוקרת כעיר שיש בה חזירים דמיא פי' מפני שהטבחים מצויים שם בכל רחובות העיר ושמא בשוק זה שעברה נשחטה שם בהמה ולאו אדעתא ע"כ:

קיח **והלכה** כר"ח בן אנטיגנוס כו'. וכתב רבינו ירוחם דאפי' האידנא דנהיגי בנות ישראל בחומרא דר' זירא שאפי' רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים אין כתמים מטמאים בפחות מכגריס ועוד כי לא החמירו אלא בדם היוצא מגופה אבל לא בכתמים דרבנן וכן הסכימו כל הפוסקים ע"כ וכתב ב"י סוף סי' קפ"ג דפשוט הוא ושכן מבואר בדברי הרמב"ם בפ' י"א מהלכות איסורי ביאה וכתב עוד בסי' ק"ן שכתב הסמ"ג דאין חילוק בין שיהיה ככתם עגול בין שיהיה משוך וארוך לעולם טהורה אם אין בו כגריס ועוד ואפי' לר"א בר צדוק דאמר בפירקין משוך בכל שהוא טמא זהו דוקא אם נמצא על עד שבדקה בו אבל בכתם הנמצא בחלוק ובסדין אפי' משוך טהור והביא ר"י ראיה וכ"כ בסה"ת וכ"כ המרדכי בשמו ע"כ:

קיט **תולה** עד כתורמוס. וחזר שיעור כתורמוס לשיעור הגריס לכל הדינין שאמרו בו טור וכן כתב הרשב"א בת"ה דפשוט הוא:

קכ **אבל** מסתמא לא תלינן בביה משום דלא שכיח. וכתב ב"י וז"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א וז"ל מקומות יש שראש הפשפש מצוי בהם ובאותן מקומות תולה האשה כתמיה עד כתורמוס ואינה טמאה עד שיהא בשיעורו כתורמוס ועוד ע"כ ונראה שטעמו כעין טעמו של הרא"ש דאע"ג דאין הלכה כרבנן כיון שהוא מצוי באותן מקומות הוי כנתעסקה בכתמים ומ"מ נראה דאיכא בינייהו דלהרא"ש כל שלא הרגתו ולא הריחה ריחו אינה תולה בו אע"פ שהוא רגילות להמצא באותן מקומות ומאי משום דלא שכיח דקאמר דלא שכיח שיהיה סמוך לגוף כל כך ולא הריח ריחו דהיינו פלוגתא דר"ח בן אנטיגנוס ורבנן דרבנן ודאי לא אמרו לתלות בו אלא באתרא דשכיח אפ"ה פליג ר"ח בן אנטיגנוס ואמר דאין תולין משום דאפילו באתרא דשכיח טובא אינו מצוי סמוך לגוף כמו המאכולת הלכך אינה תולה בו אלא אם כן הרגתו או הריחה ריחו משום דהוי כנתעסקה בכתמים ובכה"ג ודאי מודה הרמב"ם ומה שלא הזכירו היינו לפי שאינו כתוב בהדיא בגמרא דתולין בו בענין זה ובכלל נתעסקה בכתמים שכתב הוא אלא שה"ל לכתבו ללמד דשיעור דם פשפש כתורמוס ואין תולין יותר מכן ולהרשב"א אפילו לא הרגתו ולא הריחה ריחו תולה בו באתרא דשכיח ולפי דבריו באתרא דשכיח טובא לכ"ע תולה ובאתרא דלא שכיח כלל לכ"ע אינה תולה כי פליגי באתרא דשכיח קצת דרבנן סברי כיון דשכיח קצת תולה ור"ח בן אנטיגנוס סבר כיון דלא שכיח טובא אינה תולה וקי"ל כוותיה ומ"מ באתרא דשכיח טובא ד"ה תולה בו ובהא אפשר דלהרמב"ם נמי תולה בו ובכלל נתעסקה בכתמים שכתב הוא ואפשר שסובר שאינה תולה בו מהטעם שכתבתי לדעת הרא"ש ז"ל ומיהו יש לדחות דהרא"ש נמי באתרא דשכיח תולה בו אע"פ שלא הרגתו ולא הריחה ריחו וכדדייק פשט לישניה דמשום דלא שכיח שאינו מצוי באותן המקומות קאמר כלומר אינו מצוי הרבה אבל מצוי הוא קצת ומש"ה אמרי רבנן שתולה בו משום דמצוי קצת ור' חנינא סבר כיון דלא שכיח טובא אין תולין בו אא"כ הרגתו ולא הריחה ריחו אבל היכא דשכיח טובא אפי' לא הרגתו ולא הריחה ריחו תולה בו ודברי הטור סתומים ואין בהם הכרע והמגיד כתב אחר דברי הרשב"א והרמב"ן ורבינו לא הזכירו זה אפשר שהם סוברים דבכל גווני פליגי וקי"ל כר"ח בן אנטיגנוס והטעם כיון דפשפש זה כל המוללו מריחו לאו אדעתא שאין זה כשאר מאכולת ע"כ כל זה כתב הב"י ונ"ל דה"ק המגיד במ"ש לאו אדעתא כלומר א"א דלאו אדעתא וכיון שלא הריחה ודאי לא תלינן ביה וכתב הטור שכן אם הרגתו ומצאה יותר מכתורמוס אין תולין בו וכתב ב"י דמבואר מדין ב' נשים שנתעסקו בצפור א' כו' שבסי' דלעיל ואע"ג דאיכא לאפלוגי דשאני התם שיודעת שלא נתעסקו אלא בצפור א' בלבד אבל הכא אע"פ

שאינה יודעת שהרגה אלא א' אפשר שנתמעך א'. ולאו אדעתא ונתערב ריחו בריח אותו שהרגה דכולי האי לא תלינן להקל ואפשר היה לומר דוקא בהרגתו הוא דאין תולין בו יותר מכתורמוס מטעמא דפרישית אבל אם לא הרגתו אלא שהריחה ריחו תולה בו אפי' יותר מכתורמוס כמה דכיון דאין ידוע כמה היו איכא למימר שמא שנים וג' היו או יותר ולפי זה רבינו הטור דנקט ביותר מכגריס הרגתו ולא נקט הריחה ריחו בדוקא הוא מיהו אין נראה להקל בדבר כל כך ותדע דהא התם סדינים הרבה מאכולת מתמעכות בהן ואפ"ה לא תלינן ביותר מכגריס שהוא שיעור מאכולת אחת וכך לי סתם סדינים לגבי מאכולת כמו פשפש לגבי הריחה ריחו וכי היכי דבהא לא תלינן אלא בחדא בהא נמי לא תלינן אלא בחדא ע"כ:

קכא **ארכו** כרחבו לענין כתמים. פירש"י לענין כתמים דאי הוה כתם ארכו כרחבו אפי' יותר מכגריס תלינן בפשפש משמע דאינה תולה בפשפש אא"כ הכתם ארכו כרחבו אבל אם הוא ארוך וצר לא וכ"כ הב"י והקשה דלמה לא הזכירו הרשב"א (והטור) דאינה תולה בפשפש אא"כ היה הכתם ארכו כרחבו ושמא י"ל שהוא ז"ל סובר ברייתא זו אליבא דחכמים היא שנויה דסברי דבאתרא דשכיח קצת תלינן דכיון דלא שכיח טובא צריך הוכחה שהכתם יהיה ארכו כרחבו אבל באתרא דשכיח טובא אפי' אין ארכו כרחבו תלינן לד"ה וכיון דקי"ל כר"ח דאין חילוק אלא באתרא דשכיח טובא ליכא לפלוגי בין ארכו כרחבו לאין ארכו כרחבו ע"כ:

קכב **וכתם** למטה כו'. ובסוף פירקין מסיק רבינו דע"כ לא אמרי' דתולין תחתון בעליון אלא כשהן ממין אחד וכו':

קכג **שהרי** היא יודעת שלא נזדקרה. ואע"ג דלעיל סעיף ת' כתבתי בשם הרשב"א מסתמא אינה חוששת שמא נזדקרה והכא בעינן שתהא יודעת שלא נזדקרה שאם אינה יודעת בודאי שלא נזדקרה חוששין שמא נזדקרה ושני הכתמים באו לה מגופה הכא שאני שיש בה עוד ריעותא אחרת בכתם התחתון ואם היינו באים לומר לא נזדקרה ומעלמא אתא ואח"כ נתלה גם הכתם התחתון בזה לומר כמו שזה בא מעלמא כך האחר בא מעלמא ובבת אחת נתלכלכו הוו להו שתי תלויות לקולא וכולי האי לא מקלינן. רמ"י ז"ל:

קכד **ויראה** לחומרא כפשטא דברייתא כו'. אבל הרמב"ם פסקה לקולא שכתב בפ"ט נתעסקה בדם שא"א שיהיה ממנו כתם אלא כגריס ונמצא עליה כשני גריסין הרי זה תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס במאכולת נמצא הכתם יותר מכשני גריסים טמאה וכתב המגיד שיש שפסקו כן והרשב"א כתב בת"ה הארוך מועט ומרובה שאמרנו לא שיהא המרובה מרובה מעט מן הכתם שנתעסקה בו וכגון שנתעסקה בפחות מכגריס

ועוד ונמצא עליה גריס ועוד אלא בנתעסקה בכגריס ונמצא עליה ב' גריסים ועוד אבל כשנתעסקה בכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד מבעי בעי לה רבי ירמיה ואתיא למפשטה כו' ודחינן כו' ופסק הר"מ לקולא וכדדחינן כו' וז"ל בת"ה הקצר האשה שנתעסקה בכגריס ונמצא עליה כשני גריסין ועוד טמאה נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד טהורה שאני אומר כתם זה מעסק הכתמים הוא וכבר היה שם דם מאכולת שנצטרף אליו עד שחזר ליתר מכגריס אבל כשיש שם ב' גריסים ועוד אפילו את"ל שהיה דם מאכולת כבר ביארנו שאין דם מאכולת מגיע ליתר מכגריס ועסק כתם זה שנתעסקה בו לא היה יתר מכגריס א"כ ועוד זה מהיכן בא לפיכך טמאה ע"כ ובנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה שני גריסים אינו מבואר בדברי הרשב"א מה דינו ובטור אחר שכתב לדברי הרשב"א שטיהר בנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד כתב שהרמב"ן טיהר בנתעסקה בפתות מכגריס ונמצא עליה ב' גריסים וכתב עלה ב"י וז"ל אומר אני שגם מדברי הרשב"א יש ללמוד כן שכתב נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד טהורה כו' אבל בשיש שם ב' גריסים ועוד אפילו ת"ל שהיה שם דם מאכולת כו' ולפיכך טמאה משמע דאינו מטמאה בנתעסקה בפחות מכגריס עד שתמצא שני גריסים ועוד וכל בציר מהכי טהורה ובכלל כגריס ועוד שטיהר הוא ונראה שיצא להם ז"ל זה מפני שהם פוסקים בעיא דרבי ירמיה לקולא וכדדחי ליה דכי מטמיא ברייתא בנתעסקה בכגריס ונמצא עליה שני גריסים ועוד מהו דתימא שקיל כגריס דם צפור שדי בי מצעי כו' ומשמע להו דדוקא בנמצא עליה שני גריסים ועוד הוא דלא אמרי שקיל דם צפור שדי בי מצעי אבל בפחות מכאן כגון שלא נמצאו אלא שני גריסין אמרינן שקיל דם צפור שדי בי מצעי הלכך אפילו נתעסקה בפחות מכגריס ונמצאו עליה שני גריסין אמרינן שקיל דם העסק שדי בי מצעי זיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא אבל כשנמצא עליה שני גריסים ועוד אשמעינן ברייתא דאפילו נתעסקה בכגריס לא אמרינן שדי בי מצעי כך נ"ל לדעתם ז"ל עכ"ל הב"י ובאמת שזו היא קולא גדולה דמאי שנא לענין סברת שדי בי מצעי אם הוא מועט או מרובה שאם יש לנו לומר שדי בי מצעי במועט כך היה לנו לומר כן במרובה ומכיון שאין אנו אומרים שדי בי מצעי במרובה אף במועט אין לנו לומר כן וכבר הרגיש רמ"י ז"ל בחולשת סברת הב"י ופי' דשאני כשמצאה כשני גריסים ועוד שאע"פ שנתעסקה בכגריס כיון דאיכא הרבה דם יותר משיעור מאכולת בפנינו לא רצו להקל בכך במלתא דלא שכיחא דמתרמי הכי שהיה בי מצעי אבל הכא דם מועט הוא מעט יותר משיעור דם מאכולת אחת הקילו לתלות אפילו במלתא דלא שכיח כולי האי בצרוף שמא מאכולת גדולה היתה כאן וכולו

דם מאכולת הוא וה"ל כמו תרי ספיקי ע"כ וגם זה דחוק מאוד דהא מ"מ נמצא יותר מדם מאכולת על דם העסק ולמה נקל בכאן יותר מדלעיל ובמקצת ספרי הטור לא נמצא כן אלא שכתב שהרמב"ן טיהר בנתעסקה בכגריס ונמצא עליה שני גריסין וא"ת ומאי קמ"ל בזה יותר מדינו של הרשב"א שטיהר בין נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד יש לומר דטובא קא משמע לן שאף על פי שיש לומר שמא דם העסק לא נכתם כולו ? בגדיה וא"כ יש כאן כגריס ועוד שלא בא מן העסק קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא תלינן שדם העסק כולו בא עליה וזהו ג"כ טעם הרמב"ן דאסבר לה הכי בנתעסקה בכגריס ומצאה כשני גריסין ולא אסברה לה כבעיא דר' ירמיה בנתעסקה כגריס ומצאה כגריס ועוד וא"כ נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא כגריס ועוד אבל אה"נ שאם נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה שני גריסים דטמאה לכ"ע ובכלל נמצא כגריס ועוד יותר ממה שנתעסקה בו הוא דטימאו הרמב"ם והרשב"א גם כן ואין הכרע למה שלמד הב"י מלשון הרשב"א שהרי נוכל לומר דבכלל מ"ש האי ועוד מהיכן בא לפיכך טמאה יש גם כן בכללו כל שנמצא ועוד מכגריס יתר על מה שנתעסקה בו ונוסחא זו שבס"א שבטור מצאתיה ג"כ בטור כתוב בקלף בשנת קצ"ה לפרט וכן עיקר לפי דעתי גם צ"ל שרמ"א ז"ל שהגיה על מ"ש הש"ע בשם הרמב"ם שכתבתי לשונו וכתב עליו רמ"א וז"ל ויש מחמירין ומטמאים בכל זה ומ"מ נראה דיש לסמוך אמקילין דבכתמים סומכין להקל ע"כ ואח"כ כתב הש"ע לדיני הרשב"א והרמב"ן לטהר בנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד וכן בנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כשני גריסים וכתב עליו רמ"א ויש מחמירין ומטמאין ולא ביאר בכאן דיש לסמוך אמקילין ונ"ל דלא קיימא הגהתו זו אלא על בבא השניה דינו של הרמב"ן בנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כשני גריסים וזהו טעמו של רמ"א שנ"ל קולא גדולה להקל בנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה ב' גריסים מאחר שיש כאן כגריס ועוד יותר על מה שנתעסקה בו ועל בבא זו בלבד הוא שהגיה שיש מחמירין ומטמאים ורצונו לומר שיש להחמיר ולא לסמוך על המקילין בזה ועל בבא הראשונה דנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד לא הוצרך להגיה לפי שזהו בכלל הגהתו הראשונה שעל דברי הרמב"ם בנתעסקה בכגריס ומצאה כשני גריסין דטעם אחד לשני אלו הדינים דמאן דמיקל בהא מיקל נמי בהא ולא הוצרך להגיה כך נראה לי ועיין בסימן דלקמן ובסעיף ל"ז עוד מדינים אלו:

קכה **נתעסקה** שאני. וכתב הטור בד"א אדום בשחור ושחור באדום אבל אדום באדום ושחור בשחור אפילו אם אינו ניכר ממש שדומה לו תולה בו כגון שנתעסקה במי תלתן או במי בשר או בקילור אדום קצת תולה בו האדום ופי' הב"י שכן משמע מדאמרינן

בגמ' (ריש סי' ו') תנינא להא דת"ר מעשה ותלה ר"מ בקילור אדום ורבי בשרף שקמה ולא קאמר שהקיפוה לכתם לראות אם דומים לו וסתם קילור אדום אינו אדום הרבה שהרי הדבר האדום מעורב עם דברים אחרים שאינם אדומים וכן פסק הרשב"א וכ"כ רבינו ירוחם ומ"ש כגון שנתעסקה במימי תלתן או במימי בשר כ"כ הרשב"א והביא ראיה מדתנן בפרק כל היד אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי וב"ה מתירין ואמרינן עלה בגמ' ב"ה היינו ת"ק כלומר דאמר ה' דמים טמאים באשה אלמא דת"ק נמי כמימי תלתן וכמימי בשר צלי מטהר ומשני איכא בינייהו לתלות כלומר לרבנן אין טהור לגמרי אלא שאין שורפין עליו את התרומה אבל מתלא תלינן ולב"ה אפי' מתלא לא תלינן וכתב הרא"ש ז"ל מדקתני במראית הדמים מימי תלתן ומימי בשר צלי ש"מ דמראה אדום יש להן וכיון שתולין מן הסתם אדום באדום אם נתעסקה במימי תלתן או במימי בשר צלי תולה בהם את הכתם וכ"כ הרשב"א בשם הראב"ד (והרשב"א) והריטב"א ז"ל עכ"ל הב"י וכתב הרשב"א בת"ה הארוך וז"ל עכשיו שאין אנו רואים דמים יש מי שאומר כשם שאין רואין דמים כך אין תולין בכתמים שאין תולין אלא במה שדומה לו וכיון שאין אנו בקיאים במראות איך נידון מהדומה לו כדי שנתלה בו וסומכין על זה דאמרי' בפ' כל היד גבי איזהו אדום כדם המכה מאי כדם המכה אמר רב יהודה אמר שמואל כדם שור שחוט זעירא אמר רבי חנינא כדם מאכולת של ראש איתביה הרגה מאכולת הרי זו תולה בה מאי לאו דכולה גופה לא דרישא ואמרינן נמי התם אמר רבי אבהו כדם אצבע קטנה שנגפה וחיתה וחזרה ונגפה ולא של כל אדם אלא של בחור שלא נשא אשה ואקשינן והא רבנן אמרי תולה בבנה ובבעלה בשלמא בנה משכחת לה אלא בעלה היכי משכחת לה ומשני כגון בחור שנשא אשה אלמא אין תולין אלא א"כ דומה לו ולאו מילתא היא דהתם היינו טעמא משום דקס"ד דמתני' תולה כל כתם במאכולת או בבנה ובבעלה קאמר ואפילו כתם אדום שבאדומים ומשום הכי אקשינן אם איתא דאדום אינו דומה למאכולת של גוף אם הרגה מאכולת של גוף היאך תולה בו אדום שבאדומים שאינו דומה לו וכן היאך תולה אותו בבעלה שדמו אינו אדום כל כך אבל מי שאינה יודעת בדמיונות או שהלך מראה הדם והצבע שנתעסקה בו מנגד עיניה תולה בו כל כתמה לכ"ע אא"כ ברור שאינו דומה כגון שהכתם אדום והיא לא נתעסקה אלא בשחור א"נ שנתעסקה בדבר מועט והכתם מרובה וכיוצא בזה הא בענין אחר תולה לעולם מן הסתם שהכתמים דרבנן הם ולא אמרו הדבר להחמיר אלא להקל ותדע לך שאותה אשה שבאת לפני ר"ע ואמרה לו ראיתי כתם א"ל שמא מכה יש ליך והיא יכולה להתגלע ולהוציא דם אמרה לו הן וטיהרה ר"ע כדאיתא במתני' ולא הצריכו להביא הכתם לפניו

ולגלע המכה ולהוציא דם אלמא תולין מן הסתם כמו שאמרנו וכן דעת הר"א ורבותינו הצרפתים ז"ל עכ"ל:

קכו **כקרן** כרכום. לישנא דמתני' דסוף פרק כל היד ושם פירש"י כזוית גן שכרכום גדל בו ע"כ משמע דהגן עצמו מראה אדמימות יש בזוית שלו ששם גדל הכרכום וזהרורית היוצא ממראות הכרכום מזהיר לזוית ההיא עד שנראה אדום ואין נראה כן בגמ' דתנא לח ולא יבש ותנא חדא כתחתון ולא כעליון ותניא אידך כו' ואמר אביי תלתא דרי כו' וא"ר אבהו בגושייהו שנינו. כלומר ולא לאחר תלישתן ש"מ דבכרכום עצמו הוא דמדמינן הלכך נראה כפי' הרמב"ם שכתב בפירושו וז"ל ופי' קרן כרכום הזך שבכרכום נגזר מן קרן עור פניו ע"כ והטור העתיק בכאן כרכום ולא הזכיר קרן כרכום:

קכז **משום** דסבר דאיכא דאמרי עיקר כו'. וגם הרמב"ם לא הזכיר דין לישנא קמא דרבא וכתב המגיד בשם הרמב"ן לא הזכירו ושאפשר שהטעם מפני שהם סוברים דלישנא בתרא פליג אלישנא קמא ולפום לישנא בתרא מעולם לא אמר רבא לישנא קמא הלכך נקטינן כלישנא בתרא לחוד ע"כ וכתב הרשב"א בת"ה הארוך על לישנא קמא דרבא דהך דקתני במועט דאין תולין בו מרובה דדוקא ביודעת בבירור שנתעסקה במין מועט מן הכתם הנמצא אבל כשאינה יודעת בבירור תולה בו כל כתם באיזה שיעור שיהיה דכתמים דרבנן והולכים בו להקל וכ"כ הר"א ז"ל עכ"ל וכתב ב"י שאע"פ שהרשב"א והר"א פסקו כלישנא קמא ור"ח והרמב"ם והרא"ש פסקו שאין הלכה כלישנא קמא דרבא מ"מ בדין זה נ"ל דאינהו נמי מודו ביה כיון שאינה יודעת בבירור כמה היה ע"כ:

קכח **תנן** בפרק דלקמן שבעה סמנים מעבירין על הכתם רוק תפל ומי גריסים ומי רגלים שהחמיצו ונתר ובורית קימוניא ואשלג העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר ה"ז צבע וכתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות איסורי ביאה וז"ל כל כתם שנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה אין מטמא עד שיוודע שהוא דם ואם נסתפק להם שמא הוא דם או צבע אדום מעבירין עליו ז' סמנים אלו על הסדר אם עבר או כהה עינו הרי זה כתם דם וטמאה ואם עמד כמות שהוא הרי זה צבע וטהורה וכתב המגיד דעת רבינו לפי' הנ"ל הוא שאם האשה מצאה כתם וברור הדבר שהוא דם טמאה ואם הדבר מסופק אם הוא דם או צבע מעברת עליו שבעה סמנים ואם עמד בעיניו הרי זה צבע וטהורה ואם אינה מעברת עליו ודאי טמאה מספק שאין זה ספק של דבריהם דהולכים בו להקל שהרי כבר אנו יכולין לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה וזה נ"ל ברור בדעת רבינו דכל שאינה בודקת בסמנים הרי היא טמאה והבגד טמא ומ"ש אינו מטמא עד שיוודע שהוא דם ר"ל שאינו מטמא טומאה ודאית שלא יהא לה בדיקה שאם היה דעתו לומר שכל שנסתפק הדבר ולא בדק

בסמנין טהורה הוה ליה למימר נסתפק להם שהוא דם או צבע אדום טהורה ואם העבירו שבעה סמנין ועבר או כהה הרי זה דם וטמאה וכן מתבאר מדבריו פרק ד' מהלכות מטמאי משכב ומושב בדין טומאת הבגד דכל שאינה מעברת הסמנים טמא והרשב"א הסכים לזה בפסקי הלכותיו שכל שנסתפק הדבר והעבירו עליו הסמנים הרי זו טהורה אפי' לבעלה אלא שהוא ז"ל הבין דברי רבינו בדרך אחרת לומר שדעת רבינו לומר דכל שלא בדקה בסמנים אינה חוששת מספק וכן חשב הר"א בכוונת רבינו וכתב בהשגות אינו מטמא עד שיוודע שהוא דם א"א זה אינו אלא אף הבגד מטמא עד שיוודע שהוא צבע על ידי הבדיקה עוד כתוב שם ואם עמד כמות שהוא הרי זה צבע וטהורה א"א טעה בזה שאין זו הבדיקה לטהר האשה אלא לטהר הבגד וכן דעת הרמב"ן כדבריו שאין בדיקת הסמנים דבר ברי לטהר את האשה לבעלה ולא הוזכרו בגמ' אלא לענין מגע ע"כ וכבר כתבתי שדעת הרשב"א מסכמת בזה לדברי רבינו שכל שהעבירו עליו סמנין ועמד כמות שהוא הרי זו טהורה לבעלה וכן נ"ל עיקר עכ"ל המגיד ז"ל וכתב הב"י וז"ל ובאמת שמה שפי' בדברי הרמב"ם הוא נכון וברור ולפי זה אין מחלוקת בין הפוסקים לענין הדין דלכ"ע אם הוא מסופק אם כתם זה דם או צבע טמאה מספק אפילו לא העביר עליו סמנין מיהו היכא דהעביר עליו סמנין ועמד כמות שהוא בהא איכא פלוגתא להרמב"ן טמאה לבעלה ולהרמב"ם והרשב"א והמגיד טהורה אבל קצת משמותם של אלו השבעה סמנים לא נתברר לנו עכשיו הלכך לדידן נפל ענין העברת שבעה סמנים בבירא ע"כ:

קכט **עד** שהוא נתון תחת הכר כו'. והוא בדוק לה וכמו שכתבתי בפ' כל היד סעיף י"ד ועיין שם:

קל **עד** שיהא בו כגריס ועוד. ומיהו אם יש מקום לתלות בו בהני גווני דנתבאר בפרקין תלינן ביה אפילו אם הוא ביותר מכגריס וכמו שכתבתי כבר בשם הב"י בפרק כל היד סעיף ט"ז ע"ש: הדרן עלך הרואה כתם פרק ט

קלא **רבי** מאיר אומר אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה. בר"פ הרואה כתם פרכינן עלה היכי דמי ' אי דארגשה יושבת אמאי טהורה ומשני אימא הרגשת מי רגלים הוי עומדת הדור מי רגלים למקור ואייתי דם יושבת טהורה וז"ל הרמב"ם בפ"ה מהא"ב שאפילו הרגישה גופה ונזדעזעה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים מן החדר ודם זה דם המכה בחלחולת או בכוליא עכ"ל וכן פסק הרמב"ן ז"ל בהלכותיו:

קלב **איש** ואשה כו' רבי יוסי מטהר. כבר כתבתי במ"י משמא דגמרא דממשנה יתירה זו דמתרת בספק ספיקא וכבר שנינו ברישא דר"י מטהר אפילו בספק אחד שמעינן מינה דלא תימא בדיעבד אבל לכתחילה לא קמ"ל וכתב המרדכי דמיהו רבינו חננאל פירש

דה"מ בתרי ספקי אבל בחד ספקא דיעבד אין לכתחילה לא והיכא דישבה על שפת הספל ונמצא דם על שפתו ועומדת אפילו בתוכו ליכא אלא חד ספק ונכון להחמיר כפי' ר"ח ע"כ וגם התוס' בפרק כל היד (דף י"ד) בד"ה ור"י מטהר כ' דלר"ח לא קאי אף לכתחילה דאמרינן בגמ' אלא אסיפא ולא ארישא לפי שר"ח פי' דר"י לא לגמרי מטהר אלא משום נדה ולא משום כתם ואף רבינו כתב כך בשם ר"ח שם סימן ב' גבי בדקה בעד שאינו בדוק לה כו' דאיכא נמי פלוגתא דרבי מטמא ור' יוסי מטהר וכתב דר"ח פי' שלא טיהר אלא משום נדה ולא משום כתם ושם בגמ' דר"י לטעמיה דטיהר נמי באשה שעושה צרכיה וא"כ לשטת ר"ח הכא אינו מטהר ר"י משום כתם וכמ"ש התוס' שם וא"כ קשיא על רבינו שהיה לו לפרש כך אליבא דר"ח כמו שמפורש שם ולא עוד אלא דהתם להלכתא כתבו והכא לא הזכירו כלל ונ"ל דס"ל לרבינו דאע"ג דמדמה התם להכא לא לגמרי מדמינן אלא אע"ג דהכא ס"ל ר"י דטהורה לגמרי אפילו הכי התם גבי דבדקה כו' מטמא משום כתם וכדס"ד דתוס' התם ומה שדחו התוס' לזה משום דא"כ מאי פריך התם והאר"י בר חנינא לא טימא ר"מ אלא משום כתם ואילו הכא טימא רבי משום נדה ומאי קושיא והלא יש להחמיר טפי בעד שאינו בדוק לה מהאשה שעושה צרכיה י"ל דרבינו סובר דכולי האי לא מחמרינן לטמא משום נדה אא"כ שגם גבי אשה שעושה צרכיה מטמאים משום נדה אבל כששם אין מטמאים משום נדה שוב אין לנו לטמאות משום נדה גם בעד שאינו בדוק דאין להחמיר כולי האי משא"כ אם נאמר דגבי אשה שעושה צרכיה טהורה לגמרי ואפ"ה מטמאים בעד שאינו בדוק משום כתם שזו אינה חומרא כל כך שהרי יש כמה קולות בכתם משא"כ להחמיר לטמאה משום נדה ובאשה שעושה צרכיה אין מטמאין אלא משום כתם כך נ"ל לומר לסברת רבינו והב"י סימן קצ"א כתב טעם לדברי ר"ח משום דדיעבד לא שייך אלא בטהרות הלכך שפיר במלתא קמא דמתני' לא איירי לבעלה ואע"ג דלענין בדיקה מחמרינן בטהרות מלבעלה כדאיתא בפ"ק משום דגזרת מעת לעת לא שייכא לגבי בעלה (ועוד הל"ל טעמא דבגמרא דשמא מתוך שרואה אותה בודקת יהא לבו נוקפו ופורש ונמצא בטל מפריה ורביה) אבל בענין זה יש להחמיר לבעלה משום איסור כרת ועוד מדמסקינן בפרק כל היד דר"מ משום נדה מטמא לא נפליג ביניהו ונימא דר"י לא טיהר אלא משום נדה אבל מטמא משום כתם ועוד מדר' חייא התם בעד שאינו בדוק מטמא משום כתם אי אמרת דר"י ס"ל הכא דטהורה לגמרי א"כ ר' חייא דלא כמאן ונצטרך לומר דג' מחלוקת בנדון מתני' ר"מ מטמא משום נדה ור"י מטהר לגמרי ור' חייא מטמא משום כתם ולא מצינו כן במשנה ולא בברייתא ומשום כך תמה הב"י על הר"ן דדוחה לדברי הר"ם שכתב כן בשם

ר"ח דמפרש דר"י טימא משום כתם וכתב שאין אלו אלא דברי נביאות ואין להם על מה שיסמוכו ולא ר"ח ז"ל חתים עלה דהא סמך גדול יש לו וראוי הוא לקרותו ראיה ולפסוק כמותו ומ"מ מסיק הב"י דכיון שהפוסקים לא סמכו על זה והמגיד כתב בפי"א מהלכות א"ב דמשתנת דם עם מי רגליה הכל מודים שהיא טהורה הלכך לענין פסק הלכה כיון שהפוסקים פסקו לטהר אף לבעלה עליהם סומכים עכ"ל אבל רמ"א ז"ל כתב להא דהמרדכי בשם ר"ח דהיכא דהוה חד ספיקא טמאה וכתב עלה דהכי נהוג ומה שטימא ביושבת ואינה מקלחת יתבאר בסעיף ד' בס"ד:

קלג **ולהך** פירושא לא אשכחן דמטהר ר"י בעומדת ושותתת כו'. משא"כ לפירש"י דהא כל עומדת שותתת היא וכתב ב"י שמדברי הרמב"ם נראה שמפרש כפי' רש"י שהרי פסק בפ"ה מהא"ב דבין עומדת בין יושבת טהורה ולא חילק בין מזנקת לשותתת וכן פסק הרמב"ן בהלכותיו וכן פסק הרשב"א וכדאי הם לסמוך עליהם להתיר בכל גווני עכ"ל וכבר כתבתי בסעיף דלעיל מסקנתו של רמ"א ז"ל ועיין עוד בסעיף דלקמן:

קלד **נראה** דהיינו דוקא לר"מ כו'. אבל הגהות מיי' כתבו בפ"ח בשם הר"ם דאף ר"י לא טיהר ביושבת אלא ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא דם תוך הספל דליכא למימר דהא דאוקימנא בגמ' הכי ה"מ לר"מ דמחמיר אבל לר"י דמיקל טהור בכל ענין דהא ביושבת לא פליגי וכי היכי דלא מטהר ר"מ ביושבת אלא בשותתת ה"נ לר"י לפי שיטת ר"י שפירש דכולה מתני' בין עומדת בין יושבת איירי במזנקת יש לפרש דר"י ה"ק כדפרישית ע"כ והר"ן כתב בתשובה דכל שקלא וטריא לר"מ איתמר ולא לר"י ועכ"ז מסכים אני למה שאמרת בשם הר"ם דביושבת ונמצא דם על שפת הספל מודה ר"י דטמאה אבל לא כמו שכתבת וכמו שאפרש והטעם שהזקיקוני לומר דמודה ר"י דעל שפת הספל טמאה משום דהיכי אפשר דשמואל ור' אבא תרווייהו ס"ל כר"י ושקלו וטרו אליבא דר"מ אם אינו ענין לאוקימתייהו אליבא דר"י כלל ולפיכך אני אומר דמודה ר"י ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא דם על שפת הספל ולא בתוך הספל דטמאה משום דרגלים לדבר דבתר דתמו מיא אתא דמא דאי לא בתוך הספל נמי מבעי ליה לאשכוחי אבל נמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל בכה"ג נמי פלוגתייהו דר"מ ור"י דר"מ חייש למיעוטא כל היכא דלא מוכחא מילתא דהיתרא מטמא לה ור"י לא חייש למיעוטא והיכא דלא מוכחא מילתא לאיסור מטהר לה ונמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לא מוכחא מילתא כלל לפי שהדבר ידוע שמי רגלים דמזנקי מתחלתם בסופם שותתין וכיון שכן כמו שאתה אומר דביושבת באמצע הספל ונמצא דם בתוך הספל דלר"י טהורה משום דלא מוכחא מילתא דמסתמא אמרינן שדם זה עם מי רגלים

בא ולא מן המקור כך י"ל בנמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לר"י דטהורה דליכא הכא הוכחה כלל שדם זה עם מי רגלים הוא בא וכשם שזנקו מתחילתן כך זינק עמהם הדם וזהו הדם הנמצא בתוך הספל וכמו שמי רגלים שתתו בסופן כך שתתו עמהם הדם וזהו שנמצא על שפת הספל ולרבי יוסי טהורה זהו דעתו בזה עכ"ל ועיין בסעיף ב':

קלה **הלכה** כרבי יוסי. וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות דאע"ג דקיימא לן כר' יוסי דמטהר ה"מ בנמצא בספל שאז דרך לבא עם מי רגלים אבל אם בדקה ואח"כ מצאה דם ההוא דם הוי מן המקור כיון דלא אתא ממש עם מי רגלים ע"כ וכתב ב"י דנראה דלדברי הרא"ש דמטהר יושבת בכל גוונא בהא נמי מטהר משום דאמרינן דעם מי רגלים בא ודאי ולא מדם מקור הוא ודם הזה הנמצא את"כ אינו אלא תמצית הדם ההוא שיצא עם מי רגליה וכן נראה מתשובת הר"ן שאכתוב לקמן ומיהו דוקא שראתה דם ג"כ עם מי רגליה וגם ראתה אחר כך אבל אם לא ראתה בשעת השתנה ואחר שהשתינה בדקה ומצאה דם טמאה לכולי עלמא ולא מבעיא להר"ן דמטמא בנמצא על שפת הספל ולא בתוך הספל אלא אפי' להרא"ש דמטהר בההוא שאני התם דלא ידעינן בודאי דבתר דתמו מיא אתא דם שאע"פ שלא נמצא אלא על שפת הספל אפשר שבסוף ההשתנה עד שלא כלו מי רגלים לגמרי אתא דם וכל שבא עם מי רגלים ודאי אינו מן המקור אבל הכא דחזינן בהדיא דלא נראה דם עד אחר גמר השתנה ליכא למתלי במידי הילכך פשיטא היא דטמאה לכ"ע ע"כ וכתב רמ"א דיש להחמיר כסברת המרדכי ולי קשיא דמאי יש להחמיר קאמר דהא כבר מסיק דאין להתיר ביושבת אלא במקלחת דוקא כדברי המרדכי שכתבתי בסעיף ב' וכתב עוד רמ"א דמיהת אינה צריכה לבדוק אחר זה וכתב המרדכי שאם זאת האשה רגילה לראות דם תמיד אחר שעושה צרכיה אין לה היתר לבעלה אא"כ יעקר ממנה ג' פעמים ואם בג' פעמים לא תמצא תו לא חיישא אפילו לבדוק עצמה לאחר שתעשה צרכיה דכל לבעלה לא בעיא בדיקה ואם אינה רגילה לראות דם בכל פעם אלא לפרקים ואותם פרקים שוים בקביעות או בדילוג קבעה לה וסת ע"כ ומ"ש דכל לבעלה לא בעיא בדיקה אינו מוסכם אלא כמו שנתבאר בסוף פ"ק ע"ש וכתב בהגהות שערי דורא תשובה בשם מהר"א ז"ל על אשה שיש לה חולי שקורין הארי"ן ווינד"א וראתה דם בתוך צרכיה וקודם לכן ואח"כ לא ראתה ושאלתי אותו אם היא טהורה או טמאה והשיב לי שהיא טהורה כי אותו דם לא בא מן המקור כי אם מחמת הכאב שיש לה וטהורה לבעלה גם שמעתי שמהר"ז רונקיל ז"ל היה מתיר אותן הרואות מכח האר"ן ווינד"א אכן לפי מ"ש מהר"ר שמריה על אשה שרואה כך שצריך לשאול שאינה רואה בשעת השתנה אלא ממקום מי רגלים ולא מאותו מקום אני רגיל לומר לנשים כה"ג לבדוק דבר

זה כמו שהעתקתי בשם גדול וז"ל האשה שמצאה דם ואמרה שבא מנקב של מי רגלים צריכה להכניס מוך על מקום המקור ותשתין אם המוך נקי הוכחה דאינה מן המקור ע"כ וכן בדקו מקצת נשים על פי ומצאוהו נקי והזהרתי אתהן שקודם שיכניסו המוך יבדקו יפה יפה בחורין ובסדקים ובעומק ככל דין בדיקה ואח"כ יכניסו מוך הרבה בכל מה שתוכל ותשתין ואחר ההשתנה תקנח יפה יפה ואם צריך לה תרחוץ באותו מקום שמקנחת דהיינו מקום הכתלים או בית החיצון כי הנשים יודעות באיזה מקום מגיעות מי רגלים לרחם ואותו מקום תקנח כדלעיל מחמת שנתלכלך במי רגלים ודם אח"כ תנגב יפה יפה ואח"כ תוציא המוך ואם הוא נקי הרי הוכחה ברורה שלא מן המקור הוא בא וכל זה הוא לנשים שהיה להן וסתות ושלא בשעת וסתה אבל זו שכתבת עליה דאין לה וסת א"כ יש להחמיר דאל"כ וכי לעולם לא תהא טמאה כמ"ש רז"ל אכן אם יש לה עונה כדרך הנשים אם אין וסתה קבוע כגון שפיחתה והותירה ג' ימים או ד' או שבוע או פחות או יותר רק שיהא להן עונה קבוע על שרגילה להמתין לכל הפחות מסוף ראייה כך וכך ימים נ"ל לפי עניית דעתי לסמוך אתקנתא דלעיל ועל דרז"ל להתיר באותן הימים שאינן בימי העונה אף כי היה ראוי אפילו בימי העונה להתיר ע"י תקנה דלעיל הואיל וכתבת שמאוד מצטערת בימי רגליה דכה"ג השיב מהר"ם להרא"ש דאפילו בשעת וסתה טהורה ברואה דם מחמת מכה אי וסתות דרבנן מ"מ לא מלאני לבי להקל כיון דאיכא מרבוותא דפסקי דוסתות דאורייתא וגם כל אותה תשובה היתה על אשה שהיתה לה מכה בפרוזדור שהיתה מוציאה דם אבל בנדון דידן לית לה מכה מבוררת ומ"מ בין עונה לעונה נראה לסמוך על התירות דלעיל דבאותה תשובה היקל שלא בשעת וסתה אפי' אינה מרגשת דמחמת מכה קאתי תלינן בדם מכה למ"ד וסתות דרבנן וכתב המרדכי בשם מהר"ם דאם בדקה ג"פ בכה"ג דמותרת אח"כ בלא בדיקה וכמ"ש לעיל בשמו ע"כ וכתב האגור שפסק מהר"י מולין על אשה שאין לה וסת קבוע אך בכל פעם שראתה ראתה בסימנים כגון מעטשת או חוששת בפי כריסה ועתה נתקלקלה ובשעה שיושבת על הספל שעושה צרכיה מאוד מצטערת ביציאת מי רגלים ולאחר שתעמוד מצרכיה בודקת עצמה ומוצאה לרוב פעמים על העד דם ואינו אדום ממש רק דיהה כמו מוגלא וזה נמשך לה שנים רבות והשיב לפי דעת מהר"ם החמיר בדבר כמו שהביא המרדכי כיון שמצאה דם על העד אבל מהר"ר שלום כתב שאם היא רואה תמיד ע"י כאב אז תלינן שמחמת מכה וטהורה אבל אם רואה לפעמים בלתי כאב טמאה ועוד בכאן יש סמך לומר שלא בא מן המקור הואיל ואינו דומה למראה דם אלא למוגלא ואע"פ שאין אנו בקיאין במראה דם לענין כזה מקילין ע"כ וכתב הר"ן בתשובה נדון שלפנינו הרי היא כשנמצא

בתוך הספל ועל שפת הספל הרי אותו חצץ אדום נמצא עם מי רגליה ולאחר מכאן ע"י בדיקה מחמת אותו תמצית שנשאר ממי רגליה ואין כאן הוכחה כלל דבתר דתמו מיא אתא דם ולר"י טהורה ועוד אני אומר דאפילו לר"מ אתתא שריא דלמעוטא דלא שכיח לא חייש ר"מ כדאיתא בפ' בנות כותים והא ודאי מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח הוא משום דכי חייש ר"מ למיעוטא ה"מ כשיוצא עם מימי רגליה כעין אותו דם שרגיל לצאת מן המקור אבל כאן שאינו יוצא אלא כמין חצץ אדום שהוא מפורסם לרופאים שרגיל להוולד בכליות ובשעת וסתה היא רואה דם כשאר נשים היאך נאמר דכי הדרי מי רגלים למקור מפקי דם כי האי ובשעה אחרת אינו יוצא ממנו כעין אותו דם כלל הא ודאי מיעוטא דלא שכיח הוא ואפי' ר"מ לא חייש ליה והאריך עוד בראיות ומסיק שאע"פ שאין בקיאין במראות דמים אין היתר זה מצד המראה אלא מצד עצמו הדברים שהם מובדלים ונחלקים אע"פ שהב"י כתב שלא היה צריך לראיות דבהדיא תניא בפרק המפלת אר"א בר צדוק שני מעשים העלה אבא מטבעין כו' ששאלו חכמים לרופאים וה"נ דכוותיה הואיל וידוע לרופאים שאין דרך חצץ אדום להוולד בחדר אלא בכליות תולין בכך הנה רמ"א ז"ל בד"מ השיב עליו דהא באותן מעשים עצמן מסקינן בברייתא דתטיל למים אם כמותו טמאה וא"כ הוצרך הר"ן להביא טעמים כדי להתיר בלא בדיקה או אפילו כשנמוחו במים ע"כ וכתב עוד הב"י שהמרדכי כתב בפ"ב דשבועות אשר שאלת על האשה שבשעה שהיא עושה צרכיה רואה דם על המים כמין קרטין קרטין כמין חול ואינם אדומים אלא דיהה חזרנו על כל הצדדים ולא מצאנו לה היתר אם בכל פעם שבודקת עצמה רואה דם בעד שמקנחת בו ואינו דומה לנדון דתשובת הר"ן דהתם לא היה חול אלא כמין חול ועוד שאח"כ היה מוצאה דם ממש בעד שבודקת בו משא"כ בנדון דתשובת הר"ן שהיה חצץ ממש ולא היתה מוצאה דם כלל עכ"ל הב"י ותימה שהרי גם בדברי תשובת הר"ן כתב כמין חצץ אדום ומצאתי בד"מ שגם הוא השיג עליו בזה וכתב עוד שהרי בלא בדיקה לא נוכל לידע אם הוא חצץ ממש וכבר נתבאר שהר"ן מתיר אף בלא בדיקה אלא מחוורתא כדכתיבנא דמעשה דהמרדכי שהיתה רואה ג"כ דם ממש ע"כ::

קלו **השאילה** חלוקה לנכרית כו'. פי' הרשב"א בשלבשה חלוקה הבדוק לה ופשטתו והשאילתו להם:

קלז **הרי** זו תולה בה. וכתב ב"י סימן ק"ץ ל"ש בין אם היא טהורה לגמרי או שהיא בספירת ז' נקיים דבחזקת טהורה היא וכ"כ הרשב"א בת"ה אצל מה שאמר פעמים שהיא

תולה בעצמה עכ"ל ועיין לקמן פרק בתרא סימן ח' יתבאר דבג' ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתמים לתלות בדבר אחר:

קלח **ולבשתו** בימי נדות ולא בדקתו ואחרי כו'. כ"כ הטור וכתב רבינו ירוחם שכן הדין אם לבשה חלוק קודם שהיתה מעוברת ואח"כ לבשה אותו בלא בדיקה אחר שנתעברה ומצאה עליו כתם תולה בלבישת הימים שלא היתה עוברה וכן במניקה תולה בעצמה כמו בחברתה גי"כ וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב שכן הדין בזקנה ויתבאר מהברייתא בסוף סימן דלקמן:

קלט **תולה** בימי נדותה. והוא שלא נתכבס בינתים אבל אם נתכבם בינתים בזה כתב הרשב"א חילוקי דינים ויצאו לו מדתנן בס"פ דם הנדה כתם הנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס ובגמרא עד שעת כבוס חזקתו בדוק או חזקתו מתכבס למאי נ"מ דאמר כביס ולא בדיק אי אמרת חזקתו בדוק הא לא בדיק א"א חזקתו מתכבס הרי מתכבס ת"ש אמר ר"מ מפני מה אמרו כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם או עד שעת כבוס מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהם בשעת כבוסיהם ואם לא בדקו הפסידו למפרע ר' אחא אומר תחזור ותכבסנו אם נדהה מראיתו בידוע שלאחר כבוס ואם לאו בידוע שלפני כבוס רבי אומר אינו דומה כתם שלאחר כיבוס לכתם שלפני כבוס שזה מקדיר וזה מגליד ש"מ חזקתו בדוק ש"מ כלומר דמדקאמר ר"מ דטעמא דתלו הטהרה בכבוס הוא מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוס שמעינן דחזקתו בדוק וכתב הרשב"א בת"ה חזקתו בדוק או חזקתו מתכבס כלומר סתמא דמלתא חזקה שהכתם עובר מן הבגד בשעת כבוסו וכתם זה שנמצא בו מעכשיו לאחר הכבוס בא ופשטינן דחזקתו בדוק מדתניא אמר ר' מאיר מפני מה אמרו כו' מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקותיהן בשעת כבוס ואילו לא בדקו הפסידו למפרע ומסתברא דלאו דוקא חלוקותיהם אלא אף של חברותיהם ולאפוקי שפחה וכותית דלא אלמא כבסתו ישראלית וליתא קמן. חזקה בדקתו בשעת כיבוס אבל איתא קמן ואמרה דלא בדקתו אין חזקתו מתכבס והכותית ושפחה אפילו לייתנהו קמן חזקה לא בדוק וחזקה לא מתכבס ודנין אותו כחלוק שאינו בדוק לה ותולה בו ומיהו בהא פליגי רבי אחא ורבי דרבי אחא אמר תחזור ותכבסנו אם נדהה מראיתו בידוע שלאחר הכבוס כו' רבי אומר אין דומה כתם שלפני כבוס לכתם שלאחר כבוס שזה מקדיר וזה מגליד כלומר שלפני הכבוס דק עובר בבגד ושל אחר הכבוס מגליד כלומר גלדו עב לפי שממשו של דם עליו ויש ג' מחלוקת בדבר לר"מ אין הכל תלוי אלא בבדיקות הכבוס ולר' אחא אע"פ

שלא בדקתו בתוך הכבוס תכבסנו עכשיו כיון דאפשר למיקם אמילתא אם נדהו מראיו אם לאו ולרבי אין חוזר ומכבסו אלא בודק מראיו עכשיו אם מקדיר או מגליד ומסתברא כיון דכתמים דרבנן הולכים בו להקל והלכך חלוק או סדין שלבשתו בימי נדתה ונתכבס ותזרה ולבשתו בלא בדיקה אם נתכבס ע"י ישראלית וליתא קמן דנשיילה חזקה בדקתו בשעת כבוס ואינו תולה בה אבל אם איתא קמן ואמרה דלא בדקה בשעת כבוס אין חזקתו מתכבס והרי זו תולה בה ואם נתכבס ע"י שפחה וכותית הרי זו תולה בה ואפי' ליתנהו קמן ומיהו אם אפשר למיקם אמילתא אם מקדיר או מגליד ונמצא מגליד תיישינן לה כדרבי אבל ראיתי לר"א שכתב שכיון דאיכא למיקם עלה דמלתא כרבי בדקינן לכתם אי מקדיר טהורה ואי מגליד טמאה ולפי דברי הר"ב ז"ל אפילו אין ידוע אם מקדיר או מגליד חוששין לה וטמאה שאין זה כספקא דרבנן דספק הבא ממיעוט ההכרה אינו ספק אם אין זה בקי ומכיר אחר יכיר ואפשר שאף הר"ב ז"ל לא אמרה אלא באפשר למיקם אמילתא והרמב"ן ז"ל תולה הכל במקדיר ומגליד כרבי ויש לחוש לדבריהם עכ"ל וכתב עוד הרשב"א לבשה חלוק הבדוק לה ופשטתו וכבסתו והשאילה לחברתה ונמצא עליו כתם אם מגליד בידוע שמהשניה היא והיא טמאה והראשונה טהורה ואם הוא מקדיר בידוע שמהראשונה היא והיא טמאה והשניה טהורה ואם אינן יכולין לעמוד על הדבר שתיהן טמאות ע"כ ונראה לי דהכא לכולי עלמא שתיהן טמאות כיון שאין לתלות בזו יותר מבזו וכי הא דשתי קדרות כו' שכתבתי בפרק גיד הנשה סעיף קל"ד ורמ"י יהיב טעמא הכא כדלעיל דלא מקרי ספקא דרבנן כיון דאפשר ע"י הכרה:

קמ **וביושבת** על דם טוהר ובבתולה כו'. וכתב הרשב"א בתולה בתולת דמים בקטנה או נערה שלא ראתה מעולם ונבעלו שנותנים להם מן הדין לקטנה עד שתחיה המכה ולנערה עד ד' לילות ואם השאילה להם חלוק הבדוק לה תוך אותו זמן ואח"כ לבשתו ונמצא עליו דם תולה בהם לפי ששירפן מצוי וכן ביושבת על דם טוהר לפי שאם תתלה בה לא תקלקלה ואם תתלה בזו הרי אתה מקלקלה וכענין שאמרו בקופות אחת של חולין ואחת של תרומה. שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלו וי"א שבזמן הזה שאין אשה יושבת על דם טוהר אין תולין בה והרי היא ככל הנשים ומ"מ בבתולה שדמיה טהורין תולין ואפי' בזמן הזה אע"פ שאין נותנין לה עכשיו אלא בעילת מצוה אינו דומה ליושבת על דם טוהר לפי שזו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי והר"א ז"ל פסק שאפילו ביושבת על דם טוהר תולין שאם החמירו עכשיו בנות ישראל על עצמן שלא לבעול על דם טוהר לגבי נפשייהו החמירו אבל לאצולי על חברתה מספק כתמים שלא יהא שתיהן מקולקלות אדינייהו מוקמינן להו והיא מקולקלת וחברתה מתוקנת

עכ"ל ומדברי המגיד נראה שמפרש שהרמב"ם סובר גם כן תולה בה אפי' במקום שנהגו איסור לבעול על דם טוהר וגם רבינו ירוחם כתב דלהרמב"ם אפי' לדידן שאין אנו בועלים על דם טוהר תולה בה:

קמא **אמר** ליה אין תולין. ובין שהיתה יושבת כבר על הכתם קודם שאלה ובין שראתה כתם בחלוק אחד לאחר ששאלה את זה כך כתב הרשב"א בת"ה וכתבו הטור והגהות מיי' בשם הרמב"ן דכל שכן אם השאילתו לטהורה וחזרה ולבשתו ששתיהן צריכות לחוש לו ופשוט הוא:

קמב **ג'** נשים שלבשו חלוק אחד. זו אחר זו ולא בדקוהו בינתים או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו כן כתב הטור וטעמו דאי בדקו בינתים לא הוה מטמאין לכולהו וכמו שיתבאר בסעיף ט"ז:

קמג **כולן** טמאות. במה דברים אמורים בזמן שכולן שוות אבל אם היתה תחת מהן ראויה לראות יותר מחברתה תולה בה וכמו שיתבאר בסוף סי' דלקמן וכתב הרשב"א בת"ה בשם הר"א דהא דנמצא דם בחלוקה או במטה או ספסל כולן טמאות אם נתעסקה אחת בכתמים כולן טהורות שכולן תולות בה והיא תולה בכתמיה ע"כ ופשוט הוא ועיין עוד לקמן סעיף כ"ג דאם הם נעורות וכו':

קמד **כל** דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים. ומשום הכי בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה עליו דם טהורה כדאמר שמואל בריש פרק דלעיל ואוקמיה רב אשי לטעמיה דכל דבר שאינו מקבל טומאה כו' וכמו שהעתקתיה במ"י לקמן ומסיים בה הסמ"ג לאוין קי"א דהוא הדין אם נמצא דם על בית הכסא שישבה עליו ועיין דין בגד צבוע לקמן בפירקין לבתר הלכות כלאי בגדים:

קמה **כולן** טמאות. ומוקמינן בסי' דלקמן במשולבות וע"ש וכן עיין לעיל סעיף י"ג מ"ש בשם הרשב"א ולקמן סעיף כ"ג:

קמו **בדקה** אחת מהן ומצאה דם כו'. וכתב הטור בדקו שתים ומצאו טמא הן טמאות והשלישית תולה בהם וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב הב"י דנראה דאתי במכ"ש השתא אם שתים תולות באחת שנמצאת טמאה כ"ש שתתלה אחת בשתים שנמצאו טמאות ע"כ וא"ת א"כ למאי צריכי למימרא י"ל דלא תימא איפכא דכיון דשתים בדקו ומצאו טמאות גריע חזקתייהו להטמא ותבדק קמ"ל דאין מחזיקין מזו לזו אבל תולין מזו לזו:

קמז **והוא** שבדקה עצמה שיעור וסת כו'. דהיינו שמצאה דם ע"י קינוח ולא ע"י בדיקה בחורים ובסדקים כמ"ש במ"י וז"ל הרשב"א איזהו שיעור וסת שאמרו שמציל על חברותיה כל שתקנח עצמה בעד שבידה אבל אם בדקה עצמה בחורים ובסדקים אחר

זמן הוא זה ואינה מצלת על חברותיה וכ"כ רבינו ירוחם וכתבו הגהות מיי' בשם הרמב"ן והוא שבדקו עצמן מיד כשראו הכתם בעוד ששוכבות במטה או שמצאו אותו כשהן עומדות ממנה אבל עמדו הן משם ואח"כ מצאו כתם אע"פ שבדקה אחת מהן מיד אחר מציאה ומצאה טהורה או טמאה כולן הן טמאות וכן דעת הר"א והרשב"א כמו שאכתוב בסמוך וז"ל הרשב"א אע"פ ששנינו גבי מטה בדקה א' מהן ומצאה טמא היא טמאה ושתים טהורות כתב הר"א ז"ל כי יש לחלק בין חלוק למטה לפי שהמטה שלשתן ישנות בה בבת אחת ובעודן ישנות שם בדקה אחת מהן ומצאה טמאה היא טמאה ומצלת על חברותיה אבל חלוק שלובשות אותו בזו אחר זו אע"פ שבדקו הראשונות ומצאו טמאות ואפי' בתוך שיעור וסת של מציאה אינן מצילות על האחרונה אבל כשבדקה האחרונה בעוד שהיא לובשת החלוק בתוך שיעור וסת של מציאה א"נ פשטה ובדקה עצמה בתוך שיעור וסת של מציאה ושל פשיטה ומצאה טמאה הצילה על חברותיה דומיא דמטה שהן בודקות בעודן עליה וה"ה והוא הטעם לג' נשים שישבו על ספסל אחד בזו אחר זו והיינו דקתני במתני' ספסל דומיא דחליק ומתני' אורחא דמילתא קתני ותנא בחלוק וה"ה בספסל ומטה ותנא במטה וה"ה לספסל עכ"ל וכ"כ בהגהת מיי' בפ"ע מהא"ב בשם הרמב"ן אבל הרמב"ם כתב שם דבחלוק נמי אם בדקה אחת מהן מיד ומצאה טמא מצלת על חברותיה והמגיד הקשה על פי' הרשב"א דלעניין בדקה ומצאה טהורה הדין שוה בחלוק ובמטה ולעניין בדקה ומצאה טמאה מחלק ביניהם וסדר המשנה אינו נראה כן דקתני בדקה אחת ומצאה טמאה ברישא ומשמע דקאי אחלוק טפי מסיפא דבדקה אחת מהן ומצאה טהורה ע"כ והב"י כתב על זה וז"ל ואני אומר שאין זו קושיא שאף לפי' זה קיימא נמי רישא שפיר אחלוק אלא שתצטרך לפרש דכי קאי אחלוק בדקה אחת מהן היינו אחרונה דוקא ומאי אחת מהן מיוחדת שבהן ואע"ג דכי קאי אמטה דעסיק בה בדקה אחת מהן היינו איזו מהן כבר מצינו לשון שהוא מתפרש כיוצא בזה עכ"ל וכלומר דבכמה דוכתי מצינו שמתפרשת לשון המשנה דלצדדין קתני וה"נ דכותה וכתב עוד הב"י דמלשון הטור יש לדקדק דס"ל כהרמב"ם שאין חילוק ביניהם מדכתב להך דבדקה ומצאה טמאה כו' ובד"א בזמן שכולן שוות כו' אחר כל הדינים דחלוק ומטה ש"מ דמשווה דינייהו דכי היכי דהך בד"א בזמן שכולן שוות קאי נמי אחלוק ה"נ הך דבדקה ומצאה טמאה כו' קאי נמי על דין החלוק ועוד דאי איתא שסובר שיש חילוק ביניהם ה"ל לפרש ומדלא פי' ש"מ שסובר שאין לחלק ביניהם ומ"מ הקשה על הטור שלא הזכיר לדעת הר"א והרשב"א ובכמה מקומות מהל' אלו נמשך אחר דברי הרשב"א בת"ה וסותם כמותו לא ה"ל להשמיטו בכאן אע"פ שאינו סובר כמותו ע"כ ואני אומר

שאין זו קושיא על הטור דמאחר שכתב למסקנת אביו רבינו ז"ל דאף במטה פוסק דלא כרב יהודה ושא"צ בדיקה מיד אלא אפי' לאחר זמן מועלת שוב אין לחלק דאדרבה בכולן בין במטה בין בחלוק וספסל דינן שוה וכל הבדיקות מועילות להציל על חברותיה אפי' הבדיקה של אחר הזמן וגם זו היא ראיה היותר עצמית שכך סובר הטור כהרמב"ם דאין לחלק ביניהם לפי שאין כאן חילוק דאף במטה הדין כן למסקנת אביו רבינו ז"ל ובש"ע לא הזכיר גם כן שום חילוק גבי חלוק נראה שסותם כהרמב"ם בזה דאין חילוק ביניהם:

קמח **ולי** נראה בכתמים הלך אחר המיקל ותולין אפי' אחר שיעור וסת כו'. והטור כתב בשם הרמב"ן דפוסק כרב יהודה וכבר נתבאר מתוך מה שכתבתי בסעיף דלעיל שאף הרשב"א והר"ח סוברים כן ובמעדני יום טוב כתבתי לדברי הרז"ה שסובר גם כן כרב יהודה בהא דבדקה ומצאה טמאה אע"פ שסובר דבבדקה ומצאה טהורה מודה רב יהודה שאין צריך בדיקה מיד וכתב הב"י שמדברי הרמב"ם נראה שסובר כהרמב"ן והרשב"א שכתב בפ"ט אה בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה הרי השתים טהורות ומדקאמר מיד משמע בתוך שיעור וסת דוקא קאמר וכדרב יהודה אמר רב וכיון דכל הפוסקים זולת הרא"ש פסקו כמותו הכי נקטינן אע"פ שכתב רבינו ירוחם שדעת התוס' נראה שהוא כדעת הרא"ש לא דחינן דברי כל הפוסקים מקמייהו עכ"ל:

קמט **עוברה** ושאינה עוברה כו' מניקה כו'. כמו שנתבארו בפ"ק סי' ג' ע"ש וכתב הרשב"א דכשם שתולה בחברתה כך תולה בעצמה כו' כמ"ש בשם רבינו ירוחם לעיל סעיף ח' וכתבו התוס' אור"י דדוקא בהך ענינא דקאמר גמ' תולין אבל יש לה וסת דמסולקת בדמים דהא אמרינן דיה שעתה אינה תולה באין לה וסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אינה תולה בהגיע שעת וסתה וכתבוה הגהות מיי' פ"ט:

קנ **כולן** טמאות. עיין סעיף כ"ג וסעיף י"ג מ"ש בשם הרשב"א:

קנא **בדקה** אחת מהן ומצאה טהורה וכו'. לרבינו פשיטא דהכא א"צ שתהא הבדיקה בתוך שיעור וסת דהא אף בבדקה ומצאה טמאה סובר כן ומהני אף לטהר חברותיה וכ"ש הכא דלטהר את עצמה ושם כתבתי דהרז"ה אע"ג דלעיל פוסק כרב יהודה דצריך שתהא הבדיקה מיד ס"ל דהכא מודה דא"צ אבל כל שאר הפוסקים שפסקו לעיל כרב יהודה ס"ל דה"נ דכוותיה דרב יהודה לא אריבא לחוד קאי אלא קאי אכולה מתני' ומכיון דמסקינן לעיל דלא כרבינו אלא כהפוסקים כרב יהודה וא"כ ה"ל להרז"ה לענין דינא דהכא יחידאה לגבי כל הפוסקים ואין הלכה כמותו:

קנב **במשולבות** שכולן רצופות כו'. ולשון הטור משולבות שרגליהן מעורות זו בזו וז"ל הרשב"א בת"ה היו משולבות זו בזו כשליבות הסולם שרגליהן מעורות זו בזו:

קנג **כתב** הראב"ד ז"ל דדוקא ישנות שמתוך שינה הן דוחקות כו'. אבל לא חיישינן (שמתוך שינה) שיתהפכו מתוך שינה להיות משולבות כמ"ש במ"י בשם הרשב"א לקמן גבי סדין שעשוי להתהפך ומסיים עוד הרשב"א וכתב אבל אשה אחת באין לה מונע בכל מקום שימצא דם במטה טמאה שהמטה כולה מקומה ועוד דם זה מהיכן בא ע"כ:

קנד **אבל** אם הם נעורות במטה כו'. ומסיים בה הטור שאם עלו דרך החיצונה ונמצא תחת החיצונה כולן טמאות תחת האמצעית אמצעית ופנימית טמאה והחיצונה טהורה תחת הפנימית היא לבדה טמאה ושתי החיצונות טהורות וכתב עוד היה להן עסק לצד פנים שדרכן להתנודד ולקרב לצד פנימי אע"פ שנמצא תחת הפנימית שתי הפנימית טמאות כההיא עובדא דשתי נשים שהיו טוחנות ברחים וכו' דלעיל בסי' ב' והן הנה דברי הרשב"א בשם הר"א ודברים פשוטים הם:

קנה **כתב** הראב"ד בספר בעלי הנפש וז"ל נ"ל אע"פ שהחמרנו על הכתם ועשינו אותו כראייה לענין ז' נקיים ולכל דבר אעפ"כ לא נחמיר עליו לחוש ליום מציאת הכתם כמו שהיא חוששת ליום ראייה ועוד אני אומר שאין הכתמים קובעים וסת ולא עוקרים וסת חוץ מכתמי עד הבדוק לה שהן מטמאים בכל. . שהן והרי הן כראיות לכל דבר עכ"ל:

קנו ובכתמים

קנז **גרסי'** בגמ' בספ"ק דף י"א אמר רב הונא קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה קבעה לה וסת למאי אילימא לימים הא כל יומא דלא קפץ לא חזאי אלא לקפיצות והתניא כל שתקבענה מחמת אונס אפילו כמה פעמים לא קבעה וסת מאי לאו לא קבעה וסת כלל לא לא קבעה וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות לימים לחודייהו פשיטא אמר רב אשי כגון דקפץ בחד בשבא וחזאי וקפץ בחד בשבא וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה מהו דתימא איגלאי מלתא למפרע דיומא הוא דקגרים ולא קפיצה קמ"ל דקפיצה נמי דאתמול גרמה והאי דלא חזאי משום דאכתי לא מטא זמן קפיצה לישנא אחרינא אמר רב הונא קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות ה"ד אמר רב אשי דקפץ בחד בשבת וחזאי וקפץ בחד בשבת וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבת אחרינא חזאי בלא קפיצה דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים ופרש"י קפצה הוי אונס קפצה וראתה ג"פ קבעה לה וסת כדמפרש ואזיל אי נימא לימים כגון קפצה באחד בשבת וראתה וקפצה באחד בשבת וראתה וכן שלישית קבעה לה וסת באחד בשבת וכל זמן שתראה עוד באחד בשבת ואפילו בלא קפיצה דיה שעתה ואם הגיע בא' בשבת ולא בדקה עצמה טמאה מספק דאורח בזמנו הוא בא. הא כל יומא בא' בשבת דלא

קפיץ לא חזאי אלמא לאו וסתה הוא. אלא לקפיצה כיון דראתה ג"פ ע"י קפיצה הורגלה לראית קפיצה ובכל יום שתקפוץ מחזקינן לה ברואה ואם לא בדקה טמאה אפילו שאר ימות שבת לימים ולקפיצות כל אחד בשבת שתקפוץ מחזקינן לה ברואה דזמנה הוא לראות באחד בשבת ע"י קפיצה לימים לחודייהו פשיטא דלא קבעה דיומא הוא דקא גרים ויהא בא' בשבת וסתה אפילו בלא קפיצה קמ"ל הא דאמר דלא קבעה וסת לימים דקפיצה דאתמול גרמה לראיה דהאידנא ואין לה וסת באחד בשבת בלא קפיצה ולא לקפיצה בלא אחד בשבת מדלא חזאי מאתמול עכ"ל רש"י וכתבו התוס' אלא לקפיצות והתניא כו' פרש"י לקפיצות לחודייהו וקשה דא"כ לישני בסמוך לא קבעה וסת לימים אלא לקפיצות לחודיה ולמה חוזר מסברתו ובסמוך נמי דפריך לימים פשיטא לישני דלא קבעה וסת לקפיצות לחודיה כדקס"ד מעיקרא ונראה לפרש אלא לקפיצות אף לקפיצות דהיינו לימים עם קפיצות אבל קפיצות לחודיה פשיטא להש"ס דלא קבעה עכ"ל וכך מסיק הרשב"א ותירץ מה שהביא הרז"ה ראיה לפרש"י מדאמר רב הונא גופיה בפרק כל היד גבי הבאים מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה ל"ש אלא שאין להם וסת לימים ויש להם וסת לקפיצות דכיון דבמעשה תליא מילתא אימר לא קפץ ולא חזאי אלמא יש קביעות לקפיצות בלא ימים ובמעשה בלחוד הדבר תלוי והך דפירקין לא קבעה לה וסת לא לימים לחודייהו ולא לקפיצות לחודייהו תריצתא דברייתא הוא ולא הויא אוקימתא לשמעתא דרב הונא דר"ה לא אייריבוסת המורכב מימים אלא בוסת פשוט של קפיצות בלבד בכל יום המזדמן אלו דברי הרז"ה ודחאה הרשב"א מדאקשינן עלה דרב הונא למאי אילימא כו' אלמא בימים מסודרים הוא דאייריב רב הונא דאי לא פשיטא דלא לימים קאמר אלא רב הונא בוסת מורכב אייריכברייתא והא דפרק כל היד אינה ראיה דהתם נמי שיש לה וסת לקפיצות וימים קאמר וכן פי' רבינו חננאל כאן ובפ' כל היד עכ"ל וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם בפ"ח וכתב הרב המגיד שכן עיקר וקביעות שע"י אונס נתבאר עוד בסוף הסי' גבי וכן אם אכלה שום כו' בסעיף י"ג וכתבו הגהות מיי' דנהי דע"י אונס לא קבעה מיחש מיהא חיישינן כיון שאירע כן ג"פ וכדלקמן גבי פיהקה דחיישינן אפילו בחד זמנא וה"נ כשקבעה ג"פ חיישי' נמי כי התם כדין החוששת לוסת שאינה קבוע וע"ש בסעיף י"א ועיין גם כן בפ"ב סעיף כ' ובענין הני תרי לישני דרב אשי מתבאר מתוך דברי רבינו לקמן גבי פיהק דבכה"ג דפוסק כלישנא קמא וכך פסק הטור וצ"ל דהני תרי לישני לא פליגי וכך כתב הרשב"א דלא פליגי ופסק ג"כ כלישנא קמא לקולא וז"ל הרמב"ן לא ידעינן אי פליגין הני לישני ולמדחייא לקמא אתמר בתרא איכא דאמרי דלאו להכי אתמר אלא הני תרווייהו אתנהו לענין מעשה ומסתברא כיון דוסתות

דרבנן לקולא נקטינן בהו והלכה כתרי לישני לקולא ואחר שכתבתי זה מצאתי להרמב"ם ז"ל שהחמיר ובטלנו דעתינו מפני דעתו ז"ל ע"כ ופשיטא מילתא דהגי' שלפנינו בגמ' משובשת בלישנא אחרינא דא"א לגרוס בה אלא תרי זמני קפצה וראתה וגם א"א לגרוס ובשבת קפצה ולא חזאי דאי הכי ודאי דפליגא לישנא בתרא אלישנא קמא וה"נ מוכח מדקאמר בהך לישנא ובחד בשבת אחרינא כו' משא"כ בלישנא קמא דלא נקט אלא ולחד בשבת ולא קאמר אחרינא והיינו משום דבלישנא קמא הא נקט וקאמר קודם לכן ובשבת וקאי עלה שפיר למימר ובחד בשבת ולא הוצרך לומר אחרינא אבל בלישנא בתרא לא נקיט ובשבת שפיר טפי למימר ובחד בשבת אחרינא שוב מצאתי שהעתיק כן המגיד פ"ח מהא"ב והב"י בפירוש דברי הרמב"ן שבטור בענין חששות הוסתות הוצרך להביא ראיה מהא דקפצה בחד בשבת כו' והביא כלשון הגירסא שבגמ' שלפנינו ואין לתמוה מזה דכיון שלא על עיקר הדין דקפצה בחד בשבת מייתי לה לכך לא חש לדקדק על הגירסא וז"ל הרמב"ם שם קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות כיצד קפצה באחד בשבת וראתה דם ולאחר כ' יום קפצה באחד בשבת וראתה דם ולאחר י"ט קפצה ביום השבת ולא ראתה דם ולאחר השבת ראתה בלא קפיצות הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים שהרי נודע שהוסת גרם לה לראות ולא הקפיצה וכבר נקבע יום זה ג"פ וכן כל כיוצא בזה עכ"ל וכתב המגיד סבור רבינו דלישנא בתרא פליג אלישנא קמא דלליישנא בתרא כיון דליומא דחזאי לא קפצה איגלאי מילתא דיומא הוא דקגרים בלחוד וכתב עוד שמ"ש אחר כ' היינו מפני שאם הוא ביום א' בשבת קודם לכן הואי בימי זיבה וכתב הב"י דמיהת לפי מה שכתב הרמב"ן דהאידנא אפי' בימי זיבות קבעה לה וסת וכמו שאכתוב בס"ד לקמן סעיף כ"ה לא שאני לן בין שא' בשבת סמוך בין שהוא רחוק ע"כ וכתב עוד המגיד לא נזכר בדברי הרמב"ם וסת המורכב מימים וקפיצות כגון שקפצה ג"פ ביום ידוע וראתה ומ"מ מתבאר הוא מדבריו שכל שלא ראתה באותו יום בלא קפיצה אינה חוששת לו אא"כ תקפוץ ע"כ וז"ל הטור סי' קפ"ט יש שקובעת בימים ובמעשה כגון שקפצה ג"פ ביום ידוע כגון בר"ח או באחד בשבת וראתה בו וכיון שתראה ג' ראיות ע"י ג' קפיצות של ג' זמנים ידועים קבעה לה וסת וחוששת לכל פעם שתקפוץ באותו זמן ואם אח"כ הגיע אחד בשבת ולא קפצה או שקפצה בשני בשבת אינה חוששת שהרי לא קבעה אלא לקפיצות של א' בשבת ע"כ:

קנח **הרי** זה וסת פרש"י דיה שעתה כו'. ולדידן כדמסיים הטור שבכל פעם שהיא חוששת מהם אסורה לשמש:

קנט **אלא** כמה פעמים עושה כן זה אחר זה. ואם אירע לה כן ג"פ שבכל פעם עשתה כן הרבה פעמים הרי זה וסת:

קס **וכל** אלו וסתות דגופה אין להם זמן קבוע. ואע"פ שכתבתי בסעיף ב' דבקפיצות לא קי"ל הכי שאין לקפיצות לחודייהו קביעות בלא זמן ידוע כבר כתב הרשב"א בת"ה טעמו של דבר דהתם דעיקר הראיה אינה אלא מחמת האונס וכל שתקבענה מחמת האונס לא קבעה לה וסת אבל וסתות דגופה אדרבה האורח הוא הגורם למקרים הללו כמקרים המתילדים ממותר הליחות והדמים והלכך אפי' בלא הרכבת ימים קבעה לה וסת ע"כ:

קסא **וכן** הוסת אינו נעקר כו'. וז"ל הטור כשם שחוששת לוסת הימים בפעם אחת כך חוששת לוסת הגוף בפ"א כיצד היתה מפהקת פ"א וראתה לכשתפהק בפעם אחרת חוששת לו וכשם שוסת הימים שאינו קבוע נעקר בפעם אחר. שאפילו אם ראתה שתי פעמים לזמן ידוע אם הגיע זמן השלישי ולא ראתה נעקר לגמרי (כדלקמן בס"פ) כן הוא וסת הגוף (ויתבאר גם כן בדברי רבינו עצמו בסמוך) וכשם שוסת הימים הקבוע בג"פ צריך עקירה ג"פ ובדיקה כן הוא וסת הקבוע בגוף ומאימת עקירתו משיקרה מקרה ולא תראה היה המקרה לזמן ידוע אינו נעקר אא"כ בא המקרה ג"פ בזמנו ולא ראתה אבל במקרה לבדו או זמן לבדו שלא ראתה בהן לא נעקר ע"כ וכן מבואר בת"ה וכ"כ המגיד בפ"ח בשם המפרשים ומ"מ משכחת דאיכא בינייהו דוסת הימים לוסת הגוף לענין אם צריך בעלה שישאלנה קודם שיבא עליה וכמו שנתבאר בפ"ב סעיף כ' ע"ש ותו איכא בינייהו לענין חששא דלשעתה לחוד בריש סי' דלקמן:

קסב **אבר** וסת של פיהוק לחודיה א"צ לפרוש אלא בשעת הפיהוק כו'. ודוקא שהיא רגילה לראות כל הראיה בתוך הוסת אבל אם רגילה לראות קצת ממנה אחר הוסת אסורה מן הוסת ואילך כל היום וצריכה בדיקה אחר הוסת כדי ליטהר הוסת וכדי להתירה לבעלה אחר אותה העונה אבל קודם הוסת מיהת מותרת בלא בדיקה כ"כ הראב"ד בס' בעלי הנפש הביאו ב"י בס"ס קפ"ד ולקמן בריש סי' ב' תנן שאם למודה להיות רואה בסוף הוסת אינה חוששת אלא בסופה ושם סעיף י"ד אפרש גם כן יותר והוי יודע שכן הדין בוסת דקפיצות וימים כוסת הגוף לענין זה שכ"כ הרמב"ן בהל' נדה שלו הוסתות הללו שהן קובעים לאכילות (כדלקמן אכלה שום כו') ולקפיצות אינה חוששת להן אלא לשעתן כיצד היתה רגילה לראות בהן לאחר קפיצה מיד או בקרוב לה שעה ושתים משעבר אותו זמן בודקת ומשמשת את ביתה ע"כ:

קסג **הוברר** הדבר שר"ח גורם ולא הפיהוק. וכן אם פיהקה שני פעמים בר"ח וראתה ואח"כ פיהקה שלא בר"ח וראתה הובררה הדבר שאין ר"ח גורם אלא הפיהוק טור. וכבר

נכלל זה בדברי רבינו במ"ש דוסתות הגוף אין להם זמן קבוע נלמד גם כן מדיני קפיצות דבסעיף ב' אע"ג דהתם מסקינן דאין לקפיצות קביעות לחודייהו מ"מ לענין פיהוק דקי"ל דקבעי לחודייהו נלמד דכי היכי דהתם יומא לחוד גורם ה"נ היכא דהשינוי שבגוף קובע לחודיה ודאי דלחודיה הוא הגורם גם כן:

קסד **וכי** האי גוונא אמר לעיל גבי קפיצות. ואע"פ שכתבתי בסעיף ב' דמסקנת הפוסקים בקפיצות דלא כלישנא קמא דרב אשי דס"ל הכי אלא כלישנא בתרא דבכה"ג אמרינן דהיום גורם ולא הקפיצה ולכאורה ה"נ גבי וסתות הגוף ה"ל לומר כן וכך משמע לכאורה שכך הוא דעת הרמב"ם מדסתם ולא פירש לענין וסתות הגוף א"כ סמך לו על מה שביאר בקפיצות לכך לא בירר גם הוא אלא הקפיצות שאין מדרכו להאריך בכל דבר וסומך על המבין דדוקא גבי קפיצות אמרינן הכי היכא דאתמר והיכא דלא אתמר לא אמרינן הכי ובש"ע פסק להא דוסתות הגוף להקל אע"פ שפסק בקפיצות בכה"ג להחמיר ונ"ל לתרץ דמכיון דוסתות הגוף שניין מקפיצות לענין שקובעים לוסתות לחודייהו והטעם כמ"ש לעיל בשם הרשב"א דבוסתות הגוף אמרינן דאורח בזמנו הוא בא וגורם למקרים הללו וכו' הילכך חומרו הוא קולו דמה"ט גופיה כשקדם ובא יום א' מדאמרינן לגביה דהאורח גורם שיבא א"כ נימא נמי דהאורח בזמנו בא ביום המחרת וקובעתו בג"פ בענין הזה דוקא שיהא וסתות מורכב מפיהוק וימים וקרוב לזה כתב גם כן רמ"י ז"ל:

קסה **חוששת** לאותו פיהוק. ואפי' פיהקה פעם אחת חוששת כמו שכתבתי לעיל סעיף ו' ולרבותא דמיעקר בחד זימנא משום הכי נקט בפיהקה תרי זימני:

קסו **ואסורה** לשמש עד שתבדוק. וא"כ חששא דבפעם אחת לענין זה הוי כאילו נקבע הוסת וכן משמע גם כן מדברי התוס' לקמן סי' ג' אדאמר רב פפא ה"מ למקבעה אבל למיחש בחדא זימנא חיישא שכתבו התוס' דאין להזכיר בשום קביעות וסת ג' פעמים לגבי תשמיש אלא לגבי שאם נקבע ג' פעמים חוששין לו שיעקר ג"כ ג"פ וכמו שהעתקתי לשונם שם במ"י אבל כבר כתבתי בריש מכילתין בשם הרשב"א והטור דבוסת שאינו קבוע שאע"פ שלא בדקה טהורה כו' כיון שלא הרגישה ובש"ע סי' קפ"ד סעיף ט' פסק גם כן כהרשב"א ואפ"ה בנדון דהכא בסי' קפ"ט סעיף כ"א סתם כלשון רבינו ונ"ל לתרץ שאפשר דאם הוסת אע"פ שאינו קבוע הוא וסת הגוף דהוי כעין הרגשה דמשמע התם שצריך בדיקה אף בוסת שאינו קבוע:

קסז **חוששת** שמא תקבע לה וסת מפיהוק מל' לל'. וכתב הב"י שאע"פ שכתב רבינו דין זה מופרד מהל' דלעיל דפיהקה בר"ח כו' לאו למימרא שהוא ענין לעצמו אלא משום דלא משכחת וסת ההפלגה בפחות משתי ראיות בדין זה דאיכא שתי ראיות כתב דחוששת

ליום ההפלגה ובדין דלעיל כתב דחוששת לר"ח דהתר לא תליא בהפלגה אבל אה"נ דבדין זה חוששת נמי ליום הקבוע בחדש אם לא ראתה כשפיהקה בתוך הזמן נמצא שמי שפיהקה וראתה צריכה לחוש לג' מיני וסתות לפיהוקים וליום הקבוע בחדש ולהפלגה. לפיהוקים שבפעם ראשונה שתפהק חוששת שמא תראה. ליום הקבוע בחדש שאם ראתה בר"ח חוששת ביום ראש החודש הראשון ואם בט"ו לחדש ראתה חוששת ליום ט"ו לחדש הראשון. להפלגה שאם חזרה וראתה לסוף עשרים צריכה לחוש לסוף עשרים לראיה זו ואם ראיה שניה היתה לסוף ל' צריכה לחוש לסוף ל' לאותה ראיה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ועיין מ"ש במ"י:

קסח **וכן** אם אכלה שום כו' וראתה אכלה בצל כו'. ומשמע דאפי' ראתה ג"פ ע"י אכילות חלוקות הוקבע הוסת וכ"כ הב"י ושנראה ג"כ מדברי המרדכי מרפ"ב דשבועות ומדברי ר' ירוחם ודטעמא משום דמ"מ הוחזקה זו לראות ע"י אכילת דברים חמים ע"כ וכתב עוד הב"י דהרשב"א השוה אכילות אלו לקפיצות שכתב בת"ה הארוך בתחלת שער הוסתות יש למודה לראות בהרכבת ימים ומעשה כיצד כגון שקפצה באחד בשבת וראתה וקפצה בא' בשבת וראתה או שאכלה פלפלים בא' בשבת וראתה ואכלה פלפלים בא' בשבת וראתה וזהו הנקרא וסת המורכב ע"כ וכבר כתבתי במ"י דהך דאם אכלה שום כו' לא אתמר בגמרא אכיוצא בהן דבמתני' אלא אדרב הונא בר חייא אמר שמואל וסובר הרשב"א דלא מייתינן ליה לענין שיהיו נקבעות לחודייהו אלא אם באו ביום ידוע נקבעים וכמו שהוא הדין בקפיצות וה"מ למימר אדרב הונא בר חייא לאתויי קפצה וראתה אלא דחד מינייהו נקט ע"כ אבל רבינו אע"ג דדייק לכתוב וכן אם כו' דשמעינן מינה דלא קיימא אמתני' וכמ"ש במ"י לא נקט הכי לענין נפקותא לדינא אלא שלפי שכך הוא האמת דלא נפקא לן ממתני' הילכך הוצרך לכתוב בלשון הזה וכן אם כו' אבל לענין דינא ס"ל דדינים דהני אכילות שוה לדין שאר וסתות הגוף:

קסט **כל** טהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות. ואינה חוששת עד סוף הוסת ובזה קל וסת דגופה משאר הוסתות שהיא חוששת בהן לכל עונת הוסת בד"א בזמן שהיא לחודה לראות כל הראיה בתוך הוסת אבל אם אין כל הראיה מובלעת בתוך הוסת יש מגדולי המורים שאמרו שהיא אסורה מתחלת הוסת עד סוף כל אותה עונה ויש מי שהורה גם בזו להתיר לאחר הוסת ולראשונים שומעים הואיל ולמודה לראות לאחר הוסת כ"כ הרשב"א בת"ה הקצר וז"ל בארוך כבר כתבנו דוסתות דגופה כעטושים ופיהוקים וכיוצא בהם אם הוסת פשוט בלא הרכבת ימים אינה חוששת אלא לשעת הוסת בלבד ואינה חוששת אפי' לסוף אותה עונה ובלבד אם כל הראיה מובלעת בתוך הוסת כלומר

שאינה רגילה לראות לאחר שפסקה מלהתעטש או מלפהק אבל אם הראיה נמשכת לאחר הפסק העיטוש והפיהוק י"יל דחוששת לכל העונה ההיא עד סופה ולדברי הרז"ה אינה חוששת לאחר שעת הוסת כלל לפי שאין הולכים אלא אחר התחלת הוסת עכ"ל ואיכא למידק שהרי הרשב"א פסק כהרז"ה גבי אשה שנמשך זמן וסתה ימים. או שלשה בסוף פירקין וכמ"ש שם בשמו במ"י ומ"ש הך דינא דלא פסק כמותו כבר תירץ הב"י בסי' קפ"ט שכתב דנ"ל שטעמו של הרשב"א שאע"פ שאין הולכין אלא אחר התחלת הוסת אין שיעור התחלת הוסת פחות משיעור ששיערו חכמים דהיינו עונה ומש"ה בהך דלקמן שהוסת נמשך ב' או ג' ימים פסק דסגי בעונה אחת והכא שהראיה נמשכת לאחר הפסק העיטוש והפהוק אסורה עונה אחת בין שתמשוך זמן מועט בין זמן מרובה ואפי' כמה ימים אסורה עונה אחת ואח"כ מותרת ע"כ וכבר כתבתי ג"כ ללשון הראב"ד לעיל סעיף ז' שכתב ג"כ בנדון דידן שאם רגילה לראות אחר הוסת שאסורה מן הוסת ואילך כל היום ואלא מיהת איהו אוסר בהך דלקמן דנמשך ב' או ג' ימים כל זמן משך ראיתה ואנו למדין מתוך לשון הרשב"א שבארוך שמ"ש בקצר שהיא אסורה מתחלת הוסת עד סוף כל אותה עונה שאינו כלל לכל הראיות אלא דוקא לראיה שבתחלת הוסת ונמשכת גם לאחר הוסת אבל כשאין הראיה מתחלת בתחלת הוסת אלא בסופה ונמשכת לאחריו אינה חוששת אלא מסופה ולהלן וכדתנינן בסוף הוסת כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות ועיין עוד בפ"ב סעיף כ' דקיל וסת הגוף מוסת הימים ורמזתיו לעיל סוף סעיף ט"ז:

קע **אמר** רבא הלכה כר' יהודה. וכתב הראב"ד בס' בעלי הנפש שאם קבעה וסת לשעות ולא לימים אינה חוששת אלא שעתה בלבד דע"כ לא פליג ר' יהודה אלא בלמודה דימים כדתניא היתה למודה להיות רואה ליום עשרים לשש שעות והגיע זמן ולא ראתה אסורה לשמש וכו' הכא הוא דפליג ר' יהודה כיון דלמודה ביום עשרים אע"ג דבשש שעות קביעותא ביומא אסר ליה דחיישינן כיון דקביע ליה וסת בהאי יומא כוליה יומא זמנא הוה אבל היכא דקביע לה וסת לשעה ולא קביע לה וסת ליומא ודאי קביעותא לשעה מהניא ליה ולא אתי וסת שאינו קבוע דיומא ועקר לקביעותא דשעה ותו איכא למגמר להא מלתא מההיא אתתא דהוה סלקא מטבילת מצוה הואי חזיא דמא ואתאי לקמיה דר' יוחנן וא"ל שמא כו' לכי והבעלי לו ע"ג הנהר (בפרק תינוקות דף ס"ו) והא התם דבין שה"ל וסת בין שלא ה"ל יום טבילתה לא היה יום קבוע פעמים מקדמת פעמים מאחרת וביום טבילתה הוה לה שעה קבועה שבכל עת שהיתה נכנסת לעיר וחברותיה מרגישות בה היתה רואה ואעפ"כ לא חשש רבי יוחנן אלא לשעתה בלבד דהיינו שעת

כניסתה לעיר אבל קודם כניסתה לעיר התירה ש"מ שאם קבעה וסת לשעות ולא קבעה לה וסת לימים אינה חוששת אלא לשעתה בלבד ע"כ וכתב עוד שהוסת הזה הוא נעקר בשעה אחת ואפי' בלא בדיקה וכתובים דברים אלו בב"י ר"ס קפ"ט:

קעא **אזהרה** לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן כו'. כל זה נתבאר יפה בפ"ק מסי' ב' ולהלן ע"ש:

קעב **זה** וזה אסורים. שחוששת ליום ט"ו שאחר העשרים וכמו שיתבאר לקמן בסעיף כ"ה וכן חוששת לט"ו בחודש ואם בא לה וסת הגוף או וסת אונס נמי חוששת לו דלכל הוסתות חוששת בפעם הראשון חוץ מוסת הדילוג כמ"ש בסעיף כ"ד ויראה לי דאחר כל ראיה קודם שתקבע שום וסת צריכה לחוש ליום ל' שהוא עונה בינונית וכמ"ש בשם הרשב"א בריש מכילתין:

קעג **שאין** האשה קובעת לה וסת עד שתקבענו ג"פ. וצריך שיהיו הג"פ כולם בעונה אחת ביום או בלילה אבל אם היתה הראשונה ביום החדש והשנייה בלילה והשלישי ביום לא קבעה לה וסת כ"כ הטור וז"ל הראב"ד בספר בעלי הנפש הוסתות שלהם תלוים בימים שאמרנו שהיא חוששת להם בכל אותה עונה כך הוא דינה שאם היתה למודה כל ימיה לראות ביום אינה חוששת אלא ביום ואם היא למודה בלילה אינה חוששת אלא בלילה ואם ראתה ג"פ ביום והרביעית בלילה או ג"פ בלילה והרביעית ביום חוששת ביום ובלילה מפני חשש הוסת הראשון ומפני חשש השני שהוא אחרון ואם ראתה פעמים ביום ופעמים בלילה שלא על הסדר או שתראה הראשונה ביום וג' האחרונות בלילה או הראשונה בלילה והג' אחרונות ביום או ג' בזה וג' בזה חוששת לאחרונה בלבד עכ"ל:

קעד **ראתה** יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ז בחודש זה וכו'. וה"ה הרחיקה הדילוגים שאין חילוק בין שיהיה הדילוג מיום א' בין שיהיה יותר ע"כ והוא שיהיה שוה וזה פשוט כ"כ המגיד בשם המפרשים וכ"כ הטור ר"ס קפ"ט:

קעה **ובהא** קמיפלגי כו'. וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש דפליגי רב ושמואל בשאר וסתות דאי וסתות דיומא נינהו דכ"ע קמייתא ממניינא הוי ואי וסתות דהפלגה נינהו דכ"ע קמייתא לאו ממניינא ובקביעות ימי החודש בדילוג הוא דפליגי דרב מדמי ליה לקביעות ימי החדש הסדור ושמואל מדמי ליה לקביעות הפלגה ונ"ל כי וסת הסרוג כוסת הסדור הוא וקמייתא ממנינא היא לדברי הכל ואע"פ שהרחיקה ראויתיה מאי טעמא הואיל ותופסת לראש חודש ומה לי מחדש לחדש או משני חדשים לשני חדשים אלא שלענין חשש וסתה בתחלה הוא שוה לדילוג שאינה חוששת אלא מר"ח לר"ח הסמוך לו וכו' (כמ"ש בסעיף כד) ולזה הענין לבדו שוה לוסת הדילוג אבל חשבון הקביעות

הראשונה מן המנין שהרי שנינו לענין נגיחות ראה שור נגח שור לא נגח שור נגח כו' אלמא קמייתא ממנינא הוא ש"מ וא"ת מאי שנא זו מהפלגה לא דמי דהתם לאו ענין הפלגה הוא ושניה אינה צריכה לראשונה אלא שכל אחת ואחת ראויה לקבוע עם שתים חברותיה שהרי היא תופסת לר"ח אבל הפלגה אינה נראית כלל עד הראיה השנית ע"כ וז"ל הטור ראתה בא' בניסן ובא' בסיון ובא' באב קבעה לה וסת לר"ח לדילוג אבל ראתה א' בניסן וא' באייר וא' בתמוז וא' בסיון לא ראתה לא קבעה לה וסת שהפסיקה לר"ח ראתה ט"ו בניסן וט"ז באייר וי"ח בסיון לא קבעה וסת כיון שסירגה גם בחדש השלישי ולא ראתה עד י"ח בו ופי' הב"י דאפי' מאן דפסיק כרב מודה הכא דלא קבעה ודין זה פשוט בברייתא בפורקין ראתה יום כ"א בחדש זה יום כ"ב בחדש זה יום כ"ג בחדש זה קבעה לה וסת סירגה ליום כ"ד לא קבעה לה וסת ופירש"י סירגה מיום כ"ג ליום כ"ד לא קבעה לה וסת דאין דלוג זה דומה לראשון דראשון יום אחד וזה ב' ימים כאחד ע"כ:

קעו **אפ"ה** בשיפורא תליא מלתא. וז"ל התוס' ראתה בג' חדשים או בב' לחדש או בא' לחדש א"צ יותר כדאמר לעיל בסוף בנות כותים דחזאי ריש ירחא וריש ירחא כו' וכתב הטור דה"נ בימי השבוע וכ"כ הרשב"א בשם רבותינו הצרפתים ומוכח לה מהא דפ"ק דנדה שכתבתי בסעיף ב' קפצה וראתה ג"פ קבעה לה וסת לימים ואוקמא רב אשי כגון דקפץ בחד בשבא וחזר וקפץ בחד בשבא ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבא אחרינא חזאי בלא קפיצה ע"כ ומסיים הטור דהכא לד"ה קבעה בג"פ כיון שהן לימי החדש בשוה:

קעז **ור"ח** פי' פירוש אחר. וכתב בתוס' שמפרש קבעה לה וסת לדילוג כשעשתה ג"פ כסדר הזה כגון שראתה ט"ו בניסן ט"ז באייר י"ז בסיון וכן ראתה ט"ו בתמוז ט"ז באב י"ז באלול ועוד ראתה ט"ו בתשרי ט"ז במרחשון וי"ז בכסליו חוששת מכאן ואילך ט"ו לחדש זה וט"ז לשני וי"ז לשלישי ולשמואל צריכה שתשלש בדילוג שתראה בחדש רביעי יום י"ח ובג' חדשים שאחריהם יום ט"ז וי"ז וי"ח וכן בשלשה עוד שאחרי כן דראייה של ט"ו יום בחדש הראשון לא היה ממנינא ותמהו עליו התוס' למה פי' כן דא"כ כששאל הגמ' לימא בדרבי ורשב"ג קא מפלגי ל"פ בראייה ראשונה לחוד אלא בג' ראיות של דילוג ראשון ובמסקנא יהיה הפי' בענין אחר ואמאי לא סגי בג' חדשים כדפירש הקונטרס ע"כ פי' לדבריהם דלר"ח אין סברא שתקבע וסת בג' חדשים כמו לרש"י אלא בדילוגים של ג' חדשים וא"כ כששאל הגמ' לימא בדרבי ורשב"ג פליגי בג' ראיות של דילוג ראשון וכלומר דלרב דס"ל כרבי דילוג ראשון ודילוג שני כל אחד של ג' ראיות סגי ולשמואל דס"ל כרשב"ג לא סגי עד שתשלש עוד ג' דילוגים א"נ לרב בעי ג' דילוגים של ג' ראיות

ולשמואל בעי ד' ובמסקנא ל"פ אלא בראייה אחת וכדפי' ר"ח דפי' ר"ח הוא כפי המסקנא דמשני בגמ' דכ"ע כרשב"ג ובט"ו אי הוה ממנינא קא מפלגי כך נ"ל לפרש דבריהם ואע"ג דסליק ר"ח בתימה אפ"ה לא נמנע הטור מלכתוב דבריו להלכה לפי שהרשב"א כתב שאע"פ שאין הפי' כדבריו מ"מ ודאי אם דילגה וחזרה ודילגה באותן הדילוגים בעצמם שנייה ושלישית כדברי ר"ח הרי זה וסת קבוע לדילוג חלילה וכן לכל דילוג מסודר בשוה הרי זה וסת קבוע ע"כ:

קעח **וכן** מסתבר להרמב"ן ז"ל. וכתב הטור שכן היא מסקנת רבינו ז"ל וכתב ב"י שאינו מבואר בדבריו שהוא סובר כן אלא מדכתב אחר פסק ר"ח והראב"ד אבל הרמב"ם פסק כשמואל משום דפריך לשמואל מברייתא וכו' וכן מסתבר להרמב"ן על כן יש לדון ולומר דמדהביא דבריהם לבסוף משמע דהכי ס"ל ע"כ ואני כבר כתבתי במ"י דבפ' שור שנגח ד' וה' פסק רבינו בהדיא כרב וכתב עוד הב"י דדעת הרשב"א נראה שהיא לפסוק כשמואל אלא שבסוף דבריו כתב ומיהו יש לחוש ולהחמיר כדברי ר"ח והראב"ד ז"ל:

קעט **גרסינן** בגמ' תניא היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום ט"ז זה וזה אסורים שינתה ליום י"ז הותר ט"ז ונאסר ט"ו וי"ז שינתה ליום י"ח הותר כולו ואין אסור אלא מי"ח ואילך וכתבו התוס' וז"ל וא"ת ויאסר נמי יום י"ח כי שינתה לי"ז שהרי דילגה ויהיה בכלל וסת דילוג כמו ט"ז וי"ז דחיישינן בחדא זימנא ואומר הר"י דאין לחוש בדילוג משום חדא זימנא ע"כ וכך דקדק הרשב"א מברייתא זו שאין חוששין לוסת של דילוג כלל עד שתקבענו לגמרי ושכן הסכימו רבותינו הצרפתים ז"ל והר"א והרמב"ן ז"ל ע"כ וז"ל רמ"א ז"ל בהג"ה לסעיף י"ג בסי' קפ"ט כיצד ראתה ט"ו בניסן (ולא היתה למודה בו) חוששת לט"ו באייר לא ראתה בט"ו באייר אינה חוששת לט"ז בו ראתה ט"ז בו חוששת לט"ז בסיון ואינה חוששת לי"ז בו ראתה י"ז בו חוששת לי"ז בתמוז ואינה חוששת לי"ח בו ראתה י"ח בתמוז קבעה לה וסת דילוגים לימי החדש וחוששת לי"ט באב ע"כ והם דברי הרמב"ן שבטור אלא דאסברה לה בגוונא אחרינא וכתב הב"י שכן פסק ג"כ רבינו ירוחם ז"ל והמגיד כתב דלא משמע הכי מדברי הרמב"ם ז"ל ושנ"ל להב"י שמכיון שהרמב"ם כתב לדין השנוי בברייתא כמות שהוא כי היכי דדייקינן בברייתא איכא נמי למידק ביה ומ"ש הרשב"א שכן הסכים הר"א כבר כתבתי קצת לשונו לעיל סעיף כ' שכן פסק לענין סירוג שדינו שוה בזה לדילוג וכך הם סיום דבריו לעיל אלא שלענין חשש וסתה בתחלת וסת הוא שוה לדילוג שאינה חוששת אלא מר"ח לר"ח הסמוך לו כגון שראתה בר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר ואם לא ראתה עד ר"ח סיון חוששת לר"ח תמוז הסמוך לו ואם לא ראתה בר"ח תמוז אינה חוששת לר"ת אב אע"פ שהם

הפלגות ב' חדשים לא בעינן ההפלגה הראשונה מפני כי הפסקת החדש השני בטלה ראיית החדש האחד וראיית החדש הג' היא כתחלת וסת וחוששת לר"ח הרביעי הסמוך לו ולא יותר ע"כ:

קפ **אבל** היכא דקיימא בתוך ימי זיבתה אימא לא דהא קיימא לן בפרק דלעיל כל י"א יום בחזקת טהרה כו' כדפירש"י ואע"ג דלא אמרן הכא אלא דאפ"ה מיחש חיישא אבל לקבוע וסת בהן לא אמרינן וכדאמרינן התם בגמרא ואף בימי נדה דא"ר יוחנן בפ"ק דקבעה וסת ומייתי לה רבינו לקמן בסוף הפרק מפרש בגמרא דדוקא כשקבעה ממעין סתום דהיינו שפעם השלישית שבו תקבעהו היתה תוך ימי נדות והואיל והראשונים היו ממעין סתום קובעת משא"כ כשהראשונות היו ממעין פתוח דמודה ר"י דלא קבעה אפילו בימי נדות מ"מ כתב הטור סימן קפ"ט בשם הרמב"ן דהאידנא דנהגו שלא להפריש בין ימי נדה וימי זיבה ה"נ לענין קביעות אין חילוק וכתב הרשב"א בת"ה שנראין דבריו לפי מה שהחמירו הוא כדי שלא תבאנה לידי טעות ואם אתה מחלק להן בין ימי נדה לימי זיבה נמצאת מצריכן ללמוד פתחי נדה וימי זיבה ע"כ וכתב המגיד בפ"ח שכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ושכן עיקר וכן פסק רבינו ירוחם וכתב עוד הרמב"ם פעמים שהאשה קובעת לה וסת בתוך וסת כיצד ראתה ג"פ בר"ח ורביעית בכ' לחדש ובר"ח וכן בחמישית וששית הרי קבעה ב' וסתות ע"כ:

קפא **ושינתה** ליום ל' זה וזה אסור. וכשיגיע יום עשרים לראית שלשים אסורה משום וסת הראשון ואם לא תראה בו חוששת ליום ל' ופי' הב"י דנלמד מדבס"פ בנות כותים אפליגו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דרב פפא סבר דהא דאמרינן שאם היתה למודה לראות בכ"ב ושינתה ליום כ"ז שחוששת ליום כ"ב האי יום כ"ב דאסרינן עלה מיום כ"ב מנינן כלומר לאו כ"ב לראיית דילוגה שהיא כ"ז אלא כ"ב ליום שהיתה ראויה לראות לימודה ורב הונא בריה דרב יהושע סבר דכ"ב מנינן לראיית דילוגה בכ"ז ומשמע התם דהלכה כרב הונא בריה דרב יהושע וכן פירש הריטב"א ז"ל ע"כ ועיין בסעיף י"ז:

קפב **הותר** יום ל'. דהא איעקר מינה דלא ראתה בו בפעם השלישית כדמוכח הברייתא וכך פירש"י אבל לשון הטור ואם לאחר ששינתה פעם או פעמים ליום ל' ראתה לסוף עשרים חזר וסת של עשרים למקומו והותר ל' ע"כ משמע שסובר דלאו דוקא כשלא ראתה בל' השלישי אלא שעדיין לא הגיע אפ"ה כל שחזרה וראתה לעשרים חזרה לקביעתה הראשון ואינה חוששת לל' ואע"פ שלא נעקר עדיין ע"י שלא ראתה בו אפ"ה זה שראתה בעשרים שהוא יום קביעתה הראשון מחשיב לעקירה של ב' ראיות דל' ונ"ל שיש מזה סיוע לדברי רמ"א ז"ל דמה שפירש ללשון הרמב"ן שבטור בענין חוששת

לוסת החדש והפלגות שזה לשונו של הרמב"ן לעולם חוששת לוסת החדש ולהפלגה עד שתקבע לה אחד מהם ג"פ כדינו כיצד ראתה בא' בניסן וכ' בו חוששת לא' באייר מפני ר"ח ניסן ואם לא ראתה חוששת לט' בו לשיעור ההפלגה של כ' ראתה בט' בו או שלא ראתה חוששת לכ' באייר שמא בימי החדש תקבע וסת שהרי ראתה בעשרים בניסן וכן היא חוששת לשניהם עד שתקבע וסת ההפלגה בד' ראיות או וסת החדש בג' או עד שתעקר הא' בעקירת פעם אחת ע"כ ונתלבט הב"י הרבה בפי' דברים הללו ודקדק במה שלא הזכיר גבי ר"ח אייר אלא שלא ראתה דמוכח מינה שאם ראתה בו שוב לא היינו חוששין לט' בו שכבר נעשית עקירת הראייה הראשונה דר"ח ניסן והשיב עליו רמ"א ז"ל בד"מ שלו וז"ל ואין דבריו נראין חדא דאמר לקמן בסמוך וכן חוששת לשניהן עד שתקבע ש"מ דקודם שתקבע אחד ג"פ חוששת לשניהן ועוד דהא קאמר בסמוך ראתה בט' בו או לא ראתה כו' ש"מ דאע"ג שראתה ב"פ להפלגת כ' אפ"ה חוששת לימי החדש וצריכה לחוש לכ' באייר וה"ה בכאן אע"פ שראתה בא' באייר אפ"ה צריכה לחוש לכ' בו משום ראייתה בכ' בניסן והא דנקט לא ראתה באחד באייר נ"ל דרבותא קאמר דאע"ג דנעקר וסת של ר"ת מ"מ צריכה לחוש לשני כל זמן שלא נעקר פ"א ועוד האריך ב"י בפי' דברי הרמב"ן ודברי גמגום בהם הרבה והם כפשוטם כאשר כתבתי דלעולם חוששת לשניהם אם לא נעקרה אחד מהן פ"א עד שתקבע אתד מהם ואז אינה חוששת לשני כל זמן שלא קבעה אותה ג"פ ושתקבע תחלה וסת הפלגות כגון שראתה פ"א של הפלגה קודם שמתחיל וסת ימי החדש דאז וסת הפלגה קודם כגון שראתה ר"ח ניסן ולא ראתה בר"ח אייר וראתה יום ב' בו דאז הפליגה ליום ל"א ובר"ח סיון חזרה וראתה וגם ראתה בו יום ד' דאז יש לה ב' הפלגות לל"א ובר"ח תמוז חזרה וראתה גם ראתה בו ביום ה' תמוז קבעה וסת הפלגה ולוסת החדש עדיין לא נקבע וא"צ לחוש עוד לר"ח אב רק לז' באב שהוא וסת הפלגות אבל כל זמן שלא נקבע אחד מהן חוששת לשניהם כל זמן שלא נעקר אחד מהם פ"א וה"ה אם קבעה תחלת וסת החדש קודם שתקבע וסת ימי ההפלגה שאינה חוששת לוסת הפלגה לאחר שקבעה ימי החדש כן נ"ל הדברים כפשוטן ולא הארכתי רק שראיתי ב"י שהאריך בו בקושיות ותירוצים גם כתב שא"א שתקדים וסת ההפלגה לוסת ימי החדש או שתעקרנו פעם אחת וכו' ואינו נכון בעיני ועוד דיותר נקל למצוא שתקבע וסת הפלגה קודם לוסת החדש כגון שהיא ראתה בר"ח ניסן וי"ד בו וחזרה וראתה לאחר י"ד ורואה ג"כ בר"ח אייר וביי"ב בו דקבעה וסת להפלגה ווסת החדש עדיין לא הוקבע וא"צ לחוש לר"ח סיון כך נ"ל והוא פשוט עכ"ל והרי דברי הטור סיוע לדבריו במה שהתיר יום הל' אע"פ שעדיין לא נעקר ע"י שלא ראתה בו אלא מכיון

שראתה בכ' וחזרה לקביעתה הראשון הותר הל' שעדיין לא הוקבע וכן בנדון דהרמב"ן מכיון שהאחד הוקבע אין לחוש לשני שלא הוקבע ואע"פ שלא נעקר עדיין ע"י שלא ראתה בו והב"י עצמו בה' הש"ע כתב לדברי הטור בסעיף י"ד ואין לחלק לומר דשאני ליה להב"י בין חזרה לקביעות שכבר הוקבע דעדיף מקביעות שעכשיו קובעתו וקודם לכן לא הוקבע חדא דלאו סברא מעליותא היא לחלק בינייהו ואדרבא זו שכבר הוקבע הרי נשתנית פעם או פעמים שלא ראתה בו וזו שקבעתה עכשיו עמדה בראייתה בו ועוד פשיטא לי מלתא דאילו נחית הב"י לסברא זו שלא היה מחלק ביניהם לפי שאם לא היה מחלק לא היה צריך לכל האריכות שהאריך והדוחקים שנצטרך לדחוק בהן אלא מחוורתא שלא הרגיש בזה וכבר נתבאר כמה פעמים דכל שאין לה וסת קבוע שצריכה תמיד לחוש ליום ל' לראייה שהיא עונה בינונית ושיש לו כל דין וסת קבוע וכבר כתב ב"י בזה גם בכאן בתחלת דברי הר"ן ויש גמגום במ"ש שיש לו דין וסת שאינה קבוע עיין לעיל סעיף ז' ובריש מכילתין:

קפג **לא** נעקר הוסת בכך. וכתב עוד הטור וז"ל שינתה ראיותיה ולא השוה אותן כגון ששינתה פ"א ליום ל' והשנית לל"ב והשלישית לל"ד נעקר וסת הראשון ואין לה וסת כלל ואם הפסיקה ולא ראתה משעבר עליה יום כ' ובדקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לעולם חזרה לראות חוששת ליום עשרים מראייה זו שעדיין לא נעקר וסת הראשון ממקומו בין אם פסקה מלראות או ששנתה בראיות שאינן שוין שלעולם לא יעקר וסת הראשון ממקומו עד שתקבענו בג' ראיות שוות ע"כ וכתב הב"י דהא דכששינתה פעם ליום ל' ופעם לל"ב כו' א"צ לחוש אח"כ ליום ל"ו אע"ג דב' פעמים שינתה ב' ימים דכבר נתבאר שאין חוששין לדילוג כל שלא קבעתו ג"פ לעיל סעיף כ"ד ומ"ש ואם הפסיקה כו' פי' שהפסיקה מלראות ג' עונות שאין לה וסת וז"ש משעבר עליה כ' יום כלומר ג"פ כ' יום כעין שנוי הראיות שכתב בסמוך דהוי בג"פ שוב אינה חוששת לעולם ליום כ' דאין לה וסת והוא מדתנן בפ"ק דנדה ר"א אומר כל אשה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה אלמא במסולקת מחזיק לה כבתולה ומעוברת ומניקה וכיון שכן אף זו אינה חוששת. לוסת כשם שהן אינן חוששות מפני שחזקתן מסולקים דמים הן ומיהו יש לתמוה למה פסק כר"א דהא משמע התם דלכתחלה לא פסקינן כוותיה שלא בשעת הדחק עכ"ל הב"י ונ"ל ליישב תמיהתו ולתרץ דדוקא לענין טהרות לא ראו להקל אלא בשעת הדחק דהיינו כדמפרש התם דהוה שנת בצורת או כמ"ד טהרות אפיש לעבידא וחשו להפסד טהרות אבל לדידן דלית לן אלא לגבי בעלה סמכינן על ר"א אף לכתחלה דהא מצינו שהחמירו בעסוקה בטהרות יותר משאינה עסוקה בטהרות כדאיתא בפ"ב והא דהצריכה הטור

בדיקה ביום כ' היינו כמו שנתבאר בריש מכילתין סעיף הראשון ומ"ש חזרה לראות וכו' קאי בין לשינתה ראיותיה ולא השוה אותם בין להפסיקה ולא ראתה ונלמד בדברי רבינו דהכא וכתב עוד הטור וז"ל כעקירת הפלגה כן עקירת וסת החדש אלא שזו חוששת ליומא וזו חוששת לר"ח כיצד היתה רגילה לראות בראשי חדשים ועבר עליה ר"ח ולא ראתה חוששת לר"ח שיעברו עליה ג' ר"ח עברו עליה ג' ר"וז ולא ראתה אינה חוששת להם חזרה וראתה בר"ח חזר הוסת למקומו ע"כ וכתב ב"י דפשיטא דה"ה ששינתה ראיתה ג"פ לשאינן שוות דחדא נקט וה"ה לאינך:

קפד **ואין** דבריו נראין בזה וכן נמי אם ראתה ט"ו בניסן והמשיכה ראיתה ד' ימים וביום ט"ז באייר ראתה והמשיכה ראיתה ג' ימים ובסיון התחילה לראות בי"ז בו דכתב הטור בשם הרמב"ן שחוששת לדילוג ולוסת שוה שהרי שילשה ראיותיה ג"פ בי"ז לחדש כתב שם הב"י דהיינו טעמיה דהרמב"ן דס"ל בהך דינא דאשה שנמשך כו' כהראב"ד אבל לדעת הרז"ה ורבינו דפליגי אהראב"ד ה"נ בנידון זה דהרמב"ן אינה חוששת אלא לוסת הדילוג בלבד דאין כאן וסת שוה כלל וכתב שכן דעת הרשב"א בשני הדינים וכן סתם בדין אשה שנמשך כו' כדבריהם בסי' קפ"ד סעיף ז' ורמ"א בהג"ה הי' קפ"ט סעיף י"ג כתב להך דינא דהרמב"ן ומסיק שהעיקר דאין כאן וסת שוה כלל דהולכים תמיד אתר תחלת הראיה ואני תמה על רמ"א שבסי' קפ"ד סעיף ב' כתב בשם הגהת מיי' פ"ת מהא"ב דאשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים קודם או לאחר כשתגיע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו ע"כ שהרי זה סותר להא דפסק דאין הולכין אלא אתר תחלת הוסת בלבד וכיון שעברה עונה הראשונה ולא ראתה מותרת וראיתי בהג"מ ומצאתי שם בזה הלשון וששאלתם באשה שאין לה וסת קבוע אם היא אשה שמשנה וסתה או להקדים ב' או ג' כפי מה שרגילה לשנות יפרוש בזמן הגעת הוסת:

קפה **גרסי**' בפ"ק דף ט' תינוקת שלא הגיעה זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה שניה דיה שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה ואע"פ שברייתא זו נשנית לענין דיה שעתה לטהרות למד ממנה הרשב"א ז"ל לענין הוסתות ושכל שלא קבעתו עדיין בג' פעמים א"צ לפרוש סמוך לוסתה כ"כ הטור בשמו בסי' קפ"ד אבל בענין שתקבענו הרי היא כשאר הנשים ששאר הוסתות קובעת בג' פעמים ולוסת הפלגות קובעתו בד' פעמים כ"כ הטור בשמו בסימן קפ"ט ודלא כי"מ דלרשב"ג בתינוקת ראייה ראשונה לעולם אינה מן המנין לפי שאינה ראויה להצטרף שאינה אלא

מקרה וכתב עוד בשם הרשב"א דכשפסקה שלש עונות בינונים דאמרינן דיה שעתה פירושו שאינה חוששת לוסתה הראשון כלל וחזרה לקדמותה ואסקה בגמ' רב כהנא ורב גידל דאפילו חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה לראות בהן אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו ג"פ לפי שאינה בת דמים ונתגלה שדמים הראשונים מקרה היה ובזו קילא מהגדולה שהגדולה אע"פ שהפסיקה ג' עונות לא נעקר וסת הראשון כדכתב רבינו לעיל וזו אפי' למיחש לא בעיא עד שתחזור ותקבענו ג"פ כך דקדק הב"י מלשון הרשב"א שבת"ה הארוך דאפילו לחוש אינה חוששת דלא דמיא כלל לשאר נשים וכדרך שכתבתי לעיל בשם הרשב"א בראיות שבב' פעמים הראשונות ואע"פ שבמעוברת ומניקה כתבתי בפ"ק סעיף י"ג דהרשב"א עצמו כתב שיש לחוש להאומרים שאע"פ שאינה קובעת וסת מ"מ חוששת לזמן ראיה שתראה אפילו בפ"א כשם שחוששות שאר נשים תירץ הב"י דמעוברת ומניקה שאני שהן ראויין לראות אלא שמקרה העיבור וההנקה מעכב על ידן הילכך אע"ג שאינה קובעת וסת חוששת מיהא לראיה שראתה בתוך ימי העבור וההנקה אבל קטנה שאינה ראויה לראות מצד טבע אינה חוששת וטעם זה שייך נמי בזקנה (בסעיף דלקמן) ע"כ וכיוצא בזה אכתוב בסעיף ל"ב בשם הרשב"א ואהא דקתני בסיפא ועוד עברו עליה ג' עונות הרי היא ככל הנשים ומטמא מעל"ע מפרש רש"י דלא שכיונה כל אלו ההפסקות לג' עונות שוות דא"כ הרי היא ככל הנשים וקבעה וסת דדיה שעתה שהרי יש כאן ד' ראיות וג' הפלגות שוות ביניהם ואגלאי מלתא דהנך הפסקות לאו סילוק דמים הן אלא שינוי וסת אלא מירי שפחתה או הותירה שדילגה להפסיק בכל הפסק יום או יומים בין בפחות בין ביותר דהשתא אין הראיה הראשונה שממנה התחילה לדלג יכולה להצטרף ועד שתראה ד' ראיות מכוונות אינה קובעת וסת להפלגות ונלמד מדין הזקנה שיתבאר בסעיף הסמוך דהכי תניא התם בהדיא ואיזהו תינוקת לענין כל זה בארתיו בפ"ק בסעיף ט' בס"ד:

קפו **ותו** גרסי' בפ"ק לעיל מהא ת"ר זקנה שעברה עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה ולא שכוונה אלא שפיחתה והותירה אבל כוונה קבעה לה וסת ודיה שעתה ונתבאר סיפא זו בסוף סעיף דלעיל ונמצאת למד שדין הזקנה ככל דין תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ומ"מ כתב הרשב"א דזקנה אם חזרה לראות בעונות קטנות שהיתה למודה להיות רואה בהן דיראה לו שהיא חוזרת לקביעות הראשון אם וסת ההפלגות חוזרת לקדמותה אם תהיה ההפלגה כמו שהיתה למודה תחלה ואם בשאר הוסתות אפילו בפ"א חוזרת לקדמותה שהרי נתגלה שדילוג ראשון לא

סילוק דמים היה אלא מקרה ובזה חמור דין הזקנה מדין הקטנה שלא הגיע זמנה לראות ודקדק כן מהסוגיא דגבי תינוקת בעי הדר קא חזיא בעונות ולא בעי הכי גבי זקנה ואע"ג דנקבע קודם בגמ' אלמא בזקנה פשיטא להו דאי הדר חזיא בעונות חזרה לקדמותה אבל כל שלא חזרה לוסת שהיתה רגילה בה כבר אינה צריכה לחוש שאינה חוששת לשום וסת שאינה קבוע כמו הקטנה הנזכרת כן כתב הרשב"א בהדיא בת"ה הארוך ואיזוהי זקנה בארתיו בפ"ק בסעיף ו' בס"ד:

קפז **מעוברת** ומניקה. נתבארו דינם כבר בפ"ק סעיף י"ג שאין קובעת וסת אבל חוששת לראיתה כדרך שחוששת לוסת שאינה קבוע ושאם עברו ימי עבורה והנקתה שחוזרות לוסתן הראשון ועכשיו אפרש כיצד היה לה וסת לימים אם למודה לראשי חדשים חוששת לראש חודש הראשון שהיא פוגעת בו וכל כיוצא בזה וכן הדין אם היה לה וסת הגוף או לזמן ידוע אבל אם היה וסתה וסת ההפלגה אי אפשר לחוש עד שתחזור לראות חזרה לראות אפילו פ"א חוששת ליום ההפלגה שהיתה למודה להפליג ואינה דומה לזקנה ותנוקת דזקנה כל שעברו עליה ג' עונות לזקנתה מוכחא מילתא דהיא גופה מסולקת דמים לגמרי ולעולם והלכך כשהיא חוזרת ורואה עד שתתחזק בג' ראיות וה"ה והוא הטעם לתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שהיא אין לה בנוהג דמים וכשהפסיקה חזרה לקדמותה אבל אלו ראויות הן ואורח בזמנו היה בא אלא שעיכבו הגורם ועכשיו הרי אלו חוזרות לדמיהן ואורח בא בזמנו כל זה מדברי הרשב"א וכתב הב"י בס"ס קפ"ט שמ"ש שצריכות לחוש לוסתן הראשון היינו לומר שחוזרות לקביעות וסתן הראשון ואינו נעקר בפחות מג"פ וכן מפורש בדברי הרשב"א בת"ה בדברי גדולי המורים שנחלקו עליו והקילו לומר שאינה חוזרת לוסתה עד שתראה פעם א' ואע"פ שלדבריהם מה שאינו נעקר ג"פ היינו לאחר שראתה פ"א פשיטא דאותה ראיה ראשונה אינה קובעת וסת ולא מהניא אלא להורות שכבר חזרה לקדמותה וכיון דלהרשב"א אפילו אם עדיין לא ראתה חזרה לקדמותה כמו אחר ראיה ראשונה לדברי גדולי המורים שפיר ילפינן מדברי לדבריו בזה ע"כ ובפ"ק סעיף י"א נתבאר דין היתה במחבוא והגיע שעת וסתה דלא חיישא ליה ע"ש וכתב ב"י בסי' קפ"ט בסופו בשם הראב"ד דכיי היכי דאמרינן הכא גבי מעוברת ומיניקה דמשנסתלקו ימי עבורה וימי הנקה שנסתלק הגורם וחזר הוסת למקומו שכן הדין שהתה ג' עונות והפסיקה מחמת חרדה כשתסתלק החרדה חוששת לוסתה ע"כ: הדרן עלך האשה פרק י

קפח **וצריך** לפרוש אפי' לא מצא דם. וכ"כ הר"ן וכתב שכן דעת הגאונים והגהת מיימון כתבו בפי"א כתב הראב"ד ל"ש בעל ומצא דם ל"ש בעל ולא מצא דם פורש ואיכא מ"ד

שאם לא מצא דם א"צ לפרוש ומסתברא לקולא אבל בשם רש"י נמצא לחומרא וכ"כ ברוקח וכ"כ הרמב"ן וכן הורה הרמב"ם להחמיר ואפי' המקילים מצריכים לה לבדוק בבדיקה זכה במוך ובצמר נקי עכ"ל וכתב הב"י דנ"ל דלא חיישינן לדברי המקילים דבר זה שכל הפוסקים חולקים עליהם ומסכימים לאסור וגם המרדכי כתב בשם כמה גדולים לאסור משום דא"א לחבורה בלא דם אלא ש"ז חפהו כדאמר בפ"ק דכתובות גבי ר"ג שראו במים ומצא דם והא דאמר בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם וכו' דוקא בדורות הראשונים שהיו בקיאין בדמים אבל בזמן הזה אין להקל ע"כ ורמ"א ז"ל כתב שנוהגין להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם אבל אם בא עליה ביאה ממש צריך לפרוש ממנה אע"פ שלא ראתה דם ובעל נפש יחוש לעצמו שלא לשחוק בתינוקות ע"כ:

קפט **וצריכה** ז' נקיים. ולשון הטור סימן קצ"ג וצריכה שתפסוק בטהרה ותבדוק כל שבעה וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב עוד הטור שלא תתחיל למנות עד יום ה' לשימושה כמו נדה וכמו שנתבאר בר"פ בנות כותים וע"ש סעיף ב' וכתבו הה"מ בפי"א מהא"ב שכ"כ בספר התרומה ובס' המצות ואע"פ שכתבו שמדברי הרמב"ם והרמב"ן נראה שאינה צריכה להמתין כבר כתב הב"י דלא נהירא ליה מה שרצו לדקדק כן מדברי הרמב"ם:

קצ **אפי'** בשעה שאינה במטה ואפי' לישב על המטה. כ"כ הטור סי' קצ"ה וטעמא כתב ב"י משום דבכל זה יש הרהור ומכח ההרהור יבא לידי הרגל עבירה ועיין בפ"ק דשבת סעיף ט"ו:

קצא **נשאת** וראתה דם מחמת תשמיש. כבר כתבתי במ"י דר"ח מדייק דדוקא בשאירע לה כן מיד שנשאת שלא היו לה ביאות של היתר כו' ושכתב בהגהת ש"ד דלא סמכינן עליה וכן כתוב במרדכי בהל' נדה סי' תשל"ה וז"ל ואין לחלק בין אשה הנשאת עתה מחדש ובין אשה הנשאת מכמה ימים כדחילק ר"ת דאין נראה לחלק וכן משמע בתוספתא ע"כ ולענין איסורא הוא דאין לחלק אבל ודאי דלענין כתובתה יש לחלק דכשהיו לה ביאות של היתר ואת"כ אירע לה כן אמרינן נסתחפה שדהו ויוציא ויתן כתובה וכמו שכתבתי בפ"ק סעיף ט"ז בשם הרמב"ם:

קצב **וראתה** דם. פי' רש"י לאו בבתולה קא מיירי אלא בדם נדות וכתב הב"י בריש סי' קפ"ז וז"ל נ"ל דאיצטריך למכתב הכי ללמדנו דאפילו רואה מחמת תשמיש כמה פעמים כל היכא דאיכא למתלי שמחמת בתולים הוא עדיין תלינן כי היכי דתלינן במכה כדבסמוך ובסוף סי' אכתוב עד אימתי תולה בדם בתולים ושם כתב וז"ל הבועל את הבתולה וראתה דם מחמת תשמיש נראה דאפילו כמה פעמים אין מחזיקין אותה ברואה דם מחמת תשמיש דלעולם תולין בדם בתולים מדתניא בתוספתא פ"ק דנדה

כולן בודקים אותה בשפופרת חוץ מן הבתולה שדמיה טהורים וכתבה סמ"ג ועל כרחך ברואה דם מחמת תשמיש ג' פעמים איירי דאל"כ בדיקת שפופרת מאי עבידתה וקתני דבתולה א"צ בדיקה מפני שחזקת דמיה טהורים כלומר דהנך דמים מחמת בתולים קאתי ומ"מ לא מחזקינן להו בדם בתולים אלא עד שתפסוק פעם אחת ולא תראה מחמת תשמיש דאז ברור לנו שכבר כלו בתוליה ואם אח"כ תראה ג"פ בשעת תשמיש יש לה דין אשה שהוחזקה לראות בשעת תשמיש אבל כל זמן שלא פסקה אפילו פעם אחת תולה בבתוליה אפי' כמה פעמים כדמשמע בתוספתא שהבאתי ויש עוד ראיה לדבר מדגרס בפ"ק דנדה תנן התם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות בש"א נותנים לה ד' לילות ובה"א עד שתחיה המכה אמר רב גידל אמר שמואל ל"ש אלא שלא פסקה מחמת תשמיש אבל פסקה מחמת תשמיש וראתה טמאה וכתבו התוס' שלא פסקה מחמת תשמיש דכל פעם שמשמשת רואה אפילו תשמיש מופלג חודש או ג' חדשים והוי דם בתולים וטהור כדאמרינן בפ' בתרא מעשה ונתן לה רבי ד' לילות (מתוך י"ב חודש) ובראתה ועודה בבית אביה אין לה אלא לילה הראשון והשתא לדידן בכולהו אין לה אלא בעילת מצוה מ"מ לענין שלא להחזיקה ברואה דם מחמת תשמיש כיון דחזינא דאיכא בתולה בעלמא דכל שלא פסקה מחמת תשמיש מחזקינן להו מדינא בדם בתולים בהכי סגי למילף לכלהו בתולות אף להגיע זמנה וראתה לענין שלא להחזיקה ברואה דם מחמת תשמיש כיון דרובא מסייע לה דהא רואה מחמת תשמיש הוי מיעוטא דמיעוטא ואע"ג דהתם אמרינן שאם עבר לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה איכא למימר דהיינו לטמאה משום אותו דם אבל אחר שתטבול אם תחזור לראות מחמת תשמיש אפי' כמה פעמים לא מחזקינן לה ברואה מחמת תשמיש עד שתפסוק פעם א' וכמ"ש כך נ"ל אלא דמסתפינא להתיר אא"כ יהיו ידים מוכיחות שהוא דם בתולים עכ"ל ובש"ע שלו סתם הדברים לכתוב דלעולם מחזקינן בדם בתולים עד שתשמש פעם אחת ולא תראה מחמת תשמיש וכתב רמ"א בשם תשובת מהר"ם פאדוו"ה סי' י' דאפי' אם לא פסקה לראות פעם אחת אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש הרי היא ככל הנשים ולא תלינן בדם בתולים:

קצג **מחמת** תשמיש. והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת או כדי שתושיט ידה לתחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק כדי שיהא בעלה באשם תלוי אבל אח"כ הרי היא כמעל"ע שבנדה שאינה מטמאה את בועלה ואינה מוחזקת ברואה דם מחמת תשמיש ואינה נאסרת על בעלה כ"כ הראב"ד בס' בעלי הנפש והא דכתב ותבדוק לאו למימרא בדיקת חורין וסדקים שא"א לומר כן כמו שאפרש אבל נקט לישנא דברייתא בפרק כל היד דאדתנן התם נמצא הדם על שלו טמאים וחייבים קרבן נמצא על שלה אותיום

טמאים וחייבים בקרבן נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק ופטורים מן הקרבן איזהו לאחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה ואח"כ מטמאה מעל"ע כו' פירש"י אותיום מיד לאחר בעילה לאחר זמן לאחר אותיום ורמינן עלה מדתניא איזהו לאחר זמן ר"א בר צדוק אומר כדי שתושיט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו ופירש"י שתושיט ועודה במטה הא כדי שתרד שעורא רבא הוא ואינה מטמאה את בועלה ושני רב חסדא מאי אחר אחר דאחר פירש"י מאי אחר דקתני מתני' איזהו לאחר זמן כדי שתרד לאו אאחר אותיום קאי דטמא מספק אלא איזהו אחר זמן שהוא אחר אותו שלאחר אותיום שאינה מטמאה את בועלה כו' ואהא דאמר ר"א בר צדוק ותבדוק מסיק הרשב"א בת"ה בשער הכתמים דתבדוק דקתני לאו דוקא אלא שתקנח והיינו דקתני מתני' עד שתדיח את פניה שא"א לומר דבדיקה ממש בחורים וסדקים דהא גרסי' בפ"ק דנדה (ומייתי ליה רבינו לקמן ס"ס ה') איזהו שיעור וסת משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף ביציאת שמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקינוח ולא לבדוק פי' לקינוח בעלמא ולא לבדיקת חורים וסדקים דא"א לבדוק חורים וסדקים בתוך שיעור וסת ומעתה נמי הא דכתב הראב"ד שבדקה עצמה כשיעור וסת צריכים נמי לפרושי בכה"ג ותו מסיק הראב"ד וכתב וז"ל וי"א שאין אנו בקיאין עכשיו בשיעורים הללו הלכך כל סמוך לביאה אם בדקה ומצאה דם נאסרת על בעלה והרי היא בחזקת רואה מחמת תשמיש ומסתברא כוותיה עכ"ל ומינה דאם לא ראתה בסמוך לביאה אפילו ראתה כך כמה פעמים אינה נאסרת עליו ומותרת לו לאחר ז' נקיים וכ"כ סמ"ג וס' התרומה בראתה לאחר השיעור המפורש וממילא לדידן דמחמירות בשיעורים מ"מ כשנדע שיצתה מכלל ספק השיעור המפורש דשוב אין לה דין רואה מחמת תשמיש וכ"כ רמ"א ומסיים בה דדינה כמי שאין לה וסת ומתוך המשנה שכתבתי בכאן מפרק כל היד אתה למד דזה שכתב הראב"ד והוא שבדקה כו' לתת שיעור לנמצא על עד שלה אבל אם נמצא על שלו א"צ שיעור ולא הוצרך לפרש והסמ"ג לאחר שכתב שעורא דלאחר תשמיש בבדיקתה כתב וכל שכן אם נמצא על עד שלו כשפירש ממנה:

קצד משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. וכתבו הגהת מיימוני פרק ד' בשם הר"ם מי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר פעם שנית ומיהו מיחש חיישינן חדא זימנא אחר ראייתה כגון אם ראתה פעם אחת או פעמים בליל שני של טבילתה כשהגיע טבילה אחרת תפרוש מבעלה ליל שני של טבילתה וא"צ לפרוש ליל שני של טבילה שלישית דכל מידי דלא קבעה וסת לא חיישינן אלא חדא זימנא ע"כ וכתב בתשובת הרשב"א סי' תתל"ט שאם הורגלה לראות סמוך לטבילתה כל שעת

תשמיש הראשון וכן עשתה ג' פעמים רצופין לג' טבילות שכל תשמיש ראשון ראתה דם מחמת תשמיש אין לה תקנה לישאר עם בעלה וכו' ובהגהות שערי דורא הלכות נדה באשה שאירע לה שראתה ג"פ כל פעם בביאה ראשונה שאחר לידתה ואח"כ טבלה ושמשה ולא ראתה ולא שאלה ההוראה עד שאירע לה אחר כל לידה ג"פ ובינתים לא ראתה ומסיק שם להתירה לבעלה כי תלינן הראייה בחולשא עדיין מכח הלידה שהוכו הצדדים מכח לידה ולכן רואה סמוך ללידה ולא את"כ ותלינן בלידה כמו שתלינן במכה וכל זה אם כבר עברה ושמשה בין לידות הראשונות שהוחזקו ביאות של היתר אחר ביאות של איסור אבל אם ראתה ג"פ רצופים אחר לידה לא תלינן בלידה אלא צריכה בדיקה בשפופרת ועיין לקמן סעיף ח' וכתב עוד הרשב"א כתבו ב"י סוף סי' קפ"ו דהני ג"פ דווקא שראתה בג"פ רצופים כשור המועד וכחזקת קרקעות אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זה חזקה כלל וסת הוא דלית לה וכן נראה מדברי הרמב"ם בסוף הלכות אישות ואומר אני דהיינו פרש"י בסמוך על ואם יש לה וסת כו' וע"ש סעיף י':

קצה **אלא** תתגרש. שאסור להשהותה אף אם אינו רוצה לבא עליה דחיישינן שמא יבא עליה דכיון דלכשתטבול ליכא אלא איסור דרבנן דקי"ל וסת דרבנן יוציא דחיישינן משום דאיסור דרבנן הוא קילא ליה ואתי למעבר עליה ועוד כיון דאסורה לו עולמית לפי' רש"י (כדכתב רבינו בסמוך) איכא למיחש טפי דאפילו באיסור דאורייתא חיישינן כדאמרינן בסוף פ"ב דכתובות המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו כ"ש עמו בבית דלא כיון דגיסי בהדי הדדי ומיהו אם רוצה להשרותה ע"י שליש שרי וכו' כ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתל"ט וכבר כתבתי דבריו בפ"ק סעיף י"ח וע"ש בדברי רבינו מדיני אשה זו:

קצו **כיצד** בודקת עצמה מביאה שפופרת כו'. וכתב רמ"א דאם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת דתשמיש זה שלא ראתה בו עדיף מבדיקת השפופרת כנ"ל ע"כ:

קצז **ובתוכה** מכחול כו'. ועד היכן היא מכנסת מכחול זה ביאר הרמב"ם שכתב בפ"ד וז"ל מכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומוך מונח על ראשו ודוחקת אותו עד שיגיע המוך לצואר הרחם ע"כ וכתב עלה הב"י וז"ל וכן בדין שאם לא יגיע עד מקום שהשמש דש היאך נוכל לומר דכשלא נמצא עליו דם שרגילה לראות בשעת תשמיש מן הצדדין הוא בא ולא מן המקור דהא איכא למימר שאם היתה מכניסתו עד מקום שהשמש דש היה נמצא דם על ראשו הלכך על כרחינו לומר דעד מקום שהשמש דש היא צריכה להכניסו ועד צואר הרחם הוא דישת שמש כמ"ש הוא ז"ל בפ"ה וז"ל צואר הרחם קורין אותו פרוזדור ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות ע"כ:

קצח **ואם** יש לה וסת. פירש"י ואם יש לה וסת לקלקול הזה שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת וכתוב בתוך תשובת הרשב"א תשובה למהר"ם על אשה שראתה דם מחמת תשמיש ולאחר חצי שנה חזרה וראתה מחמת תשמיש אתתא שריא לגברא שהרי לא קבעה בג' וסתות שוים ולא בדילוג מיהו חוששת לאחרון פ"א כדתניא היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום כ' זה וזה אסורים כגון זאת האשה כשיגיע חצי שנה מיום ראיית דם האחרון שראתה אסורה עונה אחת ותו לא חיישא דכל מידי דלא מקבע בתלתא זימני מעקר בחדא זימנא ואם קבע וסת לראיית דם מחמת תשמיש ג' זימני וסת שוה מותרת לשמש בין וסת לוסת אך ימי הוסת פורשת עד שיעקר ג' פעמים דאמרינן עלה בפ' תינוקת ואם יש לה וסת תולה בוסתה פי' ששמשה כל החדש ולא ראתה בו מחמת תשמיש אלא יום י' ויום כ' ויום ל' הרי קבעה לה וסת מיום ליום תולה בוסתה שלא לשמש בחודש השני בעשרה בו וביום כ' וביום ל' ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת ע"כ ועיין לעיל סעיף ז' ולהרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והטור פירוש אחר בהא דאם יש לה וסת שכתבו שאם שמשה סמוך לוסתה אנו תולין ראייתה בשביל וסתה ולא חשבינן לה רואה מחמת תשמיש ע"כ ועיין עוד בסעיף דלקמן:

קצט **ואם** יש לה מכה וכו'. וכתב רמ"א משמע מפסקי מהרא"י סימן מ"ד והגהות ש"ד דוקא באשה שיש לה וסת ואז יכולה לתלות שלא בשעת וסתה במכתה אע"פ שאינה יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם וכתב עוד דבמרדכי והגהת מיימוני פרק י"א מהלכות א"ב משמע אם אין לה וסת קבוע והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין תלינן במכה מכח ספק ספקא ספק מן הצדדין או מן המקור ואת"ל מן המקור שמא הוא מן המכה אבל אם ידוע שבא מן המקור אע"פ שיש לה מכה במקור אינה תולה במכה אם אין לה וסת קבוע אא"כ יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם וכתבו הגהת מיי' דבשעת וסתה אפילו יודעת בודאי שהמכה היא מוציאה דם אינה תולה דאם לא כן לעולם לא תהא טמאה וכתב רמ"א שכן הדין באין לה וסת ומשלשים יום לשלשים יום וכתבו עוד הגהת מיימוני דמיהו בכתמים תולה בה ולענין שלשה ימים ראשונים דימי הספירה עיין סעיף כ"ב ועיין לעיל סעיף ו' דתולה במכה דלידה ובפרק הרואה כתם סעיף כ"ג כתבתי בשם הרשב"א באיש שיוצא דם ממנו דרך פי האמה ושמש שהאשה תולה בו:

ר **ונאמנת** האשה לומר כו'. וכתב רמ"א בשם מהרי"ו סי' כ"ה שכן אם אומרת ברי לי שאין דם זה בא מן המקור נאמנת וטהורה וכתב בתשובת מהרא"י סי' מ"ז על דבר טהרת אשתך אשר כתבת שיש לך הוכחה שיש לה מכה אך שאין ידוע אם מוציאה דם וכו'

וכל זמן שהיא בודקת בכל החורים והסדקים אינה מוצאה אותן כתמים ושערות דקות אלא בזה המקום נראה שרצונך לומר במקום א' מוצאה לעולם א"כ אם אותו המקום בצדדין קצת יש סברא לטהר דמוכח דמן הצדדין מן המכה בא דלכאורה פתח החדר לפרוזדור באמצע פרוזדור הוא ובבדיקת שפופרת אומר תנא דברייתא אם נמצא דם בראשו של מכחול בידוע שהוא מן המקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין משמע שאם ידוע שנמצא לצדדין טהורה וא"כ בנדון דידן שבשום פעם אינה מוצאה רק במקום א' מן הצד יש הוכחה דלאו מן החדר בא אלא מן המכה שבצדדין וכ"ש אם מרגשת בשעת בדיקה כשהיא נוגעת בצד המקום ההוא שהוא כואב לה קצת ובשאר חורים וסדקים אינה מרגשת כאב כלל שיש הוכחה שמן המכה בא ע"כ:

רא **וה"ה** נמי אי בעיא כו' שריא ליה. וכתבו הגהת מיי' בסוף הל' איסורי ביאה שבא מעשה לפני ר' יעקב והתיר בבדיקת שפופרת וכתבו עוד דע"י בדיקת שפופרת אפילו לבעל נפש ראוי לסמוך ושכתוב בתשובת ריצב"א אם היא מצטערת בשעת תשמיש וקשה לה מאוד נראה קצת כי חולי ומכה יש לה ויש לסמוך על הבדיקה אף לפי' הקונטרס ע"כ:

רב **ואין** דבריו נראין להחמיר וכו'. ור"כ רמ"א דאף בזמן הזה יש לסמוך אבדיקה זו:

רג **גרסי'** בגמ' ההיא דאתאי לקמיה דר' א"ל לאבדן זיל בעתה אזל בעתה ונפל ממנה חררת דם אמר ר' נתרפאה זאת וכתבו הרמב"ן בהלכותיו וכתבו הטור בשמו ושכתב עוד דאם חזרה וראתה דם מחמת תשמיש אפילו פעם אחת בידוע שלא עלתה לה רפואה ושכתב עוד דהאידנא אין מתירין אותה לאחר שראתה דם ע"כ וכבר כתבתי בסעיף דלעיל דאנן סמכינן אבדיקה אבל מיהת בהא דבעתה כתב הב"י דלכך השמיטו שאר הפוסקים דין זה דס"ל בהא כהראב"ד שכתב שהרפואה זו שאמרו בה חכמים שמבעתין אותה אין אנו בקיאין בחררה ובין הפילה ובין לא הפילה אסורה לכל אדם מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר רפואה זו עד שתבעל ותחזור לקלקולה ע"כ וכתוב בס' התרומה שאם תרצה להתרפאות צריכה שתתרפא קודם שתתחזק אבל אחר שתתחזק צ"ע אם תוכל לסמוך על רפואה לשמש אח"כ אפי' אם הוא רופא מומחה וכתבו הגהת מיי' בשם ריצב"א שאם א"ל הרופא שנתרפאת משמשת על סמך דבורו אם הוא ישראל כדאמרינן בירו' נאמן הרופא לומר קמיע זו מומחה ורפאתי בו ג"פ אע"פ שיש לדחות דההוא איירי שידענו שריפא בו פעם ראשונה מ"מ דעתי נוטה להתיר בכל ענין אבל אין בידי להתיר ע"פ דבור עובד כוכבים אפילו ברופא דלא מרע נפשיה דקרינן בהו אשר פיהם דבר שוא ומיהו אם תראה האשה שפסק דם וסתה לראיה שלא ע"י רפואות וניכר

שהועילו נראה דיש לסמוך אף על העובד כוכבים כי לדבר זה יש לה רפואה כי ההוא דהפילה חררת דם וא"ר נתרפאת זאת עכ"ל ותו בגמ' ההיא אתתא דאתאי לקמיה דמר שמואל א"ל לרב דימי בר יוסף זיל בעתה אזל בעתה ולא נפל מינה מידי אמר שמואל זו ממלאה ונופצת היא וכל הממלאה ונופצת אין לה תקנה ופירש"י ממלאה ונופצת מתמלאת דם ונופצת בשעת תשמיש ע"כ והא דאיתא בגמרא דההיא דאתאי לקמיה דרבי יוחנן דכל אימת דהות סלקא מטבילת מצוה הות קחזיא דמא כו' עיין בפרק דלעיל סעיף ט"ו והא דהתקין ר' בשדות דאיתא הכא בגמרא כתב רבינו לקמן סעיף ו' ע"ש:

רד **כתב** הרשב"ץ אשה שיש לה מכות ופצעים שהמים הקרים מזיקין לה יעשו לה תקנה לטבול וכמו שהיו עושים לכ"ג ביה"כ עששיות של ברזל ואם א"א בתקנה זו תצא מתחת בעלה כדי שלא יתבטל מפריה ורביה כדין אשה שרואה דם מחמת תשמיש שכתבו המפרשים שצריך לגרשה אם אין לו אשה אחרת ועיין לעיל סעיף ז':

רה **אמר** רבא תבעוה לינשא כו'. וכתב בתשובת הרשב"א שנמצא בגליוני הצרפתים שמחזיר גרושתו צריכה להמתין שבעה נקיים והוא מובן בדברי קדמונינו ז"ל עכ"ל:

רו **צריכה** לישב שבעה נקיים. ואם עבר וכנסה תוך זמן זה דינה כדין חתן שפירסה כלתו נדה שנתבאר בפ"ק דכתובות סי' ח' ע"ש:

רז דחיישינן שמא מחמת חימוד ראתה כו'. ולא הרגישה בו ואפילו בדקה ולא מצאה מתוך שהוא דם מועט ביותר חוששים שמא נאבד הר"ן וכ"כ הטור וכתב ב"י שכ"כ רשב"א ושהוא פשוט דאל"כ לא היה רבא סותם דבריו לומר צריכה לישב שבעה נקיים דמשמע דלית לה תקנה אלא בכך:

רח **וצריכה** לישב שבעה נקיים. חוץ מן יום התביעה ומונים אותם משעה שהיא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לחופה אע"פ שלא נתקדשה עדיין והכי משמע ביבמות בפ' החולץ דאמרינן התם רב כי אקלע לנרדשיר אמר מאן הויא ליומא כו'. ואקשינן והאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים ופרקינן שאני רבנן דאודעי מודעי להו אלמא משעה שהיא סומכת שתנשא נותנת דעתה ומחמדת ע"כ וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות שהרמב"ן דקדק מלשון רשב"ם בההוא עובדא דרבינא דבסמוך דאם דחו הנשואין מחמת איזה סיבה אע"פ שיש בה שבעה נקיים צריכה לחזור ולישב שבעה נקיים כשיתפשרו וישלימו יחד ודעתו לעשות הנישואין משום דכיון שדחה הנשואין לא מסקא אדעתא דהנך שבעה נקיים וכתב מהרי"ק בשורש קנ"ט שבדבר זה נפל מחלוקת בין בעלי תריסין היכא דנדחו הנשואין יום או יומים אם צריכה לחזור ולספור שבעה נקיים מיום אותה תביעה והכריע הוא כדברי האוסרים ומצריכים לחזור

ולמנות אע"פ שבדקה עצמה תמיד והוכיח כן מלשון הכתוב במרדכי בענין זה באורך וגם מדקאמר כשיתפשרו וישלימו וכו' שהוא מיותר אלא דאתא לאשמועינן דלא תתחיל למנות השבעה שניים עד אחר שיתפשרו וישלימו ומכל וכל דאז מסקא אדעתא ולא מקמי הכי ואפי' ספרה ובדקה לא מהני לה טעמא משום דחיישינן לחימוד כל שעתא ושעתא איכא למיחש דלמא השתא חזיא ולאו אדעתה הילכך בעינן דיהבא אדעתה ומסקא טובא ע"כ וכתב רמ"י ז"ל ונ"ל דאפילו לא נדחה הזמן אלא נתחלף החתן וכמעשה שהיה שהעמידו את החופה וסירב החתן ולא רצה ללכת לחופה מחמת שלא השלימו לו נדוניתא ובא מתוך כך לריב ולקטט ובתוך כך אמרו לאחר שיקח הוא הנדוניא וילך תחת החופה מיד ונתרצה האחר ואמרו הדבר לכלה ונתרצית גם היא ומיד באותה שעה הוליכום לחופה והכניסום לאותה החופה המוכנת ועומדת היתה והכלה כבר היא ישבה שבעה נקיים והיתה מוכנת לטבול באותה לילה לחתן הראשון ואמרתי שצריכה לישב שבעה נקיים אחרות לחתן זה כי אמרתי נתחדש החימוד והימים הראשונים יפלו ואין להם עסק לזה החתן וצריכה שבעה נקיים מחדש כן נ"ל עכ"ל וכתבו הגהות מיי' בפרק י"א פירש רשב"ם דבעינן שבעה נקיים סמוך לבעילת מצוה וכן כתב הרוקח בשם אביו וכל רבותיו וכ"כ הר"ם ז"ל וכתבו עוד דאם טבלה אחר ז' נקיים ולא נבעלה צריכין לבדוק בכל יום עד שתבעל דלעולם משתבעוה לינשא איכא לספוקי דילמא חזיא מחמת חימוד עד שתבעל ע"כ ופי' הב"י דהיינו לכתחילה כו' כמ"ש בסעיף דלקמן וכתב רמ"א שהמנהג לטבול הכלה ליל ד' אע"פ שלא תבעל קודם מוצאי שבת אבל אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה ואם לא תיבעל במ"ש יש לה לבדוק וכו' כדלעיל וכתב עוד בשם הגהת שערי דורא שכל חתן ישאל לכלה קודם שיגע בה אם שמרה שבעה נקיים:

רט **ולדעתם** אני מסכים דחיישינן בכל יום וכו'. וכתב הב"י דמ"מ לא מסתבר דיחמיר טפי מרואה ודאית דיתבאר בפרקין סי' דלקמן שאם לא בדקו בכל השבעה אלא פעם אחת דבדיעבד סגי לה ואע"פ שכתב שמא בכל יום תראה כו' לא מסתבר להחמיר בה יותר מרואה ודאית ע"כ וכ"כ עוד הב"י בהא שבסעיף דלעיל דמצריכים בדיקה אחר הטבילה בכל יום עד שתבעל דבדיעבד בבדיקה אחת תוך שבעה סגי לה דלא מחמרינן בה בדיעבד טפי מנדה ודאית ע"כ וכתב רמ"א לדבריו בהגהותיו לפסק הלכה ואע"פ דגבי נדה ודאית מסיק הש"ע בסי' קצ"ו דאין להקל אלא צריכה שתבדוק ביום הראשון מהשבעה וביום השביעי ואפי' בדיעבד קאמר וכמו שאכתוב בס"ד בסעיף כ"ט מ"מ הכא שאני וקא סמך אהנך רבוותא דמתירים אף התם:

ריי **אבל** הלכה כר"א. וכתבתי במ"י דאע"ג דאין למדין הלכה מפי הש"ס הכי אפסיק הלכתא כוותיה בגמ' פ"ק דף ז' וזה טעמו של הסמ"ג דכשפסק הלכה כמותו לא הביא להך ברייתא לראיה לו אלא הא דאפסיק בפ"ק בגמ' כוותיה ובריש פרק בנות כותים אמרינן צריכין שיהיו אלו הימים ז' רצופים והכי תניא נמי הכא בגמ' א"ל ר"א לרבי יהושע לדבריך אתה מונה בסרוגים והתורה אמרה אחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם ופולטת נמי סותרת אלא שאינה סותרת רק יום אחד וכן כשהאיר יום ז' שוב אינה סותרת ע"י פליטת ש"ז כגון ששמשה ע"י שטעתה במנין וטבלה אבל ראיית דם כותרת אפילו בסוף יום השביעי וכל הימים הראשונים יפלו וצריכה לחזור ולמנות ז' נקיים וכתב בתרומת הדשן הא דכתב בספר התרומה ובמרדכי ובהגהת מיי' פ"ט מייתי לה דג' ימים של ספירת ז' נקיים צריכים להיות טהורים לגמרי ואם מצאה בהם כתם אע"פ שיכולה לתלות במכה או חבורה אינה תולה יראה דדוקא בכתם כגריס ועוד אמרו כן אבל פחות מכאן דאינו צריך לתלותו בחבורה או במכה אלא בדם מאכולת ודאי תלינן לעולם דאל"כ אין שוה אשה יכולה להטהר וכדתניא בפ' הרואה כתם דאין לך מטה שאין עליה כמה טיפי דמים מאכולת ע"כ ובסי' ק"ץ גבי אבל אם נמצא על בשרה אינה תולה אא"כ יש לה מכה בגופה כתב ב"י עוד בשם סה"ת שכ' כלשון הזה סתם מכה לפעמים היא מוציאה דם ואם סופרת ז' נקיים מסברא מג' נקיים ואילך כתמיה טהורים ותולה במכה ואינה סותרת אבל צריכה שתדע בודאי שפסק דם המקור ולכך צריך ג' ימים ראשונים מז' ימי הספירה נקיים לגמרי עכ"ל וכתב רמ"א שכן נוהגים וכתב עוד שאר דברים שתלינן בהם כתם כמו שנתבאר בפרק הרואה כתם דינן כמכה שאין ידוע אם מוציאה דם:

ריא **צריכות** שתפסוק בטהרה לבדוק עצמה כו'. וכתב הטור סי' קצ"ו לא בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ובדקה לאחר ג' או ד' ימים ומצאה טהורה הרי זו בחזקת טמאה עד שפסקה בטהרה ובש"ע העתיק בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ומצאה טמאה כו' ולא ידעתי למה שינה הלשון דאדרבה הא עדיפא לאשמועינן דאפילו ישבה ולא בדקה שאפשר שהפסיקה והיתה טהורה דאפ"ה כשאח"כ מצאה טמאה ה"ז בחזקת טמאה ורמ"י כתב לשתי הלשונות:

ריב **לבדוק** עצמן וכו'. לשון הטור וכך משפטה אם תראה ב' ימים או ג' ופסקה לראות בודקת ביום שפסקה כדי שתפסוק בטהרה וכתב הרשב"א בדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה אע"פ שלא בדקה בין השמשות הרי זו בחזקת טהורה ראתה יום אחד בלבד ופסקה ובדקה עצמה ומצאה טהורה הרי זו בחזקת טהורה ויש שמחמירין בזה מספק

הואיל ומעיינה פתוח ומלשון א"א הרא"ש ז"ל יראה שצריכה שתפסוק בטהרה בין השמשות שכתב (בהל' נדה דלקמן) וז"ל ואחר שיפסוק הדם תבדוק עצמה יפה יפה ובדיקה זו תהיה בין השמשות ביום שתפסוק בו מלראות עכ"ל הטור וכלומר שמדברי הרא"ש נראה שאפילו בשאר הימים שלא ביום הראשון באיזה יום שתפסוק צריכה שתפסוק בין השמשות שהרי לא חילק בין יום ראשון לשאר ימים טעמא דאיכא לפלוגי בין יום ראשון לשאר ימים מדבגמ' בפרקין דלעיל קודם מתני' דהזב והזבה תניא א"ר שאלתי את ר"י ור"ש כשהיו מהלכין בדרך נדה שבדקה עצמה יום ז' שחרית ומצאה טהורה בין השמשות לא הפרישה אחר ימים בדקה ומצאה טמאה מהו א"ל הרי זו בחזקת טהרה ששי חמישי רביעי שלישי שני מהו א"ל בחזקת טהרה בראשון לא שאלתי וטעיתי שלא שאלתי אטו כולהו לאו בחזקת טומאה קיימי וכיון דפסק פסק ראשון נמי כיון דפסק פסק ומעיקרא מאי סבר הואיל והוחזק מעיינה פתוח והשתא נשי דידן כולהו ספק זבות ספק נדות הן ואפשר שהיא נדה ומעיינה פתוח ודלמא אי שאל לא היו מטהרין וכדסבר מעיקרא דלא שאל מה"ט וזו היא דעת המחמירין שהזכיר הרשב"א אלא שכתב סברתו לטהר דנדמית לו טעמיה דרבי במאי דאמר טעיתי שלא שאלתי דטעמא דמסתבר הוא דליכא בינייהו דראשון ושאר יומי ותו דאיתא בגמרא בברייתא דא"ל לר' יהודה אלמלא ידיה כו' מ"ל הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה מה לי הפרישה בראשון ש"מ דראשון כשני דכיון דפסק פסק ואלא מיהת אין לנו להחמיר אלא ביום ראשון אבל בשאר ימים מנין לנו דאע"ג דמצינו במתניתין דנדה שבדקה וכו' שכתב רבינו לקמן בסמוך ששנינו בה רבי יהודה אומר כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה הרי זו בחזקת טמאה אכתי יחידאה היא וקשה א"כ אמאי סתם רבינו לקמן בהלכות נדה לפסוק כמותו ולפיכך כתב הב"י דנ"ל דלא כתב כן לפסוק הלכה אלא לרווחא דמלתא בעלמא דאפילו מאן דסבר דבהפסיקה ביום הראשון נמי סגי בבדיקת שחרית מודה דבאיזה יום שתפסוק עדיף טפי לבדוק בין השמשות דמרחקה נפשה מידי נדנוד ספק וכ"ש לסוברים דבהפסיקה ביום הא' צריכה בדיקה בין השמשות דלכתחלה אית לן לאורויי דכשהפסיקה בשאר ימים נמי תבדוק בין השמשות כי היכי דלא ליחלף להו יום א' בשאר ימים ותדע שדברי הרא"ש הם בהלכות נדה בקוצר שסידר בסוף מסכת נדה להורות לבני ישראל את המעשה אשר יעשון ולכן כתב דבאיזה יום שתפסוק תבדוק בין השמשות לצאת ידי כל ספק מיהו היכא דבדקה שחרית ולא בדקה בין השמשות בהא לא איירי ואפשר דסבירא ליה כחכמים בתראי או כת"ק דמתני' דסבר דוקא כשפסקה ביום ז' לא בעיא בדיקת בין השמשות אבל פסקה בשאר ימים בעיא בדיקת בין השמשות

וזה נראה יותר דמשום הכי מסתם לה סתומי אי משום רוב נשים פוסקות קודם הז' ואי משום דכיון דפוסקת בכולהו יומי בעיא בדיקה בין השמשות בר מפוסקת ביום הז' לית לן לאורויי התירא ביום הז' כי היכי דלא לחלפו שאר יומי ביה אבל לומר דסבר הלכה כרבי יהודה ובאיזה יום שתפסוק מצריך בדיקת בין השמשות ואפילו בדיעבד כדמשמע מדברי הטור זה דבר שאין להעלותו על הדעת בשום פנים עכ"ל ב"י ובש"ע סתם כלשון רבינו וכתב עליו רמ"א וכן נוהגים לכתחילה ובדיעבד אפילו לא בדקה עצמה רק שחרית ומצאה עצמה טהורה סגי בכך מלבד כשראתה יום א' בלבד ופסקה בו ביום דלא מהני לה בדיקת שחרית אפילו בדיעבד ע"כ ואם תאמר ולדידן מאי נפקא ליה מיניה הא מסיקנא בפרק בנות כותים סעיף ב' שכל אשה שרואה אפילו כתם נוהגים שצריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ואח"כ תפסוק ותספור ז' נקיים ונ"ל דנפקא מיניה טובא להיכא דחזרה וראתה בתוך ימי הספירה דמכיון דטעמא דמחמירין ביום ה' לראייתה משום דדלמא בימי נדותה הוא שהוחזק מעיינה פתוח וכולהו נשי דידן כטועות הן דלעולם לא ידעי היכא קיימי אי בימי זיבות ואפשר שזו הראייה שבימי הספירה הן בימי נדות ולפיכך כל שלא ראתה רק יום א' בימי הספירה בדיקת שחרית לא מהני לה אפילו בדיעבד כך נ"ל וכל ירא את ה' צריך להזהיר על זה אבל לא ראתה רק כתם אפשר להקל בין בימי הספירה בין בתחילתה ולענין בין השמשות דאמרן כתב הב"י דמשמע ודאי דלאו דוקא דהא בין השמשות ספק מן היום ספק מן הלילה הוא ואם לא בדקה קודם לכן אין ראוי שתעלה לה דכיון דמספקא לן שמא מן הלילה הוא נמצא שיום שפוסקת בו סופרתו למנין ז' ועוד דהא רבי יהודה דמחמיר לא אמר אלא מן המנחה ולמעלה משמע דממנחה קטנה ולמעלה קאמר ומ"מ דבר פשוט הוא דקודם זמן בין השמשות טובא הוא ואף קודם בין השמשות דר"ת דההוא לא הוי אלא קודם הלילה וזמן מנחה קטנה ב' שעות וחצי קודם הלילה הלכך בין השמשות דקאמר הרא"ש היינו בין השמשות דר"ת שעדיין הוא יום גמור וא"נ סמוך לבין השמשות האחרון דאע"ג דמן המנחה ולמעלה סגי מ"מ לכתחלה רצה להורות שתבדוק היותר סמוך ללילה שאפשר כדי לצאת מידי ספק ואילו היה אפשר לה להיות ידיה בין עיניה כל בין השמשות כך היה מורה כדי לצאת ידי כל ספק אבל לפי שא"א לה לעשות כן לא הורה כך אבל מ"מ מה שאפשר לתקן דהיינו לבדוק סמוך לבין השמשות הורה שתעשה כן ע"כ ושיעורי בין השמשות עצמו נתבארו בפרק במה מדליקין סי' כ"ג וכתב עוד הב"י וז"ל ולי מה יקרו דברי הרשב"א שכתב בת"ה הקצר וז"ל לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא האשה בודקת יום הפסק טהרתה במוך דחוק שיהא שם כל בין השמשות שזו בדיקה מוציאה מידי כל ספק ע"כ והגיה רמ"א דזה

דוקא לכתחילה בשאר יומי דבדיעבד בדיקה דשחרית מהני בהו וכדכתבתי לעיל בשמו ואף ביום הראשון כתב דבדיעבד אם בדקה עצמה סמוך לבין השמשות ומצאה עצמה טהורה אע"פ שלא היתה המוך אצלה כל בין השמשות סגי אבל בדיקת שחרית לא מהני הואיל ולא ראתה רק יום א' ע"כ וכתוב בתרומת הדשן שאם התחילו הקהל להתפלל ערבית ועוד היום גדול י"א שיכולה לבדוק באותה שעה ותתחיל מיום המחרת והוא ז"ל חולק בדבר משום כיון דהתחילו הקהל להתפלל ערבית כבר עשו אותה שעה לילה הלכך חשבינן כאלו היא מיום המחרת והלכך אין יום המחרת עולה לה מן המנין דיום שפוסקת בו אינה סופרתו למנין ז' והאגור כתב שמהר"י מולין השיב כסברא ראשונה דאחר תפלת ערבית נחשב יום לענין הפסקה ואפי' בערב שבת אחר תפלת ערבית וקבלת שבת כי ההיא תוספת לא שייך לענין נדה וכתב רמ"א דנוהגין לכתחלה ליזהר ובדיעבד אין לחוש וכתב עוד דמקצת נשים נוהגות שאם פסקה קודם ברכו וחזרה לראות כתם או דם תוך ימי ספירתה אז מפסיקין אפילו לאחר ברכו אם נתקלקלו סמוך לערב (רק שהוא עדיין יום רמ"י) וחושבין דבר זה לדיעבד ואין למחות בידם כי כן קבלו מאיזה חכם שהורה להן והוא מנהג ותיקין ע"כ ולעיל בסמוך כתבתי דבתוך ימי הספירה כשלא ראתה רק יום א' שצריכה שתבדוק דוקא בסמוך לבין השמשות ובדיקה דשחרית לא מהני לה ובכתם אפשר שאין להחמיר בזה:

ריג **ולמחרתו** תתחיל כו'. ובפרק בנות כותים סעיף ב' נתבאר דהאידנא אינן מתחילות עד למחרת יום ה' לראייתה ע"ש:

ריד **ונהגו** הנשים ללבוש חלוק לבן וכו'. וכ"כ המרדכי בשם הרוקח דיום שפוסקת מלראות תבדוק עצמה לערב ותלבש חלוק לבן שאם תראה עוד שיהא ניכר בחלוקה ובלילה תשים סדינים לבנים במטתה או נקיים מכתמים מנהג כשר הוא כשאשה מפסקת בטהרה לרחוץ וללבוש לבנים אמנם אם אינה רוחצת אלא פניה שלמטה דיה בכך עכ"ל וכתב רמ"א שכן נוהגין ואין לשנות וז"ל האגור אשה ההולכת בדרך ואין לה בגדים נקיים ללבוש תספור ז' נקיים רק שהחלוק נקי מדם ויש חולקים שערי דורא ע"כ ורמ"א כתב הסברא קמא דלהקל ורמ"י הוסיף בלשונו שתוכל לספור ז' נקיים בלא רחיצה כלל ומיהת נראה לי דלאו לאפוקי רחיצת פניה שלמטה דכולי האי א"א לומר שלא תוכל למצוא מים מועטים בכדי רחיצת הפנים שלמטה ואם כן שגם הוא לא נתכוון אלא לרחיצת כל גופה תוספתו זאת גריעותא היא דהא איכא למטעי ולמשמע מינה דאפילו פניה שלמטה לא צריכה ויותר משמע דאין ה"נ שנתכוון לאפוקי אפילו פניה שלמנוה וכשהיא דחוקה כל כך שאין לה מים כלל וכלל דאלת"ה הא אמרן דרחיצת כל

גופה אפילו בלא שעת הדחק אינה לכתחלה אלא ודאי דהכא אפילו פניה שלמטה דלא צריכה ומ"מ ודאי קנוח קאמר לנקותה במאי דאפשר פשיטא דלא סגי בלאו הכי:

רטו **ובודקות** את עצמן ואת חלוקן בכל יום שחרית וערבית. בשחר כשעומדת ממטתה וערבית כשהולכת לבית הכנסת קודם שיהיה לילה כ"כ סמ"ג וסמ"ק וספר התרומה והמרדכי בשם הרוקח וכתב ב"י שנראה לו שלמדו כך מדתנן בפרק קמא דנדה פעמים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות ע"כ ועיקר מתני' לא נשנית אלא לענין הכשר טהרות דלמפרע כדפירש רש"י שם דף י"א:

רטז **דקי"ל** כרב וכו'. אבל הסמ"ג כתב דלא נתברר הלכה כדברי מי ושלכך ראוי להחמיר כדברי רבי חנינא שלא יהא יותר מה' ימים בין בדיקה לבדיקה מלבד יום שפסקה בו שצריכה לבדוק לערב כדי להפריש בטהרה ובספר חפץ פוסק רב ורבי חנינא הלכה כרב ומ"מ מאחר שאין זה פסק מבורר ראוי להחמיר בדבר ע"כ וסמ"ק גמגם בדבר קצת על מסקנא דסמ"ג ובספר התרומה האריך בדבר והעלה כדברי סמ"ג והגהות מיי' בשם הרמב"ן ובשם רבינו שמחה כתבו כדברי סמ"ג וכתב הב"י דכיון דכל הני רבוואתא מספקא להו אין להקל בדבר שהוא ספק איסור כרת וכתב האגור בשם תוס' דפ"ק דביצה בדקה עצמה יום א' ויום ז' ומצאה טהורה חשוב ספירה רק שבדקה עצמה יום שפסקה בו לערב והפסיקה בטהרה ודוקא יום ז' אבל ליל שביעי לא ע"כ ומ"מ האשה המרבה לבדוק בימי ספירתה הרי זו משובחת ואף בשאר הימים כדלעיל ר"פ כל הידוכ"כ הטור:

ריז **ובדיקה** שאמרנו בין הפסק טהרה בין בדיקת כל השבעה. טור:

ריח **היינו** שתכניס בגד לבן או צמר גפן וכו'. מדגרשי' בפ' כל הידוכ (דף י"ז) של בית מונבז המלך היו בודקין מטותיהן במילא פרהבא ומזכירין אותם לשבח מסייע ליה לשמואל דאמר אין בודקים את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך אמר רבא האי שחקא דכיתנא מעלו לבדיקה איני והא תנא דבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך ל"ק הא בכיתנא הא במאני דכיתנא ואב"א הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי והא בשחקי ופרש"י מילא פרהבא חוטו"ן מתוך שהוא לבן נראית בו טפה כחרדל ל"א צמר נקי ורך פקולין קוטין שחקי דכיתנא בגדים של פשתן ולא בפשתן שאינו לבן שאין דם ניכר יפה אלא בעד לבן שחקים לבנים יותר מן החדשים ע"כ ומדברי רבינו משמע דפסק כתירוצא קמא ולא ידעתי למה ובטור כתב וז"ל לא תבדוק לא בבגד שחור ולא באדום ולא בבגד פשתן חדש אפי' שהוא נקי ולבן מפני שהוא קשה אלא בצמר נקי ורך או בצמר גפן או בבגד פשתן ישן שהוא נקי ורך ע"כ הרי שפוסק כלישנא בתרא וכן נראים דברי הרמב"ם ועוד נראה מדבריו

דהא דתניא לא בעד אדום ולא בעד שחור דלאו דוקא הני אלא ה"ה לכל הצבעים שאין מראה אדמומית ניכר בהן כמו בלבן וכן נראה דברי הסמ"ג ואף רבינו בהל' נדה דלקמן דקדק לכתוב גבי צמר גפן ג"כ שיהא לבן ואלא מיהת בכתיבת יד דהל' נדה דלקמן ראיתי שכתוב או בבגד צמר גפן וא"כ יש לדקדק בדבריו אלו כמו שדקדק הב"י על דברי הרמב"ם דמשמע מיניה דסובר דאין בדיקה אלא בבגד דוקא ואע"ג דתירץ דאפשר דאמאי דכתב בדיקת מטלית באותו פרק קאי לומר מאיזה מטלית שצריך שיהיה וזה אינו תירוץ ללישנא דרבינו מ"מ נתפוס אנו בנוסחא שלנו שמסכמת להלכה ולמעשה דבית מונבז וכתב הרשב"א בת"ה הקצר אור היום יפה לבדיקה שכן של בית מונבז המלך אין בודקים מטותיהם אלא ביום ומזכירים אותם לשבח ע"כ וכתבו רבינו ירוחם ואיתא ההיא דפ' כל היד שם וכתב הב"י דלפי שאינו מעכב כלל לא הזכירוהו הרמב"ם ומכל מקום הטור ורמ"א כתבו בהגהותיו דלכתחילה תהיה הבדיקה לאור היום ולא לאור הנר ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר:

ריט **עד** מקום שהשמש דש. וכבר כתבתי במעדני יו"ט מה שנתלבט בזה הב"י לפי שהפקחות שבהן אומרות שיקשה להכניס כל כך בעומק וכו' ועתה אכתוב מסקנתו של הב"י שכתב וז"ל והנ"ל לבעל נפש דכיון שהרא"ש ורבינו ירוחם והגהות מיימן הצריכו שהבדיקה תהיה בענין זה שיצא את כולם ויצוה בביתו דבדיקה שבודקת בהפסקה ובדיקה א' מבדיקתה שבתוך הז' תהיה בענין שיגיע עד מקום שהשמש דש ושאר הבדיקות אף אם לא יגיע שם לית לן בה שמאחר שרוב הפוסקים פשיטא להו דהלכה כרב דסגי ליה בבדיקה אחת תוך ז' אע"פ שלכתחילה הצריכו לבדוק בכל יום לענין בדיקה בענין זה שהוא דבר קשה וגם כי רוב הפוסקים אין מצריכים לבדוק בענין זה דהיינו לעשות כדברי המצריכים לבדוק בענין זה בבדיקות המוכרחות שהם בדיקות יום ההפסקה ובדיקה אחת בתוך ז' או בתחלתן או בסופן או באמצען ואע"פ שקצת הפוסקים סוברים שצריכה לבדוק בכל יום הלא הם סמ"ג וספר התרומה והם לא הצריכוה להכניס עד מקום שהשמש דש הלכך בבדיקות שעושה בששת הימים כמו שרגילות שאינן מגיעות עד מקום שהשמש דש סגי לדברי הכל ומטעם זה אע"פ שסמ"ג וספר התרומה והמרדכי בשם הרוקח מצריכים לבדוק פעמים ביום נראה דבבדיקה זו הקשה סגי בפעם אחת שתבדוק ביום שהיא בודקת בה והפעם שנית תהיה כשאר בדיקות שהרי המצריכים לבדוק פעמים ביום לא הצריכו בדיקה עד מקום שהשמש דש הלכך בהכי סגי לכ"ע ואמנם נ"ל שצריך ליחד יום אחד בתוך השבעה כדי שיהיה יום מיוחד לבדיקה זו שתדע שתמיד צריכה לבדוק באותו יום באותו ענין ונ"ל שהיום היותר

ראוי ליחד הוא היום הב' כדי שאם תשכח באותו יום מלבדוק בענין זה יהיו לפניה ימים הרבה לתשלומין בעודה תוך שבעה עכ"ל ולא ידעתי למה ייחד היום הב' ולא היום הראשון ושוב מצאתי בשלחן ערוך שכתב שם יום ראשון ורמ"א מסיק דבדיעבד אם לא עשתה כן כלל בשום אחד מכל הבדיקות רק שבדקה עצמה יפה בחורין ובסדקין בעומק היטב כפי כחה אע"פ שלא הגיע למקום שהשמש דש סגי לה ע"כ:

רכ **שאינן** אלא מן המקור. וצריכה ג"כ שתרגיש ביציאתו וכדכתבתי בריש פ' הרואה כתם אלא שחכמים החמירו כמבואר שם וגם כתבתי בפ' יוצא דופן בסעיף ג' דמטמא בין באונס בין ברצון דבר תורה:

רכא **בין** גיורת כו'. ואין חילוק בין נשואה לפנויה וכמו שכתבתי כבר בפ' יוצא דופן סעיף ב':

רכב **וספרה** לה לעצמה. וכתבו התוס' בפ' המדיר (כתובות דף ע"ב) וזה לשונו וא"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה כמו שמברכין על ספירת העומר דהא כתיב וספרה וי"ל דאין מברכין אלא ביובל כדמברכין ב"ד בכל שנה שלעולם יוכל למנות כסדר וכן עומר אבל בזה שאם תראה תסתור אין לה למנות עכ"ל ואני תמיה דמי הגיד להם שאינה מברכת ומה שעכשיו אינה מברכת לפי שאין לנו זבה ודאית מכיון שהחמירו בחומרא דר' זירא:

רכג **שאפי'** רואות טיפת דם כחרדל. ונ"ל דכי היכי דלענין ראיה עצמה דדבר תורה בין שתהיה בכך נדה או זבה תנינן בריש פ' יוצא דופן דאפי' בפחות מכן הוי ראייה וכמ"ש שם סעיף ג' דהה"נ לענין החומרא זו שהחמירו בנות ישראל על עצמן דר' זירא לא חש למנקט בפחות מכן אלא נקט תחלת לישנא דמתני' דהתם דודאי שאין נראה לחלק בין שיעור החרדל לפחות מכן מכיון שלא חשו למיעוט שיש בשיעור החרדל ואפ"ה החמירו בו ה"ה והוא הטעם שבפחות מכן ג"כ החמירו וזה נ"ל פשוט וכתב רבינו ירוחם דאין בכלל זו החומרא אלא הרואה דם שיוצא מגופה משא"כ בכתמים אלא הרי דין הכתמים במקומו עומד שצריך שיהא כגריס ועוד וכפי מה שכבר נתבאר בפ' הכתם וכתב שכן הסכימו כל הפוסקים וכתב הב"י בסוף סי' קפ"ג דפשוט הוא ושכן מבואר בדברי הרמב"ם בפ' י"א:

רכד **ועדיין** נשאר הענין על דין תורה. ובסוף פ' בנות כותים נתבאר דקי"ל כרבא דאמר דימי לידה שלא ראתה בהן עולין לה לימי הספירה וגם שם כתב רבינו שהיולדת נקבה ולא ראתה בז' ימים הראשונים עלו לה לספירת ז' נקיים ואע"פ שראתה בז' ימים השניים אינה סותרת וטובלת לאחר י"ד אפילו לא פסקה אבל הטור סי' קצ"ד כתב שהרמב"ן

סובר שסותרת וצריכה ז' נקיים משתפסוק ואפילו לסברת רבינו דוקא כשהיו לה ז' נקיים אז אינה סותרת ואפילו מה שראתה בימי טומאה בשבוע שני' של יולדת נקבה וכ"ש מה שראתה בימי טוהר אבל אם עדיין לא היו לה נקיים אין הימי טוהר עולין לה אא"כ שלא ראתה בהן שאע"פ שהדם טהור הוא אפ"ה מכיון שעדיין לא שלמו ימי הנקיים שלה אינן ראוים לספירה אא"כ שלא תראה בהן וכתב ב"י שכ"כ הגהת מיימון בפ' ז' דכיון דקי"ל כרב דאמר מעיין א' הוא כו' א"כ כל הימים קרויים ימי הלידה עד שתטבול וכ"כ שם המגיד וכן נראה מדברי הרמב"ם שם והכי פירש רש"י בהדיא בפ' בנות כותים גבי פלוגתא דרב ולוי דגרס התם ת"ש דותה תטמא לרבות היולדת בזוב שצריכה שתשב ז' נקיים בשלמא לרב דאמר מעיין א' הוא כלומר דם טמא בימי טומאה וטהור בימי טוהר כו' מעיין א' התורה טמאתו והתורה טהרתו מש"ה בעי ז' נקיים אלא ללוי דאמר שני מעיינות הן למה לי ז' כו' ופירש"י מש"ה בעי הפסקה ז' נקיים דממעיין דמים טמאים אתי והתורה לא טהרתו עד שתספור ז' נקיים כדכתיב דותה תטמא ע"כ לשון הב"י ויש להסתפק אי הגהת מיימון נקטי בדוקא עד שתטבול ושאפילו אם שלמו ימים נקיים משראתה קודם שטבלה סותרת ואפילו בימי טוהר ודרש"י נמי נקט בדוקא עד שתספור ז' נקיים ולא בעי שטבלה ג"כ אלא מכי שלמו לה ז' נקיים תו לא סתרה ואי נמי חד מינייהו לאו בדוקא וחד בדוקא אכתי איכא לספוקי הי מינייהו בדוקא והי מינייהו בלאו דוקא וכתב ב"י דפשוט הוא שאפילו כשהיו לה ז' נקיים קודם שנשלמו לה י"ד לנקבה ולא ראתה וטבלה שלא עלתה לה טבילה זו מכיון דאפ"ה הרי היא באותן ימים כנדה כדכתיב בקרא פרשת תזריע וצריכה לחזור ולטבול אחר י"ד ע"כ. וכיוצא בזה כתוב בטור ריש סימן קצ"ז וז"ל אין האשה עולה מטומאתה עד שתטבול וכו' ואחר ימי ספירתה ע"כ ושם פי' הב"י דכיון דלא שלמו ימי ספירתה הוי כטובל ושרץ בידו:

רכה **וכן** נוהגין באשכנז ובצרפת. וכתב ב"י דהאידנא פשט איסור זה בכל ישראל ואפי' באשכנזים וצרפתים ע"כ אבל כל שלא ראתה אחר שספרה ז' נקיים ושלמו לה י"ד ימים דימי לידה ליולדת נקבה טובלת ומותרת לבעלה לכל המנהגות וכתב הרמב"ם בפרק י"א זה שתמצא במקצת מקומות ותמצא תשובות למקצת גאונים שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף מ' ויולדת נקבה עד אחר שמונים ואע"פ שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה אין זה מנהג אלא טעות באותן התשובות ודרך מינות באותן המקומות ומן הצדוקים למדו דבר זה ומצוה לכופן כדי להוציא מלבן ולהחזירן לדברי חכמים שתספור ז' נקיים בלבד כמו שבארנו ע"כ וכתב הב"י דמה שכתב דרך מינות הוא וכו' היינו מפני שנראים כסבורים שמה שאמרה תורה תשב בדמי טהרה שרוצה לומר שאפילו

לא תראה דם שתהיה יושבת ולא תטבול כמו אם ראתה דם ומש"ה בכל קדש לא תגע והדבר מבואר שחכמינו ז"ל מפרשים בהפך דקרא דתשב בדמי טהרה היינו לומר שכל דמים שרואה טהורים מכיון שטבלה אחר ז' לזכר וי"ד לנקבה ובכל קודש לא תגע היינו כדין טבול יום שמותר במעשר ואסור בתרומה שזו טבולת יום ארוכה היא כדאיתא בפ' הערל ומ"ש שתספור ז' נקיים בלבד ולא שתטבול בתוך י"ד אם היא יולדת נקבה אלא כדכתבנו לעיל ולא חש להאריך ומהרי"ק נשאל על מנהג הלועזים שנוהגין שאין האשה טובלת תוך מ' לזכר ושמונים לנקבה ואפילו לא ראתה ושפסקני אחד שנקרא תניא כתב שאפשר שהראשונים שהחמירו על כך בקעה מצאו וגדרו גדר ועל כיוצא בזה שמע בני וגו' ואל תטוש וגו' והלועזים עושין כל מעשיהם על פיו של אותו פוסק והשיב אי תניא תניא ומאחר שהלועזים נוהגין על פיו אין למחות בידם אבל היכא דלא נהגו לא ינהגו אפילו להרחקה וסייג דחומרא דאתי לידי קולא הוא מאחר שהוא מנהג צדוקים כמו שכתב הרמב"ם עכ"ד מהרי"ק אבל הב"י כתב שאם יש מקום שנראה לגדור בהם גדר זה מפני שרואין שהן פרוצים באיסור נדה ואינן פרוצים שינהגו כמנהג צדוקים שראוי לגדור כגדר הזה ואף הרמב"ם שאמר שלא ינהגו לא אמר אלא מן הסתם שאם אין אנו יודעין שמחמת חומרא הנהיגו להן אין תולין בגדר דחוק כזה אלא תולין אותן בטעות וכיוצא בזה מה שכתבו התוס' בפ' כל הבשר על הנוהגים מלחתוך בשר רותח בסכין של בשר דהבל הוא ולא חשו לומר שמא בקעה מצא כו' וז"ל הריב"ש במה שנהגו שם להחמיר בימי טוהר של יולדת אף אם אינה רואה בהם אם נהגו זה לגדר ופרישה אע"פ שהוא מותר או מפני נקיות שאותן הימים דמים מצוים בהם ראוי להניחם על מנהגם ואין מתירין אותם בפניהם אבל אם נהגו כן בטעות מפני שסבורים שאסור מן הדין ראוי להודיעם שטועים הם ושהוא מנהג שיצא להם מן הצדוקים כדרך שכתב הרמב"ם ז"ל ע"כ ורמ"י נתחכם למצוא טעם שמפני שהוא כ"כ קרוב ללידה הדמים מצוים וחוששת שמא יראו ולא ירגישו והרגיש בעצמו בחולשת הטעם וכתב דחששא רחוקה היא זו דהא אפילו אם יראו ולא ירגישו מה בכך דם טהור הוא מה"ת ומסיק דמ"מ במקום שנהגו להחמיר נהגו ואין להתיר להם כיון שכבר הורגלו להחמיר ואתה בא להקל להם יקילו יותר ע"כ וכפי מה ששמעתי נוהגות הנשים שמתאחרות בטבילתן לזכר ולנקבה ולא כשיעור שוה יש אשר מתאחרות הרבה ויש שלא מתאחרות הרבה ומתאחרות עכ"פ לנקבה יותר מלזכר אבל אינן משלימות עד כל השמונים יום ויראה לי שלא הנהיגו כן לשום פרישות וגדר אלא כנוהגות סלסול בעצמן כבושה מלטבול במהירות כ"כ אחר

שהיו לה חבלי לידה ובושות יותר לנקבה מלזכר וגם אסמכוה אדמצינו דימי טומאה דנקבה יתירים על ימי טומאה דלזכר ולפי זה יכולין להתיר בפניהם:

רכו **בעלה** לוקה עליה. דכנדה ודאי היא ואסור לו לבא עליה עד שיעברו עליה ימים שתוכל לטבול ושתאמר לו טבלתי וכדרך שנתבאר בפ' כל היד סעיף כ"א אבל כל שלא אמרה טבלתי אע"פ שחזרה ואמרה טהורה הייתי ונותנת אמתלא לדבריה למה לבשה בגדי נדות כתב הרשב"א בתורת הבית שאינה נאמנת ואע"ג דלקמן באמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני נאמנת בנותנת אמתלא לדבריה התם משום בושת או אונס מקרי דאומרה טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא נטמאתי הרי היא כמכחשת מה שאמרה ואינה נאמנת ע"כ והר"ן בפ"ב דשבועות הביא ראיה לדבריו מדאמרינן בפ' המדיר אמתני' דומשמשתו נדה ה"ד אי דידע נפרוש ואי דלא ידע נסמוך עלה ואוקימנא כרב יהודה דאמר הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה אלמא כל כה"ג לא אבעי ליה למסמך עליה ומסתמא קאמר אלמא אפי' באמתלא לא מהימנא דהא ודאי נדה משוינן לה ע"כ וכתב המגיד בפ"ד מהא"ב שכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל וגם בטור כתב כן בסי' קפ"ה בשם הרמב"ן ז"ל ומה שתמה עליו מהא דלקמן כבר ישבו הרשב"א כמ"ש בשמו:

רכז **אינה** נאמנת. וכתב רבינו ירוחם דהיינו דוקא אחר כדי דבור אבל בתוך כדי דבור נאמנת:

רכח **ואם** נתנה אמתלא לדבריה. שאמרה לו תחלה מפני שלא היה בה כח או דבר כיוצא בזה כ"כ הטור וכתב ב"י שכך מפורש בירושלמי וז"ל הרמב"ם בפ"ד האשה שאמרה לבטלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת כיצד תבעה בעלה ואחותו או אמו בחצר ואמרה טמאה אני ואח"כ חזרה ואמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אני אלא מפני אחותך ואמך שמא יראו אותנו הרי זו נאמנת וכל כיוצא בזה עכ"ל וז"ל ספר התרומה אשה שאמרה טמאה אני ואח"כ אמרה לא כי טהורה אני אינה נאמנת לומר תחלה הייתי מכחשת ומשטה בך אלא צריך הבעל לפרוש ממנה עד שתספור ז' נקיים ותטבול אבל אם נתנה אמתלא לדבריה שאמרה סבורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה או חבורה בא אלי הדם או חולה הייתי ולא הייתי יכולה לסבול תשמיש או דברים אחרים כיוצא באלו נאמנת ומותרת מיד ע"כ וכ"כ המרדכי בשם א"ז ורמ"א ז"ל כתב בשם מהרי"ו בתשובה סי' כ"ב דאפי' בשתיקה אח"כ רק שהיא באה ושוכבת אצל בעלה והוא יודע שמה שאמרה תחילה טמאה אני עשתה מחמת קטטה

שהיה לו עמה וכדומה לזה נאמנת ע"כ ואני תמה דא"כ לא ה"ל לרב לומר אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת אלא אם יש לה אמתלא לדבריה דהוה רבותא טפי ודקדקתי בתשובת מהרי"ו וראיתי דלאו הכי הוה עובדא אלא שהרגישה כאב בבני מעיה ואמרה לבעלה ולאביה הנה אנכי ירא לשנוי וסת כאשר אין לה וסת קבוע ואז התחיל בעלה ואמר הנני מבין שמאת אביך הוא כל זאת להרחיקך ממני ואח"כ בא אביה וא"ל בתי אבקשך שתשכב אצלו למען לא יתלה הסרחון בי וכך שכבה אצלו ובבקר מצאה הסדין מלוכלך בכתמים וכו' ועל זה מסיק דמכיון שמעצמה באתה ושכבה אצלו ודאי אסיק אדעתיה דקושטא קאמר לה שאביה אלפה שקרא וגדולה מזה איתא פ"ב דכתובות דבעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו ופשיט ליה דאם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת כ"ש בנדון זה שמעולם לא אמרה לו טמאה אני והיא באתה מעצמה ושכבה אצלו ע"כ ומהך עובדא משמע דליכא למשמע שכשאמרה שהיא טמאה שתהא נאמנת בשתיקה בלחוד בלא שאומרת היא האמתלאה ושמא י"ל דס"ל לרמ"א דאי לאו דשתיקה לא מגרעה מידי א"כ אין למהרי"ו ראיה מהך דכתובות אלא ודאי דאין ה"נ דלאו דוקא קאמר רב בנותנת אמתלא אלא כשיש לה אמתלא קאמר ויכול הוא לתלות בהאמתלא שיודע אותו והתם בההיא דמהרי"ו עובדא הכי הוה דלא אמרה בהדיא שהיא טמאה אבל ה"ה כשאמרה כך בהדיא דהוה נאמנת. אפילו בשתיקה כששכבה אצלו והבעל יודע האמתלא וכבר כתבתי במעדני יום טוב דמי שרוצה להחמיר על עצמו ולא להאמין לה כשחזרה ואמרה טהורה רשאי אבל מדת חסידות הוא:

רכט **בפ**' המדיר מוקי הא דתנן דמשמשתו נדה יוצאת בלא כתובה בדאמרה פלוני חכם טיהר לי הכתם ואשתכח שיקרא וכתב הר"ן שמדברי הרמב"ן נראה שהחכם נאמן וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמב"ן שהחכם נאמן והיא טמאה וכתב הב"י שאע"פ שכתב הר"ן בשם הרשב"א שאין החכם נאמן והתם במאי עסקינן בדאתו עדים ואמרו עמנו היית במקום פלוני נראה דהיינו לענין הפסד כתובה שאינו בדין שיפסידנה ע"פ ע"א אבל להחזיקה בטמאה מודה הרשב"א והכי דייק לישניה דלא איירי אלא לענין הפסד כתובה בלבד וכן נראה לפרש דברי הרא"ש שם עכ"ל ועיין בפ"ב דשבועות משנה היה משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי אני כו':

רל **א"כ** נתגנית וכו'. ופסק כן הרמב"ם בסוף פי"א מהא"ב וכן הטור בסי' קצ"ה ועיין בפ"ק דשבת סי' ל"ב ובפ' אע"פ סי' י"ט שם נתבארו משפטי הנדה כיצד תתנהג עם בעלה בימי נדותה וימי ליבונה:

רלא **עד** שתבא במים ולאחר שעברו ימי נדותה דקודם לכן הוא כטובל ושרץ בידו. כמ"ש לעיל סעיף ל"ו:

רלב **אמה** על אמה ברום ג' אמות. וכתב ב"י ריש סי' ר"א דמשמע בפ' עושין פסין דבמרובעות אירינן ולא בעגולות וכתב הרשב"ץ בשם הראב"ד דבאמה בת ששה טפחים משערינן למקוה וכתב עוד דבעינן אמה שוחקות וכן מוכח בפ"ק דעירובין שכל שיעורי תורה להחמיר וכתב הרשב"א דשוחקת יתירה על האצבע חצי אצבע ולמדה ממתני' דפי"ז דכלים וכתב רבינו ירוחם דשיעור אמה על אמה ברום ג' אמות לאו בדוקא דה"ה אם יהיה רחב ואינו גבוה כ"כ יועיל אם יתכסה במים פעם אחת וכ"כ הגאונים ואמת המים אע"פ שמימיו רדופים צריך שיהיה בו מ' סאה היו המים רדופים ואשה יכולה לטבול בהם כדג זה שהוא במים ומים חופין מלמעלה והן עולין עליה בזמן שמקיימת את עצמה כדג עולה לה טבילה בין מכונסים בין רדופים כיון שיש בהם מ' סאה כ"כ רב נטרונאי ז"ל בתשובה עכ"ל וגם הר"ן ז"ל כתב בתשובה ומ"ש עוד האוסר כי כשנמדד אותו מקוה ברום מימיו א"א שכל גופו עולה בהם אא"כ פניה וגופה כבושים בקרקע ואמרינן התם לא תטבול אלא דרך גדילתה תנ"ה האיש נראה כעודר וכו' לאפוקי שלא תהא כבושה בקרקע הא ליתיה כלל דלא אתמר הכי אלא לאפוקי שלא תקפל עצמה קצתה על קצתה דומיא דמאי דאתמר עלה דההיא פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר אבל אם היא מתפשטת לגמרי אין לחוש כלל עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א בתשובה דאפילו נשתטחה וטבלה מותר אלא שיש לחוש לכתחלה שמא לא תשתטח יפה כל שהמים מרודפין ביותר ע"כ וכתב עוד מיהו במקום ותיקין אין לסמוך על מקום כזה שמא לא תטבול בו יפה יפה עד שיהיה בו ממעל לטבורה זרת לפחות ע"כ וכתב הרשב"ץ שכך דעתו מסכמת ועיין בהל' מקואות בסעיף קל"ו ומסיק ב"י שצריך שיעלה בתשבורת למ"א אלף ותע"ב אצבעות שכך עולה אמה על אמה ברום ג"א מרובעות ובספרו הש"ע כתב מ"ד אלף וקי"ח אצבעות בגודל ועוד חצי אצבע וכשעמדתי למנין מצאתי ראיתי שהחשבון שבספרו הב"י נתשב כשלא עיין על החצי אצבע שזו האמה יתירה על ו' טפחים לפי שהיא באמה שוחקת והחשבון שבספרו הש"ע הוא מדוייק ומעוין שנחשב בו ג"כ היתרון הזה כיצד נקח אמה על אמה ברום אצבע ונשברהו בתשבורת והרי יש לך בכל אמה על אמה ו' טפחים על ו' טפחים שהם ל"ו טפחים ובכל טפח ד' אצבעות על ד' אצבעות שהן ט"ז אצבעות נמצא שבכל אמה על אמה הם ל"ו פעם ט"ז צא וחשוב ל' פעם י' הוא ש' ו' פעם ל' הוא ק"פ עוד ו' פעם י' הוא ס' ו' פעם ו' הוא ל"ו עלה בידינו ש' וק"פ וס' ול"ו סכום כולם תקע"ו אצבעות אצבע על אצבע ברום

אצבע והנה ברום טפח יהיה מספר הזה תקע"ו כפול ד' פעמים שעולה סכומו ב' אלפים ד"ש וברום אמה המספר הזה ב"א ד"ש כפולות פעמים שעולה סכומו י"ג אלפים תכ"ד וברום ג' אמות המספר הזה כפול ג"פ שסכומו עולה מ"א אלפים תע"ב הרי החשבון שבספר ב"י כפי מה שאמרתי שלא עיין בדיוק לחשוב גם החצי אצבע היתירה שבאמה שוחקת ואל תתמה שהרי כן מצאנו ראינו לרש"י והרשב"ם והתוס' וגם הרי"ף כשעמדו כולם למנין ומספר שיעור כוס רביעית שהוציאוהו מהחשבון של המקוה מ' סאה לא תמצא בשום א' מחשבונם שהשגיחו על החצי אצבע שבמדה היתירה אבל י"ל דהתם שאני שתכלית תשבונות הוא למצוא שיעור כוס רביעית ואינו אלא מדרבנן לפיכך לא היה להם לחוש לאותו חצי אצבע היתירה ומתוך מה שכתבתי יתבאר הטעות הגדולה שטעה בעל שלטי הגבורים בפ"ב דשבועות שכתב שיעור המקוה הוא תרמ"א טפחים שהם אלפים תקצ"ב גודלין שכל אמה על אמה הוא ל"ו טפחים כל טפח מהם גובהו י"ח טפחים שהם תרמ"ח טפחים שלמים וטפח הוא ד' גודלים נמצא שתרמ"ח טפחים הם ב' אלפים תקצ"ב גודלים ומקום טעותו מבואר ונגלה שכמו שהאמה היא ו' על ו' מפני כן מתחלקת בתשבורת לל"ו חלקים כן גם הטפח הוא ד' גודלים על ד' ומתחלק בתשבורת לט"ז חלקים וכך גם בגובה הוא ד' גודלים כל טפח ד' פעם ט"ז עולה אלפים ד"ש וזה המספר יש לנו י"ח פעמים וכדכתבתי ועתה נחשוב חשבון השני שהוא תשבורת של כל אמה בו' טפחים וחצי אצבע נעשה כל הוי"ו טפחים לחצי אצבעות יהיו מ"ט ונכפול מ"ט פעם מ"ט ט' פעם ט' הוא פ"א וט' פעם מ' ש"ס עוד מ' פעם ט' ג"כ ש"ס ומ' פעם מ' הוא אלף ת"ר עלה בידינו פ"א וגם ש"ם ב' פעמים ואלף ת"ר שסכום כולם ב' אלפים ות"א ובעבור שאין בכל אלה אצבעות שלמות כי אם הרביעית כי ד' פעם חצי אצבע הוא האצבע בתשבורת לכך כשנחשוב הרום טפח שהוא ד' אצבעות יהיו ב"א ות"א אצבעות שלמות ורום האמה הוא ו' פעם ב"א ת"א שהם י"ד אלפים עוד ת"ו וברום ג"א יהיה כפול זה ג"פ עולה מ"ג אלף עוד רי"ח ובאלו ג"א רום יש ג"כ יתרון ג' חצי אצבעות שהן עולין אצבעות שלמות רביעית וחצי רביעית מן ב"א ות"א שהוא תת"ק ורביעית וחצי רביעית אצבע השלמה על קמ"ג אלף ורי"ח יהיו מ"ד אלף וקי"ח ועוד חצי אצבע פחות חצי רביע אין לדקדק על שבש"ע כתוב חצי אצבע ומ"ש שהאצבעות בגודל זה פשוט דטפח ד' אצבעות הוא בגודל לקמן בהל' מקואות סי' ט"ו:

רלג **מ' סאה.** כתב ב"י וז"ל אמרי' בפ' הנושא ובכמה דוכתי במ' סאה חסר קרטוב אינו יכול לטבול וכתב הרשב"ץ בשם א' מהמחברים ששיעור קורטוב משקל דינר ויצא לו ממה שאמרו בבתרא שקורטוב א' משמונה בשמינית שבלוג עכ"ל ולי נראה דקורטוב

לאו דוקא אלא אפילו פחות מקורטוב כל שחסרו ארבעים סאה אפילו כל שהוא פסול עכ"ל הב"י ואני מצאתי כדבריו בתוס' פ"ק דר"ה דף י"ג שכתבו וז"ל חסר קורטוב אחד משמונה בשמינית כדאיתא בפרק המוכר את הספינה ומדה הפחות נקט ולאו דוקא דאפילו פחות מכאן ואפילו חסר טיפה אינו טובל ע"כ וז"ש בשם א' מהמחברים דקורטוב משקל דינר נ"ל שנתכוון בזה להרמב"ם שהוא כתב כן בפ"ה מהל' מקואות ומיהת קשה לי מהירושלמי שכתב רבינו בפ' גיד הנשה סי' ל"ג שהלוג הוא ב' ליטרות והליטרא מאה וזו ע"כ ועוד צריך לי עיון שראיתי להרמב"ם בפ"ו מהל' מתנות עניים שכתב שהליטרא היא ל"ה דינר ובפ"ק דקדושין דף י"ב קרי ליה לדינר זוזא ועוד ראיתי להרמב"ם פי' המשנה דסוף פאה שכתב דהדינר ו' זוזים וא"כ זוזי לחוד וזוז לחוד ומ"מ קשיא הירושלמי וצ"ע ועיין פ' מי שמתו במ"י סי' ל' וכתב עוד הב"י בשם הרשב"ץ שכתב שצריך שיהא המים במקוה יותר גדולה ושיעור זה שכשיכנס הטובל ויפחתו המים. שישארו במקוה ארבעים סאה כך כתב רבינו יהונתן עכ"ל ופשוט הוא ע"כ:

הלכות כלאי בגדים

א **וכיון** דלא ידיע אימור כו'. כבר כתבתי בזה במ"י דהך אימר כודאי חשבינן ליה והב"י כתב דמדברי הטור סימן ש"ב משמע דה"נ מיירי בכלאים דרבנן כי הך אוקימתא דלקמן בסמוך אבל בכלאים דאורייתא אין הולכין בספקן להקל וכך פסק רמ"א בהגהותיו ועי' בסמוך:

ב **והא** כיון דנתקיה נתקיה. כתב הב"י דמדקדוק הלשון הזה משמע דלא שרי לכתחלה למנתקיה אלא שהטור כתב דינתק משמע דלכתחלה נמי שרי למנתקיה והרמב"ם השמיט דין זה דהיכא דנתקיה ולטעמיה אזיל שסובר דאף מדאורייתא לא בעי שוע טווי ונוז כמו שיתבאר לקמן בסמוך וסובר שמימרא זו אינה לשון הגמ' ואע"פ שבפי' המשנה שלו לא נמצא כך כבר נמצא נוסחא ערבית שכתוב שם בהפך ושמה שנזכר בגמרא נדה אינו לשון הגמ' אבל הוא לשון איזו מפרש ע"כ ומיהת משכחת להא דלעיל דהוה מדבריהם לפי שאע"פ שלהרמב"ם לא בעינן לכולהו שוע טווי ונוז היינו שסובר דשוע לחוד סגי אבל נוז בלא טווי מודה דלא סגי לתסר מדאורייתא ואע"פ שלהרמב"ם הא דלעיל שרי אפילו במדאורייתא משום דמקל בספק כזה כמ"ש במ"י אפילו הכי הוצרכתי לפרש כך לפי שבעל הש"ע השמיט להך דהכא שנראה לפי שסובר בזה כהרמב"ם דס"ל דהך הוה כלאים דאורייתא כיון שהוא טווי ונוז וכן לא העתיק אלא לשונו של הרמב"ם בביאור איזהו כלאים דאורייתא ואעפ"כ לא נמנע רמ"א ז"ל בהגהותיו וכתב אהך דלעיל

שלא הותר אלא בכלאים דרבנן וזה דלא כהרמב"ם שהתיר הא דלעיל אף בכלאים דאורייתא לכך הוצרכתי לפרש דמשכחת לה להא דלעיל אפילו להרמב"ם שהוא בענין שאינו אלא כלאים דרבנן:

ג **ופיר"ת** שעטנז יחדו כו'. אבל הרמב"ם כתב בפ"י מהל' כלאים וז"ל כיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חיבור בעולם הרי זה הכלאים מן התורה כיצד צמר ופשתים שטרפן זה עם זה ושע אותן ועשה מהן לבדים הרי אלו כלאים טרפן וטווה אותן כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה כלאים ע"כ דס"ל דהא דתנן הלבדים אסורים מפני שהם שועים מן התורה קאמר וכן נמי מדתנן אין אסור משום כלאים אלא שוע טווי וארוג שנאמר לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז משמע דטויי ונוז לחודיה הוה כלאים וכן שוע לחודיה כההיא דהלבדים כו' ומיהו בארוג לחודיה אינו חייב אא"כ שהיה טווי גם כן כדאמר הרמב"ם וטווה אותן כא' וארג כו' והב"י נדחק למצוא טעם בדבר וקאמר דשע דכתיב ברישא דתיבת שעטנז אלים לאשמועינן דמחייב עליה לחודא עוד כתב פי' אחר דיש לומר דהרמב"ם סובר דעל אריג לבדו נמי חייב ולא קאמר וטווה אותן כאחד וארג כו' אלא לומר דעל טווי זה אע"פ שהוא טרוף אינו חייב אלא א"כ ארגו אבל אה"נ שעל הארוג לחודיה חייב אפילו לא טוואו דלא גרע משוע דלבדים וכן הוא נוז ג"כ נכתב בשלמות בתיבת שעטנז כמו שע ע"כ ומ"מ על הפירוש הראשון כתב שנראה לו יותר ובספרו הש"ע העתיק לשון הרמב"ם בריש סי' ש' ותמיהני על רמ"א שלא הגיה עליו שם ובסי' ש"א סעיף ב' הגיה שיש מחלוקת על הלבדים דיש אומרים שאין איסורן אלא מדברי סופרים ועיין עוד מדיני כלאים דאורייתא בשם הרמב"ם בסעיף ל"ב:

ד **ולא** צמר גמלים וארנבים ונוצה של עזים. וכל שאר מינים מותרים בפשתן וכן קנבוס וצמר גפן וכל שאר מינים מותרים אפילו בצמר רחלים ואילים לשון הש"ע ריש סימן רצ"ח וגרסינן בפ"ב דבכורות דף י"ז דרחל בת עז אין לוקין על צמרו משום כלאים וכתבו שם רבינו וכתב הרמב"ם שאסור מיהת מדבריהם מפני מראית העין ועיין לקמן סי' ו':

ה **שטרפן** זה בזה. וטווה מהן טווי. הרמב"ם והטור:

ו **ואם** רוב מן הרחלים. או אפילו במחצה מן הרחלים כ"כ הרמב"ם והטור ופשיטא לי מלתא שיצא להם מכל הני דתנינן בפ"ב דמכשירין דמחצה כרוב לחומרא:

ז **כי** נתבטל צמר רחלים ברוב. ולשון הרמב"ם מפני שצורת הכל צורת צמר גמלים ואין חוששין לנימין של צמר המעורבות בהן מפני שאינן חוטין צמר וכתב הכסף משנה פירושו מפני שאינם חוטים לא חשיב ובטיל וכ"כ סמ"ג דתני בתוספתא עליה דמתני' במה דברים אמורים שהביא פשתן וטרף ביניהם אבל הביא חוטי צמר רחלים וטרף

בין חוטי צמר גמלים אסור פי' חוטי חשיבי ולא בטלי עכ"ל הסמ"ג וכתב עוד הרמב"ם לפיכך עורות הכבשים שעושין מהן בגדים אע"פ שתופרים אותן בפשתן מותרים ואין חוששין לנימין של צמר אע"פ שנכרכו בכלל חוט הפשתן שתפרו בו שהרי בטלו במיעוטן ע"כ:

ח **אם** רוב קנבוס כו'. ואם היו מחצה למחצה אסור. הרמב"ם:

ט **אפי'** חוט אחד בכל הבגד כו'. וכתב רבינו בתשובה כלל ב' סימן ה' על בגד שהשתי הוא של פשתן והערב של משי שאסור לתופרו עם הצמר אפילו אם רובו של משי דאמתני' דאם רוב מן הגמלים מותר שנינו בתוספתא במה דברים אמורים שהביא פשתן עמהם וטרפן זה עם זה פי' ואינו ניכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים וכולו צמר ארנבים וארג בו חוט אחד של צמר בצד זה וכו' כדלקמן ומסיק רמ"א דלכן אסור לעשות טליתות מבגדים שקורין פרכו"ט כי הערב של פשתן והוי כלאים עם הציצית:

י **פי'** ששני חוטין של צמר ושל פשתן זה אצל זה. אבל הרמב"ם אסר בארג חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן בצד זה ובאמת שכן הוא הלשון בהתוספתא וגם הר"ש כך העתיקה אבל פירשה כמ"ש רבינו וכתב רמ"א דנוהגין להקל:

יא **אף** אין לי אלא כל דבר המהנה כו'. עיין לקמן סעיף ט"ז:

יב **אבל** אם אדם רואה כו'. והרמב"ם כתב הרואה כלאים של תורה על חבירו אפילו הוא בשוק קורעו מעליו אפילו הוא רבו שלמדו חכמה וכתב ב"י נראה שטעמו מפני שהוא ז"ל גורס בההיא דרב יהודה המוצא כלאים פושטו אפילו בשוק ואינו גורס בבגדו והמוצא כלאים על חבירו קאמר דמפשיט אותו אפילו בשוק ומשמע ליה דפושטו ע"י קריעה קאמר כההיא עובדא דאיתא התם דרב אדא בר אהבה חזייה להההיא אתתא דהות לבישה כרבלתא בשוקא קם קרעיה מינה ומה שכתב אפילו הוא רבו שלמדו חכמה נראה שלמד כן מדסיים רב יהודה במילתיה כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב עכ"ל ובש"ע סתם כהרמב"ם והגיה עליו רמ"א לדברי רבינו בשם יש אומרים אבל בהלכות טומאת כהנים סימן שע"א סתם ופסק כך דעל השוגג אין להפריש כשיש בזה כבוד הבריות:

יג **כתב** הרמב"ם המלביש את חבירו כלאים אם היה הלבוש מזיד הלובש לוקה והמלביש עובר משום לפני עור לא תתן מכשול ואם לא ידע הלובש שהבגד הוא כלאים והיה המלביש מזיד המלביש לוקה והלובש פטור ורבינו בתשובה כלל ב' דין י"ז תמה עליו דמנין מלקות זה למלביש דלא תלבש אלובש קאי וכו' והכסף משנה הליץ בעדו ולא

ראיתי להאריך במאי דלא נ"מ האידנא אבל מ"מ יצא לנו דהמלביש את חבירו כלאים איסורא קא עביד:

יד **אבל** אסורים מפני מראית העין. משי עם הצמר וכלך עם הפשתן דדמי הכלך לצמר והמשי לפשתן כמו שכתבתי במעדני יום טוב וכתב עוד הרמב"ם וכן השירים והכלך אסורים זה עם זה מפני מראית העין:

טו **לפי** שאין בגד קנבוס מצוי כו'. וכתב רמ"א ובמקום דשכיח שרי וכדמסיק רבינו במשי וכך כתב הר"ר עובדיה בפירוש המשנה שכן ג"כ הקנבוס שרי בין בצמר בין בפשתן שהכל מכירים בו:

טז **אבל** מותר להציע תתתיך. ובכלל הדיוק מלא יעלה עליך הפשלת הקופה דלעיל סימן ה' בשם הירושלמי ועוד אמרו בירושלמי אהלים אין בהם משום כלאים וכתב הרמב"ם שהטעם מפני שהיא עלייה שאינה דרך לבישה וגם המרדכי כתב בסוף פרק קמא דביצה בשם ראבי"ה שמותר לפרוש בגד כלאים על הגיגית שרוחצים בו משום דאינו אלא מעמיד החום בעלמא וכן הדעת נוטה שהרי אפקיה בלשון לבישה ע"כ וכן כתב שם בהגהות אשר"י בשם א"ז:

יז **ומפרש** בירושלמי דוקא בריקן וכו'. ונשאל הרשב"א על מה סמכו העולם להתיר כרים וכסתות של כותים שהן תפורין בפשתן והשיב הדברים עתיקים ונתלים באילני הגדולים מכלל זה כובעי לבדין שעושה שפה לפיהן של עור ותפורים בחוט של פשתן ונהגו בהם היתר בכל ארצינו ונהגו לישב על כרים וכסתות במלאים ונתונים על גבי מטה ובשר נוגע בהם ולפי הירושלמי קשה איך נהגו היתר וכל שכן בכובעים שאדם נושא על ראשו ויש לומר שאפשר דכרים וכסתות שלהם היו דאורייתא שמא שוע טווי ונוז היו אלא שהיו קשים וכל שהם קשים לא גזרו בהם כו' אבל כרים וכסתות שלנו שהם קשים ואין בהם כלאים דאורייתא שאינן שוע טווי ונוז לא גזרו כלל עד כאן לשוע בתשובות סימן תשס"ב וכבר כתבתי לעיל סעיף ב' המחלוקת של הרמב"ם לענין כלאים דאורייתא עיין שם וכתב רמ"א בשם הכלבו דמ"מ לכתחלה לא יעשה של כלאים ועיין עוד לקמן סימן כ' גם בענין הכובעים עיין בסעיף ל"ח:

יח **וגדול** יוצא בו עראי. כבר פירשתי במ"י דה"ק הגדול עכשיו כשלובשו יוצא בו עראי אבל מ"מ אין מדרכו של גדול ללבשו אפילו עראי אלא שעכשיו הוא שעשה כן:

יט **אם** ישראל חכרו כו'. עיין מ"ש בפ' הגוזל בתרא סי' י':

כ **והלכתא** כמתני' דלקמן דקי"ל כר"ש כו'. אבל הרמב"ם לא פסק כן אלא כמתני' דהכא דלא ילבש כו' וכתב דאם לבשו דלוקה ואע"ג דבמוכרי כסות דלקמן פוסק כההיא מתני'

דשרי ותירץ הב"י דנראה לי שטעמו מפני שסובר דהך מתני' דהכא דלא ילבש כו' ליכא מאן דפליג עלה ואפי' יש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מודה בהא דאסור דכיון שהוא לבוש ממש כלאים הרי עבר על לא תלבש ובין מתכוין ובין שלא מתכוין לוקה אבל מוכרי כסות ותופרי כסות שאינם לובשים ממש הכלאים אלא מעלים אותם עליהם שלא כדרך לבישה מותר אם אינו מתכוין ולפי זה נראה לי דלית ליה מה שפירש הטור במוכרי כסות או שלובשים אותם כדי להראות מדתם אלא מפרש כפי' הראשון שכתב שמעלים עליהם בגד כלאים כשמוליכים אותם למוכרם ע"כ ועיין סעיף כ"ו וסעיף מ"ב והוא כתב בספרו הש"ע ללשון הרמב"ם סי' ש"א בסעיף ה' ורמ"א בסעיף ז' כתב לדברי רבינו ועיין בפ"ב דמסכת ע"ז סימן ד':

כא **מטפחת** הידים. מפה שרגילים לפרוש על השלחן ולקנח כו' ובתשובות כלל ב' סימן ו' העתיק לשון הר"ש בזה הלשון מפה שפורסין על השלחן אי נמי דרך בני אדם מכובדים כשמביאים להם פת ובשר משיטין להם במפה ע"כ וכן יש לתקן בפירוש הר"ש ובהגהת אשר"י פרק בני העיר כתוב מפה שפורסין על השלחן לאכול עליה מפני שפעמים מחמם בה ידיו שכורך סביב ידיו בימות הקור ע"כ ולשון הרמב"ם מטפחות שמקנחין בהם את הידים:

כב **מטפחות** ספרים שמשימין על ספר תורה. ולשון הגהות אשר"י פרק בני העיר וצריך ליזהר שלא יהיו מטפחות של הספרים של שעטנז וכן בגד שפורסים על גבי בימה של עץ ונותנים עליה ספר תורה וקורין בו אבל מפה או מעיל שפורסין בארון הקודש תחת ס"ת או סביב ס"ת אין בו משום כלאים ע"כ ועיין לקמן סעיף ל"ז:

כג **מטפחות** הספג שמסתפגים בהן אחר הרחיצה. ול' הרמב"ם שמספגים בהם הכלים והקרקעות:

כד **יש** מקומות שמטפחות שלהן יש להן בית ראש וכו'. והטור לא העתיק אלא ללשון הזה שאם יש לו ביח ראש ולובשין אותו כו' ולא הזכיר לשונו של הירושלמי שמתכוין למלבוש נראה מזה דלאו בכוונה תליא מלתא אלא הירושלמי הכי קאמר כשהוא עשוי בענין שראוי ללובשו:

כה **מכלל** דבמרדעת אפי' בשרו נוגע בהן שרי. אבל הרמב"ם כתב דגם במרדעת אסור כשבשרו נוגע בו ס"ל דמתני' נקטיה בכרים וכסתות וה"ה במרדעת וכ' הב"י שכן נראה מדברי הר"ש כדעת הרמב"ם וכך סתם בשו"ע:

כו **מוכרי** כסות מוכרין כדרכן. לשון הטור שמעלים עליהם בגדי כלאים כשמוליכים אותם למוכרם או שלובשין אותם כדי להראות מדתם ע"כ וכבר כתבתי בסעיף א'

דלהרמב"ם אסור ללובשם להראות המדה אבל הר"ר עובדיה כתב ג"כ שלובש כדי להראות המדה וכ"כ בהגהותיו:

כז **הלכך** בגדים הנקחים כו'. וכתב עוד בתשובה כלל ב' סי' ז' וז"ל מה ששאלת אם כותי מל"ת אומר זה שאני מוכר הוא קנבוס אני רגיל תמידי להורות שאין להאמינו כי הוא ידוע לכל הכותים שחייטי ישראל מחזרים על הכפרים לקנות מהם מטוה של קנבוס לתפור בו כי אינו מצוי כמו הפשתן הלכך איכא למיחש דכותי כדי להשביח מקחו הוא אומר כן וכתב עוד שם דיש מקומות שאין נמצא בו רק קנבוס ואותו מקום א"צ להתיר התפירה והר"ש כתב דבמקומו יש לסמוך להתיר לפי שהפשתן ביוקר מן הקנבוס וטוב יותר לאומן לתפור בו לפי שהוא חזק החוט בשעת תפירה וכ"כ סמ"ג בשמו וכתב עוד וגם מורי ר"י בר יצחק היה אומר כן מפני שרובם תפורים בקנבוס ע"כ וכתב הרשב"א בתשובה סי' תשס"א שאין לסמוך על החייט כותי למסור לו בגדי צמר ולומר שיתפרנו בקנבוס אע"פ שהקנבוס יותר בזול מן הפשתן דנקל לו לתפור בפשתן מן הקנבוס ויוצא שכר הקנבוס בהפסדו יותר מה שמרויח החייט בדמי הקנבוס מפסיד בעמל תפירתי כי יתפור בפשתן בשעה מה שלא יתפור בקנבוס בשעה וחצי ועל כן אין לסמוך עליו במקומות שהפשתן מצוי כקנבוס ושדמי הקנבוס קרוב לדמי הפשתן גם אפשר שא"א כן לסמוך על הכותי בכך לכתחלה ולא אמרו אלא בדיעבד כההוא מעשה דארבא דמורייסא בפ"ב דמסכת ע"ז וזה קרוב בעיני ותדע בעיר שטבחים ישראל כו' בשר הנמצא ביד כותי מותר כדאיתא פ' ג"ה ואפ"ה נראה שאין משלחים שם לכתחלה בשר ביד כותי בלא חותם וצא וראה בכל המקומות אע"פ שיש להם שכונת ישראל והשכונה בעיר אחת בפני עצמה שהיא מיוחדת לישראל ואין דרך הכותים מפהקת ואפ"ה לא ראינו מי שסמך לכתחלה לשלוח בשר ביד כותי בלא סימן ואע"פ שבדיעבד יש להתיר מפני שאמרו ובנמצא הלך אחר הרוב ואמרו בפ' גיד הנשה בנמצא ביד כותי ע"כ וכתב הר"ן בריש חולין דמסוגיא דשמעתא דהתם נראה שמותר לתת לחייטים ישראל החשודים לתפור בחוטי פשתן חוטי קנבוס דלחלופי לא חיישינן אע"פ שהרשב"א מפקפק בדבר ואומר שאע"פ שמצד החוט בעצמו אינן חשודים להחליף שמא מתוך שתפירת הפשתן קלה אצלם הן מחליפין ולא מחוור דמ"מ מאיזה טעם שהיו מחליפים גזול הוא בידם ועל הגזל לא נחשדו מיהו בחשודים על הגזל הדבר ברור שאין מפקידין אצלם דכ"ש שהן חשודים להחליף כדאמרי' בגמרא אלא שאפשר לדון להלכה דכל שהוא אומן בין כותי בין ישראל שרי מדאמרינן פ' התכלת גבי ציצית דנקחים מן האומן ולא חיישינן לקלא אילן עכ"ל ורבינו ירוחם בהל' ציצית הביא דברים אלו מבואר שם בדבריו שמ"ש שאפשר לדון

להלכה פירושו להלכה ולא למעשה ובמגיד משנה פ"ח מהמ"א כתב לדברי הרשב"א שמפקפק לתת לחייט ישראל חוטי קנבוס אם הוא חשוד שתופר בגדים בפשתן שאפשר שמפני טרחו מחליף ובודאי אסור לומר לו לתפור בחוטי קנבוס שלו וכתב עלה וז"ל וראיתי עכשיו שנהגו בהרבה מקומות לסמוך בזה אף על חייט כותי שקונה חוטי קנבוס ותופר בינו לבין עצמו ואפשר שכיון שיש היכר בין של קנבוס לשל פשתן מרתת ולא אתי לאחלופי דהא מרע אומנותיה ונתפס עליו ולא אמרו לחוש אלא בדבר שא"א לעמוד עליו אבל בדבר שיש לעמוד עליו ע"י בדיקת האש דשל פשתן כבה מיד ושל קנבוס הולך ונשרף מתירא הוא להחליף ובעל נפש יחוש בדבר כנ"ל עכ"ל ואף רמ"א כתב שכן נוהגים ושמעתי מחייטים ישראלים שבודקים הקנבוס בענין זה שמושכין החוט עד שנמשכים כמין שערות ואם אותן שערות מרובות הרבה בידוע שהוא קנבוס וכתב עוד רמ"א בשם מהרי"ל שיש להחמיר שלא לתפור בגד צמר בקנבוס לבן שלא יחשדוהו שהוא פשתן ולכן צובעים הקנבוס:

כח **הלבדים** אסורים מפני שהן שועים. ואע"פ שאין בהם טווי ונוז אסורים מדרבנן וכדכתב רבינו בהדיא לקמן סי' כ' ולעיל סעיף ב' כתבתי שדעת הרמב"ם שהלבדים אסורים הם מן התורה מפני שהם שועים:

כט **עשה** חוטים כו' אסור. לכאורה נראה דאסור מדרבנן קאמר והיינו מפני שהן חוזרין לאריג ודומים כאריג אבל הטור סי' ש' פי' דמיירי שתכפו בשתי תכיפות וא"כ איסורו איסור תורה:

ל **וכן** כתב העושה בגד מצמר גמלים כו' וארג בו חוט של צמר מצד זה כו' אסור כו'. ומסיק הטור דרבינו לא השיב על דבריו של הרמב"ם בזה והיה חוכך להחמיר בדבר ולכך היה מחמיר על עצמו ולא היה תופר עורה התפירה בפשתן תחת בגד של צמר לפי שהתפירה מחברת העור ובגד הצמר ביחד אבל לא היה מורה להחמיר לאחרים והרמב"ן התירו להדיא וכן נוהגים עכ"ל הטור וכתוב בתרומת הדשן דכיון דשאר גאונים מתירין אין לחוש דבא"ז גדול ובאשר"י התיר להדיא ואת"ל שע"י ריבוי התפירות אתרמי שיתחברו חוטי פשתן עצמן תפירות העורות אל הבגד מצאתי בא"ז גדול דר"ש התיר מטעם שהחוטין שבהם העורות תפורים לא חשיבי ובטלים הם לגבי העור הואיל ואין באים רק לחבר העורות ואין בהם משום כלאים והביא ראיה על זה מאיסטמא (דפרק במה אשה) ובפי' משניות דרבי' שמשון מצאתי ופוק חזי מאי עמא דבר כו' והשתא כיון דכתב כ"כ בפשיטות והתיר גם בסמ"ג ותשו' הר"ח דבגדים שלנו אינם שזורים ואין בהם כלאים דאורייתא אין להחמיר תמורת המנהג אמנם מצאתי תשובת מהר"ם שכתב דברי

הר"ש והשיב עלה דהוא היה מחמיר בדבר כן הוגד לי משם הר"ר חזקיה שהיה מחמיר כמו כן ע"כ ואני מצאתי בספר האבן העזר להראב"ן שנדפס פה פראג שכתב בסי' קט"ז שהוא מותר והביא ראיה לדבר מן הירושלמי דאמתני' מנעל של זרב כו' וגם רמ"א כתב שהמנהג להתיר וכן ראיתי לרבים גדולים ז"ל שנהגו היתר בעצמן ועי' בסעיף נ"ב אם כפל בגדי צמר ופשתן יחד וקשרו כו':

לא **ואינן** אסורים אלא ללבוש או להעלות עליו. כמ"ש הר"ר עובדיה וכ"כ הרמב"ם וכתב אבל מותר לעשותה ולמוכרה:

לב **אבל** אם העביר כו'. והרמב"ם כתב בגד צמר שחברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת אינו חבור ואין זה כלאים קבץ שני ראשי החוט כאחד או שתכף שתי תכיפות ה"ז כלאים וכתב הכ"מ דמשמע ליה להרמב"ם דעד כאן לא הצריכו שיעשו שני ראשיה לצד אחד אלא מפני שאין שם אלא תכיפה אחת אבל אם היה שתי תכיפות אפי' לא עשה שני ראשיה לצד אחד הוי כלאים ע"כ ובספרו הש"ע סתם כדברי הרמב"ם ורמ"א הגיה כדברי רבינו ולא הכריע ורמ"י ז"ל סתם כדברי רבינו וכתב עוד הרמב"ם וז"ל תפר בגד הצמר בשל פשתן אפי' תפרן במשי או שתפר בגד צמר בחוטי פשתן או בגד פשתן בחוטי צמר או קשר חוטי צמר בחוטי פשתן או גדלן הרי אלו כלאים והעתיק דברים הללו בשו"ע ריש סי' ש' וכתב עוד שכן אם כפל בגדי צמר ופשתן וקשרן הרי אלו כלאים שנאמר צמר ופשתים יחדיו מ"מ כיון שנתאחד נאסר ומנין שכל איסורים אלו של תורה שהרי צורך הכתוב להתיר כלאים בציצית כמו שלמדו מפי השמועה שלא נסמכה פרשת כלאים לפ' ציצית אלא להתיר כלאים בציצית והציצית חוטין קשורים בלבד הן מכלל שחבור כזה שלא במקום מצוה אסור מן התורה שאינו ממעט בתורה דבר שהוא אסור מד"ס ע"כ. ובסי' ג' נתבאר שאין כן דעת שאר הפוסקים בכלאים דאורייתא ועיין בסעיף ב' והש"ע לא העתיק מ"ש הרמב"ם אם כפל כו' ונ"ל משום דסובר דאתיא במכ"ש מהא דאם קשר גדיל שכתב הרמב"ם שהעתיקו רבינו לעיל סי' יד וזה כתב הש"ע בשם הרמב"ם בסעיף ה' דסי' ש' אבל נ"ל דלדידן דלא קי"ל כהרמב"ם בהא דקשר גדיל כו' כמ"ש בסעיף כ"ט מ"מ בענין אם כפל בגדי צמר כו' וקשרן י"ל דלמאן דאסר לקמן גבי שני חלוקים כו' אם קשרן בקשר של קיימא כמ"ש בסעיף ל"ה דה"ה נמי הכא אם קשרן בקשר של קיימא שהוא אסור וכתב בתרומת הדשן שמי שיש לו יופ"ן פשתן מותר לחבר בו בתי זרועות של צמר על ידי קרסים שקורין קנופי"ל ד' או ה' סביב לזרוע והוא שיהיו הקנופי"ל רפויים בתוך הנקבים שיוכל לפרקן באצבעותיו ואע"פ שהבתי זרועות אדוקים מאוד ביופ"ן ואינו מפרקן משם לא בפשיטה ולא בלבישה ע"כ וכתב עוד שם ומודינא שאם

לאחר שהכניס הקנופי"ל בנקב יתפור הנקב שיהיה קצר עד שלא יוכל מאז הקנופי"ל להתפרק ממנו אלא ע"י קריעה פשיטא דבכה"ג הוי חבור ע"כ:

לג **פי'** שחבר מאני דעמר כו'. בשתי תכיפות ואח"כ הקיף כו' אבל הרשב"א כתב שנראה לו יותר דאפי' בלא תכיפות הוא אלא מפני שהוא חוגרן ביחד קאמר והא דקא מהדר ליה ר"י הן הן בנשוך בתמיה קאמר כלומר אין זה יחדיו שאין כלאים אלא כשנושכין זה את זה ונשוך היינו שמחוברים חבור קיים כ"כ שאם תמשוך ותרצה להפרידן זה מזה יבא מזה עם זה כנושך את חבירו וחותך ממנו בשיניו ע"כ וכתב הב"י דנראה דלפי פי' זה אם תכף בגד זה עם זה בב' תכיפות אע"ג דלא עגל על תרויהון הוי כלאים וזהו שהשיב לו ר"י דאע"ג דעגל עמר על תרויהון אינו כלאים כיון שאינו נשוך דאין כלאים אלא בנשוך דהיינו תוכף ב' תכיפות וכל שהוא תוכף ב' תכיפות דהיינו נשוך הוי כלאים אע"ג דלא עגל עמר על תרויהון דעיגול זה אינו מעלה ואינו מוריד ע"כ וכתב עוד הרמב"ם השמיט הירו' הזה ונראה שטעמו מפני שהיה מפרשו כפי' הרשב"א דהשתא אין שום חידוש בדין זה דבכלל מ"ש דתוכף ב' תכיפות הוי חבור לכלאים הוי כל מילי דעלמא בכל ענין שיהיה צמר מחובר לפשתים ע"י ב' תכיפות ע"כ וכתב עוד דלכל הפירושים משמע ליה דאב ובנו דנקט בירושלמי לאו דוקא דה"ה לשני אנשים בעלמא כו' כמ"ש במ"י:

לד ואע"פ שתופר המכסה כל סביבותיו. הואיל אם עושים קרע קטן מוציאין אותו דרך הקריעה דחד מסריך סריך לחבירו אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות של בגד צמר ודאי שיהא אסור כ"כ התוס' ספ"ק דביצה וכתב רמ"א שאפי' תחב התפירה בצמר עצמו מותר דהרי יכול ליקח הצמר משם בלא התרת התפירה ע"כ כלומר ע"י קרע קטן כמ"ש התוס' והתפירה שבעצמה אינה מעכבת ומתוך לשון התוס' אתה למד דכלאי בגדים אסורים אפי' כשאינו תוחב התפירה בעצמה ורמ"י ז"ל טעה בדברי רבו בזה במה שראה בדבריו שאחר שכתב ההיתר בתחיבת התפירה בצמר עצמו כתב דכלאי בגדים אסורים וסבר רמ"י דקאי אדסמיך ליה וכתב אבל בכלאי בגדים של צמר שנתן לשם אסור לתחוב התפירה בהם כו' ואינו כן אלא כלאי בגדים אסורים אף בלא תחיבה שבהם כמבואר מדברי התוס':

לה **הוי** כשק של פשתן שמלאן צמר כו'. אבל הרמב"ם כתב שאפי' נתן צמר ופשתן בשק או בקופה וכרכן הרי אלו כלאים ומבואר בדבריו שהם כלאים דאורייתא וכבר כתבתי לעיל סעיף ל' דבגדולה מזו לא נהגו כמותו:

לו **כלומר** שיקשור שתי חלוקים יחד כו'. וז"ל הטור סי' ש' מותר ללבוש חלוק של צמר ע"ג חלוק של פשתן ולקושרו יחד אע"פ שאינו יכול לפשטן בלא התרת הקשר ובלבד

שלא יהא הקשר של קיימא ע"כ והב"י דקדק מתשובת הרשב"א שסובר דמותר ללבוש חלוק של צמר על של פשתן אפי' קשרן קשר של קיימא כלומר המשיחה שקושרין בה קשר בקשר של קיימא ודלפי זה צריך לפרש הא דקתני בתוספתא ובלבד שלא יטרוף המשיחה כו' היינו שלא יחברם זה לזה במשיחה בשתי תכיפות ע"כ וכתב רמ"י שנוהגין להקל וכתב רמ"א נ"ל דאותן בתי שוקים שעושין במדינות אלו וקורין אותן פירטקי דהיינו שעשויין של צמר ועושים בהן משיחה שעוברת בהן הנה והנה כמו רצועה במעברתא דתפילין דמותר אפי' המשיחה של פשתן או איפכא דמאחר דאפשר להוציא משם המשיחה בלא התרת התפירה אינו אלא כחוגר במשיחה של פשתן ע"ג חלוק של צמר ואע"פ שקושר המשיחה כשלבשן לא מקרי קשר של קיימא אבל אם עושה קשרים בב' ראשי המשיחה נראה דאסור דהא א"א להוציא משם עכ"ל כלומר כשעשה הקשרים עבים כ"כ עד שא"א להוציא משם לאפוקי כשהקשרים אינם מעובים כ"כ אלא שהם עבים קצת בכדי שלא יוכלו להשמט לפנים מאליהן וכתוב בהגהות אשר"י ספ"ק די"ט אסור ללבוש אנפלאות של צמר ע"ג אנפלאות של פשתן א"ז ע"כ וכתב ב"י דטעמו מדגרסינן בירושלמי פ' בתרא דכלאים מודה ר' אילא בהן דלביש דרדסין דעמיר ע"י דרדסין דכיתן דהוא אסור דלא שלח עילייא אי לא שלח ארעייה ונראה דה"פ דלא אסור אלא כשהם צרים ודחוקים שא"א לחלוץ העליונים אלא א"כ יחלצו התחתונים עמהם דאז חשובים כתכופים זה לזה ב' תכיפות ויותר הא אם אינם צרים כ"כ מותר ולפי זה יש קיצור בדברי א"ז שה"ל לפרש חילוק זה ויש לתמוה על הפוסקים שהשמיט הירושלמי הזה ושמא י"ל דס"ל דר"י דאמר גבי אב ובנו וההן בו נשוך פליגא אהא ומשמע ליה דכל שאינו תכוף ב' תכיפות אינו אסור בשום פנים ופסקו כר"י עכ"ל הב"י אבל רמ"א ז"ל כתב דהב"י מפני שלא ראה דברי הא"ז עצמו רק הגהות אשר"י בשמו לכך כתב כן אבל הוא עד וראה להא"ז עצמו דמסיים ביה בזה הלשון דדוקא חלוק ע"ג חלוק שרי דאפשר לפשוט התחתון בלא העליון מה שאין כן בבתי שוקים והביא לזה הירושלמי לראיה לדבריו בא"ז וכתב עוד רמ"א שאין פי' הירושלמי כפי' הב"י אלא ה"פ אם לא שלח העליונות לא יוכל לפשוט התחתונות ולכך אסור מה שאין כן בחלוק ע"כ בד"מ שלו וע"פ זה כתב ג"כ בהגהותיו ובודאי שיש לתמוה דהיאך אפשר בחלוקים שנים זה על זה לפשוט התחתון בלא העליון מפני בתי הזרועות שבו וכך תמה עליו רמ"י ז"ל לכך אני אומר שפירוש הב"י בהירושלמי הוא נכון ושגם הא"ז כך דעתו בפירוש הירושלמי ושז"ש דאפשר לפשוט התחתון בלא העליון סרסהו וגרס ביה העליון בלא התחתון כך נ"ל פשוט וברור ומ"מ ש רמ"א דנכון ליזהר ורמ"י ז"ל הקשה עליו הא אנן קי"ל כר"י

דנימוקו עמו אני אומר במחילה מכבודו דנימוקו אין עמו בזה דלא זה הוא ר"י התנא בר פלוגתייהו דר"מ ור' יהודה שאמרו עליו בפ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מ"ו) דהלכה כמותו מחבירו אלא זהו אמורא שהרי השיב על בעיא דר' ירמיה ור' חגי שהם אמוראים ומשום כך לא קשיא על הא"ז שפסק דלא כמותו וגם הב"י לא אמר אלא ששאר הפוסקים פסקו כמותו ולא אמר דקי"ל כמותו והקרוב אלי דר"י זה הוא ר' אסי המוזכר בבבלי שהיה בימי ר' ירמיה:

לז **וילון** אסור כו'. וכבר כתבתי במ"י דגירסת התוס' וילון טמא ואין בו איסור כלאים וכ"כ רבינו בתשובה כלל ב' סי' ו וילון העשוי למחיצה ואין מתחממין בו כלל אין בו משום כלאים ע"כ וא"כ דבריו סותרים זה את זה וכבר תמה על זה הב"י שדבריו שבתשו' הם הפך מדבריו שבפסקים וכתב דשמא י"ל דה"ק וילון שהוא קשה עד שאינו ראוי להתחמם בו ע"כ וז"ל הרמב"ם הפרוכת שהיא כלאים אם היתה רכה אסורה שמא יסמך לה השמש ותעלה על בשרו ואם היתה קשה שאינה נכרכת מותרת ע"כ וכתב רמ"א דפרוכת שלפני ארון הקודש מותר להיות מכלאים ומכלל לשון הגהות אשר"י שכתבתי לעיל סעיף כ"ב הוא שלמד כן וע"ש:

לח **הם** בגדים לבדים והם קשים וכו'. ומותרים אפי' בלבישה וכ"כ הרמב"ן בספ"ק דביצה ובר"פ בא לו אבל להרמב"ם שכתבתי בסעיף א' דסובר דהלבדים הם כלאים מן התורה כתב ב"י דלדבריו כי שרינן נמטא גמדא דנרש היינו בהצעה בלבד ושכ"כ הר"ן בשמו וכתב עוד הב"י וז"ל נמצא דהני קאפאנגוס דידן אם הם תפורים בפשתן אסור להעלותם עליו להרמב"ם מדאורייתא ולהציע תחתיו אם היינו אומרים שהגיעו לקושי דנמטא גמדא דנרש הוה שרי ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם ולדעת התוס' והרא"ש אם היינו אומרים שהגיע לקושי נמטא גמדא דנרש היה מותר אפילו להעלותם עליו ומיהו מי מפיס ואם הגיעו לאותו קושי אם לאו הלכך יש ליזהר מלהעלותם עליו ואפי' מלהציעם תחתיו עד שיתפרם במשי או בקנבוס עכ"ל וכתב הרשב"א בתשובות שנהגו במקומותם היתר בכרים וכסתות של כותים וכובעים שהם כלאים לפי שהם קשים ומיהו הר"ר יונה אוסר והרמב"ן מן המתירים ומ"מ אפילו לדעת האוסרים הנח להם מוטב שיהיו שוגגים כו' ע"כ ועי' לעיל סעיף י':

לט **פי'** בתשובת הגאונים שרגילים ללבשן. וכתב הטור עלה דלשון הרמב"ם מנעל שהוא כלאים ואין לו עקב מותר ללובשו שעור הרגל קשה הוא ואינו נהנה כשאר עור הגוף משמע ליה להטור שכך מפרש הרמב"ם להא דעוילדן ואע"פ שא"כ לא העתיק למתניתין דמנעל של זרב דלעיל סימן י"ב כבר הרגיש בזה הכ"מ וכתב דנ"ל דלהרמב"ם רב פפא

דקאמר עוילדן וכו' אמנעל של זרב קאי ומפרשו דאל"כ נמצא שהרמב"ם השמיט אחד מהן עוילדן או מנעל של זרב ומה שנדחק הכ"מ בפי' הירושלמי לדעת הרמב"ם מפני השגתו של הראב"ד ופירש דלהרמב"ם המנעל של פשתן לא ידעתי למה נדחק ולא פי' כדברי רבינו לעיל וגם הר"ש פי' כך ואין להאריך בזה וכתב עוד הכ"מ דמ"מ יש לדקדק למה התנה לומר שאין לו עקב דמשמע שאם יש לו עקב יש בו משום כלאים ואמאי והרי אין לך קשה בעור הרגל כעור העקב וצ"ל שמ"ש ואין לו עקב לא משום דינא כתב כן אלא שתבנית אותו מנעל היה כך שלא ה"ל עקב אבל לענין דינא בין שיש לו עקב בין שאין לו עקב מותר ע"כ ובב"י לא כתב כן אלא כתב דשמא י"ל דכל שיש לו עקב כיון דמחזי כמלבוש אע"פ שאין הגוף נהנה ממנו אסור:

מ **פי'** בגד כלאים שצרורים בו כו'. ולשון הרמב"ם צלצולים קטנים שעושים אותן העם בבית יד שלהן לצרור בהן מעות או תבלין וכתב שאפילו בשרו נוגע בהן מותרים ונתן טעם לדבר שאין אסור משום כלאים אלא בגדים שהן דרך חימום כגון הכתונת והמצנפת והאבנט והשמלה ובגדים שמחפים בהן את השוקים ואת הידים וכיוצא בה אבל צלצולים כו' מותרים אע"פ שבשרו נוגע בהם שאין דרך חמום בכך וכתב עוד ציץ של עור או משי וכיוצא בהן שתלה בהן חוטי צמר וחוטי פשתן מדולדלין על פני האדם כדי להפריח הזבובים אין בו משום כלאים שאין דרך חמום בכך ע"כ והיינו האסטמא דבפ' במה אשה סי' ב':

מא **ירושלמי** כו'. מהו שיתן פריטא גו גולתא. תמהני שהפוסקים השמיטו לירושלמי זה וי"ל דסמכו אהא דצררי דגמ' דידן:

מב **ובלבד** שלא יכרוך ויקשור. פירש"י בשתי תכיפות וכתב ב"י ס"ס ש' דמדברי הרמב"ם נראה דאפילו לא קשר החבלים אלא בקשר אחד אסור לכרכן סביב ידו שכתב המנהיג בהמות ומכניס חבלים לתוך ידו מהם פשתים ומהם צמר הרי זה מותר ואע"פ שכרכן על ידו אבל אם קשרן כולן נעשו כלאים ואסור לו לכרכן על ידו וכך הם דברי הטור ע"כ וכתב עוד הב"י בסי' ש"א דאע"ג דקי"ל דבר שאין מתכוין מותר בכלאים כההיא דמוכרי כסות כו' דסי' י"א אפ"ה אסור שהכריכה שעל ידו הוי כמלבוש וכל שהוא לבוש ממש כלאים ס"ל להרמב"ם דחייב משום לא תלבש שעטנז בין במתכוין בין שלא במתכוין כמ"ש כבר לעיל סעיף כ' דמש"ה אוסר ג"כ ללבוש כלאים אפילו ע"ג י' לבושים ואפילו להעביר המכס ע"ש אבל לרבינו שמתיר גם בזה לבישה להעביר המכס כיון שאין מתכוין כתבתי כבר במ"י שרבינו ירוחם תמה עליו אמאי קאסר הכא בחבלים וגם כתבתי שם ישוב לזה בשם שלטי הגבורים דהכא הוה פסיק רישיה ע"ש:

מג **אספלנית** כו'. אין בהם משום כלאים אע"פ שבשרו נוגע בהם הרמב"ם: תמו הלכות כלאי בגדים

הלכות מקוואות

א מה

ב **אף** מקוה בידי שמים. והלכך אין הרחיצה במרחץ ואפילו נפלו כל מימיו שבעולם על הטמא או הטמאה אינם יוצאין מידי טומאתן כמ"ש הרמב"ם פי"א מהא"ב ולא עוד אלא שמפני כו שלא יאמרו המרחץ מטהר כתב במרדכי דשבועות בשם ראבי"ה וז"ל שמעתי קוראין תגר ומליזין על בנות ישראל הטובלות אם נכנסו אחר הטבילה במרחץ וכ"כ נמי רבינו שב"ט דלא עלתה לה טבילה וראייתם מי"ח דבר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים לאחר טבילה שהיו אומרים לא אלו מטהרים אלא אלו מטהרים ורש"י ז"ל פי' התם הבא ראשו ורובו במים שאובים ביום של טבילה ובעניותי נ"ל דלא נפסל הטבילה וקרוב הדבר בעיני דאפילו לכתחילה יכולה לרחוץ בתר טבילה לאלתר דההיא גזרה ליתא אלא דגזרו טומאה על המים שפוסלים אדם שטבל בכך וכ"פ רש"י ז"ל משמע מכאן דעלתה לה טבילה דכי גזרו (גזור) על אדם שיקבל טומאה אע"פ שאין משקה מטמא אדם ה"מ לענין לפסול התרומה ובעלה חולין הוא כדאמר בפ"ב דשחיטת חולין גבי נדה שנאנסה וטבלה עכ"ל הרב והוא האריך וכן שמעתי ממהר"ם להיתר עכ"ל ומסיק רמ"א דלחמם עצמה במרחן רשאי לכנוס אבל לחזור ולרחוץ נהגו כהאוסרים:

ג **מעיין** מטהר בזוחלין. ל' הטור מעין מטהר אפילו דרך זחילתו וכתב הב"י כלומר דהא דקתני בת"כ מעיין מטהר בזוחלים ומקוה באשבורן לאו למימרא דכי היכא דמקוה אינו מטהר אלא באשבורן ה"נ מעיין אינו מטהר אלא בזוחלין אלא ה"ק מעיין מטהר אף בזוחלין דבין בזוחלין בין באשבורן מטהר המעיין אבל מקוה דהיינו מי גשמים הנקראים נוטפין אינן מטהר אלא באשבורן דוקא ולא בזוחלין וכן פירש הר"ן בפ' במה אשה והביא כמה ראיות מכמה משניות המוכיחות בפי' כן וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ט מהל' מקואות וכ"כ בתשובה להרמב"ן סי' רכ"ח וכתב דטעמא דמילתא משום דמעיין נקרא בכל ענין בין בזוחלין בין באשבורן אבל מקוה אינו נקרא אלא אשבורן כדכתיב יקוו המים אל מקום אחד ע"כ כלומר וכה"ג מפרשים מקוה דכתיב בקרא עכ"ל הב"י:

ד **והמקוה** באשבורן. דוקא ולא בזוחלין וכדלעיל וכתב מהרי"ק בשורש קט"ו דפיסול דזחילה בנוטפין הוו מדאורייתא דדריש ליה בת"כ מקרא וכיון שכן פשיטא שיש להחמיר בספיקו וגם ממקומו הוא מוכרח מדקאמר אבוה שמואל דעביד לבנתיה

מקואות כו' שמא ירבו הנוטפים ע"כ וגם בתרומת הדשן כתב הפיסול זה מדאורייתא הוא אע"ג דהמרדכי חולק וסובר שהוא מדרבנן:

ה **דהא** ודאי אסור מדאורייתא. ומיהו דוקא בכלי אבל כל שנעשה בבנין כשר ואין הפרש בין שנעשה ע"ג קרקע או שנעשה על הגג כל שאינו כלי אבן אחת שחקקו ולבסוף קבעו אלא שנעשה בית כנוס מים בבנין אבנים כשר ובית הטבילה שהיא בחול בבה"מ בגג היה דתנן ביומא בפרק א"ל הממונה. תשובת הרשב"א סימן ת"ת:

ו **אלמא** קודם שיהא רוב המקוה הוי שאיבה דאורייתא. וכתב הב"י דמדברי רבינו נראה שכך נראה בעיניו וכן נראה שהוא דעת הרשב"א בתשובתו וכ"כ בתשובות להרמב"ן סי' ר"ל אבל דעת הרמב"ם כדעת ר"י שכתב בפ"ד דין תורה שכל מים מכונסים טובלים בהם שנאמר מקוה מים מ"מ בין שאובין בין שאינם שאובין מד"ס שהמים השאובין פסולים לטבילה ולא עוד אלא מקוה מים שאינם שאובין שנפלו לתוכן ג' לוגין מים שאובין פסלו הכל ע"כ וכתב הר"ן שכן נראה מדברי הר"י ן' מג"ש וכן דעת הגאונים ז"ל עכ"ל הב"י ובש"ע סתם הדברים אבל רמ"א הגיה דכולו שאוב פסול דאורייתא וספקו לחומרא ואם הרוב כשר ומיעוט שאוב אינו אלא מדרבנן וספקו לקולא:

ז **תנן** במס' טהרות פ"ד אלו ספקות שטהרו חכמים ספק מים שאובים למקוה ותנן במסכת מקוואות פ"ב ספק מים שאובים שטהרו חכמים ספק נפלו ספק לא נפלו כו' וכתב הרמב"ם בלשון מרווח יותר בפ"י מהל' מקוואות וז"ל ספק מים שאובים שטהרו חכמים כיצד מקוה שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובים או לא נפלו ואפילו ידע בודאי שנפלו ספק יש בהם ג' לוגין ספק אין בהם ואפילו ידע בודאי שיש בהם ג' לוגין ספק שהיה במקוה שנפלו בו מ' סאה ספק לא היה הרי זה כשר שני מקואות א' יש בו מ' סאה וא' אין בו נפלו ג' לוגין מים שאובים לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהם נפלו ספקו טהור מפני שיש לו במה יתלה היו שניהם פחותים ממ' סאה ונפלו לאחד מהם ואין ידוע לאיזה מהם נפלו כל א' משניהם פסול שאין לו במה יתלה אם לזה נפלו נפסל ואם לזה נפלו נפסל ע"כ ועיין סעיף נ':

ח **לעיל** כתב רבינו תוספתא מקוה שהניחו ריקם ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובים למקוה וכתב הרשב"ץ בתשובה הביאה הב"י גבי מקוה שיש בו כ"א סאין כו' יכול לשפכו על שפתו וכו' וז"ל מקוה שהיה ידוע שהיה חסר בפנינו ונתמלא אין לחוש שאם ידענו מי מלאו נשאל את פיו דעד אחד נאמן באיסורים אפילו היכא דאתחזוק איסורא ואפי' אין בידו לתקן כדאיתא בחולין ובגיטין ובדוכתי טובא ואם לא ידענו מי מלאו רוב מצוין אצל מקוה מומחים הם ואין לחוש לכותי שאינו מצוי אצל

מקואות וכ"ש שיטרחו להשלימם א"כ י"ל בודאי שישראל השלימם בכשרות וכ"כ בענין שאיבה דהוי מדרבנן ומה"ט אמרינן בתוספתא מקוה שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר שהוא ספק מים שאובים ובדרבנן אזלינן לקולא ואפילו נאמר דשאובה כולה מדאורייתא מקוה שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר משום טעמא דיהיב דחזקת מקואות כשר ופירש"י דחזקת העושה מקוה עשאו בכשרות עכ"ל ועוד אכתוב יתר דבריו לקמן בסעיף הזה ומינה דאם היה הרוב בהכשר אלא שספק לנו מי מלאוהו אפילו אם יש לחוש שכותי מלאוהו כדי לרחוץ בו לא הוי אלא ספקא דרבנן ואזלינן לקולא וכ"כ רמ"א ז"ל וז"ל רבינו בתשובה כלל י"ת סי' ת' ששאלת מקוה שהמים נמשכים לו מן הגגים והמקוה נעול במפתח והמפתח ביד ישראל והמקוה של כותי עם הגגים שיורדים מהן הגשמים למקוה והכותי משכיר המקוה לכל מי שטובל בו בפרוטה ויש ימים רבים שלא ירדו גשמים מי חיישינן שהכותי ישליך מים מהגג למקוה או אפילו בזמן הגשמים מי אמרינן הכותי אינו מתכוין להעביר או לא תשובה על המקוה שהוא של הכותי ומקבל ממנו שכר אין להאמין לכותי עליו כי בודאי יעשה כל מה שיוכל כדי שלא יפסיד שכרו אמנם כל זמן שיש במקוה כ"א סאה אינו נפסל אם שפך מים על גגו ונמשכו למקוה דשאיבה מטהרת ברבייה והמשכה כדאיתא בפ"ק דתמורה ומקוה שטובלים בו תדיר בקל יכול להיות בו כ"א סאין אבל אם פסקו מימיו לגמרי שלא נשאר כ"א סאין יש לחוש שהכותי ימשוך לתוכו מים שאובים ע"כ ולקמן סעיף ל"ב יתבאר דכ"א סאין לאו דוקא אלא כל שיש משהו יותר ממחצה דהיינו כ' ומשהו ורמ"י ז"ל בסעיף ד' כתב בדין זה דמקוה של כותי כו' דאע"ג דודאי עדיין יש בו רוב המים יש לחוש לכתחילה כו' נראה שדקדק כן מדברי הטור. וכבר השיג הב"י על הטור בזה וכתב בהדיא בש"ע דהא דאין מאמינים לכותי היינו כשאין בו כ"א סאין וגם רמ"א ז"ל בהגה הכשיר בשיש כ"א סאין כמו שכתבתי בשמו בסמוך ועוד כתב רבינו לעיל סיפא דתוספתא זו דקתני בה צינור המקלח מים למקוה והמכתשת נתונה בצדו כו' מפני שהפסול מוכיח ומה"ט נמי הכשיר הרשב"ץ שכתבתי דבריו לעיל מקוה שהיה חסר ונתמלא לפי שאין לחוש שנתמלא באיסור שלא ע"י המשכה שאם נתמלא בידי שמים ה"ז כשר שאין שם כלים מצוים לשנחוש שיפסלו משום שאובים דמהתוספתא זו נראה שאם אין פסול מוכיח אין חוששין לו ע"כ:

ט **תניא** בתוספתא פ"ב דמקואות שני מקואות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהם וידוע לאיזה מהם נפלו ואח"כ נפלו שניים ואין ידוע לאיזה מהם נפלו הריני יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים נפלו שלשה לוגין לתוך אחד מהם ואין ידוע לאיזה מהם נפלו אין יכול לתלות ולומר למקום שנפלו שניים נפלו ראשונים

(שאין שייך לתלות במה שנעשה אח"כ הואיל ובעת הנפילת הראשונים היינו צריכים לפסול שניהם כדלעיל סוף סעיף ז' רמ"י) אחד יש בו מ' סאה וא' אין בו הריני אומר לתוך של מ' נפלו א' שאוב וא' שאינו שאוב הריני אומר לתוך של שאוב נפלו ב' מקואות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהם ואין ידוע לתוך איזה מהם נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר אומרים לו שלא יטבול באחד מהם ואם טבל בא' מהם ועשה טהרות טהורות מפני שזה ספק מים שאובים למקוה למה זה דומה למי שנטמאת אחת מידיו ואין ידוע איזה היא אומרים לו שלא יעשה טהרות באחת מידיו ואם עשה טהרות טהורות שזה ספק ידים ע"כ וכתב רמ"י ז"ל דאע"ג דלעיל ריש סעיף ז' מכשרינן הספק שאובים אפילו לכתחלה שאני התם שאין ודאי פסול תוך הספק אבל הכא אחד מהן מן הספקות הוא ודאי פסול לפנינו אלא שאין אנו יודעים איזה לפיכך לא יטבול בהם לכתחילה שמא הודאי פסול יתרמי ליה אבל בדיעבד תולין להקל לומר בכשר טבל הואיל ושאובים אלו דרבנן ע"כ:

י **תנן** ברפ"ח דמקואות א"י טהורה ומקואותיה טהורות וכו' שבא"י שחוץ למפתח כשרים אף לנדות כו' (ומפורשת יותר בתוספתא וחברם הרמב"ם בפ"י מהל' מקואות) מקואות הנמצאות בארץ הכותים פסולים שחזקתו שאובים וכל המקואות הנמצאות בא"י במדינות לפנים מן המפתח בחזקת פסולים שאנשי המדינה מכבסים בהם ומטילים לתוכן מים שאובים תמיד וכל המקואות הנמצאות בא"י חוץ למפתח בחזקת טהרה שחזקתן מן הגשמים וכתב הב"י ס"ס ר"א פירוש מפתח שער העיר ומיהו משמע דאין זה אלא בזמן שהיו ישראל שרוים על אדמתם אבל האידנא דין א"י שוה לארץ הכותים בזה וכן משמע בתוספתא ע"כ:

יא **למעלה** מהן מי מעיין שמימיו מועטין כו'. כתב רבינו ירוחם שהר"ר דוד הכהן כתב דמעין כל שהוא ר"ל שיש בו מים כמו רביעית הלוג והשליכו עליו מים שאובים עד מ' סאה מותר לטבול בו מדתנן מים שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובים וכו' ואם הלכו אותם המים שהשליכו במעין למקוה חסר שלא היה בו כלום יש מתירים ג"כ לטבול בו עכ"ל ונראה דהא דמצריך רביעית הלוג דטעמו כדפירש"י אהא דבפ"ק דפסחים דלעיל בקרקע טהורים דבבציר מרביעית גמרא גמירי לה דלא חשיב למיהוי מקוה וגם לקמן סעיף י"ז כתב מתוך לשון הראב"ד דמצריך שיהא רביעית ועיין עוד שם ומיהו לחד טעמא דכתב רבינו בתשובה על מקוה שנובע ונתייבש בקיץ וכו' מוכח ודאי דאפילו בכל שהוא ממש סגי ולא בעינן רביעית והב"י הביא לדברי רבינו ירוחם ואשתמטתיה לכתוב שלפי דברי רבינו בתשובה הנזכר אין צריכין רביעית ועיין מ"ש

במ"י בסוף הסימן על רביעית דמעיין לא בטלו וגם שם בסי' הזה סעיף ט"ז כתב רבינו בתשובה כלל ל"ג סעיף י"א על מקוה שנובע ונתייבש בקיץ והיה בור רחוק ממנו קצת כמו ה' בתים ומלאוהו מים מכונסים (ונתמלא מים מכונסים) ונתמלא המקוה מחמת הקרקע מאותן מים מכונסים נראה לי להכשיר כיון שלא המשיכו המים לתוכו (אלא) אגב קרקע נמשך לתוכו דרך גידי הארץ. וראיה מהא דאמר שמואל בפרק בתרא דבכורות נהרא מכיפיה מבריך פי' הנהר מסלעו ומקורו הוא מתברך ומתגדל כלומר כשהוא זמן שרב וחום הנהרות מתמעטין כי מבוע הנהר ומקורו מתיבש ברוב השרב והחום ומי הנהר מתמעטין וכשיורדים גשמים ואויר העולם מתלחלח ונעשה רטוב גם מקור הנהר ותוצאות מימיו מקבלים שפע מלחלוחית האויר ומוציאין מים בשפע והנהר מתגבר והולך ורבה מעצמו ולא הכל מימי גשמים ומותר לטבול בנהרות אע"פ שיש בנהר עשר ידות מים ממה שהיה בתחלה ולא חיישינן שמא רבו הנוטפים על הזוחלים והנוטפים כיון שהן רוב אינן מטהרים דרך זחילתן דתנן הזוחלין כמעיין והנוטפים כמקוה ואין מטהרים אלא באשבורן להכי לא חיישינן לפי שרוב תגבורת המים הוא מקום נביעתו וכן מי באר המים נביעתו הוא מגידי האדמה המתפשטין לכאן ולכאן דרך הקרקע ואף זאת החום והשרב שגידיהן נצמאין ואין במימיהם מספיק למלאות הבאר מ"מ לא אפס לחלוחית הגידים ומים נשאר בהם אלא שהן מועטין ואינן מספיקים למלאות הבאר מ"מ כשבאים עליהם מים הן ממי הגשמים הן ממים שנשפכו לתוך באר אחרת נתלחלחו גידי האדמה ממים שנשפכו לתוך הבאר ההיא והוסרו מהם מעצמם נמצא שנטהרה אותה שאיבה ברבייה והמשכה ועוד שהוא דבר ידוע שלא ישארו אותם הגידים בלא מים כלל וכיון שיש בהם קצת מים יש עליהם כל תורת מעיין ושנינו בפ"ק דמקואות מים שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובים שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין לטהר בכ"ש מההיא משנה שמעינן דמעיין נובע שבו מים כל שהוא יכול למלאות בכתף וליתן לתוכו עד שיהא ראוי לטבילה הילכך לא נפסל המקוה במים שאובין שנכנסו דרך גידי האדמה לתוכו עכ"ל:

יב **שוה** למקוה לטהר באשבורן וכו'. כבר כתבתי במ"י מ"ש הר"ן בזה דה"ק מקומות יש בו שתורת מקוה עליהן וצריך אשבורן והיינו אותם מקומות שהוא זוחל בהם עכשיו מחמת רבוי הנוטפים ולא היה זוחל בו מתחלה וה"ה דאינו מטהר אלא במ' סאה כיון שדינו כמקוה ובמקומות יש בו שלא נשתנה דינו מכמות שהיה אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בכ"ש והיינו אותו מקום שאפילו מתחלה היה זוחל בו וה"ה דמטהר בו בין באשבורן בין בזוחלין כיון שדינו כמעיין והכי איתא בתוספתא מעיין שמימיו מועטים

וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלוך מתחלתו והיינו נמי דתנן בפ"ה דמקואות מעיין שהיה מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו (כלומר בשטף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו מתחלתו) הרי הוא כמות שהיה וסיפא קתני שאם היה עומד כלומר שאינו נמשך כלל וריבה עליו והמשיכו במקום שלא היה מהלך מתחלתו שוה למקוה שצריך אשבורן וה"ה שאין מטבילין בו בכ"ש ובמקום שהיה עומד מתחלה שוה למעיין להטביל בו בכ"ש ומינה שהוא מטהר בזוחלין כיון שדין מעיין עליו וכתב שזהו דעת הראב"ד ז"ל וכתב הב"י שרבינו הרא"ש כתב בפירוש משנת נדל וז"ל כנדל שרץ שיש לו רגלים מרובים ודקים כך היה מעין זה נמשכים ממנו נחלים מרובים ודקים וריבה לתוכו מים שאובים עד שנתחזקו הנחלים ונתרבה משיכתן מטהרין בזוחלים כבתחלה כיון דבלאו הכי היו זוחלין באותן המקואות אלא שעתה נתרבה זחילתן אבל היה עומד וריבה לו מים שאובים עד שהמשיכו אינו מטהר במקום זחילתן והיינו הא דתנן למעלה מהם מעיין שמימיו מעוטים שרבו עליו מים שאובים וכו' וכך הם דברי הרמב"ם בפי' המשנה וגם בחיבורו כתב כן בפ"ט מה"מ וז"ל מעיין שהיה אמות קטנות נמשכות ממנו וריבה עליו מים שאובים לתוך המעיין עד שגברו המים שבאמות ושטפו הרי הן כמעיין לכל דבר היו מימי המעיין עומדים ואינם נמשכים וריבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים הרי המים שמשוכים שוים למקוה לטהר באשבורן בלבד ושוין למעיין לטהר בכל שהוא ע"כ ומדלא חילקו הרא"ש והרמב"ם בין מקום שהיה זוחל בו מתחלתו למקום שנתרחב נ"ל שהם מפרשים דההיא תוספתא דמפלגא בינייהו פליגי אמתני' דלא מפלגא בינייהו לפי פירושם ז"ל שהוא כפשט לשון המשניות הלכך לא קי"ל כההיא תוספתא כנ"ל אבל מדברי הר"ן משמע שגם הרמב"ם סובר שהלכה כאותה תוספתא דמפלגא בינייהו ואיני יודע מהיכן יש מקום לומר שהרמב"ם מחלק בכך דכיון שסתם ולא חילק משמע דאין חילוק אצלו בין מקום שנתרחב למקום שהיה זוחל בו מתחלתו דאם איתא דהוה סבור לחלק ביניהם כדברי התוס' לא הוה שתיק מיניה והטור סתם וכתב דמעיין כל שהוא יכול לשאוב כמו שירצה וליתן בתוכה ולא פי' אם עדיין דין מעיין עליו לגמרי לטהר בזוחלים ובכ"ש או אם נתבטל ממנו דין מעיין לגמרי בשני הדברים יחד או לא נתבטל אלא באחד מהם וזה ודאי קיצר במקום שאמרו להאריך ומ"מ כבר נתבארו הדברים במה שכתבתי עכ"ל הב"י ובש"ע שלו סתם כלשון הטור וסמך לו על מה שנתבארו הדברים במ"ש בב"י ורמ"י ז"ל שדרכו לפרש לא פי' בזה כל הצורך שהשמיט בסברא קמא שהיא סברת רבינו והרמב"ם ולא פי' לחלק בין אם זחלו כבר או לא זחלו אלא עמדו ומסיק עוד

הב"י דאע"ג דהרמב"ם כתב שריבה עליו מים שאובים לתוך המקוה לאו למימרא דדוקא כשמרבה בתוך גומת המעיין ששם הוא חשיבות מימיו דהא כיון דמים נזחלים מטהרים בכ"ש לא גרעי ממקוה של מ' סאה ודלא כהר"ן דדוקא בריבה לתוך גומת המעיין קאמר הרמב"ם ולא כשריבה עליו במשך המעיין למטה ועיין עוד בסוף סעיף מ"ד:

יג **שמילא** בכתף ונתן לתוכו. ולשון הטור יכול לשאוב כו' משמע דלכתחלה נמי שרי וכב"י שכ"כ המרדכי בפ"ב דשבועות בשם הר"ם דלכתחלה נמי יכול לרבות עליו מים שאובים ושכ"כ גם רבינו בתשובה:

יד **דאינו** נפסל במים שאובים. ואין מחלקים בין קדמו מי מעיין לשאובים בין קדמו שאובים למעיין כ"כ הרשב"א בשער המים שבסוף ת"ה אבל בתשובה להרמב"ן סי' רל"א כתב שהראב"ד כתב דאפשר שיש הפרש בין קדמו שאובין למעיין ובין קדם מעיין לשאובין ואע"פ שנראה יותר שאין הפרש בין קדם המעיין ובין קדמו השאובים טוב ליזהר לכחחלה ע"כ ועיין לקמן סעיף ל"ט:

טו **וכן** מקוה שיש בו מ' סאה אינו נפסל במים שאובים. וכתב המרדכי בשבועות זאת אשר השיב רבינו שמשון לר"י אחיו אמרו לי שהיית רוצה להתיר למלאות מקוה מים חמין ולחברו אל הנהר כשפופרת הנוד ודבר זה ראוי לאסור יותר משום גזירת מרחצאות דאמר רבא פרק בתרא דנדה אמר רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול סבר רב (הונא) כהנא למימר טעמא משום גזירת מרחצאות הא ע"ג סילתא שפיר דמי וכ"ש שראוי כאן לגזור ולאסור ואני שמעתי ואיני יודע אם מימות רבינו תם עצמו או מימות רבינו הקדוש שהיה מקוה א' שהיו מחממות הנשים יורה מליאה מים למקוה לחממו בימות החורף ואסר להן רבינו תם והטעם לא נאמר ושמא מטעם זה אסר ואל תשיבני מחמי טבריא שיש הפרש (וזה כתב בהגהת מרדכי בסוף שבועות ואעתיק דבריו בסמוך) ובספ"ק דתענית נמי אמרינן במאי אילימא בחמין מי איכא והא שאובין פי' דכשאובים חשיבי וכן בברכות פרק מי שמתו א"ל רבא וכי יש טבילה במים חמין ואע"ג דתנן בפרק אמר להם אם היה כ"ג אסטניס מחמין לו חמין ומטילים לתוך הצונן כדי שתפוג צינתן י"ל כמה דברים התירו במקדש ואסרו בגבולים מדרבנן ע"כ ובהגהת מרדכי כתב ושאלו אם מותר לטבול בחמי טבריא הנובעים מן הקרקע והורה להתיר מדאמרי' בפ"ק דתענית כל שהיא משום אבל כו' עד לא נצרכה אלא לחמי טבריא ופירש"י ז"ל דלאו שאובים נינהו הא למדת שכל חייבי טבילות טובלים בחמי טבריא ולא גזרינן בהו משום גזירת מרחצאות הואיל ונובע מן הקרקע גם מכאן משמע שמותר לשום חמים למקוה צונן דתניא בתוספתא דפ' בתרא דמקואות היו רגליו מלאות אבק וירד וטבל במקוה שיש

בו מ' סאה שפשף או טבל במי חמין וכו' ושמא יש לדחות ולאוקמי בחמי טבריא אך יש להביא ראיה מפ' בתרא דנדה גבי דביתהו דריש גלותא דקאמר לה ר"נ דודי חסרת עבדי חסרת כו' ופר"ח וכי את חסרת יורות להחם חמין ולהטיל לתוך הצוננים ואם כן משמע שמותר להטיל חמין לצונן ולטבול וכן הורה ראבי"ה וריב"א ע"כ וכתב רמ"א בשם בנימין זאב סי' קנ"ח בשם האגודה דטוב להחמיר אם לא במקום שנהגו להקל אז אין למחות בידן ע"כ ועיין לעיל סעיף ב':

טז **רביעית** דמעיין לא בטלו. כבר כתבתי במ"י דלשון הר"ש כל שהוא דמעיין לא בטלו ולעיל סעיף י"א כתבתי שכן נראה מתשובת רבינו דלא בעי רביעית במים ומ"מ כתב הב"י ר"ס ר"א דכל שהוא כלומר כשיעור שכל גופו של הכלי או של אדם יהא עולה בהם בבת אחת דאי לאו הכי לא עלתה להם טבילה כמו שנתבאר בסי' קצ"ח עכ"ל ואע"ג דבסי' קצ"ח לא נתבאר דבעינן שיהא כל גופו עולה בהם אלא לאדם ויליף ליה מובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כאחת אף ביאתו במים כולו כאחת כדכתב רבינו לקמן סי' כ"ט מ"מ אשכחן גבי כלים נמי שכ"כ הראב"ד כמו שאכתוב לשונו בסעיף דלקמן וכן כתב ג"כ תלמידי הר"י ז"ל בפי' להרי"ף דמס' ברכות פ' אלו דברים וכתבתי דבריהם בפ' כל הבשר סעיף ל"ה וכ"כ ג"כ הסמ"ק והביאו הב"י בר"ס ק"ך ושם נתבאר ג"כ דבכלים טמאים להטביל אותן כדי לטהרן מידי טומאתן הוא דסגי בשיעור הזה אבל טבילת כלים של סעודה הנקחים מן העובד כוכבים דחידוש הוא שכתבה התורה בכלי מדין בעינן מ' סאה ויתבאר זה בס"ד בשלהי מס' ע"ז בסימן ל"ד:

יז **ואסמכתא** בעלמא הוא דסגי במקוה ברביעית להטביל בו כלים. וכתב הראב"ד בס' בעלי הנפש וז"ל לטבילת הכלים די במה שהן כדי שיוכלו להטבילן כולן כאחד ואפי' ברביעית לבד מטבילין בו מחטין וצינורות מן ההלכה אלא שבטלו אותה חכמים ואמרו שאין טבילה עולה לכל דבר בפחות ממ' סאה והכי איתא בנזיר ומיהו לא בטלו אותו אלא כשהוא בפני עצמו אבל היכא דהוי מקוה שלם וקדח ממנו רביעית לעוקה שבצדו על שפת המקוה אם יש בפרצה רוחב כשפופרת הנוד על גובה כקליפת השום מטבילין בו כלים קטנים ודוקא ברביעית אבל בפחות מרביעית לא דלא חשיב כלל ובעי' שיעור מקוה קטן במקום טבילה דהיינו רביעית דהוא שיעור טהרה וכן הוא שיעור טהרה לידים ואע"פ שעשינו לאותו רביעית שקדח כמקוה שלם אם נתן בו שאובים ונטל ממנו כנגדן פסול משא"כ במקוה גדול שהכשרנו בענין זה עד רובו ודוקא בשקדחו לאותו רביעית ואח"כ ערבו בשאובים דפסול אבל אם עד שלא קדחו נתן שאובים במקוה כענין נתן סאה ונטל סאה ואח"כ קדחו ומשך ממנו רביעית לעוקה שבצדו אע"פ שהשאובים מעורבין

בו כשר להטביל בו מחטים וצינורות מ"ט מהכשירא דמקוה קא אתו והכי איתא בזבחים פ"ב עכ"ל ואע"פ שכתבתי בסעיף דלעיל דהא דרביעית דמקוה לא אתמר אלא לענין טבילת כלים טמאים לטהרו מטומאתן אבל לכלים הנקחים מן העובדי כוכבים אף מן התורה בעינן לטבילתן מ' סאה ואפילו במעיין ואנו אין לנו האידנא טבילה לכלים אלא לנקחים מן העובדי כוכבים מ"מ העתקתי לדברי הראב"ד לפי שנ"ל דאף לנקחים מן העובדי כוכבים מהני כי קדח כדי שיעור טבילת כל גוף הכלי בבת אחת ומחובר למקוה שלם וכו' דהא באדם מכשרינן כה"ג מקוה חסר בצד שלם כדפי' רבינו לקמן סי' כ"ט ועיין לקמן בסעיף נ"ד:

יח **וקיימו** חכמים את דבריהם. ולעיל כתב רבינו דתנן בפ"ב דמקואות ר"א אומר רביעית בתחלה פוסל את המקוה וג' לוגין על פני המים לית הלכתא כוותיה דחכמים פליגי עליה במשנה ואמרו בין בתחלה בין בסוף שיעורו בג' לוגין ופשיטא דהלכה כחכמים וכן פסקו הרמב"ם והר"ר עובדיה בפירוש המשניות וכתב ב"י שכן נראה גם מדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' מקואות שכך פסק הרשב"א בשער המים ושכן נראה שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ע"כ:

יט **ואם** עשו מקוה ברגלי בהמה כשר אבל אדם שזילף כו'. אבל מדברי ר"ש נראה שאינו מחלק בין אדם לבהמה שכתב וזילפו בידיהם וברגליהם ג' לוגין למקוה כשר עם הקרקע קאמר ובמה ששנינו הוליכו עם הקרקע פירוש דהיינו המשכה שמערה חוץ למקוה והם נמשכים למקוה ע"כ וכתב הב"י דלפי זה הא דתניא ולא עוד אלא אפילו עשו מקוה בתחלה כשר כמ"ד שאובה שהמשיכוה כולה כשרה אתיא אבל למאן דלא מכשר אלא בהמשיך רובא ליתא להאי תוספתא ע"כ:

כ **ר'** יהושע אומר בטיט ובמים. ומיהו עיין לקמן סימן ל"ג לענין חציצה:

כא **כתב** הרמב"ם בפ"ה מהל' מקואות כל שתחלת ברייתו מן המים כגון יבחושין מטבילין בו ומטבילין בעיניו של דג הוא בפ"ב דזבחים ואמרינן בגמ' אפילו בעינייהו נמי ופירש"י אפילו אם כל המקוה נעשה מהם כשר ובעינו של דג פירש"י דג גדול שנימוק שומן עינו בחורו ע"כ ופסק לדבריו בש"ע סי' ר"א סעיף ל"ג וכתב שם רמ"י ז"ל דיבחושים מרוסקות קאמר ולמד כן מדברי רבו שכתב כן לענין נט"י בא"ת סי' ק"ס סעיף י' ואני כבר כתבתי בזה בפ' כל הבשר סעיף ל"ט דלרבינו והטור אין נוטלין ואין מטבילין באלו ושגם קשה על דברי הרמב"ם עצמו מדידיה אדידיה שלא פסק כן לענין חציצה ומפורש הוא בספרי תוס' י"ט פ"ו דמקואות ופ"ב דידים:

כב **הסוחט** את כסותו וכו'. ראיתי לרמ"י ז"ל שכתב בסי' ר"א סעיף ט"ו וז"ל י"א דוקא כשזבין מעצמן מתוך הכסות למקוה לא מקרו שאובים אבל אם סחטן בידיו אע"פ שהכסות עדיין מקצתו בתוך המקוה הוו שאובים ופסלי ע"כ ולא ידעתי מאן נינהו הני י"א וסברא זו דסחיטה שבידיו מגרעת כתבתיה במ"י לעיל סי' ב' בשם הרמב"ן שכתב כן על שם הראב"ד לתרץ הא דלא תקשה מהא דקסטלון הניקב בשוליו ומפורש תמצא שם דלא אמרה דסחיטה שבידים מגרע גרעה אלא לאחר שהעלוה דמינה הוא דקא קשיא ליה אקסטילון וגם דברי הראב"ד עצמם בספר בעלי הנפש הלא הם כתובים בב"י גבי ואפי' נפלו בו משני כלים כו' וגם משם לא למדנו לאסור כשעדיין מקצתו במקוה והקרוב לשמוע שרמ"י ז"ל ראה החילוק הזה להרמב"ן והראב"ד בב"י אלא שלא דק ולא עיין היטב באיזה דרך שחילקו ואם אולי אפשר דמצא למאן דהוא שמחלק כמ"ש הוא ז"ל אפ"ה אין אנו שומעים לו הואיל ואין נראה כן מדברי הרמב"ן והראב"ד שני עמודי ההוראה ושמם דהני י"א לא נודע לנו וגם לא מסתבר טעמייהו כלל:

כג **משנים** ומשלש מצטרפים. וכתב הב"י וז"ל ודע שכתב רש"י בפ"ק דתמורה דשנים או שלשה כלים שנפל לוג שלם מכל כלי פסול אבל מד' או ה' כלים דאין לוג שלם נפל כאחד לא פסלוהו ע"כ משמע מדבריו שאם נפל מכלי אחד ב' לוגין משני כלים לוג א' אינם פוסלין דבעינן דמכל כלי לא יפול פחות מלוג אבל לא ראיתי לא' מהפוסקים המצוים אצלינו שכתב כן ואפשר שהוא ז"ל ה"ק מג' כלים מצטרפין משום דמטי לוג לכל כלי וכשהם יותר מג' מטי לכל כלי פחות מלוג ולא חשיבי לאצטרופי אבל כל שאינם יותר מג' כלים אפילו נפל מאחד או ב' מהם פחות מלוג מצטרפין אח"כ מצאתי להראב"ד שכתב בספר בעלי הנפש וג' לוגין שהם פוסלין במקוה חסר ל"ש שנפלו בבת אחת ול"ש שנפלו לוג לוג אבל פחות מלוג לוג לא ואי היה בדעתו מתחלה להטיל שם ג' לוגין וכו' עכ"ל הב"י ומכיון שהראב"ד פי' בהדיא דבפחות מלוג לוג לא וכן נראין פשטייהו דדברי רש"י ז"ל היה נראה שכן יש לנו להורות אלא מדכתב דאין נראה כן מדברי שאר הפוסקים כיון שסתמו דבריהם והוא ז"ל בש"ע שלו גם הוא סתם דבריו משמע דסובר שאין להורות כהראב"ד בזה וצריך לי עיון דהואיל ודבר דרבנן הוא נראה יותר לשמוע להקל כ"ש שיכולין לפרש דברי הסותמים דבריהם לומר שגם הם כך סוברים דלוג לוג בעינן ולא הוצרכו לפרש דסברי דממילא משמע מכיון שלא אמרו לצרף ביותר מג' כלים:

כד **בד"א** כשהתחיל השני כו'. וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש דנ"ל דוקא משנים ושלשה כלים הוא דאמרי הכי אבל מכלי אחד בין כך ובין כך מצטרפין ע"כ:

כה **תנן** בפ"ו דמקואות הספוג והדלי שהיו בהם ג' לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו ופי' רבינו שמשון הספוג והדלי כשאין בה ג' לוגין בעין אא"כ תצטרף עמהם המים הדבוקים בהם וכיון שאין הג' לוגין בעין לא מקרו נפלו ולא גזור רבנן וכשר להרבות עליו והרא"ש פירש הספוג שבלועים בו ג' לוגין מים וכשנפלו למקוה נתערבו המים הבלועים בו עם מי המקוה וכן דלי שפיו צר ובו ג' לוגין מים שאובים ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו ונתערבו כולן עם מי המקוה עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל:

כו **כתב** הרמב"ם בפ"ו מהלכות מקואות מים שאובים שהיו בצד המקוה אע"פ שהמים נוגעים במי המקוה לא פסלוהו מפני שהם כמקוה סמוך למקוה היו השאובים באמצע פוסלים את המקוה וכתב הב"י שנראה שכתב כן מדתנן בפ"ו דמקואות האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל מן הצד אינו פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה ואע"ג דמסיק במתני' וחכ"א אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק כשר ואם לאו פסול ר"א בר צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פסול לא חש הרמב"ם לדבריהם משום דס"ל דהלכה כת"ק ע"כ והא דהלכה כת"ק נגד חכמים היינו כיון שהוא נשנה בסתם דסתם עדיף מחכמים שאח"כ כמ"ש רבינו בס"פ מקום שנהגו וכתב עוד הרמב"ם בפרק הנזכר שתי בריכות זו למעלה מזו וכותל ביניהם והעליונה מלאה מים כשרים והתחתונה מלאה מים שאובים ונקב בכותל שבין העליונה לתחתונה אם יש כנגד הנקב ג' לוגין מים שאובין נפסלה העליונה מפני שהנקב כאילו הוא באמצע העליונה לא בצדה כמה יהא בנקב ויהיה בו ג' לוגין הכל לפי הבריכה אם היתה הבריכה התחתונה מ' סאה צריך שיהיה הנקב א' מג' מאות וכ' לבריכה היתה כ' סאה צריך להיות הנקב אחד ממאה וס' לבריכה וצא וחשוב לפי חשבון זה שהסאה ששה קבין והקב ד' לוגין והלוג ששה ביצים עכ"ל וכתב הב"י דטעמא מדתנן בפרק ו' דמקואות המטהרת במרחץ התחתונה מלאה שאובים והעליונה מלאה כשרים אם יש כנגד הנקב ג' לוגין פסול כמה יהא בנקב ויהא בו ג' לוגין אחד מג' מאות וכ' בבריכה דברי ר' יוסי ר' אליעזר אומר אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובים אם יש כנגד הנקב ג' לוגין כשר שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו ופסק כרבי יוסי ודבר פשוט הוא דלרבותא נקט ר"י שהתחתונה מים שאובים ואפ"ה פוסלת וכ"ש היכא דהעליונה שאובים והתחתונה כשרים וכבר נתבאר (בדברי רבינו בסימן א') שאם היו מ' סאה מים כשרים שכל מים

שאובים שבעולם לא יפסלוהו והילכך אין כל הדברים הללו אמורים אלא כשאין במים הכשרים מ' סאה ע"כ:

כז **כתב** הרמב"ם בפ"ה מהלכות מקואות שני מקואות אין בכל אחד מהם מ' סאה ונפל לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו ב' המקואות הרי אלו כשרים מפני שלא נקרא על א' מהן שום פסול אבל מקוה שאין בו מ' סאה שנפל לתוכו ג' לוגין מים שאובין ואח"כ נחלק לשנים וריבה מים כשרים על כל א' מהם הרי אלו פסולין שכל המקוה כולו שנפסל כמים שאובין הוא חשוב וכאילו כל מימיו נשאבו בכלי בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויצאה ממנו לעולם הוא בפיסולו עד שיתחשב שלא נשארו מן השאובים שהיו בבור ג' לוגין (חסר כאן ועי' במיי') כיצד מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל ואח"כ הרבה עליו מים כשרים ה"ז בפיסולו עד שידע שיצאו ממנו כ' סאה שהיו בו וחמשת קבים ויותר מרביע הקב ולא נשאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות משלשת לוגין וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו ע"כ וכתב הב"י דטעמו מדתנן ברפ"ג דמקואות ר' יוסי אומר ב' מקואות שאין בהם מ' סאה ונפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו כשרים מפני שלא נקרא עליהם שם פיסול אבל מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו ג' לוגין ונחלק לשנים פוסל מפני שנקרא עליו שם פיסול ור' יהושע מכשיר מפני שהיה ר' יהושע אומר כל מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו ג' לוגין וחסר אפילו קורטב כשר מפני שחסרו לו ג' לוגין וחכ"א לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד ופסק כר' יוסי וכחכמים ודלא כר' יהושע ופי' מלואו ועוד מים שהיה בו תחלה ועוד דבר מועט למעט מג' לוגין ואמאי דתנן כיצד בור שבחצר ונפלו בו ג' לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד או עד שיעמוד בחצר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים ראב"ע פוסל אא"כ פסק פי' ר"ש שיעמוד בחצר מ' סאה מקוה כשר למטה מן הפסול ופותקו לכשר כדי שיתחברו ויטהר את העליון הפסול מן התחתון הכשר כר"מ בספ"ב דחגיגה דאית ליה גוד אסיק וכ"ש אם הכשר למעלה וראב"ע פוסל דלית ליה גוד אסיק ואפשר שאפילו גוד אחית נמי לית ליה כרבנן דאמרי בתוספתא אין מטבילין לא בתחתונה ולא בעליונה אא"כ פסק שפסקו מימיו ויצאו ממנו מלואו ועוד ע"כ והרמב"ם נראה שסובר דהלכה כרבנן דלית להו אפילו גוד אחית לענין מקואות ולפיכך סתם וכתב וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים וערבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו ולא כתב שאפילו הוא עליון או תחתון כשר ואע"פ שיש לדחות דסתם דבריו לומר דבכל ענין כשר בין ששני המקואות שוים בין שא' עליון וא' תחתון אבל ממ"ש הרמב"ם בפ"ח ג'

גומות שבנחל כו' נתבאר דלית ליה גוד אחית עכ"ל וכמו שאכתוב בס"ד לקמן סעיף ל"ו ושם יתבאר דבכ"מ נראה שחזר בו ועוד עיין בסעיף ע"ז וכתב עוד הב"י דאמאי דתנן והאמה נכנסת לו ויוצא ממנו פי' ר"ש דהיינו חרדלית של גשמים כלומר דאילו היתה אמת המים נובעים אפילו אינה אלא כ"ש היתה מטהרת את המים השאובים שבבור ע"כ וז"ל שער המים שבסוף ת"ה היה המקוה חסר ג' לוגין ונפלו לו ג' לוגין מים שאובים לעולם הוא בפיסולו עד שירבה עליו מי גשמים או שישטפו עליו מים כשרים עד כדי שנשער שנפל עליו כמילואן הראשון ועוד שהמים הבאים עליו דוחין את המים שבתוכו ומוציאין אותן היה המקוה פחות ואפילו קורטוב ונפלו עליו (מים שבתוכו) פחות מג' לוגין והשלימוהו לא הכשירוהו ולא פסלוהו כיצד הרי הוא בפיסולו עד שירדו עליו מי גשמים או שישטפו כשיעור המים שהיה חסר נפלו עליו מי גשמים כשיעורן ה"ז כשר היה חסר אפילו קורטוב ונפלו לתוכו ג' לוגין מים פסלוהו והרי הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד ע"כ וז"ל הראב"ד בס' בעלי הנפש תנן בפ"ג בור שבחצר נפלו לתוכו ג' לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שיצאו ממנו מילואו ועוד מדקתני מילואו משמע מלא שיעור המים שהיה בבור קודם שנפלו בו הג' לוגין ועוד דבר מועט כדי שיתמעטו הג' לוגין כל שהן ואע"פ שהמים הצפים ויוצאים מן הבור מעורבים הם יוצאים וכשיצאו מ' סאה בהן מן הראשונים שנפלו ויש בהן מן הכשרים היורדים בסוף ואפ"ה כשיצאו משם ארבעים סאה ועוד כשר הואיל ולא נפסלו אלא מחמת ג' לוגין מים שאובים ותנן בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו לעולם הוא בפיסולו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגין נראה כי האמה הזאת מי גשמים היא אבל אם היתה מן המעיין א"צ לחשוב ומדקתני עד שיתחשב דלא קתני עד שיצאו מילואיהן כדקתני לעיל משמע שהמים הצפים ויוצאים משם נחשוב אותם כולם מן הראשונים כמו שתשבנו בפסקא הא' אלא לפי חשבון המים שהיו בבור והמים היורדים בתוכו הם יוצאים א"נ מחצה על מחצה מפני שהמים היורדים לבור באחרונה קרובים לצאת יותר מן הראשונים שהיו בבור וכן שנינו בפ"ו היו בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה והא ודאי לאכשורי תרווייהו (על התחתון) קאי בעי ואי ס"ד דלא נפקי כי הדדי או האי פסול או האי פסול שהרי כנתן סאה ונטל סאה דמי ואמרינן עד רובו אלמא ש"מ דכי הדדי נפקי וש"מ דלא קפדינן בכה"ג אלא דלא נשקול רובו דמקוה כתירוצא דתריץ בפרק הערל ומש"ה תרווייהו מתכשרי וא"ת ומ"ש הכא דחשבינן למים הצפים והיוצאים לפי חשבון ובפסקא דלעיל חשבינן לכל

הפסולין שהם צפים ויוצאים תחלה התם כולהו כשרים ובג' לוגין שאובים הוא דאפסלו להו אבל הכא כולהו פסולים ומש"ה אזלינן בהו לפי חשבון ע"כ:

כח **כדתנן** לעיל גבי המניח קנקנים כו'. וכך שנינו המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ר"א אומר אם עונת גשמים הוא אם יש כמעט מים בבור ישבר ואם לאו לא ישבר ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה הסייד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים אם היו המים צפים ע"ג כל שהוא ישבר ואם לאו לא ישבר ד"ר אליעזר ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אע"פ שבלע הבור את מימיו הרי זה ישבר וכתב הב"י וז"ל כתב הרא"ש שם בפ"ב דמקואות גרסי' בת"כ אלו נאמר ומקוה מים יהיה טהור יכול אפילו מילא בכתפו ועשה מקוה בתחלה יהיה טהור ת"ל מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה ביד"ש אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם יצא המניח קנקנים בראש הגג ונתמלאו מים ת"ל בור ופליגי ר"א ור"י ר"א סבר הא דמכשר במניח קנקנים אע"פ שיש בו קצת תפיסת ידי אדם היינו דוקא ע"י תערובות מים אחרים דוקא שישבר הקנקנים ולא ישים ידו בהם אף לכפותם דאז חשיב תפיסת ידי אדם לפסול ור' יהושע סבר דכשר אפילו עשה כל המקוה מהם ואפילו שלח בהם יד לכפותה ובלבד שלא יגביה לערותן הסייד שסד את הבור בטיט והביא הטיט בעציץ ושכח העציץ בבור ונתמלאו מים אם המים צפים ע"ג העציץ לא חשיבי המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה וישבר את העציץ אבל אם מגביה ועירה המים למקוה נעשו שאובים ואם לא היו צפים נעשו שאובים ור' יהושע סבר אפילו אין המים צפים ע"ג לא חשיבי המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה וישבר את העציץ אבל לא יכפה דחשיב תפיסת ידי אדם יותר ממניח הקנקנים לנגבן דהתם לא חישב עליהם לקבלה מעולם דלא העלם אלא לנגבם המסדר קנקנים בתוך הבור שהוא מלא מים כדי שיבלעו המים בתוך דופני הקנקנים ולא יבלעו היין שינתן לתוכן ונתמלאו מים שנבלעו המים בדפנותיהן וגם עבר לתוכן עד שנתמלאו מים אע"פ שבלע הבור מימיו ישבר הקנקנים דהמים שבתוכן לא חשיבי שאובים שלא כוון שיכנס המים לתוכן עכ"ל וכן פי' הרמב"ם משניות אלו ורבינו שמשון הפליג פי' משניות אלו לענין אחר וההיא ברייתא דת"כ מוכחא שפיר על פי' הרמב"ם והרא"ש ז"ל ומשמע קצת מדברי הרא"ש דההיא דסייד ששכח עציץ בבור לא דמיא למניח קנקנים בראש הגג ומסדר קנקנים בתוך הבור דהנהו אפילו אין שום מים בבור אלא מה שבקנקנים כשר ואלו ההיא דסייד ששכח עציץ בבור צריך שיהיו מים בבור זולת מים שבעציץ שהרי לא הכשיר בהם ר"י אלא מפני שהם מחוברים למקוה ומשמע דביש מים במקוה מיירי וקאמר שאע"פ שאין מי

המקוה צפים על גביו כיון שהוא מחובר למי המקוה כלומר שמי המקוה מקיפים אותו מלמטה ומן הצדדים ישבר וכן נראה ג"כ מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ד מהל' מקואות בדין זה הסייד ששכח עציץ במקוה ונתמלא מים אע"פ שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי העציץ יש בו רוב המקוה הרי זה ישבור את העציץ במקומו ונמצא המקוה כולו כשר ע"כ משמע בהדיא שאם לא היה מים במקוה זולת מי העציץ לא וטעמא דמלתא משום דחשיב תפיסת ידי אדם יותר מהנחת קנקנים בראש הגג וכדכתב הרא"ש לענין שישבר ולא יכפה בעציץ כי היכי דשרינן לכפות במניח קנקנים בראש הגג ואיכא למידק דמסדר קנקנים בתוך הבור לא קתני או יכפה כדקתני גבי מניח קנקנים בראש הגג וגם הרמב"ם לא כתב במסדר קנקנים בבור אלא ישבר ולא כתב או יכפה ונראה דטעמא דע"כ לא קאמר ר' יהושע יכפה אלא במניח קנקנים בראש הגג לנגבן שלא היה שם דעת שאיבה כלל דאדרבה כדי לנגבן שם העלם אבל במסדר קנקנים בתוך הבור שהיתה שם דעת שאיבה קצת שהרי מתחלה כשסדרן במקוה אע"פ שלא כוון שיכנסו המים לתוכן מ"מ לדעת שישאבו מן המקוה סדרן וחשיב דעת שאיבה קצת והלכך ישבר אבל לא יכפה ומ"מ כיון שלא כוון שיכנסו המים לתוכן אע"פ שבלע הבור את מימיו כלומר שכל מי המקוה נבלעו בקנקנים ולא נשאר שם מים כלל זולת מי הקנקנים ישבר ועציץ מתוך שכשהכניסו בבור היה על דעת קבלה שהרי היה בו טיט (כלומר והמים מועילים לטיט שיתרכך ויעשה בו מלאכתו) הילכך צריך שיהו המים במקוה זולת מים שבו וכמו שנתבאר ואפ"ה לא יכפה אלא ישבר כנ"ל עכ"ל הב"י וכתב רמ"י ז"ל דגבי מניח כלים תחת הצינור בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו שרינן אפילו כפיית כלי ביד ואע"ג דעל דעת שיקבלו מן הצינור הניחום שם התם טעמא דבשעה שנתפזרו העבים בטלה לה המחשבה קמייתא לגמרי ואין כאן לדעת כלל וכ"ש בהניחם בשעת פיזור עבים דמוכח מילתא שלא היתה שם מחשבה כלל הלכך שרי אפילו לכפות ע"כ:

כט **המניח** טבלא כו'. ותנן בפ"ו דמקואות שק או קופה שהיו נתונים תחת הצינור אינם פוסלים את המקוה ופסקה הרמב"ם בפ"ו מהל' מקואות:

ל **דאי** לאו הכי כו' נפסלים כו'. ולשון הטור אבל אם אין המים ראוין לבא למקוה זולתה אפילו אין לה שפה כלל פוסלת כיון שמקבלת טומאה וכתב הב"י וז"ל לאו למימרא שאין לטבלא שפה כלל דא"כ היאך כתב שמקבלת טומאה הא קי"ל דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה אלא ביש לה ד' שפות עסקינן אלא שכפאה על פיה ונמצא שהמים עוברים במקום שאין שם שפה כלל ואפ"ה פוסלת מפני שהויות המקוה ע"י דבר המקבל טומאה ואפשר דבניטלו כל שפתותיה איירי ואפ"ה מקבלת טומאה כיון

שמתחלה היתה מקבלת ועכשיו לא נשברה לגמרי והא דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה היינו דוקא כשמעולם לא היה להם בית קבול וצ"ע עכ"ל איברא דהכי מוכח מדברי רבינו לקמן בסי' י"ב גבי אפילו מקל וקנה דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה וכ"כ בהדיא בתשובה דסילונות בב"י סי' קצ"ח גבי לא תעמוד ע"ג כלי כו' וכן מוכח בדברי הטור גבי הבא להמשיך מים למקוה צריך שלא יהא בדבר המקבל טומאה דהתם התיר ע"י דף בלבד שיסיר ידו משם בטרם יעברו המים שעליו וסתם דף הוא פשוטי כלי עץ ולפיכך דבריו עולים כהוגן בפי' דברי הטור ומ"מ לא דק במאי דחשב סתמא דקי"ל דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה שהרי הרמב"ם אינו סובר כן בפ"א ופ"ד מהל' כלים ובספרו כ"מ כתב שכן גם דעת התוס' פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ו) ואף בספרו הב"י הזכיר לסברת הרמב"ם בזה לעיל מהא גבי מעיין היורד מהר טיפין טיפין ומשום כך גם דבריו שבש"ע סותרים זה את זה כמו שאכתוב לקמן בס"ד בסעיף מ"ח:

לא **וחקק** בו גומא כו'. ומסיים בה בשער המים שבסוף ת"ה וז"ל לא חקק לקבל צרורות אינו פוסל את המקוה לפיכך רעפים שמכסים בהם את הגגות אע"ג שיש בהן גומות וחקקים אינם פוסלים את המקוה לפי שלא נעשו לקבל בהם ע"כ וכתב בהגהת מרדכי דקידושין על מקוה שהמשיכוה דרך צינור אע"ג דאין לו לבזבז מד' רוחותיו והוי כמו סילון שהוא פחות מב' ראשים מ"מ מיפסל מפני ששש חטטין שבתוכו כדאיתא במס' מקואות החוטט בצינור לקבל בו צרורות בשל עץ בכ"ש ואם היו המים מתלחלחין והרקיב בתוכו פסול בכ"ש ע"כ וכתב מהרי"ק בשורש נ"ד שפשט המנהג בכל ישראל לעשות מקואות ע"י מרזבות המקלחים מים מן הגגות ואולי כי גם זה הדעת שמחמיר כל כך לא דיבר מהמרזבות הדבוקות לגגות דשליט בהו אוירא טובא ולא שכיח שיתלחלחו וירקיבו עד שתתהוה שם גומא אלא דוקא בצינור הקבוע בקרקע ואפשר מתחת לארץ דלא שליט ביה אוירא ונרקב בקל ע"י לחלוחית הקרקע התם הוא דחיישינן להכי ומ"מ אני נוהג שלא לעשות המרזבות ע"י חטיטה פן תשאר בו איזה גומא שיתעכבו שם המים אלא אני נוהג ליקח ב' נסרים משופים היטב ולהדביקם זו לזו כמין חומה וגם אני אומר להגביה ראש הצינור הא' אותו שאינו לצד המקוה ולהשפיל הראש שבצד המקוה כדי שירדו המים בשטף גדול ובמרוצה גדולה למקוה בצינור ולא יבא להתלחלח ולהרקיב ע"כ וכתב הב"י וז"ל ויש לתמוה על הרב המחמיר הזה דאפילו היו בו חטטין כיון שלא נעשו על דעת לקבל צרורות כשר דהיינו מתני' סילון שהוא צר מכאן ומכאן וכו' אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה וכ"ש דכשהרקיב בתוכו דכשר כיון שלא תלו בחטיטה

ההיא ידים וכ"ש להפריז על המדה לחוש שמא יתלחלח וירקב ומהרי"ק שהיה נוהג לעשות כאותו רב לא משום דס"ל דדינא הכי כדכתב בהדיא שם דלא ס"ל הכי ולא היה נוהג לעשות כן אלא משום ירא שמים יוצא ידי כולם במידי דליכא פסידא כלל ומיהו אפשר שהוא ז"ל היה מפרש דמפני שלא נעשית לקבלה היינו שאין דרך קבלת צרורות בכך שאינם מתעכבים באותו מקום רחב אבל אם היו מתעכבים שם אע"פ שלא נעשה לדעת כך נעשה לקבלה מיקרי ואפי' אם נעשה מאליו כגון שהרקיב. ודע דבהגהות מרדכי גופייהו מייתי רב אחד דפליג וכתב וז"ל וההיא דמקואות החוטט בצינור לקבל בו צרורות בשל עץ בכ"ש וכו' היינו דוקא כשהתחיל לחטוט דניחא ליה שיהא בית קיבול והמים יתלחלחו עד שיתרחב לקבל רביעית אבל אם לא חטט בו משהו אפילו ניחא ליה במה שנעשה ממילא דלא חשיב כלי ע"כ וכתב עוד הב"י בס"ס ר"א שהמרדכי כתב בשם הרוקח בתשובת הר"ר אליעזר מוורדינ"א על גלגל המגלגל במי נהר ובגלגל קבועים כלים קטנים נקובים בכונס משקה (עיין לקמן ס"ס ל"ז) וכשהגלגל מתגלגל מתמלאים הכלים קטנים ושופכים במרזב שאינו עשוי לקבל ומורידים המים לבנין המחובר בקרקע והולכים המים במרזב בתוך עובי המרחץ של אבנים וכלי אבן גדולה עומדת במרחץ ומקבלת אותם המים העולים ויוצאים הסילונות שתים באבן שבו יכולין לרחוץ ג' בני אדם שהיא כקובה גדולה והאריך מאד בתשובתו להתיר לטבול ואפילו אין בו מ' סאה לפי שנעשה חבור למי נהר ע"י אלו הכלים ועיקר ראייתו מפרק כל הבשר האי אריתא דדלאי כו' ואי בזיע דולא בכונס משקה מילף לייפי מטבילים בהם הידים וה"ה לכל הטבילות כדתניא בתוספתא דפ"א דמקואות כל מקום שאדם טובל ידים וכלים טובלין בהם אין אדם טובל בהם אין ידים וכלים טובלין בהם ולבי מהסס ע"כ אבל רש"י שם בפ' כל הבשר כתב דדוקא לטבילת ידים קאמר אבל לטבילת כל גופו לא וכ"כ התוס' דלא מהני מתרי טעמי דנצוק אינו חבור וגם בעינן כשפופרת הנוד לענין עירוב מקואות אלא דלגבי טבילת ידים לא החמירו וכן כתבתי אני שם בסעיף ל"ה בשם תלמידי הר"ר יונה ז"ל וכתב ב"י שכ"כ הסמ"ג מ"ע סימן כ"ז וטא"ח סימן קנ"ט ולהרי"ף אין נוטלין ידים וכ"ש שאין מטבילים כמ"ש הרא"ש שם והריב"ש כתב בתשובה שמעולם לא שמענו מי שאמר שהנצוק יהיה חבור למקוה והכריח לומר שא"א להיות נצוק חבור למקוה ומאחר שכל הגדולים האלו שמפיהם אנו חיים הסכימו לפסול מי הוא אשר יקל ראש כנגדם להתיר ולכן יש לתמוה ולהפלא הפלא ופלא על האגור שכתב דין זה להתיר בשם הרוקח והמרדכי ולא כתב חולק בדבר והתוספתא דכל מקום שאדם טובל בו ידים וכלים טובלים בו כו' ההיא לא מיתניא אלא לענין מי המים שטובלין בהם דשאובין

גמורים או מי תמציות וכיוצא בהם דלגבי מי תמציות מתניא בפ' קמא דמקואות אבל מה שהחמירו חכמים בעירוב מקואות או להוציא מים מידי שאובים להצריך לטבילת הגוף לידי שפופרת הנאד אינו ענין ללמוד מהתוספתא זו דלא מתניא אלא לגבי מי תמציות ותדע דלאו לכולי מילתא מיתניא דהא לר"י דסוף סי' א' אדם בעי אף במעיין מ' סאה אע"ג דלכלים סגי בכל דהו ולא אשכחן מאן דמקשי עליה מההיא תוספתא הילכך ודאי מיפרשא כדאמרן עכ"ל הב"י ומ"מ יצא לנו שאע"פ שאלו הכלים הקבועים בגלגל ונקובים בכונס משקה אינם מועילים לחבר המקוה החסר למי הנהר מ"מ אינם פוסלים ומועילים להביא על ידיהם המים למקוה ולטבול בו אחר שיש בו מ' סאה וכתב הרשב"א בשער המים שבסוף ת"ה וז"ל דברים אלו שאמרנו שכל שאינו עשוי לקבל את המים אינו פוסל את המקוה לא אמרו אלא כשנפלו מתוכן למקוה מעצמן אבל אם נתנן אדם למקוה ה"ז פסול שכל ע"י אדם אפי' זילף בידיו וברגליו ואפילו עבר במים ונזדלפו מאליהן ברגליו למקוה פסלוהו בד"א בשנזדלפו ברגליו אבל אם היה רוכב ע"ג בהמה וכו' כדלעיל סימן ב' וכבר כתבתי שם בסעיף י"ט דהר"ש אינו מחלק בין אדם לבהמה ע"ש וכתב עוד בשער המים וז"ל המים העולים מאליהם בגלגל פוסלים את המקוה אבל העולים במגדלים שאין נתלשין מהנהר אלא מחוברים אל המים יראה לי שאין אלו שאובים שבכל עת מחוברים הם אל מי הנהר ויש להתמיר ולאסור ע"כ:

לב **אם** רוב מן הכשר. לשון הרמב"ם בפ"ד מה' מקואות כיצד מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו וכבר כתבתי במ"י דרש"י פי' בפ"ג מינין דאפילו בכ' סאין ורביעית לא מיקרי רוב עד שיהיו כ"א סאים וכלישנא דברייתא דלקמן וכתב ב"י דהר"ש בר צמח כתב שיש להחמיר מכיון שהזכירו בפשיטות כ"א סאין נראה דבדוקא נקטוהו ואני אומר שאין לפסלו אם היה בו כ' ומשהו דכדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו וכ"ש במקום שיש פוסקים דשאובה שהמשיכוהו כו' כולה כשר (וכך הם דברי הריב"ש בתשובה דלקמן סוף סעיף ל"ד) דבכ' ומשהו סגי עכ"ל הב"י:

לג **וכן** הלכתא דשאיבה מטהרת ברביה ובהמשכה. ושיעור המשכה כתוב בכל בו פיר"י בתשובה ג"ט וכ"כ בהג"ה סמ"ק וז"ל הריב"ש בתשובה דע ששיעור המשכה הוא מג"ט ולמעלה וכן דנתי בסרקוסטי אע"פ שהרשב"א כתב דאין לה שיעור ואפי' כ"ש לא נ"ל דהרי כל פחות מג' כלבוד דמי אח"כ מצאתי בספר עמודי גולה שכך השיב ר"י בתשובה שצריך ג"ט עכ"ל וכתב הראב"ד שכלים שאינם פוסלים את המקוה אע"פ שאינם פוסלים אינם מכשירין את השאובים לחשב אותה כנמשכים ואין השאובה מטהרת אלא דרך קרקע או צינור שלא היה עליו שם כלי בתלוש והביא דבריו הב"י גבי ואם נפלו בו משני

כלים כו' וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות שכתב הרא"ם בס' יראים וז"ל שמעתי הל"מ היא ל"ש המשכה ע"ג קרקע או על ראויות להבליע בקרקע ואז המים נתבטלו אגב קרקע וכשזוחלת לגומא נעשית כאילו באו מתמצית הקרקע כי נתבטלה מהם שם שאובים אבל המשיכה ע"ג רצפת אבנים או נסרים שאינם ראויות להבליע הוו כמו שמונחים בכלי ולא מבטל שם שאובין מינייהו שהרי אינו יכול לדונם כאילו באו מתמצית קודם שהמשיכו עליו שהרי אינם ראוים לבלוע להתמצית וכן מצאתי בתשובת הר"ר אליעזר מוורדו"ן ספר רוקח עכ"ל ואחר כתב המרדכי עוד וז"ל ומה שפסק הר"ם דאם המשיכה על רצפת אבנים או נסרים דלא הויא המשכה בהא פליגי עליה השאלתות ופסקו דאם המשיכו על גבי צינור שקבעו ולבסוף חקקו דכשרים עכ"ל ודעת הרמב"ם כהשאלתות שכתב בפרק ד' מהלכות מקואות שהמים הנמשכים ויורדין למקוה בין שהיו נמשכים על גבי קרקע או בתוך הסלון וכיוצא בו מדברים שאינם פוסלין את המקוה הרי הוא כשר ע"כ וכתב רמ"א דטוב להחמיר לכתחלה כדברי הרוקח שאין המשכה מועלת אלא דוקא ע"ג קרקע הראוי לבלוע בה:

לד **אע"פ** שלא נתערבו חוץ למקוה. וכן דעת הרמב"ם בפ"ד מהלכות מקואות שכתב מקוה שהיה בו כ' סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב חוץ למקוה והמים נמשכין ויורדין למקוה הרי הוא כשר שאפילו בלא נתערבו קודם שירדו למקוה כשר וכתב הב"י דיש לתמוה עליו דאעפ"כ כתב להך משנה מים שאובין ומי גשמים שנתערבו כו' ככתבה וכלשונה והא משמע מינה דלא מכשירין בשאובה שהמשיכוה אלא דוקא כשנתערבו קודם שירדו למקוה אבל לא נתערבו לא כדיליף הרא"ש מדקתני סיפא היו מקלחין לתוך המים כו' ותירץ דנ"ל שהוא ז"ל מפרש דהא דקתני היו מקלחים לתוך המים היינו לומר שלא היו נמשכים אלא המים השאובים היו מקלחין ממקום שאיבתן לתוך המקוה בלי המשכה כלל ומשום הכי קתני שאם לא היו מ' סאה מים כשרים היו השאובים משלימים שיעורו וכפי' הזה נראה מדבריו בפי' המשנה אבל אכתי קשה מדקתני רישא אימתי בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה דמשמע מפני שנתערבו קודם הוא דמכשרינן הא לאו הכי לא וצ"ל דהא דקתני שמתערבים היינו לאפוקי דלא נפלו רוב כשרים ברישא דהיכא דהיו במקוה פחות מכ' סאה ומשהו מים כשרים הוא נפסל בג' לוגין מים שאובים אע"פ שנפלו בו בדרך המשכה אבל כשהם מתערבים קודם שירדו והם נמשכים ויורדים אע"פ שאין רוב הכשרים ניכר ועומד לעצמו כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמם אלא מעורבים עם הכשרים ובדרך המשכה כשרים והכי משמע מדבריו ז"ל שכתב אין המים שאובים פוסלין את

המקוה בג' לוגין עד שיפלו לתוך המקוה מן הכלי אבל אם נגררו המים השאובין וכו' אינם פוסלין את המקוה עד שיהיו מחצה למחצה אבל אם היו רוב מן הכשרים הרי המקוה כשר כיצד מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב וכו' שהשאיבה שהמשיכוה כשרה אם היה שם רוב ארבעים סאה מן הכשר כלומר דוקא כשקדם במקוה רוב ארבעים סאה מן הכשר הוא דמכשרינן כשנפלו בו מים שאובין ע"י המשכה הא לאו הכי לא ע"כ ובמ"י כתבתי תירוץ אחר בשם התוס' דפ"ק דתמורה וכ' עוד הב"י דעדיין יש לדקדק מדברי הרמב"ם דמדבריו הללו שכ' אם היו רוב ארבעים סאה מן הכשר משמע דכראב"י אתיא דאמר מקוה שיש בה כ"א סאה כו' ופותקו למקוה ואח"כ כתב וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים ומילא בכתפו ונתן לתוכו פחות מכ' שנמצא הכל פסול ופתח הצינור ונמשכו הכל למקום א' ה"ז מקוה כשר שהשאיבה שהמשיכוה כולה כשרה הואיל והיה שם רוב מן הכשר משמע דהיינו כרבנן וכדאמר רבין בפ' קמא דתמורה שאובה שהמשיכוה כולה כשרה והיאך הרב ז"ל מזכה שטרא לבי תרי דמעיקרא פסק כראב"י והדר פסק כרבנן ונתלבט ליישב הסוגיא דפ"ק דתמורה בענין שיהיה מוכח מתוכה דליכא מאן דפליג אדראב"י דאע"ג דאמר מקוה שיש בו כ"א סאה ממלא בכתף י"ט סאה ופתקן למקוה ה"נ דשרי בשלא המשיכן הי"ט סאה אלא אפי' בשעירן בלא המשכה ואח"כ המשיך את כולם דהא איכא למימר דאע"פ שבשעה שעירה הי"ט שאובים בלא המשכה נפסל הכל מ"מ כיון שהמשיך הכל כשרים ופסולין יחד עדיף טפי מהיכא דלא המשיך אלא הי"ט שאובים בלבד הלכך שני דינים הללו שקולים ונקט חד מינייהו ולא חש למנקט אידך וכו' ופי' עוד הסוגיא בענין דרבנן פליגי אדראב"י ופליגי עליה להקל ושרו אפילו כשעירה הי"ט שאובים בלי המשכה אע"פ שנפסלו כולם כיון שחזר והמשיכן הוכשרו מאחר דאיכא רבייה והמשכה ופוסק הרמב"ם כרבנן דרבים נינהו וגם דרבין א"ר יותנן אתי כוותייהו ולפיכך כתב תחלה דהיכא שהמשיך הי"ט שאובין דכשר דכ"ע מכשרי בה ואח"כ כתב שאפי' עירב כו' אם חזר והמשיך הכל הוכשר כרבנן דפליגי אדרב"י וכרבין וזה נראה עיקר עכ"ד הב"י ופליאה בעיני היאך אפשר לומר דרבנן פליגי להקל לומר דאפי' עירב כו' והא הך דעירה דאיהי התוספתא דגג כו' ראב"י שנאה כמו שהעתיק רבינו ואף הרמב"ם כתבה בשם ראב"י בפי' המשניות וכך מצאתיה שנויה משמיה דראב"י בפ"ד דתוספתא והלכך אי אפשר לפרש כפירוש השני וגם מה שנתלבט בפי' הראשון להוכיח דראב"י ה"ל הך דגג כו' הוא ג"כ שלא לצורך כלל שהרי בהדיא הוא שנאה להך דגג כו' ועיקר מילתא דהרמב"ם פוסק לתרווייהו וכראב"י דמשנתו קב ונקי אלא דלרבינו הך דגג לאו קולא

היא דמכיון שנתערבו קודם שירדו למקוה מכשרי טפי מכשהומשכו לתוך המקוה י"ט שאובים בלא תערובות ולהרמב"ם אדרבה הך דגג קילא טפי הואיל ומעיקרא קודם שנתערבו עירה אותן שלא בהמשכה ויכולין אנו לומר דרבנן אין הכי נמי דלא פליגי אדראב"י ואע"פ שהיא שנויה משמא דראב"י הוא שנאה ולא מפני כן מוכרח שנחלקו עליו חביריו וכמה ברייתות נשנו משמא דיחידאה אע"פ שאין עליו מחלוקת וכבר כתב ג"כ הב"י דהכי אשכחן בפ"ד מיתות כך נ"ל וכתב הריב"ש בתשובה טוב להמשיך מים למקוה כל שיש בו רוב מים כשרים שזהו יותר מכ' סאה משהו ואין לגזור שמא יעשו שלא בהמשכה או שלא ברבייה שאין לנו לגזור מעצמינו יותר ממה שגזרו חכמים ואפי' כשאינם בני תורה לפי שהכשר המקוה לא לכל מסור כי אם לזריזים ולחכמים ע"כ:

לה **אינו** פוסל אם ניקב כמלא מחט. וכתב הטור שרבינו כתב בתשובה דמ"מ אין להקל לעשות מקוה לכתחלה ולהביא מים בכלי מנוקב כזה ועיין לקמן:

לו **ויעשה** למטה בשוליה נקב כ"ש וכו'. ויטבול בה אבל בתשובה הביאה הב"י כתב דמים שבתוכה אינם שאובים לפסול את המקוה אבל בתוכה אין טובלין ע"כ וכתב הב"י דהיינו שסתם הטור וכתב שלא הטביל בתוכה אלא ע"י נקב כשפופרת הנאד אבל ק"ל מנין לו להרא"ש לחלק בין נקב כ"ש לנקב כשפופרת הנאד דאי טעמי דקאמר בנקב כ"ש לא מהני אלא לענין שלא יפסול המקוה בלבד הוא משום דבתוספתא קתני אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ומשמע ליה דדוקא נקט אינו פוסל את המקוה אבל לטבול בתוכה לא הא גם בנוקב כשפופרת הנאד קתני אינו פוסל את המקוה ועוד קשה ממ"ש בפסקיו ועוד דאי איתא דמאי דקאמר בתשובה הוא מכח אותה משנה נמצא שהיא תיובתא על דבריו שבפסקים ובאמת שאין אותה משנה ענין לכאן דהתם השוקת שלם ואין בו נקב כלל וטעמא אחרינא איתא בה וכדפירשה רבינו לקמן סי' ט' ואפשר לומר דטעמו בתשובה הוא לומר דכי היכי דגזרו שלא לטבול בתוך כלי המחובר למקוה או מעיין גזירה דילמא אתי למטבל בכלי שיש בו מ' סאה (כמ"ש רבינו בסימן א') בלא חיבור הכי נמי איכא למגזר שלא יטבול בתוך הכלי ע"י נקב כ"ש מלמטה כיון דלא מינכר חיישינן דילמא אתי למטבל ביה בלא נקב כלל אבל בנקב כשפופרת הנוד דמינכר שפיר ליכא למיגזר מידי ולפיכך טובלין בתוכו ומיהו נהי דבהאי תירוצא תרצנא דבריו בתשובה אבל אכתי קשו כל אינך קושיי ולכך נראה לי דמ"ש בתשובה אבל בתוכו אין טובלין אף אניקבה כשפופרת הנאד קאי דבין בזו ובין בזו אין טובלין בתוכו ולא הזכיר שם נקב כל שהוא אלא לומר דבהכי סגי שלא יפסול את המקוה וכן יש להוכיח מאותה תשובה עצמה וכו' וכן נראה שהוא דעת רבינו שמשון כו' וכן נראה עוד לדקדק מדברי

הרא"ש בפירוש משנה פ"ה דמקואות כו' ולפי זה צריך לומר דמ"ש בפסקים למדנו מזה שמותר לעשות גיגית גדולה של עץ או של שוקת אבן ויעשה למטה בשוליה נקב כל שהוא ויושיבנה על הארץ וימשיך לתוכה מים ויטבול בה צריך לומר דהאי ויטבול בה דקאמר כלומר שהמים היורדין ממנה למקוה לא נפסל ומותר לטבול בהן אבל לטבול בתוך הגיגית כלל לא אפילו נקובה כשפופרת הנאד ובהכי ניחא כל מה שהקשתי לעיל בדברי הרא"ש והוסכמו דבריו בתשובה עם דבריו בפסקים אבל לדברי הטור אי אפשר להסכימם וצריך לומר דידע בההיא תשובה שהשיבה לאחר שחיבר הפסקים עכ"ד כב"י בפירוש דברי רבינו וכתב עוד דהרמב"ם בפרק ו' כתב וז"ל השוקת שבסלע אינו פוסל את המקוה לפי שאינה כלי אבל כלי שחברו בסלע פוסל את המקוה אע"פ שחברו בסיד נקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנאד כשרה ואינה פוסלת את המקוה הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה או עריבה גדולה ונקבו נקב המטהרו וקבעו בארן ועשהו מקוה הרי זה כשר ופירש בו הב"י וז"ל ומשמע לי מתוך דבריו שהוא ז"ל מפרש מתני' כפשטא דכמה יהא בנקב קאי למאי דסליק מיניה דהיינו לענין לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה מחמת שאיבה קאמר כמה יהא בנקב כשפופרת הנאד ולפי זה צריך לומר בההיא דפרק קמא דיבמות דתרי שוקת יהוא הוו בירושלים חדא שהיו מטבילין בתוכה ולא היה בה ארבעים סאה אבל מקוה שלם היה בצדה ומתערב מים שבשוקת עם מי המקוה דרך הנקב והיינו ההיא דהתם ובריתא היא בשום דוכתא ועוד שוקת יהוא אחרת היתה שהיו המים נמשכים בה ויורדים למקוה ועשו לה נקב כדי לבטלה מתורת כלי והך מתניתין ושיעורא דנקט דעירוב מקואות ושיעורא דלבטלו מתורת כלי שוים הם דבתרוייהו הוי כשפופרת הנאד והביא קצת הוכחות לפירוש זה והשתא מה שכתב הרמב"ם הלוקח כלי גדולה כו' הוא פירוש דקסטלין כו' שמפרש דהיינו דדרך הכרך להניח במקום מוצא המים חבית גדולה או עריבה גדולה של חרס ושם מתכנסים כל המים הבאים לכרך ומשם יפרדו לקלח לכל מעיינות הכרך וסובר דהלכה כרבי אליעזר בר יוסי כיון שהודו לו חביריו והוא ז"ל סובר דמאי דאמר רבי אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה פירושו הוריתי דשיעור נקב דקסטלון להכשירו למקוה יהא כשיעורו לטהרה דהיינו כמוציא זית שזהו שיעור המטהר לכלי חרס מידי טומאה לגמרי כמבואר בדבריו פרק י"ט מהלכות כלים ומה ששנינו בתוספתא בד"א מן הצד וכו' סיומא דמלתא דת"ק הוא ואינו ענין לדברי רבי אליעזר בר יוסי ומשמע ליה ז"ל דלענין לטבול בתוכו איתניא תוספתא ולהכי נקט קסטלון שהוא כלי דסתמו מחזיק מים מרובים שיש בהם כדי לטבול בתוכו ולפיכך כתב הרי זה כשר ללמדינו דלהטביל

ולטבול בתוכו נמי כשר ובריאשא כתב כשרה ואינה פוסלת היינו לומר דלא חשיב כלי כלל וכשר לטבול בו ואין צריך לומר שאינו פוסל את המקוה ואם תאמר ובריאשא כתב כלי סתם ואף כלי חרס במשמע והצריך בהו שיהא נקב כשפופרת הנאד והיכי מכשר ביה הכא בנקב המטהרו דהיינו כמוציא זית וי"ל דהתם שאני שחיבר הכלי בסלע בעודה שלם כדמשמע מדבריו דכיון שהיה שלם בשעה שחברו בסלע לא נתבטל שלמותו עד שינקב נקב גדול כשפופרת הנאד אבל הכא שנקבו ואחר כך קבעו וכדקתני ונקבו וקבעו בארץ כיון שניקב נקב המטהרו מידי טומאה ובטל ליה שם כלי מיניה קודם שקבעו שפיר דמי אי נמי דכלי שחברו בסלע דקאמר בכלי אבנים היא דומיא דשוקת דנקט בריאשא ומשום דכלי אבנים אינם מקבלים טומאה לא שייך לשעורי בהו בכדי טהרה הלכך משערים בהו כשפופרת הנאד אי נמי אפילו אם תמצא לומר דכלי שחברו בסלע כל כלי במשמע ואפילו כלי חרס איכא למימר דגזרו בה משום דשוקת שבסלע כשרה בלא שום נקב ואיכא למיחש דאתו למטעי ולאכשורי בכלי שחברו בסלע בלא שום נקב ולפיכך הצריכו בכלי שחברו בסלע לעשות נקב גדול כשפופרת הנאד כי היכי דליהוי היכרא במילתא ואע"ג דתנן בפ"ו דמקואות השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהן אא"כ היו נקובים כשפופרת הנאד ופסקה הרמב"ם (כמ"ש לקמן סעיף ל"ח) שאני הני שהן כלי עץ ושיעור המטהרן הוא גדול מאוד שהוא בכמוציא רמון ראו חכמים דלבטלו מתורת כלי לענין מקוה דלסגי ליה בכשפופרת הנאד שהוא שיעור המספיק לענין עירוב מקואות אבל בכלי חרס שיעורו המטהרן הוי בציר מכשפופרת הנאד הלכך כיון דבטל שם כלי מינייהו בנקב כמוציא זית בהכי סגי ושיעורא דלטומאה וטהרה לחוד ושיעורא דלענין מקואות לחוד עכ"ל הב"י ורמ"א כתב דיש להחמיר דבעינן נקב כשפופרת הנאד וכתב עוד הרמב"ם וז"ל וכן אם פקק הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל והמים הנקוים בתוכו מקוה כשר סתמו בסיד או בגפסיס עדיין הוא פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ או יבנה ואם הוליכו ע"ג הארץ וע"ג הסיד ומורח בטיט מן הצדדין כשר וכתב הב"י שהוא ז"ל מפרש דתוספתא אשמועינן דלאכשורי מים שבחבית או עריבה של חרס הללו תרתי בעינן חדא שיהא ניקב נקב המטהרו דהיינו כמוציא זית ועוד צריך שיקבע בארץ דומיא דקסטילון או שיהיה בו הוכחה שהוא דבר של בנין ולא דבר של כלי או שיורי כלי ומש"ה קתני שאם פקקו בסיד ובבנין כלומר בצרורות וכיוצא בהם כעין בנין לא חשיב כלי כלל ולפיכך אינו פוסל את המקוה וה"ה דכשר לטבול בו אלא איידי דבעי למנקט סיפא פוסל ולאשמועינן דל"מ דאין טובלין בתוכו אלא מפסל נמי פסיל את המקוה דכיון דאכתי כלי הוא הוי ליה מים שאובים ופוסלין את המקוה נקט נמי רישא אינו פוסל אע"ג דאפילו

לטבול בו כשר דכל היכא דאין מימיו פוסלין את המקוה משום דלא חשיב כלי כשר לטבול בו וכדלעיל אבל כשסתמו בסיד או בגפסיס לבד כיון דאין דרך בנין באלו לבדם בלא אבנים או צרורות נמצא שחיסר אחד מהתנאים הצריכים לבנין הלכך עדיין שם כלי או שיור כלי עליו ופוסל את המקוה כמו שהיה פוסל קודם שסתמו ובתר הכי קתני אע"פ שלא קבעו בארץ דהיינו חבור בארץ כדרך הקסטלון ואם לא בנאו בצרורות אלא שהושיבו על הארץ ומירח מן הצדדין בטיט להדביק הכלי לארץ כשר ול"מ אם הושיבו על הארץ אלא אפילו הושיבו ע"ג הסיד וגפסיס ומירח בטיט מן הצדדין להדביקו לסיד ולגפסיס כשר כיון שהסיד והגפסיס על הארץ הם עומדים כארעא סמיכתא נינהו וכל שמירחו הצדדין בטיט חשיב כקבוע כשר ואע"פ שכתוב בתוספתא או שמירחו מפרש ליה ז"ל כאילו היה כתוב ומרחו ואפשר שכך היה גירסתו בתוספתא מ"מ איכא למידק אמאי כתב והוליכו ע"ג הארץ וכו' ולא כתב והניחו ע"ג הארץ ולפיכך נראה שאפשר לפרש דה"ק אם גררו ע"ג הארץ או ע"ג הסיד ונסתם הנקב מחמת מה שנדבק בו באותו גרירה ואח"כ מירח בטיט מן הצדדין כלומר סביבות הנקב כדי להעמיד מה שנדבק בו בשעת גרירה כשר דהשתא הוי שפיר כבנין דמה שנדבק בו ע"י הגרירה הוי כצרורות ומירוח דטיט הוי במקום סיד שטחין בבנין ומש"ה כשר כנ"ל לפרש לדעת הרמב"ם עכ"ל הב"י ועיין לעיל סעיף ה' בדין מקוה העשויה בנין אבנים:

לז ואם המקוה מעיין נובע וכו'. כי מעיין אינו נפסל במים שאובים וכ"כ עוד בתשובה שכך היה דן לפני מהר"ם ויש לתמוה על ששמע שכמה גדולים דקדקו איך יטהרו לנקות מקוה שמימיו נובעים שהשומע מפי הגדולים טעו שהם לא דקדקו אלא על מקוה שמימיו מכונסים ושהודה לו מהר"ם וכן פירש רבינו ירוחם וכן פסק הרשב"א בשער המים והמרדכי פ"ב דשבועות כתב ג"כ תשובה למהר"ם דאומר דמעיין כ"ש אינו נפסל במים שאובים כלל וכתב המרדכי על זה כבר היה מעשה ברעננשפורג שהיו מנקים המקוה וכשנחסר המ' סאה נשפך מן הכלי למקוה ופסלו הר"ר משה בר חסדאי ולא נודע הראייה מנין שהרי מקוה שברעננשפורג מעיין הוא ודעת אחרת יש שם במרדכי שסובר דבמעיין נמי פוסלין ג' לוגין מים שאובין וכתב מהרי"ק בשורש נ"ז דלפי דעתם צ"ל מתני' דקתני למעלה מהם מי מעיין שרבו עליהם מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן לענין טבילת כלים מיירי שמעיין כ"ש מטהרם דכיון דמעיין כ"ש מטהרם הוי מקוה שלם ואין כל מים שאובין פוסלין אותו לטבילתו אבל אדם דבעי מ' סאה כדברי ר"י (לעיל סוף סי' א') כל שהוא חסר אין שם מקוה עליו לגבי אדם אע"פ שהוא מעיין הלכך מים שאובין פוסלין אותו לאדם וכתב דבודאי הרמב"ם והראב"ד סברי דמעיין כ"ש אין

מים שאובין פוסלין אותו אפילו לאדם שהרי הם סוברים דאדם נמי מיטהר במעיין כ"ש וכתב דלא נלמוד מדבריו שכל הסוברים דאדם נמי בעי מ' סאה יסברו שמעיין חסר יפסל במים שאובין לאדם שהרי הרשב"א והר"ש סוברים דאדם בעי מ' סאה אפילו במעיין ואפ"ה כתבו דמעיין אינו נפסל במים שאובים ואע"פ שהרשב"א לא כתב בהדיא דלאדם נמי אינו נפסל במים שאובים מדסתם ולא חילק משמע אף לאדם קאמר ע"כ וסמ"ק כתב כל צירוף ג' לוגין דוקא מב' וג' כלים וכ"ש מכלי אחד אבל בד' או יותר כשר ולפי זה א"צ לינקב הדליים ששואבים בהם המקוה כדי לנקותו שמה שנופל מן הכלי אינו עולה כי אם מעט בכל פעם והוי כמו מד' או ה' כלים ומ"מ טוב לנקוב אותו למטה בכונס משקה עכ"ל וכך הם דברי התוס' בפ"ק דתמורה וכתב הב"י וז"ל ואפשר דבמקוה הוא דקאמר אבל במעיין כיון דאין מים שאובים פוסלים אותו כלל א"צ לנקוב הדלי אפילו לכתחלה וכבר כתבתי שיש מי שנראה מדבריו שמעיין נמי נפסל בשאיבה כל זמן שאין בו מ' סאה ומהרי"ק בתשובה חושש לדבריו ולפיכך כתב בשורש נ"ה על מקוה הנובע ממעיין שרצה להוציא מימיו מתוכו ידלו מתוכו עד שלא נשאר כסאה מים ולא ניקבו הדליים שדלה בהם ויש להסתפק שמא חזרו ונפלו שלשה לוגין מהמים שאובין בדליים לתוך המקוה שנחסר משיעורו דהיינו ארבעים סאה נלע"ד שאם יש תקנה לנקותו ולהוציא מימיו מכל וכל עד שלא ישארו שם ג' לוגין מים טוב וישר הוא וינקבו הדליים בשוליהם בכונס משקה דהיינו נקב רחב כמו עדשה אחד או אם יהיה אפשר לעשות חפירה בצד המקוה סמוך לו ולהמשיך כל מי המקוה בתוך אותה החפירה ומ"מ כתב שאם א"א בשום אחד מב' צדדין הללו נראה לי שאם לא סתמו נקבי הנביעה כשדלו מימיו אם כן תמיד היה לו שם מעיין ואינו נפסל בנפילת מים שאובין לתוכו ואע"פ שיש פוסקים שנוטים להחמיר מ"מ כדאי הם הפוסקים המתירין לסמוך עליהם וכ"ש בשעת הדחק ועוד שאין כאן אלא ספק דרבנן דאפילו למ"ד כולו שאוב דאורייתא מודו ברובו שאין שאוב אמנם אם סתמו נקבי הנביעה בשעה שדלו המים א"כ נפסק המעיין וירד לו דין מי גשמים ואין להתיר אם לא שיוציאו כל מימיו על ידי דליים נקובין כדלעיל או ע"י חפירה אחרת כדפרישית לעיל ע"כ ובשורש נ"ו האריך הרבה על זה ובסוף דבריו כתב סוף דבר מכל הלין טעמי דלעיל אומר אני דודאי אם אפשר בנקל לנקות הבאר בדרך שלא ישארו שם שלשה לוגין כלל של מים הראשונים נכון הוא לעשות כך דמהיות טוב אל תקרי רע אבל אם יש בדבר שום דוחק עד שיבא הדבר לידי דיחוי שלא תוכל האשה לטבול עד עת שתתעכב ותדחה טבילתה אין ראוי כלל שתתעכב מלטבול משום חששא רחוקה שיש בה כמה ספקות ולבטל בנות ישראל מפריה ורביה וכל המרבה חומרות באיסור דרבנן

שהקילו בו חכמים כל כך כדי לבטל בנות ישראל מפריה ורביה אומר אני דאינו אלא מן המתמיהין ולא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש ע"כ ולע"ד היה נראה דעיקר דינא חומרא יתירא היא לחוש למים שאובין במעיין כיון שהפוסקים המפורסמים כתבו דמעיין כ"ש אינו נפסל בשאיבה כלל ופשטא דמתניתין הכי דמשתמע עלייהו סמכינן ואפי' לכתחלה ואפשר שמהרי"ק גם הוא זאת עמו אלא שלהוציא מלב המתמיהים ההם שרצו לפוסלו אפילו בדיעבד כתב כן להוכיח על פניהם דאפילו יהבין להו כל טעותייהו אין לפוסלו בדיעבד ובתרומת הדשן כתב אחר דברי האומרים שאין מים שאובין פוסלין במעיין כל שהוא אמנם המנהג הוא בכל המקומות שראיתי דקפדי אפילו במקוה שהוא מעין שאם חזרו מן השאובין לתוכו והביא ראיה לדבר מהמרדכי שכתב לדברי השאלתות וכו' והב"י דחה ראייתו מהשאלתות ומסיק דטעם הנוהגים כן היה בטעות כמו שכתב הרא"ש שאמר לפני מהר"ם כדלעיל ומ"מ רבינו משה איסרליש ז"ל מסיק דנהגו להחמיר אף במעיין ולכחחלה ינקוב הכלי כו' כדברי מהרי"ק אלא שלא החמיר לפקוק נקבי הנביעה אלא כשנפלו שם שלשה לוגין בודאי ודאפילו במקוה שאין בו מעיין אם אין הכלי גדול כל כך שבודאי יפלו שם שלשה לוגין שאובין אלא שיש לחוש שמא נפלו בזה אחר זה וכיוצא בזה אזלינן לקולא דספיקא דשלשה לוגין שאובין הוי ספיקא דרבנן ואין לחוש בדיעבד ע"כ וכתב עוד הב"י וז"ל ומ"מ שיעור כונס משקה שכתבו התוס' וסמ"ק יש לתמוה מנין להם שכבר נתבאר דבתוספתא משמע דנקב בשוליו כמלא מחט ומן הצד כשפופרת הנאד והוא שלא יקבל מים מן הנקב ולמטה שמא יש לומר שהם ז"ל היו מפרשים דהא דאמר רבי אלעזר בר יוסי הלכה זו הוריתי לטהרה היינו לומר שהורה ששיעור הנקב לבטלו מחורת כלי לענין שאוב הוא שיעור נקב המטהרו מטומאתו וכדפרישית לעיל לדעת הרמב"ם אלא שהתוס' וסמ"ק סוברים כדברי רבינו יצחק שכתבו התוס' עצמם בסוף פרק המצניע דכלי חרס המיוחד למשקים כשניקב למטה במקום שאין נשאר למטה מן הנקב שיעור כלי הוי שיעור טהרתו ככונס משקה ולפ"ז צ"ל דבדליים של חרס איירי אבל אם הם של מין אחר שיעורם בכדי טהרתם וכן צ"ל דשוליהם דקאמר סמ"ק לאו תחתיתו דוקא אלא כל שאין נשאר מן הנקב ולמטה שיעור כלי שוליו קרי ליה ומיהו אפשר דאע"ג דסבר סמ"ק דדינא הכי החמיר להצריך שיהא הנקב בתחתיתו ממש כי היכי דלא ליתי למטעי ומ"ש מהרי"ק דשיעור כונס משקה הוא נקב רחב כעדשה איני יודע מנין לו עכ"ל הב"י:

לח **לא** דמי דהתם הכלי הפנימי הוא נטבל בתוך המקוה. בר"פ חומר בקדש אמר רבא המטביל כלי בתוך כלי שאין בפיו כשפופרת הנאד לא עלתה לו טבילה וה"מ בכלי

טהור אבל בכלי טמא כלומר שהחיצון טמא מגו דסלקא טבילה לכולה גופא דמנא סלקא להו נמי לכלים דאית ביה דתנן כלים שמילאן כלים והטביל הרי אלו טהורין ואם אינו צריך להטבילו המים המעורבין עד שיהיו מעורבים כשפופרת הנאד ופירש"י ואם א"צ להטבילו המים המעורבים למקוה ואתה בה לטהר על ידיהם כלים שבתוכו עד שיהיו מעורבים דרך פה רחב כשפופרת הנוד וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהל' מקואות אלא היכא דכלי חיצון ופנימי טמאים כתב שאם הטהו על צדו והטביל לא עלתה טבילה עד שיהא פיו רחב כשפופרת הנאד ע"כ וטעמו מדתניא בתוספתא מקואות פ"ה קומקומום שהוא מלא כלים והשיקו למקוה אע"פ שפיו צר כל שהוא כיון דפיו למעלה והמים צפים על גביו הוי חבור בכ"ש אבל כשמטהו על צדו אין מחבר למעלה אלא מן הצד לכך בעי כשפופרת הנאד ע"כ ומשמע ודאי דהא דקומקומוס כשהקומקומוס ג"כ טמא הוא דאל"ה לא היו כלים שבתוכו טהורים כל שלא היה בפיו כשפופרת הנאד עכ"ל הב"י וכתב רמ"י ז"ל דכשהניח פיו למעלה בשעת הטבילה שהיתה עיקר כוונת טהרתו שיטהר על ידי חיבור המים דרך השקה מלמעלה שיכנסו שמה מעט ויטהר הכלי מטעם שראוי לביאת מים הלכך אפילו פיו צר נטהר אבל אם הטהו על צדו והטבילה לא עלתה להם טבילה ושניהם עד שיהיו פיו של החיצון רחב כשפופרת הנוד שכיון שהטהו על צדו גלה דעתו דאין כוונתו לטהר אותם אלא על ידי שפעת המים שיבואו מן הצד ושפעת המים א"א אם לא יהיה רחב כשפופרת הנוד ע"כ ועיין עוד לקמן סעיף ק"ל בדין הטביל כלי בתוך כלי ותנן בפ"ו מהל' מקואות השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא א"כ היו נקובים כשפופרת הנאד אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהם מפני שמים מעורבים ופסק הרמב"ם בפ"ו מהל' מקואות ופי' הר"ש שק או קופה לא בעו נקיבה כשפופרת הנאד וכן בסל וגרגותני לא בעינן שיתערבו המים דרך פיו אלא אפילו אין מתערבין אלא דרך הנקבים שבתוכו בטלים מים שבתוכו אגב מי מקוה כיון דמלא נקבים ואין מחזיק מים כלל וכן מוכח בפרק חומר בקדש:

לט **ונטהרין** אע"פ שכבר נפסלו כו'. ולעיל סעיף י"ד כתב שאין הפרש בין קדם המעיין לשאובין ובין קדמו שאובין למעיין ודיש חולקין וכתב רמ"א בהג"ה סימן ר"א סעיף י"א בשם מהרי"ק דמ"מ אין לטבול בו רק באשבורן דלא עדיף מנהרות שרבו הנוטפים על הזוחלין ועיין סעיף מ"א:

מ **העבירו** ע"ג בריכה והפסיקו כו'. וזה לשון הטור מעיין שהמשיכו לבריכה מים שהם נקוים ועומדין יש לה כל דין מעיין ואם הפסיק ראש הקילוח חזר להיות דין מקוה שאינה מטהרת אלא בארבעים סאה ובאשבורן ואם חזר והמשיך קלוח המעיין לתוכה

חזרה לדין מעיין וכתב הב"י דמשמע מדבריהם דבריכה זו מליאה גשמים שאין מטהרין אלא באשבורן ובארבעים סאה וכשהעביר עליה מי מעיין חזרו מי הבריכה כאילו הם מי מעיין לטהר אף בזוחלין ובכ"ש על ידי חיבורם למעיין ה"ל כמעיין וכשהפסיק מי המעיין מלקלח בבריכה כיון שאינה מחוברת עכשיו למעיין חזרה למשפטה הראשון שדינה כמקוה כאינה מטהר אלא באשבורן ובמ' סאה ואם חזר והמשיך מי המעיין לתוכן אע"פ שיש להם דין מעיין לטהר אף בזוחלין ובכ"ש מ"מ עדיין הם פסולות לזבים וכו' דבעו מים חיים עד שיודע כו' וכן נראה מדברי הר"ש ולפי דבריהם אם היתה בריכה זו ריקנית והמשיך לתוכה מי מעיין אע"פ שהפסיק הקלוח הנמשך מהמעיין אפשר שמים הללו הנקוים בבריכה עדיין דין מעיין עליהם וצ"ע ומהרי"ק בשורש קנ"ו כתב שהראב"ד בספר בעלי הנפש פירשה להא דהעבירו ע"ג בריכה ריקנית שמלאה ממי מעיין ואפ"ה קאמר דאם הפסיקו הרי הוא כמקוה ע"כ וז"ל שער המים שבסוף ת"ה מקוה מים שאובין שהמשיכו עליו מי מעיין אפילו מי המעיין מועטים המועטין של מעיין מטהרין את השאובין המרובין אין מחלקין בין קדמו מי מעיין לנוטפין בין קדמו נוטפין למעיין ע"כ ועיין מה שכתבתי בסעיף דלעיל:

מא **אבל** דין מעיין יש להן לטהר בכ"ש. וכבר כתבתי לעיל לשון הב"י שכתב לטהר אף בזוחלין ובכ"ש וכן נראה לשון הטור דבתחלת דבריו כתב יש לה כל דין מעיין וממילא סוף דבריו שכתב חזרה לדין מעיין סתמו כפירושו דברישא דחזרה לכל דין מעיין וכי תימא וכי כל דין מעיין יש לו והרי פסול לזבים כו' והיאך כתב א"כ כל דין מעיין ל"ק דהטור בדיני זבין ודכותייהו לא איירי דלא שייכי האידנא ובש"ע הועתק לשון הטור ורמ"י ז"ל פירש כלשון הב"י דמטהרין בזוחלין ואני תמה על זה דבסעיף י"א כתב הוא ורבו רמ"א על כה"ג דאין מטהרין אלא באשבורן וכמו שכתבתי לדבריו לעיל סוף סעיף ל"ט והשתא על רמ"י תימה דדבריו סותרים זה את זה וגם על רמ"א קשה קצת שה"ל לפרש בסעיף י' כדרך שפירש בסעיף י"א:

מב **ובלבד** שלא יטבול ע"ג ספסל גזירה כו'. עיין לעיל בסעיף ל"ב:

מג **ומפצי** ביומי תשרי. פירש"י היה עושה להם מחצלות ומשליכן לתוך המים ועומדות עליהן כו' ולשון הרמב"ם בפ"ט מהל' מקואות אם רבו מי גשמים על מי הנהר אינם מטהרים בזוחלין אלא באשבורן לפיכך צריך להקיף מפץ וכיוצא בו באותו הנהר המעורב עד שיקוו המים ויטבול בהם ע"כ וכתב הב"י מתוך דבריו למדנו פירוש מחודש בהא דעביד מפצי כו' מצטרף לפירוש שפירשו המפרשים דמשום צניעות הוה עביד להו שנראה בפ"א מהל' מקואות שגם הוא ז"ל היה מפרש כן עכ"ל והך פי' דמשום

צניעות כתבו התוס' וכן רבינו לקמן סי' ל"ג בשם ר"ת וטעמיה לפי שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורש להן מפה כדי שלא יראו אותן כדי שלא תמהרנה לטבול מפני הבושת ולא יטבלו שפיר:

מד **וכ"כ** הרמב"ן ז"ל בשם ר"ח ז"ל כו'. הטור כתב שכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל וכתב הב"י שאע"פ שהרא"ש לא הכריע בפסקיו כמאן ס"ל מ"מ מתוך דבריו ניכר דכהר"מ ס"ל וכ"כ בתשובה בפי' דאע"ג דר"ת התיר לטבול בנהרות בכל עת ובכל זמן אע"פ שרבו הנוטפין על הזוחלין וכדבריו כתבו ר"ש ובעל התרומה ובעל ספר מצות אבל רבים חולקים עליו ר"ח והרמב"ם והרמב"ן וכן היה רבינו מאיר אוסר על כן אין להקל בדבר ויש למנוע לנשים שלא יטבלו אלא בזמן שהנהרות קטנים ולא רבו כלל ממי הגשמים ע"כ וגם הריב"ש בתשובה קכ"ה כתב שראוי להחמיר וגם מהרי"ק כתב בשורש קט"ו דיש מקומות שנהגו לטבול בנהרות אף בימות הגשמים משום דסמ"ג וגם סמ"ק דבתראי הוא פסקו כר"ת וכתב דאדרבה הוה לו למיזל בתר ר"מ והרא"ש דהוה בתראי טובא ואסרי וכ"ש באיסור נדה שהיא בכרת וכתב שבמקום שהיה דר אביו ז"ל היה מנהגם לטבול בנהרות תמיד וקרא עליהם תגר עד שבטלו מנהגם מ"מ הוא ז"ל כתב אם נתפשט המנהג ביניכם להתיר לא באתי למשכן נפשי על המנהגות דהא נהרא נהרא ופשטיה ע"כ ובתרומות הדשן חזר לקיים מנהג המתירים ולא יכול וסוף דבריו שלא מיחו הקדמונים בדבר משום דחשו לכמה עיירות שנתפזרו שם היהודים לא' לב' לג' ואין ספוק בידם לחפור להם מקואות ואי הוו אסרי להו לטבול בנהרות אתו לזלזולי בטבילה לגמרי וכך מסיק רמ"א שכך נהגו ברוב המקומות במקום שאין מקוה ואין למחות ביד הנוהגים להקל כי יש להם על מה שיסמוכו ורמ"י ז"ל סיים בדברים אלו אבל המחמיר שלא לטבול בנהר אלא בזמן שהיא קטנה מאוד שרואין בה שלא רבו מי הנשמים כלל הרי זו מצוה מן המובחר ותע"ב או יטבול במקוה גמורה עשויה כהלכתה ע"כ וכתב המרדכי בפ' במה אשה שיש קורין תגר על דברי ר"מ שאוסר לטבול בנהרות שבא לעשות ממזרים למפרע כל הנולדים מטבילת הנהרות וטועים הם דאפי' בנולד מן הנדה בלא שום טבילה אין הולד ממזר כדאמרינן בס"פ החולץ וכ"ש הכא דעלתה לה טבילה מדאורייתא אלא דגזירה דרבנן היא לכתחלה אטו חרדלית של גשמים כדפרישית וא"כ אף הנולדים דמעיקרא כשרים גמורים בלא שום פגם בעולם אף לדברי ר"מ עכ"ל והא דכתב דנולד מנדה בלא טבילה אפילו פגום לא הוי חולק הוא על הרמב"ם שבר"פ ט"ו מהא"ב כתב דהוי פגום ואין כאן מקום להאריך בזה ויתבאר בעה"י במקומו בסוף החולץ וכתב מהרי"ק בשרש קט"ו על דבר נהר המתהוה מחמת ירידת גשמים ובהעצר

הגשם יכזבו מימיו ואומרים היהודים שחרדלית יורדת מן הנהרים ושופכות לתוך נהר א' עד כי נתמלא על כל גדותיו מאותן המים הצפים על שפת הנהר הראשון מתהוה השני דיש לאסרו מפני מראית העין דמאן דחזי שבימות הגשמים מתהוה ובהכלא הגשם יבש לגמרי סבר שאינו אלא ממי גשמים דוקא ולא שבא מנהר אחר ואם נתיר לטבול בו דרך זחילתו אתי למטבל במי גשמים ממש כשהן זוחלין ע"כ וכתב הב"י דדבר פשוט הוא דלדעת ר"ת דשרי לטבול בנהרות תמיד הוצרך לכתוב כן דאילו לדעת האוסרים לטבול בנהרות בלא טעם זה היה אסור לטבול בו ע"כ וכתב עוד מהרי"ק שם דהא דתניא מעיין שמימיו מועטין וריבה עליהם והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלוך מתחלתו אין לפרשה דוקא כשרבו הנוטפים דא"כ מאי אריא במקום שאין יכולין להלך מתחילתן אפילו יכולין נמי אין מטהרין זוחלין וכו' אלא ודאי צ"ל דהאי ריבה לא היינו שרבו שאר המים על המעיין אלא כלומר שהוסיף מים על המים הראשונים שבמעיין ואפ"ה אין מטהרין אלא במקום שיכולין להלך שם כו' ע"כ וכתב הב"י שגם רבינו ירוחם כתב כן ואפ"ה לא נתקיימו דבריהם לפי שמדברי הר"ן (שכתבתי במי"ט וכן לעיל בסי' זה סעיף י"ב) גם מתשובה להרמב"ן ומדברי הר"ש והרא"ש ומדברי המרדכי פ"ב דשבועות מוכח בהדיא דלא כמהרי"ק אלא שמותר לטבול בו בכל מקום:

מה **כגון** מקוה שנפרץ על שפתו. וכתוב בשער המים שבסוף ת"ה וז"ל נפרץ המקוה ומימיו יוצאין ונעשו זוחלין פסול ואין טובלין בו לפי שנעשו כל המים זוחלין ויראה לי שאע"פ שניקב המקוה ומימיו נוטפין מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתו ניכרת ואם אי אתה אומר כן אין לך מקוה מים כשר שהקרקע מתחלחל ובולע מעט מעט עכ"ל ועיין בסעיף דלקמן:

מו **אבל** אם ישאר במקוה מ' סאה כו'. אבל המרדכי בשבועות כתב וז"ל הטובל במקוה אפי' יש לו אלף סאין יזהר שלא יצאו המים מהמקוה בשעת טבילה דא"כ ה"ל זוחלין אם מעכב זחילתו בדבר המקבל טומאה כגון שנתן שם כלי או ידו או רגלו לעכב זחילתו אינו מועיל והכי תניא בפ"ה דמקואות נוטפין שעשאן זוחלין פי' כגון מקוה שפרץ על שפתו וכו' ע"כ וכתב רמ"א דיש לחוש לדבריהם לכתחלה לסתום הסדק וכתב מהרי"ק שורש קנ"ו דנראה לומר דלא אסר המרדכי אלא דוקא במי מקוה דאין מעיין אבל במי מעיין י"ל דמודו כ"ע דכשר דאלת"ה תקשה לפירושו לפי מה ששנינו ג' מקואות בזה כ' סאה ובזה כ' סאה וכו' וירדו ג' וטבלו בהם ונתערבו המקואות טהורים הרי בהדיא שאע"פ שיצאו על שפת המקוה אפ"ה הטובלים טהורים ואא"ב דס"ל דמודו דבמי מעיין אע"פ שנפסק המקוה לעולם דין מעיין יש לו וטהור אפילו בזוחלין נוכל לומר דאיירי במקוה

הבא מן המעיין ונפסק אלא אי אמרת דבכל ענין פסלי תקשה להו ההיא משנה דמשמע בהדיא דאע"פ שעלו המים על שפת המקוה אפ"ה טהורים הטובלים ע"כ וכתב הריב"ש סי' רצ"ב דאין יציאת המים קרוי זוחלין אלא כשאין חוזרין למקוה אבל כשיוצאים מעט וחוזרין שם לא מיקרי זחילה דכיון שמן המקוה הם באו ואליו הם שבים אלא שנפתחו בהכרח מחמת אדם או דבר אחר שבתוך המקוה והרי הוא כההיא דתנן מחט שהיא נתונה ע"ג מעלות המערה כו' לקמן סי' כ"ג:

מז **אלמא** דמבטלת הזחילה ע"י כלים טמאים. וכתב רבינו בתשובה דלפיכך נמי נקב העשוי להוציא בו המים מהמקוה יכולין לסתמו במטלניות שיש בהן ג' על ג' ע"כ וצ"ע לקמן סעיף פ"א:

מח **כדי** שירדו המים דרך המקל. כבר ידעת שהמקל מקבל טומאה מדרבנן לפי שהוא פשוטי כלי עץ וחלק ר"י ואמר לא יסמוך מקל או כל דבר שמקבל טומאה אפי' מדרבנן והלכה כר"י עכ"ל בפי' המשנה וכך הם דבריו בפ"ט מהל' מקואות וז"ל נוטפין שעשאן זוחלין כגון שסמוך למקום המנטף טבלא של חרס חלקה והרי המים זוחלים ויורדים עליה הרי הן כשרים וכל דבר שמקבל טומאה ואפילו מד"ס אין מזחילין בו ע"כ ובש"ע סעיף י"ד העתיק לשון זה ואני תמה עליו דבסעיף מ"ח דמתיר להמשיך ע"י דף כשמסיר ידו משם בטרם יעברו עליו וסתם דף של עץ הוא וכבר כתבתי בזה לעיל סעיף ל' וצ"ע וכתב עוד הרמב"ם זוחלין שקלחן בעלי אגוז כשרים שאין עלי האגוז הלח שהוא צבוע חשוב ככלים ע"כ ור"ל הקליפה הירוקה כמ"ש במ"י בשם הר"ר עובדיה ז"ל:

מט **ואמרתי** דאם הסילונות בנויות מחוברות לקרקע כו'. וביאר עוד בתשובה דבין שנתחברו בבנין עם קרקע או שטמונים כולם בתוך הקרקע נתבטלו עם הקרקע וטהורה וכתב ב"י שכן נראה מתשובת הרשב"א ותשובה להרמב"ן סי' רכ"ז שכתבו בסתם להתיר במחובר לקרקע ואפי' במחובר לדבר המחובר לקרקע ומדלא מפלגו בין טמונים כולם לאינם טמונים משמע דבכל שהן מחוברים לקרקע מכשיר בין טמונים בין שאינם ע"כ:

נ **כשר** כיון דמי מקוה מחוברים למעיין כו'. ושאני מדלעיל ר"ס ט' כמ"ש במ"י אבל מדברי הרשב"א נראה שאינו מחלק בין ממשיך מי גשמים בעלמא לממשיך מי מעיין או מי מקוה שכתב בתשובה וז"ל עוד שנינו במס' מקואות מטהרים את המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סילון של חרס או של אבר ומניח ידיו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' כשערה ודיו מכל אלו שמענו שאפילו כלי מתכות העשויה לקרקע או לדבר המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה ואינו פוסל את המקוה עכ"ל הרי שפירשה להההיא מתני' כשהסילון מחובר לקרקע דוקא וכן מפורש

בהדיא בתשובה להרמב"ן סי' רכ"ז ולא כדמשמע מדברי הרא"ש דמפרש דבסילון תלוש איירי. ב"י:

נא **גל** שנתלש כו'. טהורים בין בכוונה בין שלא בכוונה ויתבאר עוד לקמן בסי' כ"ט בסופו בספר הזה ותניא בתוספתא כתבה הר"ש בפ"ד דמקואות הובאה בפ"ב דחולין מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין שאין מטבילין באויר ופירש"י מטבילין בראש הגל הנתלש מן הים והלך למרחוק ובא לארץ ונכנס אדם תחת ראשו ומקבלו דהוי טבילה זו במחובר לקרקע ואין מטבילין בכיפין שלא יזרוק כלים בכיפי הגל דהיינו באמצעות שהוא עשוי ככיפה וטעמא כדמפרש שהיא טבילת אויר ואין מטבילין באויר ע"כ וכתב ב"י וז"ל ולא נתברר לי מתוך דבריו שם למה אין מטבילין באויר והתוס' כתבו דמדאורייתא הוא ורש"י כתב בפ"ב דחגיגה שאין מטבילין באויר שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה ע"כ ומשמע דנפקא להו מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים דהנך אין דרכן להיות באויר עכ"ל הב"י ולשון הרמב"ם בס"פ ט' מהל' מקואות אין מטבילין בגל כשהוא באויר קודם שיפיל על הארץ ואע"פ שיש בו מ' סאה לפי שאין מטבילים בזוחלים ק"ו באויר היו ב' ראשי הגל נוגעין בארץ מטבילין בו ואין מטבילים בכיפה שלו מפני שהוא באויר ע"כ ומסיק הב"י דלאו למימרא שאין מטבילין בזוחלין דים אלא ה"ק האויר יותר גרוע מזוחלין ומאן דחזי דמטביל באויר בגל הנתלש מן הים אתי להטביל בזוחלין דנוטפין דאמרינן מסתייעא לגרועי נוטפין ממעיין חד דרגא לומר דאין מטבילין באויר נוטפין אבל בזוחלין דנוטפין שפיר דמי לפיכך גזרו שלא יטבול באויר דגל שנתלש מן הים כדי שיהא היכר בדבר דהשתא ליכא למיחש לטעותא כלל דכ"ע ידעי דנוטפין גריעי ממעיין וכי גרעה לה חד דרגא משמע להו דאין מטבילין בזוחלין ע"כ:

נב **והטובלין** טהורין. ואפילו המקואות הם ממים מכונסים שאינם נובעים אבל לדעת המרדכי שכתבתי בסעיף מ"ו הכא דוקא במים הנובעים כמ"ש שם בשם מהרי"ק:

נג **תניא** בתוספתא שתי מקואות של כ' כ' סאה א' שאוב וא' כשר ירדו שנים והשיקום וטבלו בהם אפילו אדומים והלבינום או לבנים והאדימום המקואות כמות שהיו והטובלים כמות שהיו וכתבה הר"ש בפ"ו דמקואות ופי' והשיקום דמחמת שירדו הטובלים לתוכו עלו המים וצפו על גביהן אפילו אדומים המים של כשר והלבינום המים של שאוב שהיו לבנים המקואות כמות שהיו שהכשר כשר להקוות עליו אע"פ שנתערבו בו מים שאובים דכבר נתבטלו ברוב הכשרים קודם שבאו למקוה כדפרישית במתני' עכ"ל:

נד **תנן** בפ"ה דמקואות מטבילים בחריצים ונעיצין ובפרסות החמור המעורבת בבקעה וכתב הב"י פירש הרא"ש פרסת החמור כשהבהמה דורכת בארץ עושה גומא ונתקבצו בבקעה מ' סאה ופרסה זו מעורבת להן כשפופרת הנאד ומדברי ר"ש נראה שהוא מפרש דפרסת החמור דקתני היינו לומר שהוא טובל בתוך הפרסה ודברי הרמב"ם בחיבורו פ"ה מהל' מקואות כדברי הרא"ש שכתב כל המעורב למקוה הרי הוא כמקוה ומטבילין בו. גומות הסמוכות לפי המקוה ומקום רגלי פרסת בהמה שהיו בהן מים מעורבים עם מי המקוה כשפופרת הנוד מטבילין בהן עכ"ל וכתב רמ"א וז"ל ולכן כלי המונח בצד המקוה מנענע בידו המקוה כדי שיעשה גל במים ויעבור על הכלי ועולה לו הטבילה ובלבד שלא יעקור הגל ממקומו אלא יהא מחובר למקוה עכ"ל ועיין לעיל סעיף ט"ז:

נה **תנן** בפ"ו דמקואות כל המעורב למקוה כמקוה חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן כמה שהן עוקת המערה אין מטבילין בה אא"כ היתה נקובה כשפופרת הנאד א"ר יהודה אימתי בזמן שהיא מעמדת את עצמה אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילין בה כמה שהיא ופירוש הרמב"ם ידוע שבעת שיאמר בזאת הכוונה מערה ר"ל מקוה שבמערה וכוונת אמרו כמות שהיא אע"פ שיהיה החבור בין זה המקום ובין המקוה היותר מעט שבדברים ואפילו היו המים אשר בין אלה המים אשר במקוה ובין המים אשר בסדק בחוט השערה ואפי' היו המים ג"כ אשר בהם כ"ש לפי שהוא מכלל המקוה יחשב ועוקת המערה היא החפירה תחת שטח המקוה בקבוב ולכן יצטרך שיהיה פי זה המחובר כשפופרת הנאד ואז יחשבו המים אשר תוכן עם המים אשר למעלה מהם אשר הם מי מערה וכבר ביאר ר' יהודה שזה אמנם הוא אם תהיה תקרת זאת העוקה מוחזקת מצד שתמנע עצמה מן התחברות במקוה אמנם אם היה ההבדל בין המקוה והעוקה גשם דק מן העפר עד שאילו טבל בו נופל ונתחברו המים במים הנה הוא יחשב מכלל המקוה ולא תצטרך התחברות כשפופרת הנאד ודברי ר' יהודה אמת ע"כ וכ"כ בחיבורו פ"ח מהל' מקואות חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן אע"פ שאין המים מעורבים עם המקוה אלא בכ"ש עוקה שבתוך המקוה אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה והמקוה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה אין מטבילין במים שבעוקה עד שיהיו מעורבים עם המקוה כשפופרת הנאד ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה אפי' אינם מעורבים אלא בכ"ש מטבילין בהם ע"כ ודכתב דברי ר' יהודה אמת לפי דקי"ל כ"מ שאמר רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש וכמ"ש רבינו בפ' מפנין ס"ס ג':

נו **כתב** הרמב"ם בפ"ח מהל' מקואות שלש גומות שבנחל התחתונה והעליונה של כ' סאה והאמצעית של מ' סאה ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל אע"פ שהוא נכנס לתוכן

ויוצא מתוכן אין זה עירוב ואין מטבילין אלא באמצעית שאין המים הנזחלין מערבין אא"כ עמדו עכ"ל וכתב הב"י דטעמו מדתניא בתוספתא פ"ו דמקואות שלש גממיות שבנחל העליונה והתחתונה של כ' כ' סאה כו' ופסק כחכמים ונראה מדבריו שאינו מפרש מחלוקתם בגוד אחית וגוד אסיק כדמשמע בפ' אין דורשין אלא באם המים הנזחלים מערבים את המקואות וצריך טעם למה שינה ממאי דמשמע בגמ' דמפרש פלוגתייהו וכתב הריב"ש בתשובה וז"ל הא דמשמע בפ' אין דורשין דבגוד אחית ל"פ דלכ"ע אמרי' היינו ר"מ ור' יהודה אבל רבנן דפליגי עלייהו בתוס' ס"ל דאין קטפרס לעולם חיבור אפילו ע"י גוד אחית עכ"ל בב"י אבל בכ"מ מסיק עלה וז"ל ול"נ שהרמב"ם מפרש שלא אמרו בפ' אין דורשין דפליגי בגוד אסיק אלא ר"מ ור' יהודה אבל חכמים טעמייהו משום דאין מים הנזחלים מערבים את המקואות ע"כ ועיין לקמן סעיף ע"ז:

נז **כל** מה שיעמוד בשפופרת ממעט. ומדלא הביא רשב"ג דפליג במתני' ואמר דכ"ש מבריית המים טהור ש"מ דס"ל לרבינו דלית הלכתא כרשב"ג וכן פסק הרמב"ם בפי' המשנה דאין הלכה כמותו וגם בחבורו פ"ח מהל' מקואות וכבר כתבתי לעיל סעיף כ"א דלרבנן אין מטבילין בהן אע"פ שהיא מבריית המים וניחא טפי מדלהרמב"ם דאיהו סובר דמטבילין בו ואפ"ה סובר דממעט ואע"ג דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כמ"ש רבינו לעיל פ' המפלת סי' ג' כבר כתבתי שם במ"י די"א דלאו כללא הוא וכתבתי דבריהם בפ' הפרה ס"ס ד':

נח **שאוב** בצד מקוה כשר. אבל בשער המים שבסוף ת"ה כתוב הא דבעינן כשפופרת הנאד היינו דוקא להכשיר מקוה חסר מן השלם אבל להכשיר מקוה שאוב ממקוה שלם שאינו שאוב אע"פ שאינו משיקן אלא כשערה כשר לפי ששאוב אינו פסול אלא מדבריהם הם הקילו בו בכך שאע"פ שמי ההשקה אינם רואים פני האויר אע"פ שאין משיקו אלא כשערה ע"כ וכך סתם בעל הש"ע אבל רמ"א הגיה עליו דכדברי רבינו ראוי להורות דאפילו בפסול שאיבה בעינן כשפופרת הנאד:

נט **צריך** שיהא הנקב רחב כשפופרת כו'. ואי בעינן שיעור המים העוברים דרך הנקב כשיעור רוחב הנקב או לא כתבו התוס' בר"פ חומר בקדש וכן הר"ש בספ"ח דטהרות דר"ת סובר דאע"פ שהנקב שיעורו כשפופרת הנאד כל שיש בנקב מים טופח להטפיח סגי ודיש לומר נמי דגם המים צריך שיהיו כשיעור הנקב ולא הוזכר שיעור טופח להטפיח במקום שצריכים נקב כשפופרת הנאד וכ"כ המרדכי בשבועות בשם ר"י וכתב הב"י דמדברי הפוסקים שסתמו דבריהם נראה כפירושא בתרא דכל מקום שהמים מתערבים דרך נקב או דרך פרצה של מעלה שיעור המים כשיעור הפרצה שהצריכו בה

דאל"כ ה"ל לפרש וכן נראה שהוא דעת סמ"ג שכתב סברת ר"י שהביא המרדכי ודלא כסמ"ק שכתב עירוב מקואות כשפופרת הנאד ופי' התוס' שא"צ שיהיו המים צפים בתוך הנקב רק טופח ע"מ להטפיח ע"כ:

ס **רחב** כשפופרת כו'. וכתב המרדכי בשבועות וז"ל נראה לראבי"ה דאם יש נקבים הרבה דקים מצטרפים לשפופרת הנאד דתנן בפ"ו דמקואות השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ נקובים כשפופרת הנאד וכו' עד אם היה שק או קופה מטבילין כמו שהן מפני שהמים מעורבים בהם והא דאמר רבא בפ' חומר בקדש מקוה שחלקו בסל ובגרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינא עד דאיכא מ' סאה אלמא לא מהני נקבים להיות חבור וי"ל דהתם מיירי שאין בא' מהם מקוה שלם לבדו דאז אפי' כשפופרת הנאד לא מהני נקבים אבל כשהאחד שלם והשני חסר אז אפילו נקבים דקים מצטרפים לשפופרת הנאד וההיא דארעא חלחולי מחלחלא ה"פ כשחופר בסמוך זה לזה ב' או ג' חפירות שכולם חסרים ואין בא' מהם מ' סאה אע"פ שניכר דארעא חלחולי מחלחלא והחלחול מפעפע מזה לזה אפ"ה לא הוי חבור אבל אם חופר אצל הנהר או אצל המקוה שלם בכדי שאנו רואים את החלחול כה"ג נראה דהוי החלחול חיבור וראיה משק וקופה כדפי' ר"י עכ"ל:

סא **ואצבע** הוא הבינוני וביה משערינן הכא. וכ"כ הר"ש וכתב הב"י וז"ל ומשמע מדבריהם דאצבע דהכא היינו אצבע הסמוך לגודל וכל ששתי אצבעות מהם חוזרות בתוך הנקב הוי כשפופרת הנאד אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מהל' מקואות שהם ב' אצבעות ראשונים מן הד' שבפס היד וכן סתם בש"ע ועי' בהל' ס"ת סעיף כ"ז וכתב הטור שא"צ שיהא מרובע ב' אצבעות על ב' אצבעות אלא אפילו עגול וכ"כ הר"ש בפשיטות בספ"ח דטהרות:

סב **שנסדק** לשתי. אפי' כל שהוא. טור:

סג **מצטרף** כתב הרמב"ם כוונת מצטרף שנצטרפו הב' מקואות וישלם השיעור יחד וכתב הב"י דנראה מדבריו דהיינו דכל שנסדק לשתי מצטרפים יחד המקואות כיון שכל הכותל נסדק לשתי ואפי' אי כי מצרפת לכוליה סדק לא יהא בו כשפופרת הנאד אבל רבינו ירוחם כתב נסדק לשתי מצטרף כל הסדק לשפופרת הנאד משמע מדבריו דאי כי מצרפת לכוליה סדק לא יהא כשפופרת הנאד אע"פ שנסדק לשתי אינו עירוב וכי נסדק לערב אע"ג דכי מצטרפת לכוליה סדק אית ביה כשפופרת הנאד אינו עירוב עד שיהא כשפופרת הנאד במקום א' ע"כ:

סד **פי'** לשתי מצד זה לצד זה כו'. וכן פי' ר"ש וכ"כ רבינו ירוחם ז"ל אבל הראב"ד פי' בספר בעלי הנפש לשתי מלמעלה למטה לערב מצד זה לצד זה וכן פי' הרמב"ם שתי הוא האורך וכמוהו בכותל מלמעלה למטה וערב הרוחב וכמוהו בכותל מימין לשמאל ובפ"ח מהל' מקואות סתם דבריו וכתב כלשון המשנה ובש"ע כתוב מצד זה לצד זה אפילו כל שהוא לשתי מצטרף ונראה לי שצריך להיות לשתים והוי כפירוש הר"ש דאי לא תימא הכי אלא שסתם הדברים ולא פי' מהו לשתי או מהו לערב א"כ הא דכתב מצד זה לצד זה למה לי:

סה **כיון** שהפרצה היא בראש הכותל. וכתב המרדכי בשם ר"י שכן אם היו כל המקואות במקום שאין ביניהם כי אם גג של עפר א"צ כי אם שמשוה הקרקע כדי שילכו המים מזו לזו אפילו כקליפת השום והכי מוכח בפרק ה' דפרה דתנן שתי שקתות באבן אחת קדש אחד מהן וכו' אם היו נקובות כשפופרת הנאד מזו לזו או שהיו המים צפים ע"ג כקליפת השום קידש א' מהן המים שבשני' מקודשים ע"כ:

סו **וטיט** הנדוק. ל' הטור והטיט שהוא עב קצת אפילו יש בו רכות שיכולין להריקו מכלי אל כלי ע"כ ועיין בפירש"י שבסי' ג':

סז **ואפי'** עשה כל המקוה מאלו כו'. ונראה דאף בעשה כל המקוה מטיט הנדוק מכשיר אבל הטור פי' משלג או כפור או ברד נראה מדבריו דאילו מטיט הנדוק לא וכתב הב"י משום דמשמע ליה להטור דא"א לומר שאם עשה כולו מטיט הנדוק שיהא כשר מדאמרינן בספ"ק דסוכה טיט הנדוק יוכיח שמצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה (וכתבו רבינו לעיל סי' ג') הלכך ודאי לא על הטיט הנדוק נתכוון הרא"ש ז"ל אלא אאינך דאע"ג דלא אשכחן דשרו לעשות כל המקוה מהן אלא בשלג מיניה ילפינן לאינך דמאי שנא עכ"ל ומ"מ קשה לי דאע"פ שאין טובלין בו הרי מצטרף וה"ל לכתוב כן ובש"ע נמשך אחר הטור בזה אבל נמשך עוד אחריו שהשמיט בכאן המלח וזה תימה דהרי בטור קשיא שהשמיטו ברישא כמ"ש הב"י עצמו:

סח **דצריך** שיהא נכבש כו'. והמרדכי בס"פ במה טומנין כתב שרבינו שמחה הורה שהטובל בשלג שאינו מפושר ומחזיק מ' סאה שעלתה לו טבילה מדתנן דשלג וברד מעלין את המקוה ובלא הופשרו היא דאי בהופשרו פשיטא דהוו כמו שאר מים והר"ר אליעזר מפרש מתני' בהופשרו והא קמ"ל דאין דין שאובים עליהם וגם רבינו שמחה התיר בתחלתו ולבסוף חזר בו כי א"א שכל השלג העולה למ' סאה יגע בבשרו ועוד דאמרינן אין מטבילין בכיפין עכ"ל וכתב הב"י וז"ל ומשמע לי דפשטא דמתני' ודברי הפוסקים לא מוכחו כלל כדברי הר"ר אליעזר דודאי בלא הופשרו מיירי דאי הופשרו

פשיטא דהוי כשאר מים ופוסלים את המקוה אי שאובים נינהו דדוחק לומר שאחר שנתנן במקוה הופשרו ובהדיא תני בתוספתא עגולי שלג המשוקעים בבור הרי אלו מעלין ומשמע ודאי דבעודם עיגולים קאמר דמעלין ואע"פ שלא הופשרו ומהכא נשמע שא"צ שכל מים מ' סאה יגעו בבשרה ודלא כרבינו שמחה שמצריך כן וגם מ"ש דאין מטבילין בכיפין נראה שאין ענין לכאן דהתם שאני שהכיפין עומדין באויר אבל הכא שהשלג בקרקע ועליו שלג אחר וכן עד כמה אמות גבוה מאי שיאטא דדמיון דכיפין איכא הכא הא לא דמיא אלא לים או בריכה העמוקים מאה אמה שטובלין במים העליונים או בתחתונים ושלג נמי דכוותייהו הילכך דברי רבינו שמריה נראה בעיני ומ"מ אין להקל לעשות מעשה באיסורא דאורייתא נגד הר"ר אליעזר ורבינו שמחה עכ"ל הב"י ולשון רמ"א דטוב להחמיר לכתחלה וכתב רבינו בתשובה כלל ל"א סי' ב' דתניא בתוספתא דטהרות מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובים נימוחו כשר להקוות ומשמע מדבריו דכשר להקוות דקתני פירושו כשר לטבול בו שהוא מקוה כשר וכן פי' סמ"ג וכתב שכן לשון התוספתא בכמה מקומות וגם בתוספתא דשקלים מקוה שיש בו מ' סאה כשר להקוות עליו וכ"כ רבינו ירוחם וז"ל נראה דאע"פ דלא נימוח סאה אחת משלמת למקוה שחסר סאה ומ"מ צריך שיהיה בענין שכשיהיה נימוח שיהיה שם סאה עכ"ל וכתב עוד סמ"ג על דברי השאלתות שסוברים שאם היה כל המקוה מים שאובים שהומשכה לא פוסלים ולא מטבילים בהם עד שירבו עליהם מי גשמים מ' סאה אבל אם לא הומשכו אפי' ג' לוגין מים שאובים בתחלה פוסלין את המקוה אפי' היה אח"כ מ' סאה כשרים לפי זה אומר אני דההיא תוספתא דמקוה שהגליד ונימוח כשר להקוות עליו שמדבר בענין זה להוסיף אח"כ מ' סאה גשמים וחושב הגליד ונימוח כמו שאובה שהמשיכה עכ"ל ובש"ע העתיק התוספתא כלשונה ורמ"י ז"ל פירשה כפירוש רבינו ז"ל:

סט **והתמד** עד שלא החמיץ. וכן מי הצבע כדבריש הסי' דלקמן:

ע **חסר** קורטוב. לאו דוקא כמ"ש בסוף המס' עי' סעיף מ"ה:

עא **הדיח** בה סלי זיתים וענבים ושינו את מראיו כשר. פי' הר"ש דהדחת כלים לא חשיב שנוי מראה והראב"ד כתב בספר בעלי הנפש למדנו מכאן שאין שנוי מראה פוסל עד שיתערב בו גוף המשקה והוא משנה את מראיו אבל אם שרה בו סמנים או אוכלים ונשתנו מראיו כשר שהרי הדיח בו סלי זיתים וענבים אינם פוסלים בשינוי מראה מפני שאין בהן מגוף הדבר המשנה את מראיו וכן מי הצבע אין בהם כי אם שריית סמנים בלבד ופוסלין בג' לוגין משום דמיא דציבעא מקרו וז"ל הרמב"ם בספ"ז מה"מ מקוה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר הרי זה כשר לא אמרו אלא שנשתנה

מחמת משקה אחר ע"כ וכתב הב"י דנראה שהוא נלמד בק"ו ממי צבע ומהדיח בו סלי זיתים וענבים ושינו מראיו שהוא כשר:

עב **ושינו** את מראיו פסול. וכתב הראב"ד בספר בעלי הנפש נראה כי שינוי מראה אין לו שיעור אלא כל שנשתנה מראיו מכמות שהיה פסול מדלא קאמר ושינו מראיו למראה יין ועוד הא קתני בסיפא עד שיחזרו מראיהן למראה מים ועוד למדנו מכאן שאין לשינוי מראה שיעור אלא אפילו מלוג אחד נשתנו מראיו פסול עוד יש הפרש בין פסול ג' לוגין לשנוי מראה כי הג' לוגין אין פוסלין אלא בשאובים כגון שנמשך לתוכו יין מן הגת ומוחל מבית הבד שלא מתוך כלים ממאי דתני בת"כ מקוה מים ולא מקוה כל משקים פרט לשנפל לתוכו מי כבשים ומי צבעים ושנוי מראיו ודייקינן מיניה מקוה כל משקים דומיא דמקוה מים מה התם שלא בשאובים אף הכא שלא בשאובים ואפ"ה מעטינהו קרא ע"כ וכתב עוד הראב"ד וז"ל המקוה השלם אע"פ שאינו נפסל בשאובים נפסל בשינוי מראה אבל בדין המעיין שמענו שאינו נפסל בשאובים אבל בשינוי מראה לא שמענו אלא אין לנו אלא כלשון משנתינו ושלא מצינו דין המעיין משתנה אלא בב' דברים שאם עשאו כולו שאוב נפסל לגמרי ואם ריבה עליו מים שאובים נפסל מלטהר בזוחלים אבל פסול מראה אין בו עכ"ל וז"ל שער המים שבסוף ת"ה המעיין מטהר בכ"ש ומטהר אפילו נשתנו מראיו כיצד נפל שם יין או ציר או מוחל ושינו מראיו כשם שאינו נפסל במים שאובים כך אינו נפסל בשינוי מראה ולא עוד אלא אפילו המקוה שנפסל אם המשיך אליו מי מעיין המעיין מטהר אותו אפילו לא חזרו למראיהם כשם שמטהר אותו מפיסול השאובים כמו שאמרנו ע"כ:

עג **ולא** עוד אלא אפילו חזר מראיו לכמות שהוא כשר. פי' הר"ש להקוות עליו וז"ל רמ"א וכשחוזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרה למראה מים כשר ומסיים בה רמ"י ז"ל אפילו מים הראשונים שהיו בו קודם שנפלו בו הג' לוגין מים שאובים:

עד **כאילו** לא טבל. וכתב הב"י וז"ל ולכאורה משמע מינה דבכל גוונא לא עלתה לו טבילה אבל במשנה פ"ז דמקואות תנן נפל לתוכו יין או מוהל ושינו את מקצת מראיו אם אין בו מראה מים מ' סאה ה"ז לא יטבול בו משמע בהדיא שאם יש בו שיעור מ' סאה מים שלא נשתנה יכול לטבול במקום שלא נשתנה וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ז מה"מ וא"כ התוספתא אע"ג דמתנייא סתם צריך לפרשה דכשאין בה מראה מים מ' סאה מיתניא אבל אם יש בו מ' סאה מראה מים טובל במקוה המים וכן פירשוה הראב"ד ז"ל ורבינו שמשון ז"ל ומהתוספתא גופה הוא מוכרח לפרש כן דקתני חבית שנשברה בים הגדול ומראה אותו המקום כמראה אותו היין הטובל באותו מקום כאילו לא טבל הרי

בהדיא דלא פסלה אלא אותו מקום שנשתנה בלבד אבל במקום שלא נשתנה כיון דאית ביה מ' סאה כשר עכ"ל:

עה **תניא** בתוספתא נפלו לו ג' לוגין יין כאילו לא נפל וטובל בין במקום היין בין במקום המים היה שאוב והשיקו השיק במקום היין זה וזה לא טהור השיק במקום המים מקום המים טהור מקום היין לא טהור וכתבה ר"ש בפ"ז דמקואות ופי' נפלו שלשה לוגין יין שלא שינה מראיהן כאילו לא נפל וטובל בין במקום המים בין במקום היין היה שאוב והיה בו שיעור ב' מקואות או ג' והשיקו למקוה כשר כדי להכשירו לטבילה השיקו במקום היין זה וזה לא טיהר ואע"פ שיש במקום המים שיעור מקוה דשאובים נינהו ולא סלקא להו השקה שבמקום היין ע"כ:

עו **מקוה** שהיו בו מ' סאה מכוונות. כתב הר"ן שנשאל על מקוה שהוחזק להיות בו מ' סאה וטבלו נשים בתוכו ולמחרת נמדד ונמצא כשיעור מכוון והשיב כפי מה שהונחה השאלה הדבר פשוט שאינה צריכה לחזור ולטבול דהעמד מקוה על חזקתו כיון דלא אתיליד ביה ריעותא אבל אני נושא ונותן בטענת האוסר וכתב בהם שאותו המקוה פעמים שמימיו עולים פעמים מתמעטין ואני מסתפק בדבריו כי לא ידעתי אם הוא ר"ל שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה ואם הוא מוחזק בכך קרוב הדבר שאין לסמוך על חזקתו הראשונה אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא שלם וצריכה לחזור ולטבול וראיה מדגרסינן בפ' י' יוחסין אתמר קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקדושי שניהם ואמרינן עלה נימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראיה והן אין מוציאין מידם בלא ראיה דברי ר' יעקב ר' נתן אמר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה ש"מ ואם ש"מ הוא עליהם להביא ראיה שבריא היה נימא רב דאמר כר' נתן ושמואל דאמר כר' יעקב אמר לך רב אנא דאמרי כר' יעקב ע"כ לא קאמר ר' יעקב התם דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי נימא העמד גוף על חזקתו וקי"ל כר"י וטעמא דמלתא משום דכיון דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם זה בחזקת בריא כמו שהיה מתחלה ואע"פ שעכשיו ג"כ הוא בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי ולפיכך אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא בריא אין אומרים חזקה זו מבטלת חזקת ממון וה"נ אם מקוה זה הוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה אין חזקתו הראשונה שהוחזק להיות בו מ' סאה מוציא הטמא מחזקתו ואיכא למימר העמד על חזקתו ואימר לא טבל ולפיכך אם הוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה צריכה לחזור ולטבול כ"ז שלא ידענו בודאי שבשעה שטבלה

היה בו מ' סאה אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כל כל שיעמדו על פחות ממ' סאה אע"פ שפעמים שמימיו עולים ופעמים מתמעטים א"צ לחזור ולטבול דהא איכא למימר אוקמיה אחזקתיה שהוחזק שהיה בו מ' סאה והא לא אתילידא ריעותא כלל ואע"פ שפעמים מימיו עולים ופעמים מתמעטים מה בכך ע"כ וכתב רמ"י ז"ל ואע"ג שיש חזקת האשה כנגדו שהיא בחזקת טמאה מ"מ כיון דידעינן בודאי שהמקוה היה מלא הוי כמו ס"ס ספק שמא לא נתמעט כלל ואת"ל נתמעט שמא לא נתמעט לפחות ממ' סאה לפיכך טהורה עכ"ל וכתב עוד הר"ן דמ"מ כשר הדבר לעיין קודם טבילה אם יש בו מ' סאה אם לאו שאין סומכים על החזקות במקום שאפשר להתברר מדאמרינן בפ"ק דפסחים גבי משכיר בית לחבירו בי"ד דליתיה קמן דנשייליה אלמא כל היכא דאיתיה קנין שיילינן ליה עכ"ל ותנן ברפ"ב דמקואות הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו ב' מקואות אחד יש בו מ' סאה ואחד אין בו טבל בא' מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספקו טמא ופסקה הרמב"ם בפ"י מה"מ ומסיים בה לפי שהטמא בחזקתו עד שיוודע שטבל כראוי והכי משמע ודאי דהא סתמא קתני ספקו טמא וה"נ בגמ' דספ"ג דגיטין אמרינן ממתני' דהכא דחלוקים עליו חביריו על ר"א בן שמוע דתנן התם דס"ל לענין המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות שאם אבדו ה"ז חושש מעל"ע ותו תנן התם מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו ע"ג למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות וה"נ מסיים בה הרמב"ם עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם וראיתי להב"י שכתב על דברי הרמב"ם בפיסקא זו שפסק כר' יוסי ואני אומר דלפום ריהטיה לא עיין ולא דק דפלוגתא דת"ק ור' יוסי בטומאה קלה כגון אכל אוכלים טמאים כו' וכך פי' הרמב"ם בפי' המשנה ור"י אומר שאפי' טומאה דרבנן העמד טמא על חזקתו והוא פשוט ומבואר במשנה עצמה גם בגמ' דפ' בכל מערבין ריש (עירובין דף ל"ו) וגדולה מזו שבחבורו כתב הרמב"ם בהדיא בד"א כשהיתה הטבילה מטומאה חמורה אבל אם טבל מטומאה קלה כו' כגון שאכל אוכלים טמאים כו' אע"פ שנסתפק לו אם טבל כו' ה"ז טהור ונמצינו למדין דאדרבה שפסק דלא כר' יוסי ורישא דבטומאה חמורה דפסק לחומרא היינו דאתיא כב"ע הרי שהב"י לא דק בזה במשנה ולא בגמ' וגם לא עיין בחיבור הרמב"ם עצמו בזה:

עז ר"י אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור. ובטור פסק כמותו וכמ"ש כבר במ"י והב"י נתלבט מאד למצוא טעם לסברת הטור למה פוסק כיחידאה ונלאה למצוא טוב טעם אבל אני כבר כתבתי בס' תוס' יו"ט בס"ד בפ"ג דמקואות משנה ב' דטעמו דהטור משום דכמה משניות מוכיחות דקי"ל אפי' גוד אסיק כ"ש גוד אחית

ומש"ה פסק כר' יהודה וכדסתם לן תנא בתר הכי בסגוס עבה והוי מחלוקת ואח"כ סתם אבל הרמב"ם פוסק בפי' המשנה וגם בחבורו דלא כר' יהודה ואע"ג שפוסק להא דסגוס וכבר כתבתי טעמים לחלק במ"י בשם הריב"ש והכ"מ ע"ש וכתב הב"י דאף הראב"ד פוסק דלא כר' יהודה אבל יהיב טעמא משום דלא אמרי גוד אחית:

עח **אם** היה מקצתו נוגע במים טהור. אע"פ שזבו ממנו ג' לוגין למקוה כדתניא בתוספתא הטביל את הסגוס וזבו ממנו ג' לוגין למקוה כשר:

עט **כיצד** יעשה מטבילן ומעלן דרך שוליהן. אבל הקופה והשק מטבילן ומעלן כדרכן ואינו חושש כדתנן בפ"א דמקואות ופסקה הרמב"ם בפ"ה מהל' מקואות:

פ **הקופץ** למקוה כו'. כתוב בש"ע סימן ר"א סעיף ס"א הכופת ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו מים דרך כולו טהור ודברים הללו כתוב בספרו הב"י סי' קצ"ח ולקוחים מהרמב"ם פ"א מהלכות מקואות (הלכה ט') ונראה דהיינו לומר דהיכא דלא טבל כדרך גדילתו (שכן היא דין הטבילה לקמן סי' ל"ה) בודקים אותו ואם נכנסו המים בכל המקומות שהיה נכנס אילו טבל כדרך גדילתו עלתה לו טבילה ואם לאו לא עלתה לו טבילה ע"כ ושוב מצאתי בפי' הר"ש בפ' אחרון דמקואות שהביא לתוספתא זו שם מתני' ח' וכתב עלה פי' כופת ידיו ורגליו עכ"ל ולכן נ"ל דכופת היינו שכפותיו מקופל וכפוף ושנינו כיוצא בזה במשנה סוף פ"ח דמקואות אכתבה לקמן (בסעיף צ"ד) קפצה ידיה לא עלתה להטבילה ובברייתא זו שנה ר' חייא או ר' אושעיא דאם נכנסו כו' משום דס"ד דאפשר לומר דתעלה לה טבילה אפילו לא נכנסו המים בהם מידי דהוה אבית הסתרים דלא בעיא אלא שיהו ראויין לביאת מים כדלקמן סי' כ"ה וכיון דידיו ורגליו רגילין לכפתם תסגי ליה בראויין קמ"ל דבעינן כניסת מים ממש כך נ"ל אלא שהרמב"ם הוו ליה לכתבם בפ"ב גבי מים דחציצה וכמו בתוספתא כולה דיני חציצה שנויין אצל ברייתא זו:

פא **ומטעם** זה א"צ להגביה רגליו כו'. אם אין שם טוט כדלקמן סי' ל"ג:

פב **אפי'** חבילי עצים כו'. וכתב הר"ש דלרבותא נקט חבילי עצים לומר דלא מבעיא אבנים אבל כו' וכתב הרשב"א בתשובה דדוקא בעצים או אבנים אבל בכלים פסול כדאיתא בפ' חומר בקדש ע"כ ובש"ע סעיף ס"ו כתב כדבריו וצריך לי עיון דמ"ש מהא דלעיל סי' י"ב דמסיק רבינו דמבטלין הזחילה ע"י כלים ובש"ע סעיף נ' כתב ג"כ לסברתו של רבינו בההיא וצ"ע:

פג **כדי** שיתפחו מימיו. ויעלו כשיעור זרת למעלה מטיבורה וכבר כתבתי בזה בסוף המסכת לעיל בסעיף מ"ד דאם אין מקוה אחרת וא"א לתקן אפילו צריכה להשתטח על פניה טובלת וע"ש:

פד **מחט** שהיא נתונה כו'. תמיהה פליאה בעיני שבעלי הש"ע השמיטו לדין זה וגם רמ"י ז"ל לא הזכירו:

פה **לא** בנתר. כבר כתבתי במ"י בשם הב"י שהוא הנקרא בלע"ז גירד"א וכתב עוד דלפי זה הנשים שנוהגות להוליך גירד"א למרחץ לחוף בו ראשן יש למחות בידן שלא יעשו כן ביום טבילה וכ"כ הריב"ש ז"ל בתשובה שהוא מוחה ביד הנשים הנזהרות לחוף ראשן בגירד"א מהטעם הנזכר אע"פ שהר"ד דוראן ז"ל היה אומר שנתר אינו גירד"א הוא ז"ל הכריע שהוא גירד"א:

פו **מקטף** מזיא. פירש"י מסתבך וכתב הטור שכן אסור כל שאר דברים המסבכין השער וכתב הב"י דמהר"י קולן לא כתב כן בשורש קנ"ט שכתב שהדעת מכרעת דאין לנו אלא מה שאמרו חכמים ומתוך כך התיר לאשה שהוזהרה מפי הרופאים שלא תחוף ראשה במים שיכולה לחוף ביין ולא חיישי' לסיבוך או משרי מזיא ועוד דכן הוא לכאורה דאם דוקא מים ולא שאר משקין א"כ הל"ל אשה לא תחוף אלא במיא חמימא הלכך משמע קצת דה"ה בשאר משקים הצלולים כגון יין וכיוצא בו מיהו כתב עוד דמ"מ נכון והגון הוא שמקודם שתבא האשה לידי מעשה שתבדוק ותנסה לחוף ראשה ביין ותראה האם יסתבך או ישתבר או יתקשה השער ע"י רחיצת היין יותר ממה שרגיל לעשוק ע"י רחיצת המים ואם תנסה ג"פ ותרגיש ותראה שאין היין גורם א' מכל אלו יותר מן המים אז תוכל לסמוך ולעשות מעשה וגם נכון הוא שתשאל לאותם רופאים שהזהירו על רחיצת ראשה במים האם טבע היין חם לסבך או לשבר או להקשות השער יותר מטבע המים החמים ובכל מקום מצינו שסמכו חכמים על דברי הרופאים לענין דיני שבת וגם לענין חולה ביה"כ ומעשים בכל יום שאנו סומכים על דברי רופאים עובדי כוכבים להאכילם ע"כ אבל רמ"א בהג"ה כתב להתירא דמהרי"ק שע"י נסיון ורופאים אע"פ שבפנים כתוב לדברי הטור ולא הגיה אותן כחולק ונ"ל לפי שסובר דאפשר שאף הטור מודה בנסיון או בשאלת הרופאים וכתב עוד מהרי"ק בשורש קנ"ט שהדעת מכרעת דחפיפה בנתר ואהל ומים קרים שאסרו אינו אלא לרווחא דמילתא אבל בדיעבד אם חפפה בנתר או באהל או במים קרים וראתה ועיינה יפה בשערה שאינו נקשר ולא מסובך זה בזה גם לא נקטף סברא דבדיעבד שרי ע"כ וגם זה כתב רמ"א ז"ל ותלמידו רמ"י ז"ל התחכם להתיר בנתר ואהל ע"י נסיון ג"פ ולא דבר נכונה שלא התיר מהרי"ק אלא בדברים שלא הוזכרו בגמ'

ומה שהתיר בנתר ודכותיה בדיעבד לא להתירו אחר כך לכתחלה כשניסה ג"פ דזה לא יצא מפיו מעולם:

פז **אלמא** מדמי חמי חמה לחמין. אע"פ שכתבתי במ"י שאין ראיה גמורה ומיהו כתב בב"י דאף הרמב"ם והרשב"א כתבו דבחמי חמה יכולה לחוף:

פח **שתהא** אשה מדיחה בשעת טבילה קמטיה במים. ובסוף הלכות יתבאר דנהגו כן בכל הגוף:

פט **במים**. וכתב מהרי"ק בשורש קנ"ט דנראה דבמים דוקא קאמר מדלא קאמר שתהא אשה מדחת קמטיה סתם ולמה ליה למנקט במים אלא נראה דיין ושאר משקים בשאר לכלכותו בתוך הקמט ישאר שם כתם היין או המשקה ההוא ומש"ה נקט במים ע"כ:

צ **מקום** הראוי לביאת המים בעינן. כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות אספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים חוצצין אע"פ שא"צ שיכנסו בהם המים צריכים שיהיו ראוים ולא יהא דבר חוצץ וכתב הב"י דהוא מדתניא בתוספתא פ"ח אספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים רבי אומר חוצץ רבי יוסי בר יהודה אומר אינו חוצץ ופסק כרבי משום דהא דטעמא דר"י בר יהודה לאו משום דס"ל דאספלנית מלוגמא ורטייה לא מהדקי דא"כ מ"ט דר' ודוחק לומר דבהכי פליגי דמר סבר מהדק ומר סבר לא מהדק אלא ודאי תרוייהו סברי דמהדק וטעמא דר' יוסי בר יהודה היינו משום דכיון דבית הסתרים לא בעו ביאת מים ה"נ לא בעו שיהו ראוים לביאת מים ורבי סבר דבעינן שיהיו ראוים לביאת מים וכדרבי זירא בכל הראוי לבילה כדאיתא בפ"ק דקידושין ובפ' תינוקת ומשמע התם דהלכה כוותיה ובהדיא תנן בפ"ט דמקואות דרטייה שע"ג המכה חוצצת ע"כ וכתב עוד הרמב"ם בפ' הנזכר נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה חוצצים ומסיק הב"י דאע"ג דבתוספתא תניא בפ"ח נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה ר"ע אומר אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים ר"ע בשטת ר"י בר יהודה אמרה דסבר דאף ראויה לביאת המים לא בעינן ולא קי"ל כוותיה ע"כ וכתוב בשערי דורא הלכות נדה וז"ל אשה צריכה להטיל מים קודם שטובלת אם היא צריכה כדמסיק ביוצא דופן גבי זבה שנעקרו מימי רגליה כו' וירדה וטבלה מהו תיקו וגם יש לבדוק ולנסות את עצמה במקום גדולים ובמקום קטנים ולהסיר הצואה שבחוטם עכ"ל וכתוב שם בהג"ה וז"ל כתב רבינו עובדיה בצפנת פענת בשם ראב"ן האשה שטבלה ולא הטילה מים תחלה לא עלתה לה טבילה דבעי רבא זבה שנעקרו מימי רגליה וטבלה מהו ולא איפשיטא וספיקא דאורייתא לחומרא וכתבתי לו תמיה בעיני אם יצא זה מפי גאוני העולם דבעיא היא לענין טהרות משום מעיינות הזב אינה נאסרת לבעלה (כלומר דמגעה במעיינות

הזב אינה אוסרת לבעלה) ואי משום שצריכה לעצור עצמה ולא יהא אותו מקום ראוי לביאת מים מידי דהוה אקמצה שפתיה וזה אין ראיה מאותה בעיא דלא בהכי איירי עכ"ל הגה"ה:

צא **ונמצא** עצם בין שיניה. ולקמן סי' ל"ח כתב רבינו דצריכה לחוץ בין שיניה ועיין בסוף סעיף דלקמן:

צב **גרסי'** בפ' תינוקת טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה א"צ לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול איכא דאמרי אם באותו יום שחפפה טבלה א"צ לחוף ולטבול מאי בינייהו למסמך לחפיפה טבילה למיחף ביממא ולמיטבל בליליא ופירש"י איכא בינייהו כו' ללישנא קמא בעיא סמוך לחפיפה טבילה ע"כ ונראה דלא גרסי' (אלא) הא דלמיחף ביממא כו' וכן הרי"ף והר"ן לא גרסי ליה ומ"ה כתב הר"ן דאיכא דגרסי ליה וכמו שאכתוב לשונו בזה בסמוך ותו איכא בגירסת הרי"ף והר"ן דגירסתם מהופכת דבלישנא קמא גרסי אם באותו היום ובלישנא בתרא גרסי אם סמוך וכתב הר"ן וקי"ל כלישנא בתרא דסמוך לחפיפה טבילה כדאיפסיקא הלכתא בסמוך דצריך לחוף בלילה כלומר סמוך לטבילה וכתב עוד הר"ן דאיכא דגרסי איכא בינייהו מיחף ביממא ומיטבל בליליא כלומר דללישנא קמא דאמרי אם באותו יום שחפפה טבלה אם חפפה ביום וטבלה בליליא כשלא נמצא עליה דבר חוצץ א"צ לחוף ולטבול דהא דאמרי' ואם לאו צריך לחוף ולטבול כלומר מפני שנמצא עליה דבר חוצץ משמע דהא לאו הכי א"צ לחוף ולטבול אע"פ שחפפה ביום וטבלה בלילה ולפי גירסא זו למדנו דללישנא בתרא אשה שחפפה ביום וטבלה בלילה צריך לחזור ולטבול אע"ג דבדלא אפשר שרינן לקמן עכ"ל. וכמה הוא סמוך כתב הרשב"א בת"ה הקצר עונה שבאותה עונה שחפפה טבלה וז"ל בארוך ומאי סמוך בו ביום שע"י כן נזהרת בחפיפתה יותר כ"כ הרז"ה ע"כ ותניא בפ"ק דחולין דף י' טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו כלומר אחר טבילה לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן והקשו התוס' מברייתא זו אהא דאמר רבא אם סמוך לחפיפה טבלה א"צ לחוף ולטבול ותירצו דההיא דחולין בשלא טבל סמוך לחפיפה ואע"פ שתירצו תירוצים אחרים כ' הב"י שהרשב"א תפס תירוץ זה עיקר ולפיכך כתב בפ"ק דחולין על אותה ברייתא ומיירי כגון שחפף קודם טבילה דאי לא חפף אפילו לא נמצא עליו דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה ומיירי נמי בשלא חפף סמוך לטבילה דאי בשחפף סמוך לטבילה אפילו נמצא עליו דבר חוצץ אינו חוזר וטובל כדגרסי' בפ' תינוקת טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ע"כ אבל הרמב"ם כתב בפ"ב

מהלכות מקואות טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם באותו היום שחפפה טבלה אין צריכה לחוף פעם שנייה אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד ואם לאו צריכה לחוף פעם שניה ולטבול ובסוף הפ' כתב מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו הרי הוא בטומאתו עד שיאמר יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קודם הטבילה הואיל והוחזק טמא העמד טמא על טומאתו עד שידע בודאי שטהור עכ"ל וכתב הב"י דנראה שהוא מפרש ההיא ברייתא דחולין כפשטה דלא מפלגא בין אם סמוך לחפיפה טבלה לאם לא טבלה סמוך לחפיפה בכל גוונא לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם טבילה ורבא דפ' תינוקת דמפליג בין טבלה סמוך לחפיפה ללא טבלה סמוך לחפיפה לא לפטרה מטבילה שניה אלא לפטרה מחפיפה שניה בלבד הוא דאתא ומפרש אם סמוך לחפיפה טבלה א"צ לחוף ולטבול דהיינו לומר דאין צריך תרתי חפיפה וטבילה דבטבילה לחודה סגי לה אבל טבילה מיהא בעיא בכל גוונא ונראה ג"כ דגריס כגירסא דידן דלישנא בתרא הוא אם ביום שחפפה טבלה עכ"ל ומעתה ברירא מילתא דבש"ע שכתב בסי' קצ"ט סעיף י"א בד"א בשלא נתעסקה באותו מין כו' דלא קאי אליבא דהרמב"ם שהזכיר לעיל בסעיף י' ואע"פ שלא פירש סמך על המבין וכתב עוד הרשב"א וז"ל חפפה ועיינה עצמה בחול (וכ"ש ביו"ט כך כתב רמ"א בהגהותיו) ביום וטבלה בערב או למחרתו (פי' בערב) שלא טבלה סמוך לחפיפתה עלתה לה טבילה בדיעבד אע"פ שלא היה חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה אבל אם לא חפפה כלל לא עלתה טבילה אע"פ שעיינה עצמה בגופה ואפילו חפפה מיד אחר הטבילה וסרקה במסרק ולא מצאה שום נימא קשורה אפ"ה לא עלתה לה טבילה שאני אומר שמא בשעת טבילה היה קשור ועכשיו ניתר או נישר עם המסרק ואצ"ל אם חפפה במקום שער ולא עיינה שאר הגוף שלא עלתה לה הטבילה אע"פ שלא מצאה עליה דבר החוצץ ע"כ והראב"ד כתב בספר בעלי הנפש גבי עובדא דשפחת בית רבי וז"ל מהא שמעינן שאם לא הדיחה בית הקמטים ובית הסתרים שלה ונמצא בהן דבר חוצץ שלא עלתה לה טבילה ואם לא נמצא עליה דבר חוצץ אע"פ שלא בדקה קודם טבילה עלתה לה טבילה ואינו דומה לבדיקת הגוף ולחפיפת הראש והא שפחתו של רבי לא בדקה את שיניה קודם טבילה ואפ"ה טעמא דנמצא עצם בין שיניה הצריכה טבילה אחרת הא לאו הכי לא ע"כ ויראה דטעמא דכיון דבית הסתרים הם ואין המים באין שם אין כאן חששא דאימא ברדיוני נפל וכיוצא בזה דיותר היה ראוי שיפול בשעת הטבילה שנפתחו קצת בית הסתרים כדלקמן וכ"כ רמ"י ז"ל בסי' קנ"ח סעיף כ"ה וכתב עוד הראב"ד וז"ל ותו שמעינן משפחתו של רבי שצריכה אשה לבדוק בין שיניה משום עצם או משום בשר

מהודק או שום דבר אחר והיכא דלא בדקה קודם טבילה בין שיניה ולא בית הסתרים שלה ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שאכלה או שנתעסקה בכתמים ובתבשילין ואח"כ בדקה ומצאה עצם או דבר חוצץ בין סתריה מסתברא דכה"ג לקולא תלינן בהו ואמרינן דבתר טבילה עיילי בה הואיל ואין צריכין שיבא בהן מים עכ"ל:

צג **גרה** שנתנה מעות בפיה. וה"ה לדבר אחר אלא אורחא דמלתא נקט וכ"כ רמ"י וכתב עוד שאע"פ שסגרה פיה בסגירה בעלמא שלא יפול ממנו עלתה לה טבילה שהרי המעות או הד"א אינו מהודק שם וראוי לביאת מים הוי וסגירת הפה בעצמה שלא יפול אותו הדבר מתוכו לא חשיב כמו קריצת שפתיה דקרצה שפתותיה פירושו שהדביקן ודחקתן זו על זו ביותר אבל הדיבוק בעלמא אינה פוסלת טבילתה ע"כ:

צד **קפצה** ידה. עיין מ"ש בזה לעיל סעיף פ':

צה **קרצה** שפתותיה. כתב הר"ש ב' פירושים והפי' הב' שהוא לשון דוחק כו'. וכ"כ רבינו בהל' נדה בקיצור וכ"כ הב"י שכ"כ ג"כ בפירושיו למשנה דמקואות ושגם רבינו שמשון בסוף מסכת מקואות הסכים דדבריו האחרונים עיקר ועיין סעיף קל"ח:

צו **האוחז** באדם ובכלים כו'. וכתב הרמב"ם בריש הל' מקואות האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה וכתב הב"י שהיא תוספתא בפ"ה דמקואות ונראה דמיירי במקוה שאין בו אלא מ' סאה מצומצמים דכשזה מכניס ידו במקוה לכבוש עליו חיישינן שמא יוציאנה קודם שיטבול זה ונמצא טובל במקוה חסר שהרי חסרו ממנו המים שטפחו בידו של זה שהכניסה לכבוש עליו וכההיא דהקופץ לתוך המקוה והטובל פעמים במקוה (דלעיל סי' כ"א) וכך הם שנוים בתוספתא ובדברי הרמב"ם סמוכים לדין זה משמע דכולהו בחד גוונא מיירי ומחד טעמא אתמר בהן דהוי מגונה ובלשון הזה שנויה במסכת דרך ארץ זוטא פ"ז אל יאמר אדם דרוס ידך עלי בבית המרחץ והאומר דרוס ידך עלי בבית המרחץ אינו יוצא כשהוא שלם בד"א במים מועטים אבל במים מרובים הרי זה משובח:

צז **ר"ש** אומר ירפה וכו'. והרמב"ם בפי' המשנה כתב דאין הלכה כמותו וכן בחיבורו פ"ב מהלכות מקואות כתב שאע"פ שריפה ידיו עד שבאו המים בהם הרי הוא בטומאתו גזירה שמא לא ירפה אבל הרשב"א כתב בת"ה דרפתה ידיה עד שבאו בה המים דיראה לו שעלתה לה טבילה במכ"ש מהדיחה ידיה כו' יש מרבותי שהורו שלא עלתה לה טבילה גזירה שמא לא תרפה ולא יראה לי כן שלא גזרו בטבעות הרפויים משום דחוקים ובטבילת העבדים אמרו בקולר שבצואר הרפוי אינו חוצץ ע"כ וכתב הב"י דאפשר שהוא מפרש דר"ש אהדיח ידיה במים פליג דת"ק מטהר אפילו לא רפתה ידיה ור"ש מטמא

אא"כ רפתה ידיה ולית הלכתא כוותיה אבל בלא הדיח ידיה לא איירי ר"ש ומסתבר דטהורה במכ"ש דהדיח ידיה שהיא טהורה אפילו הדקה ידיה כנ"ל לדעת הרשב"א דדוחק לומר שהוא סובר ג"כ דר"ש אלא הדיח ידיו קאי ופוסק הלכה כר"ש כדמשמע מדברי רבינו ירוחם שבעלי סברת הרשב"א סוברים כן וצ"ע בת"ה הארוך עכ"ל וכתב הטור דכדברי הרשב"א מסתברא וראיתי לרמ"א ז"ל שכתב בסי' ק"ך סעיף ב' אטבילת כלים דצריך שילחלח ידיו במי מקוה אבל לא במים תלושים והייתי סבור דה"ה ודאי באדם נמי דמ"ש אלא דק"ל בין בכלים בין באדם אמאי בתלושים לא וכי לא מתכשרו בחיבורם למקוה ומצאתי בד"מ דדברים הללו למדם מהמרדכי דסוף מס' ע"ז שכתב שם וז"ל הורה מהר"ם שיש לאדם ליזהר אם יטבול לזכוכית מלא מים ויתנהו בדלי מלא מים והדלי שוקע בבור שלא יושיבוהו על שוליו פן יהיה חציצה מחמת כובדו של כלי וחוצץ כדאמרי' פ' חומר בקדש אלא יטהו על צדו ויתגלגל הנה והנה בתוך הדלי בבור ואין להקשות מ"ש מפרסת רגל אדם העומד בקרקע במקוה ואין חוצץ משום דאמרינן שהמים באים לשם טרם יתן רגלו בארץ כדתנן פ"ז הטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעת בטיט העבה כשרה מפני שהמים מקדימין די"ל דוקא במקוה שלם שהם מחוברים אבל כשנותן הזכוכית בדלי אפילו מלא מים אינה מועיל כי הם תלושין עכ"ל ולי קשיא על דברי המרדכי עצמו הא דהקשתי דודאי כשבאים לתוך המקוה דנעשו מחוברים ומתכשרו עיין לעיל סעיף נ"ח ונ"ט וגם במ"י סי' כ"א וסי' ל"ג ולקמן בדברי רבינו סי' ל' שמצריך לכלי שפיו צר למלאותו מים תחלה וצריך לי עיון:

צח **חוטי** צמר וחוטי פשתן. מפורשים בדברי רבינו בפ' במה אשה סי' ה':

צט **קלקי** הלב והזקן. עיין סי' ס"ו:

ק **טיט** היון וכו'. וז"ל הרמב"ם בפ"ב מה"מ טיט היון וטיט היוצרים וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה כל אלו חוצצין ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים וכשהוא יבש חוצץ ע"כ וכ"כ סמ"ג וכתב ב"י דהכי מסתברא דכל טיט שנתייבש על הבשר פשיטא שהוא חוצץ דבכניסתו במים אינו נמחה ונעקר משם עד שישפשפנו וג' טיטים הללו אפילו עודם לחים הם מדובקים מאד שאף ע"י שפשוף עם המים אינם עוברים עד שישפשפם הרבה וכך אנו רואים שיש מיני טיטים שהם נדבקים בענין זה ע"כ וכתב עוד דתנן בפ"ט דמקואות בסמוך להך משנה ר' יוסי מטהר בשל יוצרים ומטמא בשל מרקא וכתבו המפרשים בשם הערוך דשל מרקא הוא טיט שמערבים בו דברים אחרים לחזקו כדכתיב תמרוקי הנשים והוא שיער של צאן וי"א טיט מתוקן לעושי כלי חרס שרוי בלובן ביצה לתקן בו כלים שנסדקו ואין מים

ממחהו והרשב"א פסק בת"ה בדיני נט"י דטיט שמערבין בו לובן ביצה חוצץ ולכאורה יש לתמוה דנראה דפסק כיחידאה ונ"ל שהוא ז"ל סובר דבהא כ"ע ל"פ שהרי הוא דבר הנראה לעינים שהוא נדבק יותר מכל טיטין שבעולם אלא שת"ק לא היה מונה אותו בכלל הג' טיטין ור' יוסי היה מונה אותו ומוציא תחתיו טיט היוצרים עכ"ל הב"י וכתב המרדכי בשם הרא"ם אם היא טובלת בטיט צלול שפרה שוחה ושותה אע"פ שהטיט דבוק בבשרה והיא אינה מקפדת אינו חוצץ אם היא מקפדת חוצץ אף במעוט וכן מצאתי בתשובת הר"ר אליעזר מוורדון והוא ברוקח ועיין בסעיף קי"ט:

קא **פעמים** נדבקים שערות האדם זה בזה מחמת רוב זיעה כו'. וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות היתה בו שערה א' או שתים חוץ למכה וראשה מודבק למכה וכו' או שהיו ב' שערות ראשם מודבק בטיט או בצואה או שהיו ב' שערות בריסי עיניו מלמטה ונקבן והוציאן בריסי עיניו מלמעלה הרי אלו חוצצין ודברים אלו שנוים בתוספתא פ"ח ובכלבו כתוב היו שתי שערות בריסי עיניו שלמטה מדובקים בריסי עיניו שלמעלה הרי אלו חוצצין וכתב הרוקח סי' שע"ו וז"ל נראה מין כינים שדבוקים בבשר ונושכים בעור במקום שער ונדבקים בחוזק בבשר שצריך להסיר ע"י חמין ולגורדן בצפורן למטה בשעת טבילה אבל אם אינו יכול להסירן הוי כטיט שתחת הצפורן או בצק מועט שאינו מקפיד אבל בטבילה הם מסירים משום חומרא פר"ח גם בטבילה אינו חוצץ דבר תורה ע"כ:

קב **והיינו** כי הך דתנן שחוץ לעין כו'. אבל התוספות כתבו לח אינו חוצץ דוקא שבתוך העין מפני שהליחה שבתוך העין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפילו לח והכי משמע בפ"ט דמקואות דגבי אלו חוצצין קתני לפלוף שחוץ לעין וגבי שאין חוצצין קתני לפלוף שבעין ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו (בין) בלח דיבש בעין נמי חוצץ ע"כ וכתב הב"י שכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב דמקואות שכתב תחלה דלפלוף שחוץ לעין חוצץ ולפלוף שבעין אינו חוצץ ואח"כ כתב לפלוף שבעין אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ בנדה עכ"ל משמע בהדיא דברישא מיירי בלח ומש"ה מפליג בין בעין לחוץ לעין דאילו יבש אפי' בתוך העין נמי חוצץ ע"כ:

קג **ריר** היוצא כו'. אבל דם יתבאר בסי' דלקמן והרמב"ם בפ"ב מה"מ כתב וז"ל שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה בתוך ג' ימים אין מקום השריטות חוצץ לאחר ג' ימים חוצץ מפני שהדם חופה שם כגלד שע"ג המכה ע"כ אע"פ שהראב"ד השיגו דג' ימים למה והלא דבר הנראה לעינים אם הגלידה אם לא ומאן לימא לן דשריטות דומות לריבדא כו' כבר הליץ בעדו הב"י די"ל דהרמב"ם אינו מפרש ריבדא וינטוש"א אלא שריטה וא"נ

דמפרש וינטוש"א לא משמע ליה לפלוגי בין שריטות הללו לשריטות אחרות דהא חזינן שאין דם שופע משריטות הנעשית ע"י וינטוש"א ג' ימים ולא אפי' חצי יום הלכך אין לחלק בין שריטות לשריטות ובגמ' נקט ריבדא לאו דוקא אבל אורחא דמלתא נקט עכ"ל:

קד **לכלוך** הזיעה מתיבשת כו'. לאפוקי כשלא נתיבשה דאינה חוצצת כדלקמן:

קה **השירים** והנזמים וכו'. וכתב הטור שכן הדין באגד שעל המכה וקשקשים שעל השבר ולמד כן מהתוספתא כתבה הר"ש בפ"ט דמקואות וז"ל ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מיטמאין ולא מטמאין חוץ מקרום שע"ג המכה והאגד שע"ג המכה וקשקשים שע"ג השבר והשירים והנזמים והטבעות והקטלאות אוצין חוצצין רפין אין חוצצין ואע"פ שהר"ש פי' דהרישא עד השירים והנזמים לא מיירי בדיני חציצה אלא להוציא ולהביא הטומאה בזב וטהור ומשירים וטבעת ואילך מיירי בדיני חציצה וגם נראה שכך דעת רבינו מדלא הביאה אלא מהשירים ואילך מ"מ פסק כן הטור דהא איכא למימר דאע"ג דבתוספתא אינם שנוים לענין חציצה מ"מ נוכל ללמוד עליהם שכך הדין מהשירים והנזמים כ"כ הב"י בסי' קצ"ח:

קו **דם** יבש שעל המכה. וריר היוצא מהמכה נתבאר בסי' דלעיל וכתב הרמב"ם בפ"ב מה"מ דם שנסרך בבשר אפילו לח חוצץ וכ"כ רבינו ירוחם וז"ל סמ"ג סימן רמ"ח כל השרפים בין לחים בין יבשים חוצצין מפני שהן לכלוך הפירות פי' ודרך בני אדם להקפיד עליהם וה"ה בדם שנסרך בבשר שאפילו לח חוצץ מטעם זה וכ"כ רבינו משה אמנם בפ' כל הפסולים אומר שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהם בדם והא הוי חציצה לח הוא ולא הוי חציצה אלמא אף בבשר לח אינו חוצץ ע"כ ועי' סעיף ק"ט:

קז **הדיו** כו'. עי' לקמן סעיף קכ"א:

קח **ושרף** התאנים. והרמב"ם הוסיף שרף התות:

קט **לחים** אינם חוצצין. ומסיימת התוספתא ושאר כל השרפים בין לחים בין יבשים חוצצין מפני שהן שטף לכלוכי פירות והעתיקה הר"ש בפ"ט דמקואות ופסקה הרמב"ם ע"כ וכן רבינו ירוחם ועי' סעיף ק"ו:

קי **וראיתי** בתוספתא הכחול שחוץ לעין. ועי' לקמן סי' ל"ד:

קיא **ואלו** שאין חוצצין קלקי כו'. וכתב המרדכי בסוף הל' נדה שפי' הראבי"ה דאותן נשים שיש להן וואלקאנטרס (שקורין מרלאקי"ן) בשערות שנעשה להם בלילות מחמת שד וסכנת נפשות לגלחן דלא חייצי כיון דלא מהדקי טובא זה בזה הוי כבלוע ובית הסתרים דלא מיטמי וכיון דלא מיטמי לא חייצי ועוד דקי"ל ג' נימות קשורות אינן חוצצין אפילו לא חשבת להו כבלוע ובית הסתרים לא הוי כחתיכה אחת כיון דג' נימין אינן

חוצצין משום דלא מהדקי ועיילי בהו מיא כ"ש שערות טובא וכיון דלא מצי לגלחן מפני הסכנה הוי רביתיה ולא חייצי כדאמרי' בפ' הערל עובר היינו רביתיה אע"ג דלאו ירך אמו הוא ע"כ:

קיב **לכלוכי** צואה שעל בשרו. מחמת זיעה כ"כ הטור והוא שלא נתייבש דבנתייבש נתבאר לעיל דחוצץ:

קיג **שלא** כנגד הבשר. ופי' הר"ש זה שהצפורן עודף על הבשר ומסיים הטור ולפי שאינן יכולות לכוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו נהגו הנשים לטול צפרניהן בשעת טבילה וכ"כ רבינו לקמן בסי' ל"ה וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות אשה שיש לה נפח על מקום הצפורן ולא היתה יכולה לא לחתוך ולא לחטט אם נפוחה כל כך שאין הטיט נראה שתחת הצפורן אינו חוצץ ואם לאו חוצץ ולמד כן מדתניא גבי חץ התחוב באדם (בסימן דלקמן) שאם אינו נראה אינו חוצץ וכתב עוד בשם הראבי"ה שכתב בשם הגאונים דצפורן עצמו אין חוצץ ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מנגד הבשר אינה חוצצת וטעמא משום דהצפורן הוי מגוף אדם עכ"ל וכתב הב"י שכן כתב סה"ת גם כן וכתוב בהגהת שערי דורא אם שכחה ולא נטלה צפרניה קודם טבילה אינה חוצצת בלבד שלא יהא בתוכם טיט מ"מ טוב להחמיר ותטבול פעם שניה משום דא"א שלא תהא בתוכם טיט ע"כ כתב רמ"א דכן נוהגים ואפילו בצפורן א' שנשאר בידה וטבלה מצריכים אותה טבילה אחרת וכתב בש"ד דאשה לא תתקן נרות של שעוה ולא תתעסק בבצק בערב יום טבילתה פן תדבק בה:

קיד האבר והבשר המדולדלים באדם. וכתב סמ"ג בסי' רמ"ה וז"ל השיב ר"י כי יבלת בכל מקום שתהיה בגוף ותבלול בעין אינם חוצצין שהם בטלי בגוף וכן תלתלים של בשר וכיוצא בהם ויתרת אפילו עומדת ליחתך ואבר ובשר המדולדלין באדם שנינו שאינן חוצצין ואפי' עומדין ליחתך עכ"ל כתב הב"י דנראה שהיה גורס בתוספתא אבר ובשר המדולדלין באדם אינם חוצצין ע"כ ורמ"א כתב בהגהותיו יבלת או יתרת ואינן מדולדלים אינם חוצצין נראה שהוא גורס כן בסמ"ג ליישבו עם גירסתינו שבתוספתא:

קטו **ר'** יונתן אומר צפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת. ופסק כוותיה בטור סי' קצ"ח וכתב דפירשה מיעוטה חוצצת לפי שסובר דהא דקאמר רובה אינה חוצצת דוקא קאמר וללמד על מתני' דקתני צפורן המדולדלת קאתי ומפרש דהא דתנן אינה חוצצת היינו דוקא בפירשה רובה ולא בפירשה מיעוטה וסובר הטור דליכא מאן דפליג עליה ולפרושי מתני' הוא דקאתי וכדכתבתי וטעמא לדברי ר' יונתן מפורש במ"י בס"ד:

קטז **ור**' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא אחת. ונראה ודאי דהלכה כר' יוחנן לגבי רבה בר בר חנה שהיה תלמידו וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות וכך פסק סמ"ג וכן נראה שהוא דעת הטור ותמה הב"י על הרשב"א ורבינו ירוחם שפסקו כרבה בר בר חנה ונדחק ליישבם ואין להאריך בזה ועי' עוד בסעיף קכ"ד:

קיז **פי**' אם היו רוב שערותיה כו'. וכתב הב"י דדבר פשוט הוא דדוקא במקפדת עליו או שהם הרבה כ"כ השערות הקשורים באותו ענין שדרך האשה להקפיד בכך אבל אם אינם כ"כ שדרך האשה להקפיד עליהם אינם חוצצים ומיהו היכא דהיא מקפדת ואין דרך שאר נשים להקפיד בכך ספוקי מספקא לי ונראה שהוא פלוגתא דהרמב"ם והרשב"א ז"ל עכ"ל ובסמוך סעיף קי"ט יתבאר בס"ד וכתב עוד הב"י שאם רוב שערה קשור נימא נימא ואינה מקפדת עליו וגם אין דרך הנשים להקפיד עליו יתבאר לקמן (בסעיף קי"ט) דמחלוקת הפוסקים הוא די"א דכיון דליכא רוב הגוף אינו חוצץ ורוב הפוסקים הסכימו שהשיער נדון לעצמו וכיון דאיכא רוב שיער אע"ג דליכא רוב גוף חוצץ ע"כ וכתבתי טעמם ב"י:

קיח **כל** אחת ואחת לבדה. וכתב הב"י דמיהת נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב דהלכות מקואות דאם שנים מקושרות זו עם זו אחת אל אחת דכחד חשיבי שכתב וז"ל שתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחד קשר אחד אין חוצצין ושערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהא מקפיד עליה ע"כ והשתא מה לי נימא הקשורה בעצמה לקשורה עם חברתה וכ"כ הרשב"א בת"ה שאם הן קשורות אחת אל אחת חוצץ ומבואר בדבריו שהוא מטעם נימא אחת קשורה דאמר רבה בר בר חנה וכן הם דברי הר"ן דבקשור נימא אחת בעצמה או נימא בחברתה חוצצין עכ"ל הב"י וכן מוכח ג"כ מלשון הקצור שכתב בזה הלשון שנים שנים אינו חוצץ:

קיט **א"ר** יוחנן דבר תורה רובו דקפיד עליו חוצץ. פירש"י רובו רוב שערו וכו'. וכתב רבינו בפ' כל הבשר סימן ט"ו דאע"פ דלרש"י דוקא בשער ולא בבשר א"א לומר כן כמו שהוכיח רבינו תם מההיא דמעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה ותנא נמי רבב על בשרו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ עכ"ל וכתב ב"י שכן דעת הרמב"ם בפ"א מהל' מקואות ושכן נראה שהוא דעת הרשב"א ובסמוך לעיל וכן בסי' דלעיל נתבאר דכל שמקפדת בשום פעם אע"פ שאינה מקפדת בשעת טבילה כו' וכתב הטור ר"ס קצ"ח או אפילו אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד בכך חוצץ וכתב ב"י כלומר שבטלה דעתה אצל כל אדם דאל"כ נתת דבריך לשיעורים וכך פסק הרשב"א בת"ה שכל שרובן מקפידות חוצץ אפילו במי שאינה מקפדת ע"כ וכן פסק רבינו ירוחם

ודעת הרמב"ם בזה יתבאר בסמוך וכתב רמ"א בשם הגהות שערי דורא לכתחלה לא תטבול אפילו בדברים שאינם חוצצים גזירה אטו דברים החוצצים ופי' רמ"י ז"ל דאין זו גזירה לגזירה דהלכתא אדיעבד נאמרה וכיון דחציצת רוב ואינו מקפיד גזרו אפילו בדיעבד גזרינן לכתחלה אפילו בדברים שאינם חוצצין ואין זו אלא חדא גזירה ע"כ והוא דוחק וכתב עוד הב"י וז"ל והיכא דרובן אינן מקפידות וזו מקפדת מספקא לי ונראה דהוא פלוגתא דהרמב"ם והרשב"א שהרמב"ם כתב בפ"ב מהל' מקואות שערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהא מקפיד עליה ע"כ והדבר ידוע שאין דרך העולם להקפיד בקשירת שיער א' ואפ"ה כתב דאם זו מקפדת חוצץ וכן נראה שהוא דעת הטור שכתב גבי צואה ובצק שתחת הצפורן ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך הלכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ ע"כ משמע מדבריו בהדיא שמי שמקפיד עליו חוצץ ואע"פ שאין דרך בני אדם להקפיד בכך אבל מדברי הרשב"א אינו נראה כך שכתב בת"ה היו שערות ראשה קשורות זו בזו אם הן קשורות אחת אל אחת ויש בהם הרבה קשורים כן עד שדרך האשה להקפיד בכך הרי אלו חוצצין ע"כ הרי שתלה הדבר בדרך האשה להקפיד ולא תלה הדבר בקפידתה של זו ובדברי הרמב"ם שכתבתי יש לדון דמשמע דלא תלה הדבר אלא בקפידתה של זו אבל אם אינה מקפדת אע"פ שדרך שאר נשים להקפיד לא חייץ דבתר דידה אזלינן בין להקל בין להחמיר ושלא כדברי הרשב"א ורבינו ירוחם שכתבתי בסמוך וצ"ע עכ"ד הב"י וכן בטור א"ח סי' קס"א הניח ג"כ בצ"ע הא דרובן אין מקפידות והוא מקפיד אע"פ שלא הזכיר שם לא דברי הרמב"ם ולא דברי הרשב"א אבל ראיתי דלהמרדכי בשם הרא"ם מפשיט פשיטא ליה דאע"פ דרוב אינן מקפידין אם היא מקפדת הויא חציצה והיינו הא דכתבתי בשמו בסוף סעיף ק' ואלו הן תחלת דבריו כתב הרא"ם הא דתנן הדם והדיו והחלב יבשים חוצצין לחין אין חוצצין הקפדה הוא שעל יבש דרך בני אדם להקפיד ועל לחין אין מקפידין אבל אי מקפיד אפילו לח חוצץ אם היא טובלת בטיט צלול שפרה שותה ושותה וכו' כדכתבתי לעיל וגם הב"י הביאו בסי' קצ"ח גבי דיו וחלב כו':

קכ **ועוד** שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא. וכתב הרוקח סי' שע"ו דנראה שאם אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחמה מעט זה אינו קפידא אע"פ שמעט נדבק לבשר כהא דתניא בתוספתא קומקומס מלא פחמים והטבילו טמא פי' מפני השחרורית לפי שהוא מקפיד אבל דבר מועט אינו חוצץ דדמי להא דאמר בזבחים דם שע"ג הבגד חוצץ ואם היה טבח אינו חוצץ וכן מוכר רבב אינו חוצץ ע"כ:

קכא **כיון** שדרכה בכך כו'. ואע"ג דבשאר נשים שאינן צובעות דרכן להקפיד ולעיל בסעיף קי"ט כתב דכל שדרך הנשים להקפיד בו אע"פ שזו אינה מקפדת חוצץ כתב הב"י דשאני הכא דגם שאר נשים שהם בני אותו אומנות אינם מקפידות וה"ה והוא הטעם לטבח ורבב דאע"ג דשאר אנשים קפדי אדם וארבב כיון שכל בני אותו אומנות לא קפדי לא חייץ ע"כ ורבינו שלא חש לפרש ידיה צבועות נראה דאף אם עלו לה רשמים צבועים בפניה נמי דאינה מקפדת אלא דנקט דבר ההוה ועוד דבידיה רגיל להיות צבועין על פני כולם והטור דקדק לכתוב וידיו צבועות ולשון רבינו ירוחם על ידיה או על בשרה וכתב רבינו ירוחם שכן אשה ששוחטת תמיד כמו טבח ויש עליה דם וכן כל שמלאכתה בכך אינה מקפדת כך הסכימו המפרשים ע"כ ונלמד ג"כ מהא דפ' דם חטאת דרישא דמלתא דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ וכמ"ש בסוף הסעיף דלעיל ויראה לי ג"כ דמי שהוא סופר וכותב תמיד וידיו מלוכלכות בדיו דג"כ אינו חוצץ ואע"ג דהרשב"א ורבינו ירוחם מחלקים בין צבע לדיו דדיו יש בו ממשות כמ"ש בב"י היינו לגבי טעמא דבצבע שאינו אלא חזותא בעלמא אבל במי שאומנתו בכך אין לחלק בזה דודאי אין בו יותר ממשות מדם ורבב:

קכב **נדה** יכולה לטבול בבגדיה כו'. כבר כתבתי במ"י דמשמע אף לכתחלה וכתבתי יישוב על לשונו של רבינו דבפ' במה אשה דהתם כתב דצריכה לפשוט בגדיה ודמ"מ בקצור הל' נדה שלו כתב דתפשוט בגדיה והרמב"ם בפ"א מה"מ כתב וז"ל כל הטובל צריך שיטביל כל גופו כשהוא ערום כו' וכתב עוד שם כל הטמאים שנטבלו בבגדיהם עלתה להם טבילה מפני שהמים באים בהם ואינם חוצצים וכן הנדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה ע"כ וזה הלשון העתיק הש"ע סי' קצ"ח סעיף מ"ו:

קכג **וצריך** שתהא אשה עומדת עליה כו'. וז"ל הכלבו והאגור בשם הר"ם אשה שטובלת צריכה להוליך עמה אשה יהודית או בעלה או נערה שהיא גדולה יותר מי"ב שנים ויום א' לראות אם טבלה כדין אבל לא נכרית הואיל ואתחזק איסורא וכתב עוד הכלבו טהורה שטבלה עם טמאה או לאחריה אין קפידא וטהורה לבעלה ע"כ ופשוט הוא דאין מגע טמאה אוסרה לבעלה וכדלעיל ס"ס צ':

קכד **שלא** נשארו משערותיה בחוץ. והוסיף הראב"ד דה"ה שיכולה לכרוך שערה על ראשה בדבר שאינו חוצץ כגון תיכי חלילתא שאינם מלוכלכות וכתב עוד דבחוטי שיער אין לכרוך אלא בקליעת ג' חוטין כדאמרי' בגמ' נימא אחת קשורה חוצצת ג' אינן חוצצין והביא ראיה מן הירושלמי דבמה אשה דבכריכה נמי איכא קפידא בשיער ומדרב יהודה נמי דלא שרא להו עובדא אלא בזנב הסוס שהוא עב וקשה אבל שער אשה לא ע"כ

והא דרב יהודה בירושלמי דהתם איתא ואלא מיהת נראה הא דמצריך ג' שערות משום דפסיק כרבה בר בר חנה וכבר נתבאר בסעיף קט"ז דהלכה כר' יוחנן דאמר אנו אין לנו אלא אחת ועיין בסעיף קי"ח והרשב"א כתב בתשובה שאלת היך יכולה האשה העומדת על גבה לראות בלילה אם יצאה שערותיה ואין דרך להוליך עמהן לנהר נר תשובה יכולה היא לטבול בחוטי שער שאינם חוצצים או בחוטי צמר או ברצועות שבראשה ובלבד שתרפם כדאיתא בפ' במה אשה או בתיכי חלילתא ואפילו בלילי שבת אי לא מיטנפן כדאיתא התם ע"כ וכולהו נתבארו התם בפ' ב"א וכתב הב"י דהראב"ד אע"פ שלא הזכיר אלא תיקון דחוטי שיער חד מתרי תלת תיקוני נקט ולאו דוקא שהרי הרשב"א עצמו לא כתב בת"ה אלא תיקון דחוטי שיער בלבד ואין לומר דדבריו בתשובה פליגי על מ"ש בת"ה ועוד דאין טעם ברור לחלק ביניהם שאע"פ שחוטי צמר ורצועות שבראשה צריכין להרפותם מהי תיתי לגזור בכך הלכך נראה דהראב"ד נמי סובר כדברי הרשב"א בתשובה ומשמע שכן דעת כל הפוסקים וליכא מאן דפליג במילתא ע"כ ובש"ע סעיף מ' הוסיף עוד או קושרת בגד רפוי על שערותיה:

קכה **וצריכה** שתטבול כל גופה בבת א'. ואם היה בעל שער יטביל כל שער ראשו והרי הוא כגופו דין תורה הרמב"ם בפ"א מה"מ ובמ"י סי' כ"ו כתבתי הילפותא:

קכו **גרסי'** בפ' השוחט במס' חולין דף ל"א אתמר נדה שנאנסה וטבלה אמר רב יהודה אמר רב טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ור"י אמר אף לביתה לא טהרה א"ל רבא לר"נ לרב דאמר טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה עון כרת הותרה איסור מיתה מיבעיא א"ל בעלה חולין הוא וחולין לא בעי כוונה ומנא תימרא דתנן גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים מאי לאו אדם דומיא דכלים וכו' ופסק הרמב"ם בפ"א מה"מ כרב וכתב הר"ן דשפיר עבד דפסק כרב משום דמשמע בגמ' דר"נ בר יצחק סבר כוותיה ועוד דפ' אין דורשין סוגיין כרב דאמר חולין לא בעו כוונה ולא מדכרינן התם דר"י כלל וכן פסק סמ"ג וכתב שכן פסק ר"ח והרשב"א כתב נ"ל דקי"ל רב ור"י הלכה כר"י ורבא כוותיה ס"ל לכאורה מדמקשי ואזיל אע"ג דרב נחמן מתרץ ליה מ"מ ה"ל ר"י לגבי דרב ורבא לגבי רב נחמן וקי"ל כר"י ועוד דבשל תורה הלך אחרי המחמיר ור"י דבר תורה קאמר אבל ראיתי להרמב"ם שפסק כרב ושמא הוא מפרש דמה שאמרו ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן גל שנתלש לישנא דגמרא הוא ולא סיומיה דמלתא דר"נ דאלמא מסקנא דגמרא כרב ע"כ והגהות אשר"י כתבו דנראה לכאורה דהלכה כר"י וכן פסק הרוקח משום דבירושלמי פ"ב דמגילה משמע דר"ח ס"ל כר"י וה"ל רב יחיד לגבייהו וגם רבינו ירוחם שכתב כדברי הפוסקים כר"י עיקר ע"כ

וכתב רמ"א דיש להחמיר לכתחלה וכתב עוד יש שכתבו שיש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהן בני אדם ומי שאינו עושה כן נאמר עליה ארור שוכב עם בהמה ע"כ וכתב בש"ד אשה היוצאות מן הטבילה חבירתה תפגע בה פן יפגעו בה או חזיר או כלב או חמור לקראתה כי בס' המקצועות כתב אם טבלה ופגעה לכלב או בכל דבר טמא אם האשה יראת שמים לא תשמש עם בעלה עד שתחזור ותטבול כדי שלא יהיו לה בנים מכוערים ופניהם דומים לכלב וכן אם פגעה בחמור תטבול פעם אחרת כדי שלא יהיו לה בנים דהוה להם לב טפש כחמור וכן אם פגעה בעם הארץ ומעשה באלישע כ"ג שפעם אחת ירדה אשתו לטבול ופגע בה מצורע וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה חזיר וחזרה וטבלה וכו' ובעשירית פגע בה כותית וטבלה פעם אחרת נכמרו רחמיו של הקב"ה ואמר למטטרון כו' מיד ירד מטטרון וישב על פתח המקוה וכו' וכתב ר"ח מנהג שפוגעת בחברתה שהולכת עמה לבית הטבילה כשהיא עולה מן הטבילה ע"כ. ועיין לעיל סעיף ט"ו אם מותר להטיל חמין למקוה ובסעיף ב' אם מותר לרחוץ אחר הטבילה:

קכז **הזפת** והמור בכלי זכוכית. בין מבפנים בין מבחוץ הכי מסיים במתני' וכתב הרמב"ם בפ"ג מה"מ דבר ברור הוא שכל מקום שאמרנו בזפת ובמור וכיוצא בהם שאינם חוצצים בכלים מפני שאינו מקפיד הוא לפיכך אם היה רוב כלי חפוי בזפת או בהמור וכיוצא בהם לא עלתה לו טבילה אע"פ שאינו מקפיד ותניא בתוספתא זפת שבכוס ושבצלוחית מתוכו חוצצת מאחריו אינה חוצצת בד"א מבית האומן אבל מבית בעה"ב בין מתוכו בין מאחריו ה"ז חוצצת בתמחוי ובקערה בין מתוכה בין מאחריה בין מבית האומן בין מבית בה"ב ה"ז חוצצת המור והקומוס בין בכוס בין בצלוחית בין בקערה בין בתמחוי בין מתוכן בין מאחריהן בין מבית האומן בין מבית בעה"ב הרי אלו חוצצים לכלוכית שמרים שבכוס ושבצלוחית והטיט והבצק שע"י קרדום וע"י מגריפה אינם חוצצין הגלידו הרי אלו חוצצין וכתב הרמב"ם שם וכתב רמ"א סי' ר"ב סעיף כ' וז"ל שחרורית הדבוק ביורה מבחוץ הוי כדופן הכלי ודרכו בכך ואינו חוצץ:

קכח **כל** ידות הכלים וכו'. ותניא בתוספתא כל ידות הכלים שנשתברו כגון יד המגל והסכין אם משמשין מעין מלאכתן ראשונים אין חוצצין ואם לאו חוצצים מגל שנשברה ידה מן הסיטה ולפנים אינה חוצצת שהיא כבית הסתרים מן הסיטה ולחוץ אם משמשת מעין מלאכתן ראשונה אינה חוצצת ואם לאו חוצצת סירגה בגמי או במשיחה הרי זו חוצצת שירפה בשרף הרי זו אינה חוצצת ופי' ר"ש מן הסיטה ולפנים כך כתוב בספרים ושמא משפה ולפנים הוא סירגה כמו סירגי החלונות שירפה דבק בשרף ע"כ:

קכט **פי'** שכפה פיו למקוה כו'. וכתב הב"י דנראה דהיינו דוקא בכלי שפיו צר קצת ולא הפך פיו למעלה כשהוא בתוך המים אבל אם פיו רחב או שהפך פיו למעלה כשהוא בתוך המים ודאי המים נכנסים לתוכו ע"כ:

קל **הלכך** המטביל כלי שפיהו צר כו'. פי' רמ"א יותר משפופרת הנוד ועיין לעיל סל"ח ושם נתבאר ג"כ הטובל כלי בתוך כלי צריך ג"כ שיהיה בפי החיצון כשפופרת הנוד וכתב רמ"א בסי' ר"ב סעיף ו' שיזהר שכלי הפנימי יהא רפוי בתוך כלי החיצון ולכן לא יתחב סכינים תוך דלי ויטבלם כי לא תעלה טבילה בראשם וכתב עוד דכן אם הכלי הפנימי הוא כבד ומונח תוך החיצון לא תעלה לו טבילה במקום שמונח והיינו הא דהמרדכי שכתבתי בסעיף צ"ז ועיין עוד שם:

קלא **אמר** רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס כו'. משום דבעיתא ובגמ' אדלא תעמוד ע"ג כלי חרס אמרינן דסבר רב כהנא למימר טעמא מאי משום גזירת מרחצאות פי' רש"י שדרך מרחצאות לישב על גבי אצטבאות של אדמה דדמי לכלי חרס ואתי למימר טבילה עולה בהן ע"כ אמר ליה רב חנן מנהרדעי דטעמא משום דבעיתא וכתב הר"ן בשם הראב"ד דבדיעבד אם טבלה עלתה לה טבילה ומיהו כתב דדוקא בכלי חרס דכיון שאינו מקבל טומאה מגבו ולא חזי למדרס ליכא משום גזירת מרחצאות וסילתא נמי לאו בר קבולי טומאה הוא אבל בכלי עץ אפילו דיעבד לא עלתה לה טבילה ודייק לה מדתנן בפ"ה דמס' מקואות מעיין שהעבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל הרי הוא כמו שהיה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל אלמא כל שהוא ראוי למדרס כספסל וכן שאר כלים שמקבלים טומאה לא מהני בהו טבילה משום גזירת מרחצאות דליכא למימר דטעמא משום דבעיתא דהא לאו באדם עסקינן אלא בכלים ולפי זה הא דעבד אבוה דשמואל מפצי לבנתיה למחיצה עבדינהו ומשום צניעותא וכמו שפירש ר"ח ור"ת שהרי מקבלין טומאה וכדתנן בפ"ק דסוכה ואיכא גזירת מרחצאות עכ"ל וכדברי הראב"ד כתב רבינו ירוחם וכן פסק הרשב"א בת"ה וז"ל אין טובלים בכלים שלא אמרה תורה אלא מעיין ומקוה מים לפיכך היה טיט ורפש במקום שהיא טובלת לא עלתה לה טבילה לא תעמוד ע"ג כלי עץ שמקבלים טומאה מגבן ולא ע"ג נסרים שראוים למדרסות ולא על שום כלי הראוי למדרס ותטבול מפני גזירת מרחצאות כל כלים עברה וטבלה לא עלתה לה טבילה אבל נותנת היא חבילי זמורות תחת רגליה מפני הטיט ואינה חוששת וכן לא תעמוד ע"ג כלי חרס ולא ע"ג בקעת ותטבול ואע"פ שאין כלי חרס מיטמא מגבו ולא ראוי למדרס חשש חכמים הוא שמא תפחד שלא תטבול ולא תטבול כראוי עברה וטבלה ע"ג אלו (לא) עלתה לה טבילה ע"כ וכתב בתשובה שנשאל על מקוה

שיורדים בו דרך שליבות של עץ מהו לטבול ע"ג השליבות והשיב הראב"ד כתב דע"ג כלי עץ אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה ואפילו ע"ג פשוטי כלי עץ ואע"פ שקבעו בכותלי המקוה ויש לחוש לזה ולעשות במקומו מדרגה של אבנים ותהיה המדרגה רחבה ד' מקום הנחת רגל כדי שיהיה בה שיעור מקום לבל תפחד ליפול ממנה עכ"ל וכתב רמ"י ז"ל דז"ש ואפי' ע"ג פשוטי כלי עץ אע"ג שג"כ אינם מקבלים טומאה מ"מ איכא למגזר בהו משום טענת גזירת מרחצאות של כלים שיטעו לומר מ"ש זה מזה כיון דלאו משום קבלת טומאה נגעו בה ע"כ ואני אומר דלא מן השם הוא זה דכבר כתבתי בסעיף ל' דהרמב"ם והתוס' סברי דפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מדרבנן וזהו לדעתי טעמו של הראב"ד בהני שליבות ג"כ ולפי זה אה"נ דלרבינו והרשב"ם והטור דסברי דפשוטי כלי עץ אין להם טומאה כלל ואפי' מדרבנן דלדידהו אין לפסול השליבות ולפיכך כל הטורח שטורח רמ"י למצוא טעם להתירא למקוה הנעשה בק"ק לובלין שהוא עשוי מהיקף נסרים בתוך הבריכה ובאמצעו בגובה נעשה נסרים רחבים לעמוד עליהם לטבול ונכנס בדוחקים מרובים ולי א"צ לשום טעם כלל לפי שאפשר שאותן חכמים שקדמוהו ועשאוהו סברי להו הלכתא כהרשב"ם ורבינו והטור דאין לפשוטי כלי עץ שום טומאה ודטעמא דהראב"ד והרשב"א דאסרי שליבות היינו משום דס"ל דפשוטי כלי עץ יש להם טומאה מד"ס ובר מן דין נמי י"נ שאע"פ שנאמר דבפשוטי כלי עץ סברי נמי דמקבלים טומאה מדרבנן רפ"ה איכא למימר דבהא דגזירת מרחצאות סברי כהרמב"ם ורבינו דס"ל דבתר דאמרי' בגמ' טעמא דבעית' בטל ליה טעמא גזירת מרחצאות דהוה ס"ד דרב כהנא ואגמריה דלא גזרו חכמים בכך מעולם וא"ת ההיא דפ"ה דמס' מקואות דמייתי הראב"ד ראיה מינה הרי פירשה רבינו בסימן ט' דטעמא משום גזירה דתוך כלי כך נ"ל וכתב רבינו בתשובה שנשאל אם מותר לעמוד על סילונות שהם בקרקעות המקוה והמים עוברים דרך סילונות למקום אחר והשיב איני רואה בית מיחוש אי משום ההוא דלא תעמוד ע"ג כלי חרס או סילתא התם משום דבעיתא אבל הכא ליכא טעמא דבעיתא כיון שהסילונות קבועים בקרקע ועוד דסתם סילונות העשויות להוליך מים אין להם לבזבזין והוו פשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה ואינם פוסלים בשאיבה הלכך נראה לי דלא למיחש למידי וכתב עוד דשרי אפילו לפירוש הר"ש בההיא דפי' על דלא יטבול על גבי ספסל ומשום דאיהו לא סבירא ליה כדלעיל סימן ט' ולא כתב אלא לרוחא דמלתא כמ"ש הב"י גבי לא תעמוד על גבי כלים הילכך לא כתבתיו:

קלב **ומיהו** לפי הטעם שהמים מקדמין אין לחלק. וכבר כתבתי במי"ט דהר"ן תירץ דשאני אדם שהטיט נכנס לו בין האצבעות ונדחק שם ואע"ג שגם על זה קשיא טעמא שהמים

מקדמין וכמ"ש שם בשם הב"י אפ"ה פסק בש"ע כרש"י וכתב הטור דלסברת רש"י אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה וטעמו דאיהו גרס הכא אע"ג דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל וכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות לא יטביל אדם בעפר שעל רגליו ואם טבל אינו חוצץ וכתב ב"י דתוספתא היא בפ"ח היו רגליו מלאות אבק וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה טהור ומדקתני לה בלישנא דדיעבד איכא למשמע דלכתחלה לא יעשה כן ובהדיא תנן בפ"ט דמקואות לא יטבול באבק שעל רגליו ומיהו ר"ש כתב תוספתא זו בפ"י וכתב בה גירסא אחרת וז"ל היו רגליו מלאים אבק וירד וטבל במקוה שיש בו ארבעים סאה טמא שפשף או שטבל בחמים טהור ומשמע דטעמא משום דקסבר דכשהרגלים מליאות אבק ומטבילם במים האבק שעל רגליו נעשה טיט וחוצץ ומש"ה כששפשף טהור שהרי עבר האבק מרגלו ע"י השפשוף וכן כשטבל בחמין שהחמין מעבירין את כלכלוך כאילו שפשף ולגירסא דהרמב"ם איכא למימר דנהי דלכתחלה יש ליזהר מלטבול באבק שעל רגליו מפני חששא זו מ"מ היכא דעבר וטבל טהור דסתם מים מעבירין את האבק דאע"פ שאינן חמין עכ"ל הב"י:

קלג **משום** דבנמל שכיחי כו'. וכתב הטור דלפי זה בדיעבד עלתה לה טבילה וכ"כ הרשב"א בת"ה וכ"כ רבינו ירוחם וז"ל ופירש ב"י כלומר שאם היא יודעת בעצמה שטבלה כהוגן טבילתה כשרה בדיעבד ולא חיישינן דילמא אגב ביעתותא לא טבלה שפיר ולאו אדעתה:

קלד **נתנה** תבשיל לבנה. העשוי לדבק בה כ"כ הטור ס"ס קצ"ט ופירש ב"י כלומר גריס של פול או רבב וכיוצא בזה מדברים העושים חציצה וכך הם דברי הרשב"א בת"ה וסיים הרשב"א בדין זה לפיכך לא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה בנפשה לאחר נתינת התבשיל או לאחר עסק הדברים החוצצים ע"כ וכל זה מיירי שכבר חפפה וכ"כ בטור והוא פשוט וכתב רמ"א בשם הג"ה ש"ד והמרדכי דאם בדקה עצמה קודם טבילה וראתה שלא נדבק בה שום דבר א"צ טבילה אחרת וכתב עוד בהגהת ש"ד וז"ל השיב מורי אשר כתבת על הנשים שלובשים בגדים אחר חפיפה ודמיא למפשלת בנה כו' נראה דיש לחלק דסתם תינוקות מטפחים בטיט ובעיסה ומדובקים בגוף האשה וחוצץ אבל הבגדים למאי ניחוש שאין רגילות על הבגדים דבר לח ונדבק בגוף האשה וכנים ופרעושים אין נדבקים בגוף והמים נכנסים בהם ולא חייצי כמו טבעת שהן רפוים שאין חייצי ע"כ ועי' בסי' ק"א בשם הרוקח על מין כינים הנדבקים וכתב עוד רמ"א שלא תקח תינוק אצלה בין חפיפה לטבילה:

קלה **ואם** היו עיניה פורחות כו'. פירש"י פותחת ועוצמת וכו' וכך פי' הרמב"ם:

קלו **אלא** כדרך גדילתה. ומכאן כתב הטור בסי' קצ"ח וז"ל ולא תטבול בקומה זקופה מפני שיש מקואות שמסתתרים בה ולא תשחה הרבה עד שידבקו סתריה זה בזה אלא שוחה מעט עד שיהיה סתרי בית הערוה נראין כדרך כו' וז"ל הרשב"א בת"ה הקצר האשה לא תטבול זקופה ממש ולא שותה ממש אלא דרך גדילתה כו' וכתב הרשב"ץ אם שינתה מדרך גדילתה כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר כתב הראב"ד שאינה טבילה מדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' מקואות שלא נאמרו דברים אלו אלא לטהרות ולא לבעלה דדברים אלו אין חוששין אלא מדבריהם עכ"ל והרשב"א בתשובה כתב שהגירסא היותר נכונה בעיניו היא שלא תטבול אלא כדרך גדילתה בין לטהרות בין לבעלה וכתב עוד הרשב"א בתשובה וזה לשונו ולא עוד אלא אפי' היה אורך המקוה ורחב י' אמות על י' אמות אם אינו גבוה לפחות עד חצי חזה אין טובלין בו אלא א"כ שוטח כל גופו בקרקע לפי שאם אינו שוטח יצטרך עכ"פ לכוף קומתו הרבה וירבו הקמטים בבטנו ובירכותיו וכבר אמרו אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה כדתנן האשה נראה כעודר כו' ומזה מה שאמרו במקואות במקוה שמימיו מרודדין שכובשים אותן באבנים או בחבילי זמורות כדי שיתפחו מימיו לפי שאין דרך להשתטח במקוה ולטבול בפישוט ידים ורגלים ע"כ ובתשובה אחרת מסיק דבדיעבד אפילו נשתטחה וטבלה מותר אלא שיש לחוש לכתחלה שמא לא תשתטח יפה כל שהמים מרודדין ביותר ולכך צריך לכתחלה שיהיה מי המקוה מגיעים ממעל לטיבורה זרת לפחות ע"כ וכתב הרשב"ץ שכך דעתו מסכמת וזה לשון הר"ן ומה שכתב האוסר כי כשנמדד אותו מקוה ברום מימיו א"א שכל גופו עולה בהם אלא א"כ פניה וגופה כבושים בקרקע ואמרינן התם לא תטבול אלא כדרך גדילתה תנ"ה האיש נראה כעודר כו' לאפוקי שלא תהא כבושה בקרקע הא ליתא כלל דלא אתמר הכי אלא לאפוקי שלא תקפל עצמה קצתה על קצתה דומיא דמאי דאתמר עלה דההוא פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר אבל אם היא מתפשטת לגמרי אין לחוש כלל ע"כ וכבר כתבתי זה ג"כ בפ' תינוקת סעיף מ"ד:

קלז **כאורגת** בעומדין לשחי ליד הימנית ר' יהודה אומר אף כטווה פשתן לשמאלית. והר"ן אדהכא לענין דרך גדילתה כתב ללשון ת"ק כאורגת בעומדין לשחי ביד הימנית והשמיט לדברי ר' יהודה והרבה נתלבט הב"י בזה לפי שסובר דלת"ק א"צ גילוי לזרוע שמאל כלל ונדחק מאד ואני תמה דבתר הכי מסיק דהטור שלא הזכיר אלא כמוסק זיתים דתנן לגבי איש דטעמו שסובר דשיעור גילויא דבית השחי דיד ימין כאורגת בעומדין הוי כשיעורא דגלויא דמוסק לשתי ידים והא דקאמר כאורגת ליד ימין לאו למימרא דשחי דיד ימין חשבינן כגלוי ושחי דיד שמאל הוי בית הסתרים ואין צריך גילוי דאין זה

סברא אלא היינו לומר שכל מה שמתגלה משחי של יד ימין בשעת אריגה בעומדין אינו חשוב בית הסתרים בין בשחי ימין בין בשחי שמאל ובדין הוא דה"ל למתני באשה נמי כמוסקת זיתים כיון דאידי ואידי חד שיעורא הוא אלא דבעי למיהב טעמא דנקטינן בה האי שיעורא דהיינו משום דבמלאכה המיוחדת לה מתגלה שחייה כל כך ולפי זה הא דא"ר יהודה אף כטווה כו' ע"כ וכל זה אנו יכולין לפרש כמו כן בדברי הר"ן ובתוי"ט כתבתי שמצאתי בשם הראב"ד דלתנא קמא כמו שמגביהה ימינה כך יהיה שיעור ראיית הנגע תחת שחייו שנים ע"כ ורמ"י ז"ל אחז לדברי הר"ן כפי' הב"י בדבריו והפריז עוד לומר דמגבהת גם השמאלית אלא שהימנית מגבהת יותר ומה שכתבתי אני בכל זה נ"ל הנכון:

קלח **ולא** תקפוץ פיה. כתב הטור ואינה צריכה לפתוח פיה וכ"כ רבינו בהלכות נדה בקוצר והב"י כתב דהכי איתא בפרק קמא דקידושין ונראה לי דר"ל הא דאמרינן התם דף כ"ה הכל מודים לשון לענין טבילה כטמון דמי פירש רש"י ואין צריך ביאת מים בתוך הפה וכתב הב"י דלמאי שיתבאר (לקמן סעיף ק"מ) דאף לדברי הגורסים בסמוך דכי אתמר הני לטהרות אבל לא לבעלה היינו בדיעבד אבל לכתחלה אפילו לבעלה צריכים כל הני חומרות מזה נלמד דמדלא גרסי הכי אף בדיעבד נמי חייץ וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב בתשובה נדה שעצמה עיניה ביותר הוי חציצה להתירה לבעלה ע"כ וקצת תימה דבש"ע שלו בסעיף ל"ח לענין קפיצת פה סתם וכתב לא עלתה לה טבילה ולא כתב בשם י"א ואח"כ בסעיף ל"ט לענין עצמה עיניה כו' כתב כן בשם י"א:

קלט **וצריכה** לחצות בשיניה כו'. וכן בדין שהרי שינים עשוים לימצא ביניהם שיורי מאכל כ"כ הב"י וכתב עוד וראיתי נשים כשרות שנוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהוא נכנס בין השינים יותר ממאכל אחד ואע"פ שבודקות וחוצות השינים חוששות דילמא משתייר מיניה ולאו אדעתה ומנהג יפה הוא וגם רבינו ירוחם הזכיר מנהג זה וכתב שהוא מנהג יפה וז"ל רבינו בהלכות נדה בקוצר מנהג יפה נהגו הנשים שאין טועמות כלום בין הרחיצה ובין הטבילה כדי שלא יהא דבר חוצץ בין שיניה ע"כ ועיין במ"י סימן כ"ה בעובדא דנמצא עצם בין שיניה גם עיין בספר זה בסעיף צ"ב:

קמ **ונכון** להחמיר. וכתב המרדכי בפ"ב דשבועות בשם הרא"ם אליבא דגרסי לה ה"מ לטהרות אבל לבעלה לא דה"מ בדיעבד אבל לכתחלה אפילו לבעלה צריכה כל הני חומרות וכ"כ סמ"ג וכתב ב"י שקצת נראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל ועיין לעיל סעיף קל"ח:

קמא **אתקין** רב אידי בר אבין בנרש למטבל בימא דתמינאה וכתב הטור ס"ס קצ"ז אבל בשביעי לא תטבול מבע"י אע"ג דאיכא אונס והוא פשוט וכתב עוד ואם עברה

וטבלה ביום שמיני בלא אונס עלתה לה טבילה וטעמא כתב הרשב"א מדשריין באונס אף לכתחלה עברה וטבלה ביום ז' כתב הרשב"א יש מגדולי המורים שהורו שלא עלתה לה טבילה ויש מי שהורה להקל אחר שטבילתה טבילה ד"ת ונראין דבריו ע"כ ובת"ה הארוך כתב שרב אחא משבחא הוא שהורה דלא עלתה לה טבילה ושהראב"ד נחלק עליו דכולי האי לא נחמיר שעיקר גזירה דבר רחוק הוא ויש כמה ספיקות שמא זבה היתה ושמא תשמש מיד לאחר טבילה ושמא תראה ביום ותסתור ספירתה למפרע ומתוך חששות רחוקות לא נחמיר מספק וכן י"ל דרב אחא עצמו לא אמר אלא בנדה דאורייתא ולדינא דאורייתא ולא לדידן דמשוינן לכולהו נשי ספק זבות ומצריכים להו לספור ז' נקיים ע"כ וז"ל רבינו ירוחם אם עברה וטבלה בז' ביום י"מ דלא עלתה לה טבילה ורוב הפוסקים כתבו דעלתה לה טבילה וכן עיקר ע"כ וכ"כ גם כן הרמב"ם דבדיעבד עלתה לה טבילה וכן דעת הרמב"ן וכתב האגור פסק מהר"ר שלמה אותן נשים שטובלות ביום צריכות להסתיר טבילתן מבעליהן שלא ישמשו עמהן ביום ויבאו לידי ספק דאורייתא ע"כ ומפשט לשונו נראה דבטובלות בח' מיירי מדכתב שטובלות ביום ולא השמיענו עדיין דעלתה לה טבילה אלא מיירי שטובלות בח' כדין דהיינו בשעת אונס וקשיא דהא א"א לבא לידי ספק דאורייתא בח' ואפשר דגזרה שמא תטבול בז' גם כן ביום ואז אפשר שתבא לידי ספקא דאורייתא כך פירש הב"י ואע"פ שכתב דחומרא יתירא היא לא נמנע רמ"א ז"ל מלכתבו בהגהותיו ודאפילו בח' כשטבלה ביום תסתיר טבילתה מבעלה:

קמב **בח**' ובט' משום סרך בתה. וכתב רמ"א בשם מהרי"ל דהכלות הטובלות קודם החופה יכולות לטבול ביום דהא לא באין אצל החתן עד הלילה אבל אחר החופה דינן כשאר נשים ע"כ:

קמג **שלא** תטבול עד שתחשך. וכתב הב"י וז"ל ונראה דתטבול סמוך לחשיכה דקאמר לאו דוקא דקודם לכן נמי יכולה לטבול אם אינה באה לביתה עד שחשיכה אלא אורחא דמלתא נקט שאחר טבילה מיד היא באה לביתה וכן נראה ממ"ש המרדכי בפרק ב' דשבועות רשב"ם היה מצריך ללכת לטבול אחר חשיכה ורבינו תם לא היה מצריך רק כשתשוב תהיה חשכה ע"כ וכ"כ הסמ"ג משמע דלרבינו תם לא קפדינן אלא שכשתשוב תהיה חשכה אבל אם טובלת מבע"י לית לן בה כיון שאינה באה לביתה עד שתחשך ליכא למיחש לסרך בתה וכדברי רשב"ם נראה מדברי מרדכי וסמ"ג שצריך שלא תצא מביתה ללכת לבית הטבילה עד שתחשך שאם היא יוצאה סמוך לחשיכה אע"פ שכשתבא לטבול כבר חשכה חיישינן שמא הבת תחשוב שמקרה היא זה שבית הטבילה רחוק אבל אה"נ שאפילו היה לה טבילה בתוך ביתה היתה טובלת בשעה זו

אע"פ שהוא יום שתסבור שטבילה ביום כשרה אבל מדברי הרא"ש נראה דלא קפיד רשב"ם אלא שלא תטבול עד שתחשך אבל בזמן יציאה מביתה לא קפיד וכתב סמ"ג ומורי כתב שנכון להחמיר כרבינו שמואל ע"כ לשון הב"י:

קמד **כגון** שחל ליל טבילתה בשבת או ביום טוב. וכתב האגור נשאל מורי אבא מהר"י לנדא על אשה שאירע זמן טבילתה בליל חמישי ונאנסה שלא טבלה אם יכולה לטבול בליל שבת והשיב דאינה יכולה לטבול הואיל ואדחי זמן טבילה וכ"כ ר"י הלוי שהיה מוחה לטבול ליל שבת רק בזמנה ממש ע"כ וכן פסק מהר"י מולין ז"ל וכן אין לטבול במ"ש דלפירש"י לא התירו לחוף בלילה אלא בדלא אפשר עכ"ל וכתב הב"י וז"ל ואין דבריהם נראין לי דכיון דכל נשי דידן אין טובלות בז' לראייתן אין חילוק בין נדחה יום טבילתה ולא נדחה לעולם יכולה לטבול בשבת וכן עמא דבר ואע"פ שכתבתי בסמוך דסוגיין דעלמא דטבילה בזמנה אינה מצוה אפשר לומר דטבילת אדם בשבת משרא שריא כדאיתא בפרק שני דביצה ואדרבה על מ"ש המרדכי בשם ר"ת שאסור לטבול בשבת משום דטבילה בזמנה אינה מצוה יש לתמוה דההיא דפ"ב דביצה הויא תיובתיה וכן מ"ש בשם מהר"י מולין דכי אדחי ליל טבילתה לא תטבול במ"ש משום דלפירש"י לא התירו לחוף בלילה אלא בדלא אפשר אין דבריו נראין דכיון שהיא רוצה לטבול אז כלא אפשר דמי עכ"ל אבל בתרומת הדשן סי' רנ"ה כתב וז"ל שאלה יולדת שטבלה לאחר מ' של זכר או פ' של נקבה או קודם זמנים הללו ורצונה לטבול בלילי שבת מפני שאז נקל לה למצוא רחיצה אבל מחמת נקיות היתה יכולה לטבול ליל ה' או ליל ו' שריא בכה"ג לטבול בליל שבת או לא תשובה יראה דלפי משמעות הגמרא אין שום קפידא בדבר דמסקינן פ"ב דביצה דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו בימות הגשמים שרי התם וכ"כ הרמב"ם בהדיא אמנם שמעתי מהרבה נשים שמחזיקים איסור בדבר לטבול בשבת כה"ג וכתב המרדכי ממ"ש בשילהי נדה דר"ת אסר לטבול בשבת משום שפסק דלא קי"ל טבילה בזמנה מצוה ונדון דידן דאינה טבילה בזמנה אם כן לכ"ע אסור ויש לדחות דהא דאסר ר"ת לטבול בשבת היינו אם אין בעלה בעיר ואינה טובלת אלא משום טבילה בזמנה ואהא פסק דלא קי"ל דמצוה היא אבל בעלה בעיר מודה נמי דשרי משום מצות קיום עונה ואפילו שלא בשעת עונה חשיבה מצוה מה שהאיש משמח אשתו בתשמיש המטה כדאיתא בהדיא בפסחים בפ' אלו דברים ושלהי מסכת יומא מוכח דאפילו אי לאו טבילה בזמנה מצוה מ"מ יכול לטבול ביה"כ כדי להתפלל בנקיות דהיינו נמי בשביל מצוה מ"מ בנדון דידן הואיל ואפשר הוה מאתמול ולא איחרה אלא בשביל הרחיצה או בכה"ג לא שרי ואע"ג דמוכח פרק שני דביצה דהא דשרי אדם

לטבול בשבת משום דנראה כמיקר היינו אפילו היכא דאפשר לטבול בחול מ"מ נראה דהאידנא בזמנינו דכ"ע זהירי שלא לרחוץ כלל בשבת אפילו להקר בין בנהר בין במקוה אע"ג דלא מצינו איסור מפורש על זה דאפילו במרדכי פרק כירה בשם התוס' דמחמיר לרחוץ בבריכה מ"מ מתיר בהדיא בנהר ואפשר דהה"נ במקואות שלנו דמעיינות נובעים הן דלא דמי כלל לכלי מ"מ המנהג הוא ליזהר ולמנוע וא"כ ליכא למימר דאדם נראה כמיקר דהא נזהרים להקר ומוכח מילתא דלטבול מכוין ונראה כמתקן ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת כלל אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם דבכי האי גוונא הוי טבילת מצוה משום עונה לפי מאי דנהוג עלמא עתה איסור הרחיצה בנהרות או במקואות עכ"ל וכתב רמ"א שכן נהגו במקצת מקומות אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר ובמקום שנהגו להחמיר גם במ"ש לא תטבול להאגור ומהרי"ל דלעיל וכתב עוד מהרי"ל שכן אלמנה שאסורה לטבול טבילה ראשונה בליל שבת וי"ט משום דאסור לבא עליה ביאה ראשונה בשבת וי"ט כמ"ש רבינו בריש כתובות אסורה לטבול גם כן במ"ש וכבר נתבאר לעיל שהב"י חולק על זה משום דהוה לא אפשר ולענין פיסקא דטבילה בזמנה מצוה אכתוב לקמן בסעיף קנ"ב:

קמה **ומיהו** גם לפי השאלתות וכו'. והרשב"א פסק כשאלתות וז"ל חפיפה צריכה להיות לכתחילה סמוך לטבילתה לפיכך לא תחוף אשה ביום ותטבול בלילה אלא חופפת בלילה וטובלת כדי שלא יתקשר שום דבר על שערה משעת חפיפה עד שעת טבילה וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ח מה' מקואות אם אפשר לה לחוף בלילה ולטבול מיד תיכף לחפיפה הרי זה משובח ובשעת הדחק או מפני חולי חופפת אפילו בערב שבת וטובלת למ"ש וכתב הר"ן שגם הרי"ף סובר כן שאינה חופפת אלא בליל טבילתה ע"כ ומסיים רמ"א בהגהותיו ובלבד שלא תמהר לביתה ותחוף כראוי ופשוט הוא לפיכך אם טבילתה בליל מ"ש לשאלתות ודאי חופפת בלילה ולדברי רש"י מסיק ג"כ הטור סי' קצ"ט דדי לה בחפיפת ליל טבילתה ודמ"מ מנהג יפה שתרחוץ ותחוף יפה בערב שבת ומוצאי שבת תחוף מעט ותסרוק שערותיה והקשה הב"י דמה טעם למנהג זה דהא לרש"י נמי לכתחלה תחוף בלילה אף בלא אונס אלא דטוב לה לחוף ביום משום דמהומה לביתה בלילה וכך פירשו התוס' אליבא דרש"י וגם נראה כן מדברי רבינו ז"ל וניחא ליה להב"י שאפשר דהטור אינו סובר כן אליבא דרש"י ושלא התיר לחוף בלילה מטעם דמהומה לביתה אא"כ היכא דלא אפשר ולכך מנהג יפה כו':

קמו **תחוף** בלילה ולא תרחיק כו'. ומ"מ מנהג יפה הוא כו' כדכתבתי בסעיף דלעיל בשם הטור:

קמז **כגון** שחל י"ט להיות במוצאי שבת כו'. ואפילו חל שני י"ט בא' וב' וליל טבילתה בליל שני די"ט וכמו שכתבתי על דברי התוס' בס' מ"י לעיל גבי אבל להרחיקה כולי האי מערב שבת למוצאי שבת כו':

קמח **ונזהרות** בשבת מליתן תבשיל לבניהם. כבר כתבתי במ"י שהוקשה לו להב"י בזה וראיתי לרמ"א שאעפ"כ העתיק לדברים אלו בהגהותיו והוסיף לבאר לבניה הקטנים אולי רצה לתקן בזה קושייתו של הב"י במקצת דהא דקשיא ליה וכי אפשר לה ליזהר מנגיעת תבשיל מיושב בכך וגם מיושב דלכך לא נאסר לה אלא הנתינה לבניה הקטנים שע"י נתינתה לקטנים איכא חששא טפי שלא תתלכלך שכן דרכן של נשים שמתלכלכין ע"י כן וגם הוסיף לפרש אם הם דברים הנדבקים וכבר כתבתי כן בשם הטור לעיל סעיף קל"ד וז"ל סמ"ג וסה"ת אם הוא י"ט במ"ש או חל טבילתה ליל ב' בשבת והרי ב' ימים טובים אירעו בא' ובב' בשבת שאינה יכולה לרחוץ בחמין כלל ולא לסרוק כלל ראשה אז תרחוץ בחמין מע"ש ותחוף ותסרוק ותשמור עצמה בימים שבינתים בכל היכולת מכל טינוף ע"כ ואע"פ שהב"י דקדק מדכתבו בכל היכולת שמעינן דגם אינהו ס"ל דא"א ליזהר מליגע בתבשיל ומינה דאין להזהירה על נגיעת תבשיל מ"מ לפי מה שבאר רמ"א דההזהרה היא מליתן לבניה הקטנים ובתבשיל המתדבק אין לדקדק עוד כדקדוקו של הב"י בזה וכתב עוד רמ"א שכל זה אם אפשר לה ליזהר אבל אם א"א לה ליזהר כגון שאין לה מי שיעשה במקומה או שצריכה ליגע בהן בשעת אכילה אין לחוש ומ"מ תרחץ ידיה כל פעם שלא תבא לידי חציצה ע"כ:

קמט **להדיח** בית הסתרים ובית הקמטים ולשון סמ"ג וסה"ת ובליל טבילתה תנקר ותחצוץ שיניה בטוב מפני המאכל שאכלה בימים שבינתים שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם ע"כ וכבר כתבתי ג"כ במ"י בשם הב"י דתעיין ותבדוק כל גופה ושערותיה בשעת טבילה אע"פ שהוא כתב כן לפי שטתו דשלא להזהירה מליתן תבשיל לבנה עדיף טפי כדי שלא תשכח מלעיין ולבדוק בשעת טבילה מ"מ הדין דין אמת שצריכה עיון ובדיקה בשעת טבילה וכ"כ הר"ן שצריכה עיון בשעת טבילה וז"ל הרשב"א שלא דחו זמנה של טבילה מפני חפיפה שתהא סמוך לטבילה כיון שא"א ובלבד שתהא מעיינת ובודקת היטב בשעת טבילה כל גופה ושערות ראשה שלא יהא דבר חוצץ והא אפילו היכא דעיינה קודם טבילה ונתנה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה כ"ש זו שיש כמה עונות בין חפיפתה לטבילתה ושנתעסקה בכמה מיני תבשיל ומיני חציצה שלא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה בשעת טבילה ממש ע"כ ועיין עוד מדיני היתר לטבול במוצאי שבת או בליל שבת לעיל סעיף קמד:

קנ **כב"ה** דמתירין להחם חמין ביו"ט כו'. ואפילו אם יש לה חמין שהוחמו בערב י"ט לא תוכל לרחוץ בה כל גופה כדמסיק רבינו בפרק כירה סי' ז' וכתב הב"י וז"ל נראה דה"ה לחל טבילתה בליל שבת שמותר להדיח קמטיה ובית סתריה בחמין שהוחמו בי"ט דהא בפרק כירה אמרי' דלרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין מותר שהוחמו מע"ש משמע דלאו דוקא אברים אלו דה"ה לאברים אחרים ולא נקט הרא"ש הכא י"ט לאפוקי שלא ירחץ בשבת בית הסתרים אלא לאשמועינן דבי"ט עצמו מותר להחם מים לכך ומיהו בטא"ח סי' (שכ"ו) כתב דמדברי רש"י משמע קצת דדוקא פניו ידיו ורגליו התירו אבל לא שאר אברים ע"כ ומיהו שם מסיק בעצמו דמדברי רבינו דהכא מוכח דאין בין פניו ידיו ורגליו לשאר אברים כלום מדשרי הדחת קמטים ובית הסתרים בחמין שהוחמו ביו"ט אע"פ שלא שמענו לב"ה דשרו אלא לרגליו וכי היכי דסבירא ליה דאין חילוק לענין חמין שהוחמו בי"ט הה"נ דאין חלוק לענין חמין שהוחמו בע"ש דאין זה מדברים שבין י"ט לשבת וגם מיישב שם ללשון רש"י שאפשר לפרשו ג"כ בענין זה דס"ל שאין חילוק בין פניו ידיו ורגליו לשאר אברים שאינו רוחץ כל גופו וכך פסק שם רמ"א:

קנא **מדאורייתא** לעיוני כו'. וכתב הר"ן בפ"ב דשבועות גבי הא דאמר רבא אשה לא תחוף בנתר דמדאמרינן הכי משמע דבעי עיונא בכולי גופא דלגבי חציצה מקום שיער ושאר הגוף שוים הם אלא דאתי עזרא ותקון דלא לסגי במקום שיער עיוני משום דשכיחי בה קטרי והצריך חפיפה ע"כ וכן כתב הטור ללשון הרמב"ן דין תורה שתהא הטובלת מעיינת בעצמה סמוך לטבילתה ובודקת כל גופה שמא יש בה דבר החוצץ בטבילה ועזרא ובית דינו תקנו שתהא חופפת בכל מקום שיער שבה במים חמין וסורקת אותן או מפספסת אותן וכו' וכ"כ ג"כ הרשב"א דחפיפה הוא דהוה מתקנת עזרא אבל עיוני דגופה וראשה מדאורייתא הוא וכתב ב"י שכן ג"כ דעת התוס' ונ"מ טובא כמו שנתבאר במ"י גבי נזהרות מליתן תבשיל לבניהם דמשום הכי אין להרחיק העיון והבדיקה משעת טבילה וכמ"ש ג"כ בסי' זה סעיף קמ"ט:

קנב **בפ**' המפלת בסוף שמעתא דסוטה דף ל' אמרינן ש"מ טבילה בזמנה מצוה ור' יוסי ברבי יהודה אומר דיה לטבילה באחרונה ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה וכתבו התוס' דר"ח פסק דטבילה בזמנה מצוה דאתיא כבית שמאי וב"ה והתוס' דחו זה דהא פשיטא דר' יוסי בר' יהודה יאמר דלא פליגי עליה ב"ש וב"ה כלום דס"ל דלא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה וא"כ אפשר למימר דהלכה כר"י בר' יהודה שהרי מעשים בכל יום שאין לך אשה טובלת בזמן טבילת נדה ובזמן טבילת שומרת יום כנגד יום וזבה ובפרק תינוקת נמי אמרינן מכדי האידנא כולהו ספק זבות שוינהו לטבלינהו ביממא דשבעה

משמע שלא היו טובלות ביום בשום פעם (כלומר והרי זבה טבילתה ביום כדלעיל ר"ס ל"ו) וכ"כ עוד בשם ר"ת בפ"ק דיומא דף ח' וכ"כ בשמו המרדכי בסוף הל' נדה וכתב עוד דרבינו אליהו ור"י הסכימו כרבינו חננאל דטבילה בזמנה מצוה וכן בה"ג ובתשובת הגאונים ובסה"ת ע"כ והא דרבינו אליהו נראה שנתכוין למה שכתבו התוס' מהאזהרות שייסד רבינו אליהו הזקן ודחאוהו מפני שנמצא לו באותן אזהרות ג"כ דברים אחרים שייסד דלא אליבא דהלכתא וכתב הב"י וז"ל ואני אומר דסוגיא דעלמא כמאן דאמר טבילה בזמנה אינה מצוה שהרי אין לך אשה טובלת כשאין בעלה בעיר ומ"מ נראה שאם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה שהרי מצינו ביהושע שנענש על שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחת ואם היא מתאחרת מלטבול כדי לצער את בעלה עבירה היא בידה כתוב בספר הזוהר בענין וסודות ההוא סבא שהאשה שעושה כן גורמת כמה רעות בעולם בר אי איהו לא חייש ולא אשגח לדין עכ"ל הב"י ועיין לעיל סעיף קמ"ד:

קנג **בדין** ברכת הטבילה אימתי מברכת נתבאר בפ"ק דפסחי' סוף סי' יו"ד: הדרן עלך הלכות מקואות וסליקא לה מסכת נדה